

SBORNÍK HISTORICKÉHO KROUŽKU

ROČNÍK XXVI.

1925.

REDAKTOR

JOSEF HRONEK.

V PRAZE.

MAJITEL. NAKLADATEL A VYDAVATEL DRUŽSTVO VLAST
V PRAZE II., ČP. 570, ŽITNÁ UL. Č. 26.

OBSAH XXVI. ROČNIKU.

Č L Á N K Y:

<i>Minařík Klement P., O. Fr. Min.:</i> Klarisky v zemích koruny české .	49
» Terciáři v klášteřích	53
<i>Neumann Aug. P., O. S. A.:</i> Z francouzských relací o českém povstání (1618—1622). Doklady	103
<i>Novák Antonín, prof.:</i> Víra Táborů	15, 126
<i>Podlaha Antonín Dr., biskup:</i> Dějiny kollejí jezuitských v Čechách a na Moravě od r. 1654 až do jich zrušení;	
Kollej Jindřichohradecká	1
Kollej Březnická	83
<i>Podlaha Antonín Dr.:</i> † Prof. Msgr. Th. Dr. František Xav. Stejskal	47
<i>Štědrý František, kons. rada:</i> Znovuzřízení katolické duchovní správy po roce 1620	33
<i>Tenora Jan, kanovník:</i> Z francouzských relací o českém povstání (1618—1622) část úvodní	96
<i>Tischer František, arcib. konsist. archívář:</i> Pod obojí v jižních Čechách	123
<i>Vacek František, profesor:</i> Prokop, přední písař Nového města pražského	65

D R O B N É Č L Á N K Y:

<i>Minařík Klement:</i> Svědectví o kultu sv. Jana Nep. z doby předbělohorské	57
<i>Simák J. V. Dr., univ. prof.:</i> Kanovník Kosmas	141
<i>Štědrý František:</i> List P. A. Koniáše	57
» Byl hrad Kornouz Ješkovi z Kolovrat roku 1387 rozbořen?	133
» Žádost kardinála Harracha Urbanu VIII., aby čeští patronové sv. Václav a sv. Vojtěch byli zařazeni do kalendáře římského	58

L I T E R A T U R A :

Časopis Vlasteneckého spolku musejního v Olomouci roč. XXXVI. (rec. — jhk—)	140
<i>Placht Otto</i> : České daně (rec. A. N.)	137
<i>Podlaha A. Dr.</i> : Povšechný katalog arcibiskup. archivu (rec. — jhk—)	61
<i>Podlaha Antonius Dr.</i> : Supplementum secundum ad Seriem praepositorum, decanorum, archidiaconorum, aliorumque praelatorum s. f. Capituli metropolitanae ecclesiae Pra- gensis (rec. — jhk—)	61
<i>Pokorný Václ. J. P. O. S. B.</i> : Klášter Rajhrad (rec. — jhk—)	140
<i>Procházka Karel</i> : Památky Žižkovské (rec. — jhk—)	62
<i>Novák Bedřich Jan. Dr.</i> : Zprávy českého zemského archivu (rec. jhk)	62
<i>Řehák Karel Dr.</i> : Sv. Havel, opat a farní jeho chrám na Starém městě pražském (rec. — jhk—)	139
<i>Stejskal František</i> : Svatý Václav, jeho život a úcta (rec. J. P.)	59
<i>Šlechta A. P.</i> : Z pravěku do novověku (rec. — jhk—)	139
<i>Sorm Antonín</i> : Vesnice tkalců (rec. — jhk—)	140
» » Z dějin Týnských zvonů (rec. — jhk—)	140
<i>Vrba Rudolf</i> : Nebezpečí druhé války světové (rec. — jhk—)	140
ZPRÁVY	62, 141

Dějiny kolejí jesuitských v Čechách a na Moravě od r. 1654 až do jich zrušení.

Napsal **Dr. Ant. Podlaha.**

(Pokračování.)

Část první: od roku 1654 do r. 1723.

VI. Kolej Jindřichohradecká.

Rektory koleje v období, o němž jednáme (1654—1723), byli: P. Jan Institoris (1653—56), P. Tobiáš Brázda (1656—59), P. Samuel Laberhittel (1659—62), P. Ondřej Kachman (1662—65), P. Václav Sattenwolff (1665—68), P. Jan Pošmurný (1668 až do smrti své, 7. září 1669), P. Karel Rabovius (1669—72), P. Jan Hetzer (1672—76), P. Petr Pojazo (1676—79), P. Jan Habelius (1679—82), P. Václav Schönfelder (1682—83), P. Jan Falk (1683 až 1686), P. Karel Přichovský (1686—90), P. Jan Siminski (1690 až 1693), P. Ferdinand Waldthäuser (1693—95), P. Emmanuel de Boye (1695—98), P. Jan Dubský (1698 až do smrti své, 17. srp. 1700), P. Lukáš Englisch (1701—1704), P. Eliáš Nentwig (1704—7), P. Bedřich Bruno (1707—10), P. Ludvík Lisovský (1710—13), P. Jeronym Spechtl (1713 až do smrti své, 6. července 1715), P. Bedřich Bruno (po druhé, 1715—19), P. Frant. Kus (1719 až do smrti své, 9. ledna 1721), P. Jan Nonnert (od 1721).¹⁾

Roku 1654 bylo v koleji Jindřichohradecké celkem 27 osob, z nichž bylo 15 kněží. Tři kněží se třemi magistry zaměstnání byli ve školách, dva kněží byli ve službách hraběte Adama Slavaty, jeden s koadjutorem ve službách hraběnky Františky Slavatovny, zakladatelky koleje v Telči, ostatní zaměstnání byli úřady v kolejích jesuitských obvyklými především pak kázáními a katechesemi ve městě i okolí, jakož i výpomocí v duchovní správě okolním farářům.²⁾

Mnozí lidé přestrašeni byli pověstmi o následcích zatmění slunce toho roku (12. srpna), a nejedni pohnuti byli tím ku pokání; zejména v neděle a svátky zatmění blízké bylo neobvykle mnoho kajícníků a komunikantů; za celý ten rok napočítalo se 22.220 komunikantů.

Na konci r. 1655 provedla studující mládež divadelní hru o sv. Lidmile.

¹⁾ P. Jan Miller S. J., *Historia Provinciae Bohemiae*, 59.

²⁾ Lit. an. Lobk. kn. M. S. 276-II.

V letech 1656—1660 dlel v jindřichohradecké kolleji P. Bohuslav Balbín; působil tu jakožto profesor rhetoriky, prefekt škol, zpovědník a konsultor.³⁾

Jindřichohradecké školy jesuitské požívaly chvalné pověsti, takže rodiče i ze vzdálenějších měst, ano i z Rakous syny své sem posílali.¹⁾ Z rhetorů r. 1657 pět vstoupilo do Tovaryšstva a čtyři do jiných řeholí.

Roku 1659 17. března zemřel náhle v refektáři, raněn byv mrtvicí, P. Rudolf Neomenius, Slezan z Opolí, ve stáří 72 let, jenž býval učitelem češtiny Ferdinanda III.; po dlouhá léta k vlastní své žádosti vyučoval v nejnižších třídách, a s velikou láskou pečoval o své žáky, zejména chudé, pro něž schovával vše, co od svých přátel obdržel.

Téhož roku 11. května konsekoval kardinál Harrach nově vystavěný kostel sv. Františka Xav. v Opařanech.

Kardinál v průvodu hraběte Slavaty navštívil kolleji jindřichohradeckou; rád vzpomínal toho, že kdysi na gymnasiu Jindřichohradeckém studoval. Na oslavu vzácného hosta provedli studující hru, v níž předvedeny byly zásluhy arcibiskupů pražských o církev a vlast.

Jesuité, těžce nesouce, že ve vězení Jindřichohradeckém není místa příhodného k sloužení mše sv. na potěchu uvězněných, dali podnět k tomu, že r. 1659 zbudována byla z darů dobrodinců pěkná kaple,²⁾ v níž 10. listopadu slouženy byly za hlaholu hudby tři mše sv. po sobě, při nichž mimo městskou radu a veliký počet měšťanů přítomen byl hrabě Ferdinand Vilém Slavata s matkou, bratrem a sestrou, jakož i s celým komonstvem svým, a k veliké radosti všech udělil milost všem, kteří v žaláři byli uvězněni.

Chudším studentům dostávalo se štědrých podpor od dobrodinců; sama hraběnka Františka Slavatová mimo peníze často jim dávala prádlo, jež vlastníma rukama byla zhotovila.

Mezi studenty pílí i prospěchem vynikali vždy seminaristé; tak r. 1661 z třiceti premií připadlo jim dvacet.

V době postní vycházeli magistři do okolí a za velikého účastenství poučovali venkovský lid o pravdách náboženských.

Roku 1662 uvítání byli divadelní hrou synové hraběny Františky Slavatové, Ferdinand Vilém a Jan Karel Jáchym, vrátivší se z cest po cizích zemích. Veliké pohnutí způsobilo, když hrabě Jan Karel Jáchym nedlouho potom odejel do Říma a tam vstoupil do řádu karmelitského; povolání ke stavu

³⁾ Rejzek, P. Bohuslav Balbín, 141—147.

¹⁾ Lit. an. 1657.

²⁾ Srovn. Rejzek, P. Bohuslav Balbín, 141—147.

řeholnímu vzbudila v něm, jak sám vyjevil, četba životopisu sv. Terezie, kterýž mu byl kdysi knězem kolleje jindřichohradecké zapůjčen.⁶⁾

Na Veliký Pátek konávaly mariánské družiny veřejný průvod bičujících se kajicníků. Zvlášť slavný takovýto průvod konán byl r. 1664 v podvečer za svitu pochodní a luceren. V průvodu nešena byla nosítka s výjevem umučení Páně, v čele jeli na koních Herodes, Pilát a jiní soudcové Kristovi s četným jezdeckým komonstvem, skládajícím se z části z měšťanů a studentů, a z části z vojinů v Jindř. Hradci přezimujících, při čemž trubači truchlivě troubili.

Až do r. 1664 umístěny byly školní místnosti v kolleji, čímž ovšem klid nemálo byl rušen. Toho roku zakoupen byl pro školy blízký vhodný dům za 1.000 zl. od hr. Ferdinanda Viléma Slavaty, jenž 500 zl. slevil, ač před nedávnem dům ten sám za 1.500 zl. byl koupil.

Téhož roku postoupila Jindřichohradecká kolleje právo patronátní, jež dosud měla k některým kostelům na Moravě, domu třetí probace v Telči.

Roku 1667 zakoupila kolleje panství Opařanské, a to přízní domu Slavatovského v dosti mírné ceně, ač hojně kupců se o ně ucházelo. Jelikož však se ukázalo, že panství toto vzhledem k sousedním Bernardicům bylo by kolleji Svatoklementske v Praze s větším užitkem, bylo jí r. 1669 odprodáno za 35 tisíc rýnských.⁷⁾

Roku 1669 vypukl požár v Jindřichově Hradci, jenž zachvátil i chrám a klášter františkánský. Členové kolleje ihned přispěchali ku pomoci; jeden z nich zachránil sám veškery skříně kvardiánovy a archiv klášterní.⁸⁾

Proboštu Jakubu Maximilianovi Kurtzovi,⁹⁾ ač nebyl Tovaryšstvu příliš oddán, jesuité r. 1670 obětavě k smrti dnem i noci dosloužili.¹⁰⁾

Když císař Leopold I. r. 1673 na cestě do Chebu k prohlídce vojska se zastavil v Jindřichově Hradci, provedla mládež škol jezuitských v krásném sále zámeckém krátkou dramatickou hru. Císař navštívil pak kolleje, v níž zvláště se mu líbila lékárna; povolav k sobě stranou rektora vyptával se ho, zda řád spokojen jest s fundací, zda něčeho se nedostává, a zda vše řádně dostává.¹¹⁾

⁶⁾ Lit. an. Lobk. bibl. M. S. 276-IV.

⁷⁾ Miller 799.

⁸⁾ Miller 2612.

⁹⁾ Srvn. Tischer. Paměti fary Jindřichohradecké, 142—144.

¹⁰⁾ Miller 2836.

¹¹⁾ Ib. 800.

Jesuité jindřichohradečtí horlivě vyučovali mládež náboženství. Aby mládež byla k pilnosti povzbuzena, zaslali r. 1676 hraběnka Františka Slavatova roz. z Meggau, zakladatelka kolleje v Telči, z Vídně, a syn její Jan Jáchym z Prahy dárky k rozdělování za odměnu dobrého prospěchu. Nad ostatní vynikla selská dívka, jež všech pět částí katechismu zpaměti bezvadně dovedla odříkati. Jí vyrovnala se jiná dívka, od narození slepá, jež uměla zpaměti sto otázek katechismu v přesném pořádku. Katechista dosáhl takového úspěchu, že dítky z okolních vesnic, nemohouce za tuhé zimy do města docházeti, scházely se v neděli v některém domě své vesnice a za vedení některého ze starších druhů bedlivě opakovaly to, čemu se během léta z katechismu v Jindřichově Hradci naučily. I mnozí rodiče věkem pokročilí ochotně přiučovali se od malých dětí tomu, co z křesťanského učení dosud neznali.

Kterýsi sedlák, uslyšev výklad o skutcích tělesného milosrdenství, jal se s obdivuhodným úsilím je konati: ač sám byl chud, vyžebraval po vsích almužnu pro nuzné a potřebné; z chalupy své, v níž samotén bydlil, učinil útulek nemocných, i těch, kdož odjinud přicházeli; přijímal i ty, jež jiní ze strachu před nákazou odmítali; léčil je lázněmi a vyžebnanými léky, sytil je pokrmem i nápojem, až se uzdraveni mohli vrátiti do svých domovů.

Následovala jej dívka chudobná na statky vezdejší, ale bohatá ctnostmi, jež v městském špitále dvanácte dítek zdarma vyučovala a bedlivě po křesťansku vychovávala.¹²⁾

R. 1677 pořízen byl nový Boží Hrob pro chrám farní; představoval, kterak Kristus Pán kleče umývá při poslední večeři apoštolům nohy.¹³⁾

Téhož roku opatřeno bylo pro gymnasium nové jeviště s různými dekoracemi pro hojné proměny scény. Po prvé bylo jeviště toho užito při průvodu Božího Těla, kdy na něm byla provedena hra, kterak Jakub, smířiv se s Esauem, zřídil u Salemu oltář a vzýval na něm Boha pokoje, čímž naznačovala se Evropa o mír prosící.¹⁴⁾ Posledního července, v den sv. Ignáce, provedena byla hra „Gloria Rosensis familiae“ ke cti vladaře domu

¹²⁾ Miller 2225—2226.

¹³⁾ Litterae annuae Lobk. kn. M. S. 276.

¹⁴⁾ „... curatum est theatrum novum, cum tabulis scenicis varie pictis, ad multiplices scenarum variationes; primus earum usus fuit in Dramate pro statione Sanctissimi Corporis Christi, in quo Deus pacis, olim a Jacobo, erecto ad opidum Salem altari, ob fraternam reconciliationem adoratus, typus Evropa pro pace supplicis, repraesentabatur“. Litterae annuae, Lobk. kn. M. S. 276.

Hradeckého Jana Karla Jáchyma Slavaty, jenž toho dne z Prahy schválně byl přijel k návštěvě kolleje.

Když roku 1677 řádila v Jindřichově Hradci nakažlivá zimnice, kněží z Tovaryšstva ochotně přisluhovali nemocným, aniž by se nakazili. Mnohým nemocným poskytovány zdarma léky z lékárny kolleje.¹⁵⁾

Mariánská družina selská pod titulem „P. Marie na útěku do Egypta a sv. Isidora“, založená r. 1640, za války švédské zanikla a teprve zase r. 1677 byla znovuzřízena a od P. generála řádu potvrzena; za prvé pololetí čítala již 250 členů. Schůzky své konala v kostele sv. Alžběty.

Roku 1678 v předvečer svátku Nanebevzetí P. Marie katechista farního chrámu uspořádal tam procesí asi 600 dítek z kostela sv. Jana. Když katechese byla ukončena, 50 dívek s povýšeného místa odříkávalo celou nauku křesťanskou obsaženou ve stu verších českých; nato hoši zpívali „Salve Regina“ rovněž ve verších českých. Mnozí přítomní rodičové byli tím až k slzám pohnuti.¹⁶⁾

Každého roku konalo se procesí z kostela kollejiho s ostatky sv. Hippolyta; v průvodu nošena byla nosítka („pegmata“) s různými výjevy. Roku 1678, když nosiči z vesnic k tomu určení se nedostavili, měšťané a řemeslníci ochotně přejali jejich úkol.

Dle zprávy Millerovy¹⁷⁾ usiloval r. 1679 kterýsi sousední šlechtic prostřednictvím konsistoře o to, aby několik vsí z patronátu kolleje jindřichohradeckého převedl pod patronát svůj; bylo však s ním o té věci jednáno tak obezřetně, že od svého úmyslu upustil.

Roku 1680 dne 24. května zemřel P. Jiří Pošmurný, rodem ze Slezska, jenž po 18 let byl českým kazatelem.

Za moru toho roku zuřícího pečovali jesuité všemožně o to, aby zamezili jeho šíření, ač se při tom setkávali u měšťanstva s neporozuměním a s nemalými překážkami. Přece však se jim to podařilo, takže počet zemřelých nedosáhl sedmdesáti. Jeden z kněží, k obsluze nemocných určený, ubytován byl mimo kolleji s jedním fraterem v sousedních školách. Oba zůstali nákazy ušetřeni, rovněž tak i kolleji a seminář, ač kněží z kolleje za doby moru neúnavně činní byli ve zpovědnicích.¹⁸⁾

Roku 1683 pukl zvon farního kostela ulitý před 220 lety (1463). P. rektor dal jej r. 1684 přelíti u Štěpána Priqueye v Klato-

¹⁵⁾ Miller 2410.

¹⁶⁾ Lit. an. Lobk. kn. M. S. 276-7.

¹⁷⁾ Miller 1078.

¹⁸⁾ Lit. an. Lobk. kn. M. S. 276-7.

vech. Než se dostal na věž, uplynulo půl roku a více hluku natropil leže na zemi, než když byl zavěšen. Zvonař nikoli z rozkazu rektora, nýbrž ze své zbožné náklonnosti odlil na něm podoby sv. Ignáce a sv. Františka Xav. Z toho vznikla žárlivost obce, jež přísně zakázala, že zvon nesmí býti ve věži umístěn, dokud by kolleje písemně neprohlásila, že nebude sobě osobovati žádného práva na věž a zvon. Jesuité však nedali se vyprovokovati, nýbrž mírně odpověděli, že Tovaryšstvo nehodlá si osobovati práva, jehož by mu zakládací listina nezaručovala; tím byla věc urovnána.¹⁹⁾ Ostatně obec ničím na zvon nepřispěla vymlouvajíc se na chudobu měšťanů; i byly výlohy hrazeny ze záduší a ze sbírek.

Když r. 1684 vojsko z Uher do zimních stanovišť se vracelo, valná jeho část rozložila se v Jindřichově Hradci a v okolí. Nemoci nakažlivé a smrt mezi vojiny zle řádily. Jesuité dnem i nocí přisluhovali nemocným jak duchovní útěchou, tak i léky. Zemřelo tehdáž 180 vojinů, jimž členové kolleje k smrti dosloužili; ale i lékárník kolleje Jan Kieffel nákazou zemřel ve službách lásky blíženské.²⁰⁾

S touže obětavostí ujímal se členové kolleje také r. 1693 nemocných vojinů, když některé oddíly vojska z Uher se vracujícího v Jindřichově Hradci přezimovaly. Také tentokrát řádily mezi vojskem nakažlivé nemoci, zejména t. zv. uherská zimnice; od vojinů po domech ubytovaných nakazili se i mnozí z měšťanstva.²¹⁾

Velikou zásluhou řádu jesuitského v Čechách bylo, že vychovával zdatný dorost kněžský nejen pro sebe, nýbrž i pro duchovní správu a zvláště i pro jiné řehole, kdežto dříve býval kněžstva jak světského tak i řeholního nedostatek. To uznal r. 1687 provinciál řádu dominikánského, vzdávaje rektoru jindřichohradeckému díky za to, že mu doporučil dva schopné kandidáty; psal mimo jiné: „Non potuit mihi obvenire gratior consolatio, quam dum ita candide ad meum Sacrum Ordinem duo tam egregii candidati ab ipsa Vestra Paternitate mihi recommendati sunt. Hi sunt veri effectus illius religiosi affectus, quem nostri P. P. Generales inter utramque Religionem reciproce vigere commendarunt; haec peroptata illa utriusque Religionis cohaerentia, quae in nostris Patriarchis et SS. Fundatoribus apud Ven. Marinam de Escobar exprimitur“.²²⁾

¹⁹⁾ Miller 1079; srvn. Dr. Jos. Novák. Soupis. str. 240.

²⁰⁾ Miller 2308.

²¹⁾ Miller 2316.

²²⁾ Miller 2617.

Když roku 1687 Jindřichohradečtí dle svého zvyku ubírajíce se na pouť na Svatou Horu za průvodu kněze z kolleje, převáželi se přes Vltavu, prám příliš zatížený potopil se. Mezi převážejícími se byly i dítky tlumoky nesoucí a kněz, vůdce procesí. Déle než půl hodiny zápasili tonoucí s vlnami. Zatím ti, kdož byli na břehu v bezpečí, nemohouce tonoucím jinak pomoci, vzývali P. Marii. A hle, všichni vyvázli beze škody.²³⁾

R. 1692 13. března zemřel farář v Pěné (Baumgarten) Alexandr Xaver Krausenik, jenž jsa příbuzným konvertity superintendenta Ondřeje Froma, následoval jeho příkladu, r. 1669 odebral se do Prahy a tu v semináři a v konviktu byl vychován. Odkázal knihovně kolleje jindřichohradecké spisy sv. Augustina, Ambrože, Bernarda, Aloise Novarina, Didaka Baezy a Emanuela Naxery, ve 24 svazcích, nově vázané.²⁴⁾

Kázání a katechese konaly se česky v kostele farním, německy v kostele sv. Jana.

Roku 1693 kazatel horlil proti exotickým výstřednostem ústroje ženského, hlavně proti účesu pálením nakadeřeného a uměle do výše zdviženého („calamistrata capitum fastigia et in alium productos e calanticis suggestus“). Řeč jeho měla takový úspěch, že v několika málo dnech ženy v celém městě módu tu odložily a k dřívější skromné, stavu přiměřené úpravě vlasů se vrátily. S touž energií pohnul též kazatel svoje posluchače, by zničili pověrečné a kouzelné listky, jakož i listky obsahující falešné odpustky.²⁵⁾

Roku 1693 8. října zemřel ve věku 53 let fráter Kryštof Reiffel, rodem z Mnichova, malíř. •

Roku 1694 4. července slavila kolleje stoleté výročí svého založení; toho dne sloužil probošt slavnou mší sv.; v kázáních českým i německým jazykem konaných vzdána chvála a dík zakladatelům a dobrodincům a vyličeno, jaký užitek a prospěch získává město i okolní kraj prací a přičiněním kněží a magistrů Tov. Jež. Byl také zapěn hymnus Ambrosianský. Při obědě bylo sto chudých poděleno velikými bochníky chleba, masem a almužnou peněžitou. Druhého dne umístěn uprostřed kostela smuteční katafalk, na němž hořelo sto svící, a slouženy byly mše sv. za duše zakladatelů a dobrodinců.²⁶⁾

Velikým dobrodincem kolleje a semináře byl děkan novobystřický Kašpar Jos. Höcker, kněz příkladný a velice dobročinný,

²³⁾ Miller 3088.

²⁴⁾ Miller 800.

²⁵⁾ Miller 2266.

²⁶⁾ Miller 1335.

jenž zemřel r. 1694, nakaziv se při zaopatřování morem nemocných. Odkázal kolleji 300 rýnských.²⁷⁾

Pod patronátem kolleje jindřichohradecké bylo na sklonku XVII. století deset farních kostelů: v Jindřichově Hradci, Počátkách, Horní Pěně, Dráchově, Jarošově, Kumžaku, Lodhěřově, Kar-dašově Řečici, Stráži a Strmilově.²⁸⁾

Veliké nesnáze a starosti v příčině práva patronátního působil rektorům kolleje probošt Jeronym Altan de Pozzi, ač z milosti rektora dosáhl benefícia, byv dříve u dvora císařovny Marie Eleonory. Byv proboštem 25 let, zemřel 4. června 1695.²⁹⁾ Položil „kámen úrazu“, na němž pak mnozí nástupcové jeho zakládali svoje nároky, jež vedly k nemilým sporům. Po jeho smrti presentoval rektor Jiřího Ignáce Kratochvíla, jenž skutečně byl instalován, přes odpor soupeřů.³⁰⁾

Když r. 1705 k vykonání třídních exequií za císaře Leopolda ve farním kostele rektor pozval kvardiána kláštera františkánského, protestoval proti tomu probošt Kratochvíle, protože se tak stalo bez jeho souhlasu. Ale jesuité dokázali, že vlastnické právo ke kostelu náleží jim, a že mohou podobná opatření činiti samostatně, aniž by si musili vyžadovati svolení proboštova. Když pak později konány byly exekvie za generála Tovaryšstva P. Thyrsa Gonzaleza a pozván byl opětně zmíněný kvardián, aby sloužil zpívané rekviem, nečinil již probošt námitek.³¹⁾

Baron Zikmund Stařimský z Libšteina, těžce onemocněv r. 1695, dal se převézt z Tábora do Jindřichova Hradce a vyžádal si duchovní péči z kolleje, ač s sebou si přivezl řeholníka kláštera táboorského; před smrtí ustanovil, aby pochován byl v jesuitském kostele jindřichohradeckém, ač rodinný hrob jeho byl v Táboře.³²⁾

Družiny bděly přísně nad tím, by sodálové plnili svoje povinnosti. Když roku 1696 zemřel kterýsi radní městský, jenž byl sice sodálem obou kongregací, české i německé, ale povinnosti své zanedbával, ač před smrtí kajícíně vyznával, že chce zemřít jakožto věrný sodál mariánský, rozpakovaly se obě družiny, zda mají jej doprovoditi ke hrobu, či zda mají jej zbaviti tohoto čestného průvodu na odstrašující příklad jiným; teprve po dlou-

²⁷⁾ Miller 3185.

²⁸⁾ Miller 1064.

²⁹⁾ Srvn. Tischer, Paměti fary Jindřichohradecké, str. 144 n.

³⁰⁾ Miller 1081; srvn. Tischer, o. c., 169.; zápisky Pozzovy z r. 1679 v archivu arcib. B 62, 1.

³¹⁾ Miller 1083—1084.

³²⁾ Miller 2847.

hé úvaze svolily k tomu, že se pohřbu zúčastní, ale prohlásily, že se tak děje jen zcela výjimečně.³³⁾

Roku 1698 9. listop. zemřel ve věku 60 let v jindřichohradecké kolleji P. Karel Přichovský S. J., narozený v Nebílově ze starého rytířského rodu českého. Vynikal vlídností a obratností v jednání s příslušníky kteréhokoliv stavu. Proto r. 1682 císařský vyslanec ke dvoru tureckému hrabě Albert Caprara vyžádal si jej za svého průvodce. P. Přichovský zažil různé příhody jak v Cařihradě, tak i r. 1683 v tureckém táboře před Vídní, kamž byl vezír celou legaci s sebou vzal; po porážce Turků byl vyslanec se svou družinou osvobozen. Když pak hrabě Černín z Chudenic vyslán byl do Polska k Janu III. Soběskému, vyžádal si za průvodce P. Přichovského, jenž si tam výborně počínal, jak o tom listy Poláků české provincii jesuitské zaslané svědčily.³⁴⁾

Po vymření Slavatovského rodu po meči r. 1693 nastalo dlouhé jednání mezi dědici o panství jindřichohradecké. Jesuité se vším úsilím pečovali o to, aby fundace kolleje zachována byla neztenčena a aby ani část její od panství jindřichohradeckého nebyla odloučena. Po šest let trvala nejistota fundace, až posléze r. 1699 vše bylo uspokojivě urovnáno. Hrabě Heřman Jakub Černín z Chudenic se souhlasem choti své Marie Josefy Slavatovny, povolav P. rektora do Mělníka, ujistil jej, že pečovati bude o to, aby fundace nejen v ničem neutrpěla újmy, nýbrž aby spíše ještě vzrostla. Jelikož rozdělení celého dědictví Slavatovského na pět dílů bylo již zapsáno do desk zemských, prohlásil Černín, že bude vyjednávati se spoludědici, aby vzhledem k tomu, že část jeho choti případněvší zatížena jest značnou touto fundací, uvolili se zaplatiti náhradu několika tisíc zlatých rýnských. Aby pak bylo patrné, že nehledá vlastního svého zisku, prohlásil hrabě, že sumu tu odevzdá rektorovi k rozmnožení nadace a že přidá i částku, jež by na jeho podíl připadla.³⁵⁾

Mariánská družina česká Nanebevzetí P. Marie dala si r. 1701 zhotoviti sochu P. Marie 1¹/₂ lokte vysokou, z čistého stříbra, vynikající práce umělecké, za 450 rýnských. R. 1673 císař Leopold I. podepsal se vlastní rukou do alba družinského, připojiv svoje heslo „Consilio et Industria“. Vynikajícím dobrodincem družiny byl dlouholetý její rektor, Ezechiel Stanislav Richter, jindři-

³³⁾ Miller 1914.

³⁴⁾ Miller 2807, 3345.

³⁵⁾ Miller 800.

chohradecký pošt mistr, jenž až do své smrti (z. 18. pros. 1718), horlivě pečoval o povznesení úcty Mariánské.³⁶⁾

Rektorem německé mariánské kongregace měšťanské Neposkvrněného početí byl od r. 1683 až do smrti své r. 1700, tedy plných 17 let, Matouš Mallerus z Ritthoffu. Zastával svůj úřad způsobem příkladným; nikdy žádného shromáždění družiny a žádné její pobožnosti nezameškal; z upřímného přesvědčení velebil instituci družin jakožto výbornou školu ctností.³⁷⁾

R. 1702 slavila latinská družina Zvěstování P. Marie stoleté svoje trvání po dva dny. Prvého dne sodalové shromáždili se v hojném počtu v chrámu farním, kdež řeč k nim měl premonstrát Josef Veselý z kláštera želivského, kteráž vydána byla tiskem a rozdávána mezi posluchače. Slavnou mši sv. sloužil opat želivský. Po obědě sehráno divadlo, jehož tištěný obsah ozdobený symbolickými obrázky přítomným byl rozdán. Potom bylo obnoveno představenstvo kongregace; za rektora zvolen hr. Heřman Jakub Černín, nejvyšší purkrabí král. Českého, za asistenty zvoleni Zikmund Bernbrach opat želivský a Karel Kratochvíle, opat loucký; posléze šlo se procesím po náměstí, a po návratu do kostela zapěn chvalozpěv Ambrosianský. Druhého dne před kenotafem obkličným svícemi měl řeč ke cti zesnulých sodalů Václav Grotz, farář dráčovský, načež sloužena byla mše zádušní a mše mariánská.³⁸⁾

R. 1702 29. června zastavil se na cestě do Německa císař Josef s chotí svou v Jindřichově Hradci, kdež slavně byl uvítán; při té příležitosti provedli studenti ve velikém sále zámeckém divadelní hru, jež velice se líbila.³⁹⁾

Když r. 1702 zemřel děkan počátecký Daniel Pavlovský, oznámil rektor majiteli panství počáteckého hr. Vratislavu ze Šternberka, nejvyššímu purkrabímu, úmrtí děkanovo a sdělil mu zároveň, že za jeho nástupce vyhlédl faráře kumžackého Václava Kotleasa, muže vynikajícího zbožností a horlivostí pastýřskou. Hrabě poděkoval za zprávu a prohlásil, že se nechce vměšovati do práva církevního. Ale Počátečtí obrátili se k němu, dožadující se účasti na obsazování benefícia, jelikož na přestavbu kostela stárim sešlého věnovali 5000 rýn.; na uprázdněné beneficium navrhovali krajana svého Bernarda de Gregoriis, bratra primátora. Hrabě nepamětliv dřívějšího svého ujištění, domáhal se u konsistoře úsilovně toho, by kandidát Počáteckými žádaný byl potvrzen. Ale rektor včas tomu předešel, dav doručiti presentaci

³⁶⁾ Miller 1819.

³⁷⁾ Miller 1915.

³⁸⁾ Miller 1817.

³⁹⁾ Miller 1459.

faráři Kotlasovi, jenž již byl na cestě do Prahy, kdež také ihned byl confirmován.¹⁰⁾

Pro kostel sv. Jana Křt., v němž konala se kázání německá, porížena byla r. 1708 pěkná kazatelna za 300 zl. rýn. Témuž kostelu darovala hraběnka Marie Magdalena z Valdštýna, rozená Černínová, ornát a dvě dalmatiky, vesměs bohatě zlatem vyšíté; podobný ornát darovala také kostelu Nanebevzetí P. Marie.¹¹⁾

Roku 1708 cestovala přes Jindř. Hradec arcivévodkyně rakouská Marie Anna Antonie, zasnoubená králi portugalskému Janu V., i byla členy koleje i mládeží studující slavnostně pozdravena.¹²⁾

Roku 1708 9. října zemřela v Jindřichově Hradci Marie Josefa hraběnka z Černína, rozená Slavatovna; jezuisté ji ke zbožné smrti připravili a až do posledního dechu u ní dleli. Zesnula zbožně a klidně. Choť její, nejvyšší purkrabí, se synem svým uchýlil se ve smutku s komonstvem svým do koleje, kdež čtyři dny strávil; následující čtyři dny zdržoval se pak na statku jezuitském Popelíně, by ve společnosti řeholníků pookrál.¹³⁾

Roku 1709 odkázal kterýsi dobrodinec koleji šest stříbrných svícňů a sto rýnských; jiná dobrodějka odkázala 300 rýnských.¹⁴⁾

Roku 1711 smírnou dohodou urovnán byl třicet let trvající spor o les Kratoš, mající v objemu dobrou míli, mezi kanonií třeboňskou a kostelem dráčovským. Komise, jež trvala tři dny, zúčastnili se: zástupcové konsistoře kanovník Tobiáš Opitz a Frant. Ignác Zumsande; za kanonii třeboňskou probošt se dvěma řeholníky, advokátem a několika úředníky Schwarzenberskými; za kostel dva členové koleje jindřichohradecké jakožto zástupci patrona. Les a louky byly geometrem rozděleny a mezníky opatřeny; tím zjednan byl žádoucí klid, jelikož dříve poddaní obou sporných stran chápali se zbraní a navzájem si odníмали dříví, seno a ryby, i hrozilo z toho stále nebezpečí selské vojny.¹⁵⁾

Roku 1712 13. února zemřel v Jindř. Hradci vynikající pracovník P. Jan Černožorský S. J. ve věku 72 let. Narodil se v Dobřanech r. 1629, do Tovaryšstva vstoupil r. 1654. Ačkoliv za moru r. 1680 v Praze horlivě nemocným přisluhoval, byl náklady ušetřen. Jsa po devět let vojenským misionářem s heroickou trpělivostí pečoval o duchovní blaho vojáků.

¹¹⁾ Miller 987.

¹⁰⁾ Miller 1082—1083.

¹²⁾ Miller 1459.

¹³⁾ Miller 2857.

¹⁴⁾ Miller 801.

¹⁵⁾ Miller 1088.

Za moru r. 1713 členové koleje obětavě přisluhovali nemocným; fráter Jan Teübl, nakaziv se při tom, zemřel 5. května ve věku 26 let. Do Prahy k obsluze morem nemocných povoláni byli dva kněží, z nichž jeden, P. Michael Czesch zemřel 31. října.¹⁶⁾

Roku 1714 utrpěla kolej velikou pohromu ve svém hospodářství: ozim zpolovice zničila krutá zima, třetina jarního obilí padla za obět krupobití; dobytčí mor zahubil 70 ovcí.¹⁷⁾

Marie Kateřina Ruthová z Ruthenšteinu odkázala r. 1715 kostelům pod patronátem koleje jindřichohradecké tyto obnosy: kostelu Nanebevzetí P. Marie 400 rýn., sv. Maří Magdaleny 100 rýn., sv. Jana Křt. 150 rýn., nejsv. Trojice, sv. Václava a sv. Jakuba po 50 rýn., sv. Alžběty 26 rýn., sv. Anny 40 rýn., sv. Markéty 35 rýn., kostelu v Žirovnici 106 rýn., v Dráchově 106 rýn., sv. Barbory v lese 50 rýn., celkem 1178 rýn.

Po dlouhá leta jindřichohradečtí proboštové Pozzi a Kratochvíle soudili se s kolejí, popírajíce jí právo vlastnické na farní kostel, jež kolej po celé století měla v klidném držení, jež několikráte vzájemnými přátelskými úmluvami bylo potvrzeno. Příkladu jejich následoval probošt Pankrác Quinodo, jenž hned po nastoupení benefícia r. 1710 spor obnovil, až mu posléze r. 1712 konsistoř nařídila, by dalšího sporu zanechal. Leč probošt porušil klid již 1. ledna r. 1714; při hostině v koleji, k níž byl pozván, chlubil se, že má již připraveno 18 stížných bodů proti rektorovi, jež konsistoři podá. Když pak na den 5. února ozdoben byl péčí koleje hlavní oltář obrazy tří svatých mučedníků japonských, dal probošt v noci předcházející obrazy ty odstraniti, takže jen prázdné rámce po nich zbyly. Aby slavnost samu překazil, probošt prý maturu neboli ranní mši sv. přeložil na dobu, kdy jindy nikdy se nekonala, a tak oltář okupoval; jesuité musili podávati sv. přijímání u oltáře postranního. Když bratrstvo literátů mělo klásti účty, nechtěl probošt dopustiti, by rektor byl aktu tomu přítomen jako patron, nýbrž pouze jako svědek, jakož i nechtěl připustiti, by účty jakožto patron podepsal. Nadto papežské bully, jimiž pro chrámy jesuitské uděleny byly odpustky, a jež na dveřích proboštského kostela byly zavěšeny, dal v noci jednak strhnouti, jednak sepii pomazati, předstíraje, že tím ruší se práva jeho chrámu. Osoboval si také právo nad kostelem sv. Jakuba na návrší u města. Když r. 1710 jesuité opatřili jej novou věží a uvnitř jej obnovili, viděl v tom zkracování svých práv, protože se tak stalo bez jeho svolení,

¹⁶⁾ Supplementum hist. provinciae Boemiae S. J. (Lobk. kn. M. S. 278.).

¹⁷⁾ Miller 801.

i dal odstraniti monogram IHS, jenž po šedesáte let nalézal se nad vchodem kostela. Za souhlasu komise konsistorní umístili jezuisté 21. listopadu 1714 monogram ten opět na bývalé jeho místo a připojili k němu nápis: „Anno 1710 sacrilege ablatum, anno 1714 sumptibus Collegii S. J. Novaedomi restitutum“.

Roku 1719 podal probošt komisi rektifikační obsáhlý spis, v němž popíral zvláště právo vlastnictví koleje na kostel farní. I byli 21. října 1721 vysláni do Jindřichova Hradce dva komisari, kteří po 11 dní konali bedlivé šetření na základě jednotlivých článků stížnosti proboštovy. Probošt, jenž minil, že žalobný jeho spis zůstane v tajnosti, nemile byl tím překvapen, i prohlašoval, že chce s kolejí žíti v pokoji a svornosti. Komisaři skončivše 2. listopadu svoji práci, vyslovili se ve prospěch koleje.⁴⁸⁾

Roku 1719 dvakráte jela skrze Jindřichův Hradec císařovna, po každé pozdravila ji kolej i gymnasium; nadto při jejím návratu ozdobili Jesuité průčelí koleje i obě věže kostelů; na místě půl hodiny před městem vzdáleném zbudoval k přání hr. Františka Josefa Černína jeden z členů koleje čestnou bránu vynikající mohutností, výškou, stavbou i pojetím.⁴⁹⁾

R. 1719 1. října v kostele P. Marie po slavné zpívané mši sv. přistoupil P. rektor k hraběti Františku Josefu Černínovi, jenž 29. září po prvé byl do Jindřichova Hradce zavítal, a pozdraviv jej krátkým oslovením, podal mu jakožto nástupci fundatorů koleje svíci fundační.

Rektor koleje pozdravil také kurfiřta saského Bedřicha Augusta a choť jeho arcivévodkyni Marii Josefu, když Jindřichovým Hradcem ubírali se do Drážďan.⁵⁰⁾

Roku 1719 28. října největší zvon Knour řečený posvěcen byl z rozhodnutí rektora jakožto patrona od Martina Zedlitze, opata kl. emauzského.⁵¹⁾

Roku 1720 dal rektor vykonati za přítomnosti probošta, dvou senátorů a syndika prohlídku pokladu kostela farního, jež od dávných let nebyla konána; při tom nalezen byl neočekávaně zlatý kalich ve váze jedné libry, kdysi darovaný Kateřinou Münsterberskou a již po 49 let pohřešovaný.⁵²⁾

R. 1721 vyšel znenadání ze zámeckého pivovaru oheň, jenž v brzku uchwátí blízký mlýn i zámek a ohrožoval sousedící kolej a seminář, na němž chytaly již dveře a okenní rámy. Ve velikém tomto nebezpečí voláno o pomoc k Bohu; probošt poslal k

48) Miller 2979—2982; srvn. Tischer o. c. 209.

49) Miller 1463.

50) Miller 801.

51) Miller 987.

52) Miller 1091.

ohni kaplana s Nejsvětějším, kterýmž, když oheň požehnán, zvedl se mírný větřík, jenž nápor požáru od semináře a kolleje odvrátil.⁵³⁾

Seminář Jindřichohradecký měl r. 1722 87 studujících. Toho roku byl uvnitř vybil, museum opatřeno novými okny, stoly a pulty; na paměť zakladatelů a předních dobrodinců byly obrazy jejich dovedným štětce namalovány a v refektáři rozvěšeny.⁵⁴⁾

Při dobytí Bělehradu r. 1688 vítězové rozběhnuvši se po kořisti přišli k podzemní komoře; domnívajíce se, že jest tam ukryt poklad, vypáčili dveře, ale nic tam nenalezli než ikonu P. Marie na oltáři umístěnou. Obraz ten dostal se veliteli dělostřelectva Bartoloměji Surrovi, muži zbožnému a statečnému, jenž jej daroval kostelu sv. Maří Magdaleny při kolleji jindřichohradecké.

Prastarý tento obraz dlouhou dobu téměř nepovšimnut tu visel na postranní zdi. Teprve r. 1722 opatřen ozdobným stříbrným pozlaceným rámcem a okrášlen stříbrnou korunkou s kaménky, jakož i paprsky v ohni zlacenými. Dne 19. července řečeného roku šest jinochů přioděných novými červenými komžemi a mušelínovými superpellicemi zpívalo před obrazem tím po prvé nápěvem Kladským antifonu „Salve Regina“, kterouž probošt intonoval; to opakovalo se pak pravidelně každou sobotu při mši studentské. Obraz ten, vyznamenávající se vzhledem vážným, přece však líbezným, požíval veliké úcty.⁵⁵⁾

Roku 1722 4. srpna rektor jakožto patron vykonal kladení účtů kostela P. Marie a ostatních kostelů za devět let; provedlo se to beze všech hádek a sporů jindy obvyklých, v úplném míru a pokoji. Později však v říjnu přišel od místodržitelství dekret, v němž se vytýká patronu, že za tak dlouhý čas účty nebyly kladeny, a nařizuje se, by se tak dalo každého roku. Rektor, aby nezadal právům svým, zvláště kap. „Cum Venerabilis“ in 6. de Exceptionibus, odpověděl tak, že veškerou vinu jak od sebe, tak i od předchůdců svých odmítl.⁵⁶⁾

Komunikantů bylo r. 1664: 20.372, r. 1673: 18.100, r. 1680: 30.000, r. 1700: 44.230, r. 1710: 53.700, r. 1715: 63.200, r. 1720: 61.533, r. 1722: 62.500.⁵⁷⁾

Roku 1723 bylo v kolleji jindřichohradecké 12 kněží, 5 magistrů, 8 koadjutorů, celkem 25 osob. (Pokrač. př.)

⁵³⁾ Miller 801—802.

⁵⁴⁾ Miller 1736.

⁵⁵⁾ Miller 1160—1162; srvn. Dr. Jos. Novák. Soupis památek hist. a uměl. v polit. okrese Jindřicho-Hradeckém 208.

⁵⁶⁾ Miller 1096.

⁵⁷⁾ Miller 2286.

Víra Táborů.

Ant. Novák.

Do spleti dogmatických otázek, které přinesla revoluce husitská, nelze snadno proniknout. Někteří historikové se jim vyhýbají, jiní nedovedou je chápat ze stanoviska doby a promítají do husitství myšlenky novodobé, což jest ovšem metoda nepřipustná.

Látka, o níž jde, je velice obsáhlá a nevyčerpala by ji úplně ani mnohosvazková kniha. Omezím se proto v práci na úřední publikace tábořské a traktáty. Traktáty podávají věrněji vývoj názorů, ale obtíž je opět v tom, že jsou většinou anonymní a nedatované. Budou tedy některé úsudky jen ceny podmíněčné.

Věrouka tábořská byla do r. 1420 v jádře svém hotova. Není tím řečeno, že by se po tomto roce nevyvíjela. Táboři ještě na synodě Kutnohorské r. 1443 se přizpůsobovali mínění utraquistické většiny. Ale základní zásady nauky byly již tenkrát formulovány.

Táborem rozumíme tu husitskou skupinu mimopražskou, skupinu, která přijala mnoho z nauk valdenských a prodělala horečku pikartství a chiliasmu. Tábor začal brzo po upálení Husově praktikovat radikální náměty kněží svých i pražských a mezi nimi na prvním místě mistra Jakoubka, který svým traktátem „De ceremoniis“ dodal jim mnoho materiálu.

Vlivy valdské¹⁾ na Tábor jsou zjištěny prací Gollovou, Sedlákovou, Neumannovou a připouští je též Krofta a Pekař. Teprve později opřeli se Táboři více o Viklefa, poněvadž jméno Viklefovo mohli lépe krýti Husem. Nepopírám, že bylo tu mnoho volné tvořivosti domácích. Tábořské „na horách“ sváděly k novotám, nad nimiž trnuli mistři pražští. Praha se z radikalismu brzo probrala a universita již r. 1418 koriguje svatováclavskými artikuly (bylo jich 23) názory Jakoubkovy a Mikuláše Drážďanského a nepřímo i tábořské.

K prvnímu veřejnému vystoupení Táborů došlo na podzim r. 1420. Na podnět laiků sešla se 10. prosince toho roku společná schůze Pražanů a Táborů u Zmrzlíků na Starém Městě. Za Pražanyúčastnili se hádání kněží Prokop z Plzně, Jakoubek a Petr z Mladenovic, za Tábořské Biskupec, Martin Húska a Markold ze Zbraslavi.

¹⁾ Svobodné hlásání slova božího laiky, zamítání očištění, úcty svatých, modliteb za mrtvé, odmítání přísahy, trestu smrti atd.

Mělo býti jednáno o řádu při mši svaté ale Pražané vytasili se se 76 články, v nichž máme poprvé shrnuto -- ovšem zatím jen od protivníků, učení táborské.

Vavřinec z Březové ve svém traktátu o Táborech²⁾ napsal někdy na podzim r. 1420, co se mu na Táborech, kteří přitáhli Pražanům na pomoc, nelíbilo. Ženy táborské řádily dle Vavřince v Praze jako furie zejména při vybíjení kostelů a far.

Vavřinec z Březové vytýká Táborům, že vnesli do lidu zmatek tvrzením, že třeba držeti jen to, co je doloženo v Písmě. Ostatní vše jsou prý nálezky lidské, které nutno odmítnouti.

Škodlivá je učenost mistrovská, škodlivé obřady, roucha bohoslužebná, svěcené oleje, hodinky kněžské. Mše se může sloužiti kdekoli v prostém rouše a záleží jen v Otčenáši a posvěcení chleba a vína, které možno podávati v obyčejné nádobě. Nutno zavrhnouti též všechny svátostniny (svěcená voda a pod.), posty, ušní zpověď, sošky svatých. K svatým netřeba se modliti — to je modlářství, za mrtvé rovněž ne, poněvadž není očiště. Víru v očištěc vymyslili kněží, aby odírali věřící. Kněží nemají držeti zboží a bydleti na farách, neboť je to proti zákonu Božímu. Tohle vše prý hlásají kněží táborští.

Na schůzi byly též Táborům vrženy ve tvář těžké obžaloby, že z nich povstaly výstřední sekty: Adamiti a Pikardi. Také volba biskupa od kněží táborských (v září 1420) jim byla vyčítána jako nerozumný blud. Za největší provinění kladla se jim nevíra v skutečnou přítomnost Krista ve svátosti oltářní a odmítání kultu klanění.

Táboři prý učí, že tělo boží je v každém pokrmu a laik smí přijímati kolikrát chce. Tak referuje Příbram v traktátu „*Contra articulos Piccardorum*“.³⁾ Ve výtkách najdeme i ohlas článků chiliastických mezi lidem hojně rozšířených. Autor „*Výkladu na Apokalypsu*“ (dle Bartoše⁴⁾ Jakoubek) píše o této schůzi: „Item rozdělení dvou stran tuto mezi sebou z těchto punktuov a artykuluov. Jedna strana ještě se přidrží proroctví těch, a druhá jich nenávidí. Protož strany jsou proti sobě, sváří se, bez lásky sú a přistupují k velebné svátosti“.⁵⁾

Petr z Mladenovic, který předčítal ty články, řekl nakonec opatrnicky: „Znejte všichni, že těmito články neviníme jmenovitě žádného, že by je držel. Mistři prý chtějí jen každého kněze a bratra varovati před těmito bludnými artikuly. Mistři měli býti proč vůči Táborům umírněnými. Praha dobře znala po bitvě na

²⁾ Fontes 1. c., XXXI. V. 453—462.

³⁾ Archiv III. 218—225.

⁴⁾ Listy filologické 1923, 119 sg.

⁵⁾ Flajšhans: Věstník král. čes. spol. nauk, 1903, str. 28.

Vítkově cenu tohoto mocného bratrstva a bylo činem politické prozíravosti nepohněvati si ho pro budoucnost.

Leč také Táboři byli si vědomi své důležitosti. Nepopřeli těchto výtek v celku svém správných, naopak většina tábořských laiků přiznala otevřeně, že ty články drží. Kněží jako Loquis a Biskupec prohlásili: „Málo jich odvrhnouc, kteří jsou tam jedovatí, my ony všechny články držíme.“ Mistři se hned nabídli, že bludnost přečtených artikulů dokáží, kdy bude komu libo. Ale táborští kněží nebyli nějak na hádku připraveni a Martin Loquis vyžádal si toliko opis žalobných článků. Mistr Jakoubek odevzdal hned své psané pojednání o těchto artikulech Oldřichu z Hradce.

Biskupec vycítil nemilý dojem žaloby na shromáždění a vyzval shromáždění, aby zase vyslechlo je. A stoje na lavici a drže v ruce nějaký malý sexterník, řekl: „Ty a tomu podobné věci, již od mistrů slyšíte; slyšte i nás. Také my jsme přišli na tento rok (soud, hádání), majíce za to, že toliko o řadu mše svaté bude rozjímání, lépe-li jest v ornátech či bez nich večeri páně pamatovati a lidu posluhovati. A mistři nám mnohé artikule předložili jsou, o kterých naději máme, že jsou pravé, kromě malých —, jenž v nich něco jedovatého jest. Ale ponechajíce těch věcí pravíme, že jest lépe bez ornátů přisluhovati. Item pravíme, že repcí kněží pražští více proti přestupkům nálezků lidských než proti přestupování zákona a přikázání božích. Hle, jakož jste slyšeli, jsou písma pevná a důvody nepohnuté, proti nimž mistři, ač jsme dávno žádali, ještě žádného písma stálého neukázali.“⁶⁾

Po přečtení této úvahy odpovídal Mikuláš Jakoubek delším pojednáním o podstatných a nahodilých věcech při mši svaté⁷⁾ a schůze se bez vzájemné dohody skončila.

Eucharistické traktáty tábořské.

Biskupec ve své řeči naznačuje, že nějaká výměna názorů mezi oběma stranami již byla. A skutečně Výklad na Apokalypsu a Příbramův traktát „Ad occurendum homini insano“ psaný dle Sedláka⁸⁾ na konci r. 1418 neb na počátku 1419 svědčí, že Pražané sledovali bedlivě vývoj věcí na Táboře. Traktát posléze jmenovaný byl přípravou k spisu téhož autora „Contra 76 arti-

⁶⁾ Prameny V. 462—463.

⁷⁾ H. II. 494. (Höfler K.: Geschichte des hussitischen Bewegung II. F. R. A.).

⁸⁾ Sedlák v Hlídce XXX. 123. (De sacramentis et ritibus contra adversarium quendam taboriensem).

culos Piccardorum“,⁹⁾ jenž snad byl od Mladenovice předcítán u Zmrzliků.

Byl polemikou proti traktátu Martinkovu. Byl to vlivný kněz na Táboře. Jedni nazývali ho andělem tábořských vojsk, druzí prorokem Danielem pro jeho rozum a výmluvnost. Jeho traktát -- jeden ze dvou poslaných obci písecké,¹⁰⁾ obírá se většinou naukou o Eucharistii.

Vedle Příbramova traktátu „De sacramentis et ritibus contra adversarium quendam taboriensem“, existuje také Jakoubkův polemický traktát: „Jesus Christus, Dominus et Salvator“.¹¹⁾ Našel jej v Mikulově Sedlák.

Ale než se budeme zabývat obsahem těchto traktátů, musíme se vrátiti poněkud zpět a objasniti si vývoj na Táboře hned od jeho založení, ba ještě před ním za chiliastického vření.

Všimneme-li si dvojího zákazu novot vydaného universitou r. 1417, poznáme, že vývoj na venkově dál se velmi rychle, neboť byl predisponován příznivými zjevy. A skutečně najdeme několik stop tohoto samostatného domácího vývoje zvláště na českém jihu. Tak již k r. 1409 datuje se známý list chvojnovského faráře¹²⁾ k arcibiskupovi, v němž si ztěžuje, že v jeho osadě, na vlastních statcích arcibiskupových, povstal u jeho osadníků ďábelský obyčej. Schází se totiž k nočním tancům, které často trvají až k půlnoci a páší při nich neslýchané ohavnosti, takže množství panen, žen i vdov je uvrženo v záhubu. List jest však tendenčně zahrocen proti arcibiskupovi a ztěží se dá vročiti do r. 1409. Dle Novotného náleží list nejpozději k r. 1410 až 1411.

Tyto výstřednosti označovány jsou za adamitské, ač Goll¹³⁾ označuje je co taneční zábavy s nešvarami při nich obvyklými. Leč nelze tu zholat odmitati když ne existenci tož aspoň náběhy k sektářství na českém jihu. Zmiňuje se o nich určitě Rokycana¹⁴⁾, Cochleus¹⁵⁾ a Neumann^{15a)}, který poukazuje zejména na vliv Mikuláše Drážďanského a Jakoubkův. Mimo to mu-

⁹⁾ Krofta. Č. Č. M. 1899, 218.

¹⁰⁾ Čas. kat. duch. 1863, str. 372, Professio: Cochleus Historia Hus.

¹¹⁾ Objevil ho Sedlák v Mikulově (II. 24 fol. 186). Obsah Hlídky XXX. 123. Nesdílím Sedlákův názor, že je psán též proti Martínkovi. Polemisuje s více traktáty.

¹²⁾ Nedoma: Kodex z doby hus. Zprávy král. spol. Nauk z r. 1891, strana 38.

¹³⁾ Atheneum IX. 1892, 151.

¹⁴⁾ De existencia. Nejedlý: Prameny 151.

¹⁵⁾ Hist. Hus. 204, 215.

^{15a)} Neumann: Z dějin bohoslužby v době husitské str. 44.

sili bychom jinak přiznati, že jen z radikálního křídla Táborů povstali adamité let dvacátých. Nejde-li tu přímo o adamity, nutno připustiti aspoň sektářství, neboť žaloba mluví o nočních schůzích, zpovědích a společných kázáních.

Na domácí vývoj silně působily dvě jiné složky: Valdénství a chiliasmus.

V novotách, které zakazovala r. 1417 pražská universita, je mnoho článků shodných s bludy Valdenských. Členové této sekty přišli do Čech z Rakous a jsou dosvědčeni již r. 1340 ve Velkém Bednárci u Jindřichova Hradce. Z akt inkvisičních se dovídáme, že zamítali ctění svatých, očistec, mše za mrtvé, všechnu nádheru při bohoslužbách, neuznávali výlučnost kostelů, za zbytečné pokládali ornáty, zvonění a zpěv při mši. Některé články tyto přijali Táboři za své. Mezi Táboře a Valdenskými byly později navázány přátelské styky. Mikuláš z Pelhřimova zvaný Biskupec, vysvětil na př. za kněze německé předáky Valdenské u nás: Friedricha Reiseru a Jana Vlacha.¹⁶⁾

Souběžně působí silný vliv Viklefa, zvláště na kněze husitské. K Viklefovi se sám Biskupec přiznává na mnoha místech své kroniky¹⁷⁾ a traktáty tábořské nesou zřejmě pečeť tohoto anglického mistra, když už nechceme citovati časté výtky Příbramovy¹⁸⁾ o naprosté závislosti jejich na Viklefovi. O závislosti na Matěji z Janova, Husovi a mistrech pražských nikde nečteme snad proto, že to bylo něco samozřejmého.

Než bezprostřední a největší vliv na vznik tábořské dogmatiky měl chiliasmus. Jemu náleží zásluha, že ze zbožných poutníků stali se „boží bojovníci“. Kořeny chiliasmu dlužno hledati také v poměrech sociálních. Přes polovinu půdy v zemi drží klerus, který se odcizuje lidu více a více. Lid ponechaný sám sobě ztrácí ponenáhlu víru, chytá se potulných kazatelů a vytváří tak sekty. Byl to obecný zjev upadajícího křesťanství a nelze v rámci práce sledovati dopodrobna všechny prvky domácí i cizí, které vytvořily ono těžké ovzduší, plné očekávání a touhy po změnách.

Zachovalo se nám několik chiliastických výzev. Tak „poučení a napomínání k lidu dvoje“,¹⁹⁾ jehož autorem je druh Biskupcův Jan z Jičína, vzniklé počátkem let dvacátých, osvětluje nám pěkně způsob agitace: „Nadejde konec světa, poněvadž tento jest zkažený a ohavnost spuštění stojí na místě svatém. Ale věrní poznají, že nadešel čas pomsty a utekou „na hory“ t. j.

¹⁶⁾ Goll: Chelčický a jednota. (vyd. Krofta) 301.

¹⁷⁾ H. II. 554, 560, 562, 563.

¹⁸⁾ Život kněží tábořských: Čas. kat. duchov. 1863 str. 373, 444.

¹⁹⁾ Archiv český VI. str. 41—44.

k hodným lidem, kteří povýší své naděje, myslí a žádosti k Bohu. Věrní musí zanechatí všech statků a věcí tělesných, nesmí dbáti svodů zvláště mistrských osob a pánů, ale hledati pravdu toliko v Písmu. Věrní shromáždí se v pěti hrazených městech, kde tělo Kristovo rozdává se se všemi kusy pravd božích a tehda přijde Kristus a založí tisíciletou říši.

Protivníci jeho budou zničeni náhlým zázrakem. V novém království nebude hříchů, světlo rozumu bude zářiti všem. Všichni budou si rovni, nebude potřeby knih, protože zákon boží bude psán v srdcích jejich.“

Ještě silněji působila hesla sociální, která znamenala úplnou změnu stávajících řádů.

Synové boží budou šlapati po šíjích králů, všecko panování přejde na lid a králové budou mu sloužiti. (Isaiáš 60, 12.) Přestane dychtění po zlatě, konec vezmou platy (Is. 14, 14.) a právě ti nejopovrženější budou povoláni, aby soudili. Pak lid bude rozhodovat o míru a válce, o životě a smrti, jemu bude svěřena náprava knížat.

S těmito výzvami nesouhlasili mistři pražští, zvláště Jakoubek.²⁰⁾ Báli se jako později Voltaire „škodlivého tumultu“. Jakoubek zvlášť důrazně se ohražoval proti prohlašování Prahy za Babylon a zneužívání Pisma k tomu, aby lid bez svolení vrchnosti pouštěl se do boje, opouštěl pokojné zaměstnání a žil na úkor svých bližních z loupeže a krádeže. V posvátném rozhorlení nazývá kněze tábořské knězmi krvavými a volá je k zodpovědnosti a očistění, mají-li věrní dále od nich přijímati svátosti. Než vývoj se již nedal zadržeti.

Příbram²¹⁾ rovněž vypočítává „bludy hrozné a neřády“, které r. 1420 hlásali kněží táborští a Mikuláše z Pelhřimova jmenuje na prvním místě.

Hlásali prý, že sedláci budou vším zbožím zlých vládnouti, úroků více platiti nebudou, ale dědin luk a lesů budou svobodně užívat. Nastal prý čas pomsty a podřezání všech hříšných, a zlořečený je každý, kdo meč svůj nevytrhne a v krvi hříšníků ruce neomyje.²²⁾ Krále nesluší voliti, protože sám Bůh chce nad lidem kralovati. Proto všichni páni a rytíři jako výstavci mají prý býti podřezáni, všechna práva králova i světská jakožto nálezky lidské mají býti zrušena.

²⁰⁾ Goll: Quellen II., 57—59.

²¹⁾ Čas. kat. duch. 1863. 420.

²²⁾ Podobně asi psal Čapek, o jehož traktátu praví Příbram, že je plnější krve, než rybník vody: Čas. kat. duch. 1863, str. 426. (Apologie).

Těž Jakoubkův Výklad na Apokalypsou, zachycuje řadu chiliastických hesel docela blízkých údajům Příbramovým v „Životě kněží Tábořských“.

I tu slibuje se sedlákům, že nebude pánů, králů ani žádného panování, nikomu nebudou poddáni, ženy bez bolestí budou roditi, vstanou mrtví z hrobů a mezi nimi i mistr Jan Hus. To uvádí autor na výstrahu.

Všecky bolesti českého sedláka vidíme v těchto slibech. Byl klamán a vyssáván od nehodných kněží, odírán od světských i duchovních vrchností, kteří ponenáhlu hleděli ho připoutati k půdě. Ale přece nebyl tak ubohý a ujařmený, aby nedovedl si představit krásný svobodný život, aby vyhlídka na pomstu a snaha žíti jiným náboženským životem nepohnula ho opustiti minulost a jíti vstříc vzrušené a nejisté budoucnosti. Získání žen mělo tu nemalý význam.

Celé zástupy těchto divných poutníků hrnuly se na hory, kde byly rozněcovány vášnivými řečmi kněží, kteří mnohá hesla hned uváděli ve skutek. Byla to šťastná myšlenka, zužítkovati těchto lidových sil a udělati z nich boží bojovníky.²³⁾ Nejisté časy a přípravy nenáviděného „draka ryšavého“ Zikmunda podporovaly i u rozvážných mužů tuto myšlenku. Zvláště když nedostavoval se zázrak a konec světa, musil být lid sehnáný se svých statků upoután jinou ideou. Dána mu tedy do rukou zbraň, aby Kristu připravil cestu a tak z neškodných chiliastů stala se „obec polem pracujících“. Dne 9. X. 1419 konala se velká schůze na Bzí Hoře u Blovic a smluvena příští schůze na Křížkách u Benešova — a touto událostí počíná Mikuláš z Pelhřimova svou dosud málo známou kroniku tábořskou.

Na vývoj věrouky tábořské měl chiliasmus velký vliv. Již relace o bludech bujících kol Ústí Sezimova, vrozená Palackým do r. 1416, obsahuje mnoho bludů. Jsou to zejména: zamítání ornátů, očištění, křtu, ctění soch a obrazů a mnoho bludů o eucharistii.

Otázce eucharistické bylo věnováno v tomto období nejvíce píle a důvtipu. Táboři nebáli se pohoršení jako úzkostliví mistři pražští a vrhli se s celou silou od autority osvobozeného rozumu do nejspletitějších problémů. Jak dobře dovedeme na tomto místě pochopiti ten radostný výkřik husitského racionalismu u Biskupce se projevivšího slovy: „Floreant lex perfectae libertatis!“

²³⁾ Věst. král. čes. spol. nauk. 1903, 27.

²⁴⁾ Staří letopisové čeští, str. 30 p. 1. Koranda řekl prý: Bratří! věztež, žeť jest vinice zakvetla, ale kozlové chtějí ji snísti; protož nechod s holmi, ale se zbraní.“

Pikartství na Táboře.

I v otázce eucharistické můžeme sledovati dvojí vývoj: domácí a cizí. Štitný, Milič, Matěj z Janova a z části i Hus představují nám onen směr první. Tito všichni zůstali neb aspoň chtěli zůstat na půdě církevní. Na Táboře působil více směr cizí. Pozorujeme myšlenky rodícího se humanismu, pak silné vlivy anglického realismu a nejvíce ze všech vliv Viklefov, zvláště v otázce víry ve svátost oltářní. O tábořských kněžích pravi Příbram,²⁵⁾ že mnoho k Viklefovi hledí a jinde,²⁶⁾ že „Táborští kněží téměř slovo od slova vybrali z kněh Jana Viklefa, jakož muož toho snadno dojíti a slovo od slova nalézti v jeho knihách, kdož čtú Viklefovy knihy“. Ale protože je zaujatý straník, není ho možno bráti doslova.

Naprosto závislí na Viklefovi jsou také oba hlavní představitelé pikartů tábořských: Kániš a Martínek. Svátost oltářní, tato u Táborů tak vážená svátost, která bývala nesena všude před vojskem, stala se brzo předmětem spekulace a rozumový realismus snížil tuto svátost pod motýla, čerta, škvarek...

Pozornost mistrů pražských vzbudil hlavně traktát Martinův. Je zachován v polemickém traktátě Příbramově,²⁷⁾ psaném začátkem 1419, jak přesvědčivě dokázal Sedlák a Truhlář.

Martínek tvrdil:²⁸⁾ 1. Chléb jež Kristus vzal, žehnal, lámal a dal učedníkům při poslední večeři, nebyl tělem Kristovým ani víno jeho krvi. Při slovech: „Totof jest tělo mé“ ukázal Kristus na své hmotné tělo, nikoli na chléb. 2. V každém pokrmu a nápoji dává se pravé tělo Kristovo a krev jeho dle skutečné přítomnosti tím způsobem, jímž bylo dáno od Krista apoštolům a jímž se dává dnes ve svátosti od kněží věřícím. 3. Všem věřícím jest dána moc posvěcovati tělo a krev Páně, netoliko kněžím. 4. Obřady mešní, roucha, knihy a jiné úkony jest odmitnouti. 5. Posvěcená hostie nemá se uctívati klaněním. 6. Děti nynějších svatých jsou počaty bez hříchu smrtelného.

Mnohé z těchto článků, ovšem v jiném rouše převzali později do svých traktátů Biskupec a Němec. Články 2., 3. a 5. byly vyčteny Táborům u Zmrzliků.

Vedle tohoto traktátu působil na Táboře zvláště traktát Kánišův. Tento scházel se s blouznivým Janem Bydlinským a jinými u soukeníka Pytla v Ústí, kterého 20. února 1420 dobytý bylo na návod paní Anny z Mochova. V novém hradišti tábořském,

²⁵⁾ Čas. kat. duch. 1863, 572.

²⁶⁾ Ibidem: Drobné Zprávy z Apologie.

²⁷⁾ Ad occurendum homini insano. Hlídka XXX. 123.

²⁸⁾ Výčet bludů Martinkových zachoval Příbram.

kde „nic nebylo mé a tvé“, bujelo blouznivé učení vášnivých kněží znamenitě. Události na Táboře vyvíjeli se i nadále ve znamení chiliasmu. Apokalypsa a proroci starozákonní děsily rozpálené hlavy, čekající nové království. V té době píše Čapek²⁹⁾ svůj „traktát mordéřský, který jest plnější krve než rybník vody“ a roty božích bojovníků vybíjejí kostely a kláštery, „jeden druhého utieská, morduje a zaškrcuje a jako ryba rybu jí“, jak nařiká Jakoubek ve Výkladu na Apokalypsu.³⁰⁾ Jinde žaluje Příbram³¹⁾ že Táboři slouží mši na obyčejných kamenech, vyvrací oltáře a kostely, rozbíjí monstrance, rozchvacují posvátné nádoby a roucha. Biskupec tuto žalobu za Táboře odmítá, jakoby za stoupence Kánišovy a Martínkovy neodpovídal. Všecky tyto radikální novoty byly však jen důsledkem Táboře zavedené zásady, že všecky nálezky a příměsky lidské sluší zavrhnouti, jak to několi-krát ve svých traktátech zdůrazňuje i Chelčický. Na neuctu k svátosti působila především nauka, že hříšný kněz neposvěcuje. Tuto zásadu hájil Martínek a později Markold. Nejednotnost názorů byla na venkově veliká. Jakoubek ve výkladu na Apokalypsu³²⁾ píše, že „nyní nesčíslní běží bludové proti velebné svátosti, takže řídko se najde kněz pravé víry — z tisíce jeden ledva, aby nezbloudil proti svátosti oltární“.

Na Táboře bylo několik stran, z nichž nejsilnějšími byly radikální frakce. Chelčický ve svém spise „o rotách českých“, o němž se zmiňuje Jaffet,³³⁾ to dosvědčuje slovy: Vedle roty Tábořské je rota obzvláště zjevná, ale z mnoha oddílů pozůstávající, který každý co jiného tvrdí, život Antikristův vedou, ba někteří i smilní, toliko obecenství žen mají. A ta čtvrtá rota — Adamité, nejvíce se rozmáhá z přívrženců třetí rot (Táborů).

Mimo praktické provádění těchto zásad množily se i bludné traktáty pikartské. Ve Výkladu na Apokalypsu³⁴⁾ píše Jakoubek v létech dvacátých: „Vycházejí spisové škodliví proti čtení, proti velebné svátosti, běžie spisové a traktáty kněží bludných od těch studnic, totiž kacieřuv a pokrytcuv plynou potokové, totiž traktátové v latinském i českém jazyku k rouhání o svátosti velebné.“

²⁹⁾ Snad jest to ono druhé chiliastické svolání. Archiv čes. VI. 41—44.

³⁰⁾ Flajšhans: Výklad na Apokalypsu. Věst. Kr. čes. spol. Nauk 1903, strana 14.

³¹⁾ „Surge Domine“. Separ. Sedlák str. 58. Též H. II. 565—6.

³²⁾ Věstník, 1903, str. 16.

³³⁾ Gindely: Gesch. der böhm. Brüder, 490.

³⁴⁾ Věstník spol. Nauk. 1903, 25.

A jedním z těchto traktátů nejnebezpečnějším byl traktát Kánišův. Obsah jeho zachoval se nám u Rokycany,³⁵⁾ který polemisoval v Kutné Hoře s thesemi jinak nedochovaného traktátu polemického „De corpore Christi“, psaného Biskupcem. S jeho thesemi budeme se podrobněji zabývat až při traktátech Biskupcových. Kániš popírá ve svém traktátu, že Kristus jest ve svátosti přítomen, poněvadž vstoupil na nebesa, kde sedí po pravici Otce až do soudného dne a nemůže tedy býti na více místech současně. Ve svátosti je přítomen jen milostí a mocí, poněvadž Kristus svá slova myslil obrazně. Jinak by bylo mnoho Kristův. Vedle toho obíhalo mezi lidem několik okřídlených výroků Kánišových jako: Řekl-li by vám kdo, tuto jest Kristus neb onde, nevěřte a nevycházejte! Vstúpil na nebesa, ten tam!

Tábor byl tedy tuto dobu převážně pikartským. Půda připravovala se již po smrti Husově, vždyť již 3 léta po jeho smrti jmenuje starý pramen „zlopověstné Adamity“. Otázku, zda a pokud pikarti se stali Adamity nebudeme tu řešiti, ač život jedné sekty táborské a články o změněném řádu manželském, o plození dětí bez hříchu a bez bolesti jakož i vyhnání táborských pikartů žen i dětí do lesů by svědčily o tom, že značná část Táborů podlehla aspoň dočasně tomuto šílenství.

Za takového stavu věcí hrozil Táboru rozvrat, který nemohl býti lhostejný mužům, kteří v Táborech viděli mocnou stranu vojenskou. První pokus o nápravu stal se u Zmrzlíků, když nepomohly zmíněné polemické traktáty mistrů pražských.

Biskupec cítil se na schůzi u Zmrzlíků slabým k hádce s mistry. Nezaráží nás nyní, když jsme si ujasnili stav věcí na Táboře, že i Biskupec přiznává se otevřeně k předčítaným bludům a že i on mluví o „pamatování večere Páně“. Jeho politický bystrozrak svedl sice nebezpečný spor na otázku závaznosti písma a ornátů, ale ani tu neprosadil svůj názor. Podlehl na čas příliš vlivu táborského „proroka“ a pak měl proti sobě odborníky ve věci — Jakoubka a Příbrama.

Ve zmíněném sporu o ornáty dokazovali mu mistři, že kdyby Táboři ve všem důsledně řídili se písmem, musili by mši sloužit po večeři, zachovávat umývání nohou atd. Poněvadž spor nebral konce, zavázaly se obě strany složit za měsíc na radnici své spisy. Toto konečné rozhodnutí klade Biskupec ve své kronice³⁶⁾ do počátku r. 1421, a zpravuje nás pak soustavně o dalším průběhu sporu. Odpověď jeho na výtky

³⁵⁾ Nejedlý: Prameny, De existencia 150.

³⁶⁾ H. II. 488.

mistrů pražských přinesl Václav Koranda 4. ledna 1421 do Prahy a předčítal ji přes odpor konšelů u P. Marie Sněžné.

Pro výčet bludných článků a vývoj dogmatický na Táboře do této doby bude mít velkou důležitost rozbor často zmíněného Výkladu na Apokalypsou, kde mimo známé artikuly zahrnuté jsou též bludné články Martínkovy, Kánišovy a snad i prvního traktátu Biskupcova. Podle poznámky „že toho leta mnozí zmodování byli a do žalářů vsázení“ dal by se Výklad na Apokalypsou vročiti do roku 1421, ne sice co celek, ale aspoň první jeho část. Přiznává to nejnověji Pekař.³⁷⁾

Neumann i Pekař přiznávají, že pro vývoj tábořské liturgie měl Jakoubkův traktát „De ceremoniis“³⁸⁾ velkou cenu. Byl pro ně základním pramenem při zavádění nových obřadů a Biskupce se ho právem na mnoha místech ve své kronice dovolává.³⁹⁾ Jakoubek se sice před svou smrtí⁴⁰⁾ tomuto nařčení bránil poukazem, že šlo jen o speciální případy, kdežto Táboři vše prováděli prakticky. Ale cítil jistě svou vinu a přenechal polemiku s nimi úplně mladšímu druhu — Příbramovi.

Jakoubek ve jmenovaném traktátu, napsaném brzo po r. 1417, dovozoval: Jsou-li při mši zachovány čtyři podstatné věci, tvoří se svátost všude, i bez rouch a oltářů a kdykoli. V případě nutnosti lze přijímati i po jídle.

Apoštolové konali svá tajemství v soukromých domech bez rouch nyní obvyklých a bez dlouhého obřadu a nehřešili tím. Proto je dovoleno v případě potřeby na př. u nemocných sloužit mši podobně. Když se v srdcích věřících ozývá touha slyšet mši česky, mohla by se tak sloužit aspoň epištola a evangelium, poněvadž by se tak věřící, kteří latině naprosto nerozumějí, více vzdělávali a více užítku měli.

Obřady mešní zavedli papežové a různě je měnili; proto i nyní mohou se měnit. O sv. Petru praví kronika Martimiani,⁴¹⁾ že sloužil první mši sv. říká pouze Otčenáš. V případě nutnosti může se konsekrovati víno bez nového konsekrování chleba. Potud Jakoubkův traktát „De ceremoniis“.⁴²⁾

Nyní chápeme, co látky dodaly napovězené věty jeho Táborům. Sám Jakoubek nepraktikoval ze svých radikálních pokynů žádného, ale proti své vůli stal se otcem radikálních novot

³⁷⁾ Č. Č. H. XXXI. 1, 88.

³⁸⁾ Otiskl Sedlák: Studie a texty II. 132.

³⁹⁾ H. II., 489, 494, 501, 499, 534, 544, 572.

⁴⁰⁾ R. 1428 De 7 culpis Thatoritorum či Utrum ex fundamento. Sedlák, Hlídka XXX. 795. Pekař: Č. Č. H. XXXI. 89.

⁴¹⁾ Martina Polona: Kronika římská.

⁴²⁾ Sedlák: Hlídka XXX. 628.

na Táboře. Biskupěk převzal z Jakoubka důkazy o zavedení obřadů od papežů, o mši sv. Petra a o následování Krista a apoštolů doslovně. Opakuje ve své kronice po Jakoubkovi, že apoštolové lámali chléb v domech soukromých a provádí pak tyto novoty prakticky s odůvodněním, že co není zakázáno, jest dovoleno. Na obranu starého mistra, že by z takových novot mohlo povstati pohoršení, odpovídá ironicky, že by lidé nesměli míti v domě oken a železných nástrojů, že by nesmělo býti stromů, aby si lidé nebrali život.¹³⁾ Jakoubek může si opět zavésti do kostela přijímání pod jednou, ženy na vybírání peněz, obrazy, může opět světití vejce, otěže koňské, ratolesti a pod.,¹⁴⁾ bojí-li se, že upuštěním od těchto obyčejů církevních někoho pohorší.

Co se týče Jakoubkovy výtky u Zmrzlíků, že Táboři by měli důsledně zachovávat i mytí nohou, jedení beránka a pod., namítá Biskupěk, že apoštolové ten obyčej nezachovávali a není tedy závazným ani pro Táboře. Podobně se to má i s bohoslužebnými rouchy. Svatí sloužili mši bez rouch nyní obvyklých a bez nynějšího dlouhého obřadu a nehřešili, vedeni jsouc Duchem svatým. Symboliku rouch většina kněží nechápe a strojí se do nich jen na odiv lidu, místo aby vnitřně odívali se v člověka nového a těla svá činili chrámem Ducha Svatého.

Ohrazení Jakoubkovo, že určité obřady mohou se vynechat jen v případě nutnosti, neplatí nic, poněvadž apoštolové tak činili stále, jak tvrdí sám Jakoubek ve svém traktátu.¹⁵⁾

Pražané nezůstali ovšem Táborům odpověď dlužni. Je to Příbramův traktát „De ritibus missae“,¹⁶⁾ kde tento v 25 bodech vyvrací these Biskupcovy a dokazuje svatými Otci, že ustanovení církve mají býti zachovávána. Traktát tento měl Příbram hotový již dříve, protože není zahrocen polemicky proti traktátu Biskupcovu a jen v přidané části závěrečné s ním polemisuje.

Také Příbram si klade otázku, zda kněží Kristovi směji užívati při mši obvyklých bohoslužebných rouch a nádob a odpovídá v 25 důkazech kladně, přidávaje celou spoustu dokladů z Písma. Proti Táborům dovolává se svědectví Matěje z Janova, Viklefa a církve řecké,¹⁷⁾ která i po rozkolu zachovala věrně obřady prvotní církve a byla církvi římské učitelkou. V obhajobě obřadů vysvětluje hluboký symbolický význam jejich a vy-

¹³⁾ H. II. 495.

¹⁴⁾ Ibidem 496.

¹⁵⁾ H. II. 501.

¹⁶⁾ Viz Krofta Č. Č. M. 1903, 426. Vznikl mezi 3.—26. březnem 1421. Ruk. dv. knih. č. 4749.

¹⁷⁾ H. II. 506.

čítá Táborům, že snaží se setřítí rozdíl mezi kněžími a laiky.⁴⁸⁾ Táboři zlovolně přestupují povinnou úctu k eucharistii tím, že slouží mše na obyčejných kamenech, při čemž použijí plachet, které jim před tím sloužily k tělesnému pohodlí. S tělem Páně zacházejí nešetrně a neuctivě,⁴⁹⁾ a roucha bohoslužebná a nádoby rozchvacují k své vlastní potřebě.

V šesté kapitole obrací se Příbram proti vlastnímu traktátu Biskupcovu a v 15 bodech vyvrací jeho tvrzení. Hájí Jakoubka, že traktát jeho nebyl hotovým dílem, nýbrž jen snůškou citátů pro et contra a že Táboři traktátu zneužívají. Táboři měli při tom i zlý úmysl, poněvadž kterýsi bratr tajně a lstně traktát opsal a jim ho dodal s nedobrým úmyslem.⁵⁰⁾ Hřeší také tím, že se dovolávají autority Jakoubkovy jen kde se jim to hodí. Mottem celé polemiky jakož i charakteristikou celého Příbrama jsou slova jeho: *Ea, quae sinistra videntur, volumus declinare volentes, volumus observare, et sanctam ecclesiam ex nulla causa inutili absque fructu volumus disturbare, sententiasque sanctorum spiritu sancto gravidatas et ab ecclesia sancta demandatas non ut furiosi contemnere, sed humili cervicio subiectione portare et servare.* (H. II. 523.)

Zcela jiným se nám jeví v tomto sporu Biskupec. Když viděl, že názory jeho stoupenců by se zdály býti mistrům pražským příliš kacírské, užil jiné taktiky a počal tábořské myšlenky odívat učenými formami vybranými často ze spisů mistrů sanyých. Byl v tom hodně sběhlý, ač dosáhl jen bakalářství na artistické fakultě. Sám vymanil se docela z vleku starých názorů. Neuznával autoritu sv. Otců. Srazili se tu poprvé snad zastanci dvou různých směrů — umírněný Táborita s umírněným husitou, aby zůstali zásadními odpůrci až do smrti.

Biskupec nelenil s obšírnou replikou. Ironicky obdivuje námahu a pílí Příbramovu a snaží se sesměšnit jeho vývody.

Z obsahu repliky je patrné, že jest to pokračování sporu od Zmrzliků. Biskupec trvá na tom, že jednotlivé obřady byly zavedeny od papežů a vypočítává, kdy která novota byla zavedena.⁵¹⁾ Táborští kněží volili lepší cestu, protože jest lépe poslouchati Boha než lidí. Pražané couvají před pravdou a krčí se nadále za příměsky a nálezy lidskými, bojíce se pohoršení. Aby

⁴⁸⁾ Ibidem 531.

⁴⁹⁾ H. II. 510.

⁵⁰⁾ H. II. 545: *Scripta eius, quae sibi subdole et oculte per quendam fratrem sunt rescripta et alterius tradita. Podezření padá na Martina z Volyně.*

⁵¹⁾ H. II. 545—574. K autorství druhého spisu hlásí se Biskupec na straně 554.

zasáhl Pražany na citlivém místě, dovolává se opět traktátu Jakoubkova.⁵²⁾ Chce na Pražanech, aby mu předložili nějaké Písmo nového neb starého zákona, které by přímo tvrdilo, že nauka tábořská není dovolená a katolická. Zabíhá často do směšných podrobností, když chce na příklad dokázati z Písma, že Kristus a apoštolové tak sloužili mši, jak se nyní slouží. Biskupec si ztěžuje, že Pražané ukřivdili tábořským a jeho traktátu. Podává pak obširně vývoj obřadů při mši. Dle sv. Augustina, který dovolává se kroniky Isidora menšího,⁵³⁾ záležela prvotní mše z pouhé konsekrační formule. Sv. Petr přidal dle svědectví kroniky Martimiani „Pater noster“. Vše ostatní jsou přídavky papežů, kteří daleci byli následování Krista a apoštolů. Při této příležitosti seznamuje Biskupec čtenáře se známými legendami o zavedení církve sv. za papeže Sylvestra a císaře Konstantina (donace Konstantinova) a o papežce Johance, které čerpal z kroniky Martimiani a jimž věřil celý tehdejší učený svět středověký.⁵⁴⁾ Opět doklad, jak mnohé stavby spočívají na historických lžích neb falsech.

Mistři činí též křivdu traktátu Biskupcovu, protože přeručují jeho vývody. Není pravdou, že Táboři odpírají úctu svátosti, páli kostely, boří oltáře, zneužívají bohoslužebných rouch, jak je obviňuje Příbram. Nesrovnává se se skutečností, že Táboři nečiní rozdílů mezi knězem a laikem a že oni zavinili sektářství a bludy. Táboři mají v obcích vykázaná místa pro sloužení mše, v poli zvláštní vůz. Neschvalují též ničení kostelů,

⁵²⁾ Ibidem 557. Na tomto místě užívá však ještě Jakoubkovy kvestie proti Hildessenovi: *Utrum omnem sententiam cuiuslibet concilii*. Č. K. D. 1914, 76—78. Stanoví zde: 1. postačitelnost zákona evangelického, 2. zavržení církevních sněmů z doby Konstantinovy, kdy jed donace vlit byl v církev římskou. Mohou se uznati jen taková usnesení, která jsou ve shodě s životem a naukou Páně.

⁵³⁾ Biskupec užívá tu nepochybně „*Historia tripartii*“ Isidora Hispalského v Seville a Occamova *Defensoria*, pramenů to Jakoubkových. Ostatní data čerpal as z *Flores temporum*. Isidorus byl současníkem Karla Velikého. Dle Eukla: *Histr. kath. medii evi* 13; napsal: *Chronicon minus sive liber de discretione temporum*. Ostatní prameny Biskupcovy mají názvy i autory zkonfirované a dají se těžko určit: Hugo a S. Victore (†1141) napsal *De sacramentis fidei christianae* (2 knihy) a Guilhelmus de S. Amore.

⁵⁴⁾ Donaci Konstantinovu nalezneme také v Biskupcem citované kronice Pseudo Isidorově. Tato sbírka byla rozmnožena r. 774 a jako zákoník církevního práva poslána Karlu Velikému a r. 807 na synodě takřka oficiálně přijata. V 9. stol. ještě byla rozmnožena Isidorem Merkátorem. Sbírka má tři díly. V prvním je 50 kanonů apoštolských a 59 listů a dekretů papežských od Klementa I. až do Melchioda (†314). Tam také nalezneme donaci Konstantinovu. Ve III. díle jsou dekretalky papeže Sylvestra, z nichž jest 35 podvržených. Odtud čerpal Biskupec.

oltářů oórazů a rouch, a děje-li se to přece, nechtějí tím ubíratí svátosti na úctě, nýbrž všude bojují za pravou její úctu a starají se jen o vyhubení toho, co Otec nebeský nezasel. Mistři ovšem připisují jim všechny špatnosti, aby sami se zdáli čistými. Důvody Táborů zůstávají přesto nepohnuté.

Biskupec popírá mnohé věty, k nimž ještě u Zmrzliků se hlásil, mnohé snaží se omluviti. Příčinu obratu dlužno hledati ve změněné situaci politické. Kdežto počátkem roku 1421 žili Táboři ještě v gloriole Vítkova a bitvy pod Vyšehradem, za ne celého půl roku sběhly se na Táboře věci tak žalostné, že Biskupcovi vzaly pevnou půdu pod nohama.

U Zmrzliků snažili se mistři zastaviti rozkladný proces na Táboře a přiměti Biskupce, aby ze své moci udělal na Táboře pořádek. Leč ani Kániš ani Martínek nehodlali uposlechnouti svého biskupa. Biskupec dokázal toliko, že Martínek byl propuštěn z vězení a donucen na Táboře k veřejnému odvolání. Proti Kánišovi, který měl mnoho stoupenců, se vystoupiti neodvážil. Tehdá došlo jen k neblahému vypuzení 300 pikartských blouznivců s Kánišem na Příběnice a zároveň došel 28. února 1421 mistrům pražským list od Mikuláše Biskupce⁵⁵⁾ a Jičina, mistra svobodných umění „zavírající věci plačtivé a neslýchané v křesťanském náboženství, že Martin Loquis se 400 pikarty nedrží, že ve svátosti je pravé tělo a pravá krev, ale toliko znamení, že nesmí býti klekáno před ní, ale monstrance třeba lámati, páliť, nohama šlapati a kalichy prodávati!“ Proto prosí o radu, jak by se těmto bludům čeliti mohlo.

Martínek zmizel z Tábora. Kániše a jeho druhy, jejichž život v lesích příběnických zvrhl se v orgie a jejichž loupeživé vpády ohrožovaly okolí — stihla krutá trestající ruka Žižkova. Kániš zemřel s druhy v plamenech o sv. Jiří u Klokot. Jeho památku měl Biskupec vyhladiti z myslí jeho stoupenců zvláštním traktátem. Byl k tomu donucen⁵⁶⁾ bezohledným Žižkou proti svému lepšímu přesvědčení. Také mistři pražští využili děsu ze Žižkovy exekuce, aby kázáními (na neděli Laetare) a traktáty⁵⁷⁾ Žižkovy exekuce, které Táboři v Praze měli.

Ve zmíněném listě Biskupcově a Jičínově⁵⁸⁾ obviňuje se hlavně Martínek (Loquis) z bludu o eucharistii. Bylo tomu skutečně tak. Martínek konal po příkladu Kristově skutečnou večeři Páně. Dává druhům svým bráti svěcené hostie do rukou a rozdělovati

⁵⁵⁾ Prameny V. 470—71, 474.

⁵⁶⁾ H. II. 752. Articuli per tortorem, non per humilem confessorem exacti.

⁵⁷⁾ Jakoubkův: Jesus Christus, Dominus et Salvator.

⁵⁸⁾ Jičina dlužno pokládati za původce tohoto listu.

mezi sebou. Z jeho výroků obíhaly zvláště: „Ještě nenecháte toho motýle?“ Kdyby v Eucharistii bylo tělo Kristovo, býval by Kristus neřekl: „Jáť odejdu“, ale „já skryji se“ a nebyl by vstúpil na nebesa, ale skryl se v oplatce.

Po svém odchodu z Tábora toulal se někde v jižních Čechách a při tom také mluvil asi s Chelčickým. Chtěl přehnouti na Moravu, ale byl chycen a v únoru 1421 píše z vězení Oldřicha Vaváka z Hradce list, v němž slibuje bratrům na Táboře, že jim „poví, jaký byl řád Kristův, jenž se dal při chlebu těla Páně, při křtu a dovede toho ze zákona božího“. Chválí je, že už mnoho zkazili, ale ve třech kusích: o křtu, o těle Božím a o kázání kněžském jsou ještě v bludu. Slibuje jim proto, že jim oznámí řád Kristův „o chlebu Páně“.⁵⁹⁾

A slibu dostál. Je to druhý z traktátů jeho psaných obci písecké. Zachoval ho Příbram a část jeho jest také ve 14 kap. Chelčického repliky. Protože se v něm zmiňuje o upálení věrných, možno ho vročiti do února—července 1421.⁶⁰⁾ Poněvadž tento traktát je v těsném poměru s Biskupcovým traktátem „Ad magnificationem“, podávám jeho články, jak je zachoval Příbram v Apologii.⁶¹⁾

Hlásá se tam: Je bludem užívati při konsekraci chlebů nekvašených, protože je to židovský zvyk. Večeře Páně nemá se pamatovati jen malým kouskem chleba a kapkou vína. Bludem je, říkati pět slov nad chlebem a věřiti, že moc těchto slov a znamení kříže přeměnění chléb v tělo, třebaš by tomu celá římská církev se všemi doktory věřila. Kristus, když ta slova říkal, ukázal na své tělo. Je divné, že kněží žehnajíce chléb a víno, domnívají se, že přilákají Krista jako ptáka, aby sestoupil na chléb. Bludem jest tedy klekati před oním chlebem a věřiti, že je to Kristus, pravý Bůh a pravý člověk. Žádné stvoření nemá býti tak povýšeno, aby v něm byl oslavován Bůh.⁶²⁾ Toliko v Kristu máme velebiti Boha. Kristus však vstoupil na nebesa a sedí na pravici Otce. Ti, kteří ho umístnili do Svátosti nevěří, že vstoupil na nebesa. Chléb večeře Páně byl nám dán k jedení a ne ke klanění a uctívání.⁶³⁾ Bludem jest, že se nedává lidu do rukou nýbrž do úst a jen malé sousto. To zavedl papež Sixtus. Bludné jest, že lidé nečiní rozdílu mezi chlebem věčným a chlebem tělesným.⁶⁴⁾

⁵⁹⁾ Palacký: Dějiny 574. (Kočí).

⁶⁰⁾ Martínek byl upálen 21. srpna. Narážka na upalování věrných mohla by se týkati upálení ševce Václava v Praze, v červenci t. r.

⁶¹⁾ Výtah u Höfflera: II. 828.

⁶²⁾ Biskupec tuto nauku hlásá v „De non adorando“.

⁶³⁾ Tato věta vyčítána Biskupci v Kutné Hoře. Je z traktátu „De non adorando.“

⁶⁴⁾ Totéž ve vyznání víry Tábořských kněží v Klatovech r. 1424.

vých. Nikde není v Písmu napsáno, že se má klekati před chlebem, dávati ho do monstrancí, vystavovati na oltářích, stavěti mu archy, nositi ho k nemocným a nésti před ním svíce a zvoniti. Kdo nařídil věriti, že v chlebu je pravý Kristus, kdo zavedl konsekrační formuli, kdo poručil věrné upalovati proto, že nechtějí chléb pokládati za Boha? To není v zákoně Kristově, ale od papežů, kteří mši zavedli, od nich vše špatné pochodí.

Martínek zemřel, upálen 21. srpna v sudě na Roudnici, ale před smrtí mohl tvrditi, „že této víry není sám, ale jestiž dvou naddeset kněží Tábořských, jestiž právě též dějí jako on“.⁶⁵⁾ Příbram tvrdí, že po jeho smrti kněží Táborští velebili jsú jeho smrt jakožto mučedníka božího a tupili jsú ty, kdož jsú jej upálili s druhým knězem Prokopem slepým“. Koranda rozdával jeho artikule a nosil je zvláště ve své taščíci a ty ukazoval bludným a nevěrným, potvrzuje jich v bludiech jeho řka: Aj, žeť jest statečně Martínek na tomto umřel.“⁶⁶⁾ Ale za to nesměl Žižkovi přijít dvě léta na oči.

V „Životě kněží tábořských“ praví Příbram o této smutné době na Táboře: „Potom pak tůž svátost, jakož sú ji prvně velebili a vážili, tak sú ji tupili a rúhavými slovy ji ohavovali a proti ní i u viře sú blúdili a ji modlú najhorší v křesťanstvu sú nazývali, a jiní kusem chleba, a jiní škvarkem, a jiní motýlem, a jiní charakterem bestye, to je nátiskem šelmy veliké sú jmenovali. A tak sú přemnožstvie lidu s viery zavedli, z nichž mnozí sú i s mnohými kněžími na té nevěře kacírské spáleni a jiní jinak zemřeli a zmoženi.“ A abychom neuváděli snad jen svědectví zaujatého Příbrama, připojujeme výstižný nástin Chelčického, svědka očitého a nezaujatého, jak ho podává v replice: ⁶⁷⁾ „Není slýcháno prve za nás v Čechách rúhání takového, jako jest se zdvihlo od té chvíle, jakž ste vy (kněží táborští) a tovariši vaši vnesli v lid to „znamenie“ a množenie řeči o modloslúžení“. (435). Nic než předmět potupy a posměchu nezbylo ze svátosti oltářní: „jedno motýl, škvarek a modla v ústech mnohých vězí“. A to vnesli v ten lid pohříchu nebožský, plný vražd a zlodějství a jiných zlostí naplněný (439), takže o překot rostú jen cepové, palice a shromáždění zástupův a strojení vojen. (425). A A d a m i t é pochvalují si je a omlouvají, že ještě právě nesmějí pro ďábelníky a modlosluhy, ale kdyby směli, teprve by zjevili věrným tu velikú ohavnost na svatém místě. (435).

⁶⁵⁾ Čas. kat. duch. 1863, 372.

⁶⁶⁾ Ibidem (z Apologie).

⁶⁷⁾ Bartoš: K počátkům Chelčického. Č. Č. M. 1914, 305.

A také životem blíží se jejich odchovanci zvrhlé sektě, neboť jaký je neb bude za krátko rozdíl mezi nimi, kteří „sendúce se, jediné se rouhají posvátnému chlebu a živý, ježto jest s nebe sestoupil (jak jim káže), velebí (a při tom) jedí a pijí hojně... a takť bude užitek vašich důvodův nebo řečí v těch, žeť posvátného chleba nechají a živého, který jim v dobrých skutcích chválíte, také nemají, aniž brzy s tím hovadným životem míti budů. (461).

Uvádíme tyto žaloby součastníků, abychom mohli si odpověděti na otázku velmi důležitou — byli-li Táboři Pikarty čili nic? Po prozkoumání soudobých traktátů kněží táborských přisvědčíme, rozumíme-li pikartstvím nevěru ve skutečnou (reální) přítomnost Kristovu ve svátost oltářní. Mohlo by se tvrditi, že tomuto radikálnímu křídlu podlehla jen část kněží na Táboře, ale právě citovaná stať z repliky — třebaže patří do doby o několik let pozdější — vylučuje i tuto možnost. Také pisatel Výkladu na Apokalypsu tvrdí: A opět nyní k Pikhartom mnozí utekli, přizradivše nad Pánem a pravdou jeho.⁶⁸⁾

Je pravděpodobno, že i biskup táborský Mikuláš se několik let k tomuto pikartskému směru hlásil. A když za změněné situace byv přinucen Žižkou, musil zapřít své svědomí, zůstává dále pikartem, — aspoň pod kalichem, jak jej nazývá Chelčický. Ovšem v potomních letech „počal hleděti k Viklefovi“⁶⁹⁾ prostřednictvím Paynovým a Němcovým a jemnými sofistickými formulkami Viklefovými zakrýval pravý stav věcí. V tom smyslu má Biskupec pravdu, když tvrdí v Kutné Hoře 1442, že Táboři ve své víře od začátku zůstali důslednými. Adamitstvím pak se dala strhnouti jen menší bezvýznamná část kněží táborských se zbytky chiliastů. Také Martínek zůstal chiliastou. Ve svém dopise kněžím táborským čeká přehroznou pomstu a též Chelčickému na svém útěku vykládá o novém království svatých, v němž dobří trpěti nebudou. Spolu s Markoldem zastával blud, že hříšný kněz neposvěcuje. (Pokrač. př.)

⁶⁸⁾ Věstník spol. Nauk, str. 7.

⁶⁹⁾ Příbram v Professi. Cochleus: Hist. Hus. 544.

Znovuzřízení

katolické duchovní správy po roce 1620.

František Štědrý.

Před bitvou bělohorskou pro malý počet katolíků stávalo se, že bylo přisluhováno svátostmi tam, kde bylo katolických kněží, a protože to byly hlavně kláštery, chodili věřící k řeholníkům. Tak bylo na venkově i v Praze. Jen na Plzeňsku, Prácheňsku a Krumlovsku zachovaly se farní osady katolické, a tam nebylo potřeba farní osady znovu zříditi, nýbrž jen upravit. Ve všech ostatních krajích po Čechách, kde bylo katolíků po různu, docházeli tito pro křest a ostatní svátosti k blízkým klášterům. Podobaly se Čechy zemím misijním.

Hned po vyhnání predikantů stalo se usnesení, které zapísáno jest v kopiáři Kašpara Arsenia z Radbuzy na str. 3., aby staré rozdělení na arcidiecése na archidiakonáty a děkanství zůstalo v platnosti se změnami, které během doby staly se nutnými a zvláště zrušením diecése litomyšlské.

Arciděkanství bylo dříve deset a má jich býti tolikéž.

1. Arciděkanství pražské má míti a) děkanství pražské, b) benešovské, c) říčanské, d) ořechovské, e) podbrdské, f) rakovnické, g) slánské, h) řípské, i) chlumínské, k) brandýské. l) děkanství budyňské nově přibýlo.

2. Arciděkanství kouřimské má tato děkanství: a) Kouřim, b) Německý Brod, c) Řečice, d) Čáslav, e) Štěpánov, f) Kolín, g) nově přibylé Brod Český a h) Poděbrady.

3. Arciděkanství bechyňské neb nyní krumlovské má míti děkanství a) Bechyni neb Budějovice, b) vltavské neb sedlčanské, c) volyňské neb prácheňské, d) bozeňské neb blátenské, e) chýnovské neb jindřichohradecké, f) doutlebské neb krumlovské. Liší se tudíž rozdělení toto od starého tím, že děkanství prácheňské bylo o sobě, nyní sloučeno jest s volyňským.

4. Žatecké arciděkanství má míti: a) děkanství žatecké, b) kadaňské, c) žlutické, d) teplské, e) loketské, f) přibýlo nové děkanství tachovské.

5. Arciděkanství litoměřické má děkanství: a) litoměřické, b) třebenské, c) lipské. Zůstalo tudíž ve své staré způsobě.

6. Bilinské arciděkanství má míti: a) děkanství bilinské, b) ústské nad Labem, c) děkanství mostské nově přibýlo.

7. Boleslavské arciděkanství mělo míti: a) děkanství boleslavské, b) žitavské, c) mělnické, d) turnovské, e) jablonské, f) hradištské, g) kamenické, h) havraňské, i) přibýlo děkanství zákupské a k) sobotecké.

8. Arciděkanství plzeňské mělo: a) děkanství plzeňské, b) rokycanské, c) klatovské, d) přibýlo děkanství přeštické.

9. Arciděkanství horšovotýnské obsahovalo dříve jen jedno děkanství horšovotýnské, nyní přibýlo děkanství domažlické.

10. Arciděkanství královéhradecké dělilo se druhy: a) na děkanství hradecké, b) jičinské, c) bydžovské, d) kladské, e) dobruské, f) kostelecké, g) broumovské, h) chrudimské nově utvořené, i) pardubické taktéž nově přibylé, k) chlumecké nově utvořené, l) litomyšlské, m) skutecké. Těchto pět posledních bylo dříve k biskupství litomyšlskému přivtěleno. Děkanství králové dvorské nyní bylo zrušeno.

Celé toto opatření spadá do r. 1623. Stalo se tudíž dříve, nežli zvláštní komise rozdělily a sloučily obvody farní prozatímně.

Hned rok na to totiž 1624 přikročilo se k rozdělení a upravení venkovských far. Do kraje rakovnického, loketského a žateckého vyslán jest dominikánský převor u sv. Maří Magdaleny na Malé straně v Praze Dr. th. Jiří Landherr. Akta o tom jsou datována 16. srpna v Rakovnici, 29. srpna v Lokti, 17. září v Žatci. K poradám těmto svolal všechny katolické faráře a děkany a radil se s nimi, jak by nejvýhodněji daly se rozdělit fary odchodem nekatolických predikantů uprázdněné.

V celém Rakovnicku byli tito katoličtí duchovní správcové: 1. v Rakovnici děkan Jan Adam Tábořský, 2. v Kozlanech farář Tomáš Pektander, 3. v Novém Strašecí Martin Heřmánek, 4. Jan Khordt, farář v Jesenici, 5. Jan Žďárský, farář ve Zbečně, 6. Mistr Adam Hortensius, cisterciak a farář v Královicích. Tento se na schůzi nedostavil. Tomáši Pektandrovi přiděleny fary Všesulov, Slabce a Rousinov. Jan Khordt, farář jesenický, obdržel Vroutek, Kryry a Vidhostice. Jan Žďárský ve Zbečně spravoval fary kolem Křivoklátu. O ostatních čtyřech není zmínky, jest však nepochybné, že jim v okolí mnohé fary byly přiděleny.

Poradu s kněžstvem katolickým konal Jiří Landherr 29. srpna v Lokti. Čtyři se dostavili a to děkan loketský a křižovník Adam Florian z Lobensteina, Tomáš Heintl, taktéž křižovník a farář v Chlumu mariánském, Martin Glitius, křižovník a farář v Kynšberku a Mistr Eliáš Baederus, farář v Gossengrünü. Pátý nejmenovaný farář v Šenbachu pro nemoc se nedostavil. R. 1622

byl zde farářem Petr Lodereker, zdali tento se miní, není známo. Děkanovi loketskému dány fary Kynžvart, Lobsy, Staré Sedlo, Karlovy Vary, Sedliště, Nová Role, Lomnice, Hroznětín, Perink (Bäringen) a Tisová (Eibestock).

Martinovi Glicovi, faráři v Kynšperku, přiděleny jsou fary Šenficht, Lauterbach, Šenfeld a Vranov. Tomáš Kryštof Heintz, farář v Chlumu, spravoval Kirchenbirk.

Faráři v Šenbachu svěřeny Syrmice, Stein a Valov, Eliáš Baderovi, faráři v Gossengrünü, přidány fary Bleistadt, Nýdek, Lomnice, Heinrichsgrün.

Za to sešlo se 17. září 1624 v Žatci dvacet katolických správců a dostal Jan Hagelius z Raversberka, děkan kadaňský, Všestudy a Bystřice, Václav Ludvík Leitner, děkan lounský, obdržel fary Rannu, Dobroměřice, Citoliby a Smolnici, františkáni od sv. 14. pomocníků v Kadani měli administrovati Kralupy, Město a Prunéřov, děkan chomútovský, M. Michal Thotus, Krbice a Malé Březno a dozor fary borecké, farář křižovník ve Pšově, Jan Vagner, měl zastávati fary Libořice, Kněžice a Letov, Adolár Rödicz, farář ve Vysočanech, spravoval Minice, Hořetice a Vilimov, Mikuláš Vágner, farář ve Stranné, obdržel Břešťany (Pressern). Valentin Maxmilian Stoss, farář v Úhošťanech, měl přidělenou faru Radnice (Redintz), Heřman Geismar, farář v Křimově, dozíral na město Suniperk, Březno, Město (Platz) a Bastianberk, M. Jan Kometa, farář v Radonicích, posluhoval v Bilenci, Daniel Fritzler, farář ve Velké Vsi, administroval Libědice a Mory, M. Baltazar Hoffman, farář v Maštově administroval Tureč, Podlesice, Nepomyšl a dohlížel na Kysybel a Andělskou Horu. Doupovskému faráři Janovi Vachtlovi přivtělili Zakšov, faráři postoloprtskému Silvestrovi, synu Jiljího ze Strakonic, dány fary Bitozeves, Hradiště a Opočno, převor kláštera augustianů v Ročově vedl duchovní správu ve Vinařicích, Bernard Kalvi, farář klášterecký, měl na starosti Kupferberg, Louchu a Šenvald, Řehoř Rigel, premonstrát a farář v Žluticích, administroval faru Štědré, Komárov a dohlížel na Údrč, Luky, Buchov a Čichalov.

Kraj ten obdržel před jinými, vyjímaje Plzensko a Krumlovsko, poměrně nejvíce samostatných duchovních správců. Příčina toho jest, že řád jezuitský již před bitvou bělohorskou měl již fary, které obdržel od Jiřího z Lobkovic, obsazené katolickými duchovními a ač od pádu tohoto velmože zakoušel lid ten velké nátisky protestantstva, byl přece brzy víře katolické získán. Kněžstvo německé přicházelo k němu z katolických krajůn franckých.

Do kraje plzeňského vyslán jest od arcibiskupa za komisaře Jan Ctibor Kotva, kanovník svatovitský, aby predikanty z far vypudil a ostatní fary mezi katolické správce tak rozdělil, by se věřícím dostalo nutné přísluhy svátostmi. Predikantů vyhnal 28 a celý kraj rozdělil na arciděkanství plzeňské, týňhorské a děkanství tachovské. K Plzeňsku počítal děkanství klatovské a rokycanské. Zachoval se ještě jiný rukopis z r. 1626, který jsme s prvním spojili, při čemž i změny za dvě leta v duchovní správě nastalé budou patrný.

Arciděkan plzeňský a kanovník vyšehradský, Bartoloměj Guldanus z Harantperka 1624—6, má připojenou faru sv. Jiří. Děkan klatovský dominikán Polák Severyn Vítkovský, byl tu 1624—6 a spravoval faru Kydliny a Dolany. Lukáš Vágner, farář v Němčicích 1624—6, spravuje Měčín, Žinkovy a Předslav. Matěj Nemeus, farář v Myslivě má fary Mileč a Nepomuk. Šebestián Heřman, farář ve Strážově, od sv. Havla má obstarávati Janovice a Běhařov. Malecius Daniel Michael augustian, jest 1624 farářem v Dešenicích, administruje Čachrov a Chlistov, 1626 jest farářem v Běšinech.

K fare plánické připojeny jsou Stobořovice, Zborov a Neuraz, které měl zastávati farář Matěj Metaneus.

V Chudenicích jest 1624—6 farář Sigmund Kamenický, maje svěřenu faru Koloveč.

Linhart Novák, farář v Teňovicích, má míti Mešno a Mitrovice. Matěj Chalybeus, farář v Čížkově, spravuje Mileč a Chrástany. Mikuláš Kukulus 1624—6, farář velhartický, administruje Kolíneček. Michal Sumer, dominikán a farář v Dýšině, spravuje faru oseckou. Jan Jeroným Akvila od sv. Havla, farář v Blovicích, v Seči, Zdemyslicích a Prádle. Jan Malecius, augustián, farář ve Žďáře. Šimon Čermák, farář v Drahoňově Újezdě, dostal ještě faru Zvíkovec, Bněčice a Malý Újezd. Václav Miller, farář v Mýtě má poručenu faru Rokycany a Zbirov. Jan Mantiger, farář v Lešanech, spravuje i faru všerubskou. Františkovi Delikatovi (Lahodnému), benediktinu z Kladrub, faráři v Dnešicích, připsána jest fara merklínská. Farář v Touškově, Oldřich Gemechovius, administruje Malešice a Ojprnice. Severyn Urtich (neb Vertych), farář přeštický, administruje okolní fary. Kryštof Kempius, farář v Starém Plzenci, administruje Nezvestice. Šimon Kryštof, farář v Radnicích, Tomáš Polenius, farář v Sekyřanech, Jiří Kunzlík, farář v Jezné, Jiří Maier, v Chválenicích, Ondřej Birut, farář v Poleni, Michal Krul, augustián, (býval převorem v Ročově), farář ve Švihově 1624—6; Jakub Stadler, premonstrát, farář v Liticích 1624—6. Ondřej Kheil, premonstrát a farář v Dobřanech, nemají než jednu faru a to za tou příčinou, že do jiných.

okresů s povolením arcibiskupovým odejdou, nebo že jsou blízko jiných far a jako sešli starci k většímu namáhání se nehodí.

V arciděkanství horšovotýnském jest Jan Flaxius z Čenkova (neb z Čankova) arciděkanem a zároveň kanovníčkem vyšehradským. Fary jemu podřízené takto jsou opatřeny. Prevor augustiánů v Domažlicích jest zároveň farářem domažlickým a přidána jest mu fara Lštění, Jiří Bílek, farář v Chotěšově a Stodě, Václav Jindra, farář v Semněvicích, v Křakově a Mířkově, Janovi Hálkovi, faráři v Mutěnině, přidány fary Drahotiny a sv. Kříže, Augustin Haršner augustián, farář v Šitboři, má vypomáhati v Ronšperce, Pivoni a Rokošíně u sv. Jiří, Janovi Mrázkovi, faráři v Štítarech, přidána fara v Mělnici, Jan Pironius, farář v Horšově Týně, má přisluhovati i v Horšově, Martin Bakovinus, křížovník s červenou hvězdou a farář v Bukovci, obdržel faru Čechovice, Jindřic Šöller, augustián farář v Nové Kdýni a v Staněticích, Matouš Longolius, farář v Klenči, měl přidánu faru Milaveč.

Zbývá několik farářů, kteří nemají žádných jiných sobě přidělených far. Z nich může arcibiskup do jiných okresů přesaditi. Jsou to: Michal Hopf, farář Hostouňský, Linhart Romelsperger, augustián a farář v Meclově, Ondřej Molitor, farář v Hradci, Kašpar Skultetus, farář v Holešově, Václav Kleo, farář v Touškově, Stanislav Velhovius, farář v Třebnici, Jan Chrysostomus, druhdy opat u sv. Jana pod Skálou, nyní farář v Skapci. Faru v Stankově hodlá osaditi farářem probošt chotěšovský jako nastávající podací pán.

Děkanství tachovské drží Šebastian Christianus, křížovník s červenou hvězdou spolu s farami Šenvald, Pistov a Brod (Bruck). Petrovi Kappiovi, faráři toužimskému, přiřčeny fary Šentál, Utvina a Kozlov. Jakub Mollerus, farář stříbrský, administruje faru Sulislav. Samuel Lupacius, farář v Kozolůpech 1624—6, administruje Hradiště Okrouhlé, Jiří Liebhardt, farář v Damnově, má vysoké Sedliště, Jakubovi Šaumanovi, faráři v Plané, přivtěleny jsou některé fary téhož panství. Kašpar Haas, farář v Chodové Plané, drží zároveň faru u sv. Kříže, Sixt, farář v Nové Vsi, pomýšlí navrátiti se do své diecése eichstätské, faru jeho obstará Kašpar Haas, Vojtěch Osseneus, františkán a farář v Kynžvartě, má administrovati Ždudov a Mersgrün, premonstrát Ondřej Reinichius, farář v Pistově 1624—6, adm. Michelsberg, Jiří Sparenfeld jinak Spartenfel, premonstrát, farář v Pernarci 1624—6, má převzíti též Erpužice, Jiří Peissner, 1624—6 farář v Mnichu a v Sonnenberku, Zachariáš Bandauer, premonstrát a farář v Utevém a v Krsově, Pavel Herolt, premonstrát a farář ve Vidžíně a v Kramolíně (kde fary nebylo) 1624—6,

Jiří Ingriš, premonstrát a farář v Ovesných Kladrubech a v Boněnově, Jan Pechler, premonstrát a farář v Otročině a v Bečově, Jiří Koel, premonstrát a farář v Lechově u Krs, Čelivě a Domaslavi, Jiří Gärtner, premonstrát a farář v Teplé, Tomáš Šťáhlavský, benediktin a farář kladrubský, jemuž přidána fara sv. Kříž, Jiří Čichovský, benediktin, farář v Holostřevech, v Boru a Stráži, Ondřej Bišof, farář v Starém Sedlišti, v Bohuslavi a v Přimdě, Kašpar Hoffman, farář ve Svojšíně a v Černošíně.

Toto rozdělení far stalo se tak, že snáze bylo o nich se dozvědět. Jest pak tu více kostelů, které buď ohněm, neb vřavou válečnou spolu s farami vyhořely. Také jest tu kostelů o samotě stojících, anebo spolu s vesnicemi spustošených. Jestli budou obnoveny, lehce blízcí faráři se budou moci o ně postarati, aby v nich služby boží se konaly.

Kraj podbrdský, sousedící s krajem plzeňským, má dvě děkanství, jedno v městečku Cerhovicích, druhé na Karlštejně. Predikantů v něm nalezeno nebylo, ale katolických správců duchovních jest tu málo. Některé fary poručeny jsou duchovním správcům v kraji plzeňském. O ostatních rozhodnuto, aby děkan cerhovský, Jan Tešner (neb Těšin), spravoval mimo Cerhovice i faru Žebrák, Zdice a Tmář. Vavřinec Racniger obstarává faru Tetín. Jiří Kolumbus, farář v Bezdědicích, fary Hostomice, Skřipel a Praskolesy. Jan Brtva, farář v Lítňi, spravuje Všeradice. Ondřej Mojžíš, farář v Hořovicích, v Mrtníci a v Jincích. Opat u sv. Jana pod Skálou má správu duchovní v Berouně a v Počáplech. Patroni fary mníšecké a knínské, páni Vratislavové z Mitrovic, mají slíbeny dva kněze od opata zbraslavského.

Třetí komisař, aby opatřil duchovní správu v kraji bechyňském, prácheňském a vltavském, jest David Drachovský z Horsteina, kanovník staroboleslavský a vyšehradský. Zpráva jeho jest nejúplnější ze všech nám známých; neboť vedle duchovních správců a far, kteří jím byli ustanoveni, nachází se i kolátor toho kterého obvodu. Zpráva má datum 1. října 1624 a záleží ze dvou částí. První jest seznam predikantů v těch krajích nalezených a druhá část obsahuje rozdělení far tamtéž.

Zpráva tato zmiňuje se o tajném poučení komisaři, které tuto v překladu klademe:

1. Listy knížete Karla z Lichtensteina a arcibiskupovy buďtež podány hejtmanům krajským a přihrání buďtež k poradě nejen faráři téhož kraje, ale i jiní světští páni.

2. Při sjezdu sepíše se seznam far a farářů a jak daleko jeden od druhého jest vzdálen, též seznam patronů katolíků i kacířů.

3. Fary rozdělte se mezi katolické faráře tak, aby jednomu i více far k správě bylo poručeno.

4. Rozdělení to buď sepsáno a k tomu buď připojena poznámka, že se tak stalo nikoliv na úkor práva patronátního kohokoliv, nýbrž jen s prominutím (dispensatorie), dokud větší počet kněžstva není po ruce. Rozdělení toto ku schválení má býti vyhrazeno arcibiskupovi, (ač s provedením jeho se nemá otálet), má se spečetiti a podepsati. Také rozdělení far má býti prohlášené osadníkům.

5. Vyměřen buď obnos příjmů jak farám tak farářům.

6. Knězi vynikajícímu v kraji buď uloženo, aby obstaral soupis zboží movitého i nemovitého každého kostela a poslal jej arcibiskupovi.

7. Chrámy znesvěcené mají býti znovu posvěcené.

8. Knězi špatných mravů mají býti potrestáni.

9. Predikanti, pak-li kteří farám představeni jsou, mají se vyhledávati a od služeb církevních odstraniti.

10. Co by komise od arcibiskupa zřízená nezmohla, buď svěřeno knězi v kraji vynikajícímu k provedení. Ten se zavaž, že o svém konání bude podávati zprávy arcibiskupovi.

Listy knížete Karla z Lichtenšteina a arcibiskupovy dány jsou krajským hejtmanům těmto: v bechyňském kraji Jachymovi Španovskému z Lisova na Loutkově, který tentokráte dlel na Konopišti, Kryštofovi Kavkovi z Řičan, tenkrát sídlem na Dobrši, hejtmanu prachenském a ve vltavském kraji hejtmanu Pavlovi Michnovi z Vacínova a Janu Byšickému z Byšic, tehď se zdržujícímu na Konopišti.

Prohlášení o novém rozdělení farních osad vzali na sebe vedle děkana jindřichohradeckého Ondřej Kokr, děkan táborský (potomní kanovník svatovítský a oficial arcibiskupský) a farář pelhřimovský Šimon Simonides.

Při prvním sjezdu kněžstva usneseno zároveň, aby titěž výš psaní oznámili patronům, by udali obnosy příjmů jednotlivých far, ostatní zvláštní příjmy kostelů a kaplí mají podati zádušníci.

V kraji vltavském měli jednotliví duchovní správcové sami obojí povinnost na sebe vzíti.

Rozdělení far stalo se takto:

1. Jindřichův Hradec a Blažejov měli Daniele Michala, děkana chýnovského a faráře v Hradci. Patron jesuitská kolej v Hradci Jindřichově.

2. Pěna spojená s Čiměří, farář Michal Seidl, patron týž jako čís. 1.

3. Jarošov, farář Bartoloměj Gelenius, který před tím byl kaplanem v Jindřichově Hradci, patron týž jako č. 1.

4. Stráž s filiálkami Roseč, Lutová, Novosedly, farář Jiří Billung, dříve v Lutové, patron hrabě Vilém Slavata.

5. Deštná, farář Vilém Vratislav, který byl před tím v Lodhérově. Tento obdržel ještě k administraci Lodhérova, patron jako č. 1. Spravuje Dirnou, patrona Kryštofa Vratislava z Mitrovic, Tučapy, patron Jachym Špulír z Jíter a Mnich patron rytíř Lapáček.

6. Kumžák, farář Ondřej Kukulus, patron jako č. 1. Fara Strmilov a filiálka sv. Ondřej téhož patrona byly mu přidány.

7. Cerekvice Leskovcova, farář Zachariáš Pecka, který byl dříve v Čiměři, patron Albrecht Leskovec, administruje Prašivou téhož patrona. Libkovu Vodu, patronka Ozianna Vostrovceva a Božejov Jana Kryštofa Leskovce.

8. Žirovnice, farář Jiří Akuleus, s farami Strannou a Počátky, které všecky náležely patronátu koleje jako č. 1.

9. Třeboň, farář Jiří Lomnický a ten spravoval fary Štěpánov, Lomnici, Ševětín, Bošilec, Slovenice a Sukdol, patron císař všech těchto far.

10. Bystřice, farář Tomáš Haushan, filiálka Minichšlág, patron Vilém Slavata.

11. Soběslav, farář Jakub Vodáček, dříve farář ve Stráži, patronát císařův. Jemu přiděleny Řečice, Žďár Pluhový a Drachov, patron koleje jako č. 1. a Blatná hraběte Pamsdorfa. Týž farář měl svěřenou faru Veselí, Hlavatec, Bukovsko horní a dolní, tyto poslední pod patronem nejvyšším purkrabím.

12. Kamenice, farář Ondřej Kaudlicius, který zastával fary Těmice, Častrov, Lidmaň a Kostelní Radouň, vesměs pod patronem nejvyšším Paradisem a fara sv. Jana, kterou nějaká šlechtice vdova měla.

13. Staré Město, farář Michael Rittersberger z Laudesteina, patroni Max a Ferdinand bratři Morové.

14. Chýnov, farář Adam Weisnerus, který byl kaplanem táborským, patron kníže Eggenberk. Přivtěleny jsou mu fary Hroby, jehož patron nějaký rakouský rytíř jest, Pohnání a Ratibořice, kníže Eggenberk a Radenín pana Vlka.

15. Chvojnov, farář Lukáš Slavenký, s Vyskytnou, pod patronátem císařovým.

16. Pelhřimov, farář Šimon Simonides, patron císař, administruje Hořepník Jáchyma Španovského a Lisova, Buřenice, Anny manželky Mikuláše Beřkovského z Šebířova, a Novou Cerekvici Kryštofa Vratislava.

17. Stará Červená Řečice, farář Jindřich Ignác Těšín, který v ty časy umřel. Měl ještě Rovný, Rýnarec a Cerekev Dolní neb Německou pod patronátem arcibiskupovým.

18. Jistebnice, farář Šebestián Scipio, patron kníže kancléř (Zdeněk Vojtěch Emil kníže z Lobkovic). Zároveň spravoval Střeziměř, faru Humprechta Černína, Dražice, Kostelec a Borotín téhož knížete, Hodušín a Chýnov pod patronátem císaře.

19. Bernartice, administrují jesuité pražští jako patroni.

20. Milevsko, administruje patron opat Strahovský s Kovárovem.

21. Milčín, farář Vavřinec Mališovský, pod patronátem Dona Kašpara Španěla.

22. Lukavec, farář Jan Jakub Institoris a Kamberkem, patron jest pan Pöttinger.

23. Tábor, farář Ondřej Kokerus, patron císař, administruje Maleč, nejvyššího purkrabí, Planou, patron císař, Chotoviny Viléma Vithy, Mladou Vožici, patron Don Baltazar Marradas, Janov, Oldřichov a Šebišov, jehož patronka jest Dvořecká Magdalena kacířka a Neustupov.

24. Černovice, farář Marek Firle, s Dobešovem, jichž patron byl nejvyšší Paradis, Choustník a Mlýny, Jan Černín a Křeč společně s Černínem Vlk.

25. Pacov, farář Šebestian Bartolomeides s Cetorazí, patronka Magdalena Mumraynová, Pošna, patronka Mágdálená Housková, Věžný s filiálkou Obratanice, knížete Eggenberka, Těchobuz nějaké kacířky a Chýška opata strahovského.

26. Želivo, faru obstarávají klášterníci želivští.

Na druhém sjezdu duchovenstva v Krumlově 11. a 12. září 1624 u přítomnosti arciděkana bechyňského a krumlovského Matouše Tomáše z Lusteneku a děkana budějovického Kryštofa Tomáše, Víta Ivanidesa, místoředitele koleje krumlovské a Jindřicha Müllera z tovaryšstva Ježíšova, přišli kněží z části Bechyňska a z děkanství doudlebského, z části z Prachenska, děkanství volyňského a rozdělili fary mezi sebe takto:

1. Budějovice, děkan Kryštof Tomáš, který obstarává duchovní správu svými dvěma kaplany v Rudolfově, Dubně, Čakově, patrona knížete Eggenberka, Pištín, Hůrka, Hosín, Lišov, patron Don Baltazar a Ledenice císař.

2. Strýčice, farář cisterciák Mikuláš Parendisius, patron opat výsebrodský.

3. Němčice, farář Jiří Jakub Lomnický, Netolice knížete Eggenberka, Nakří a Zaháj Dona Baltazara.

4. Krumlov, arciděkan bechyňský a děkan doudlebský Matouš Tomáš z Lusteneku, patron kolej jesuitů tamtéž s Přídolím patrona opata výšebrodského.

5. Černice, farář Martin cisterciák ze Zlaté Koruny, patron opat kláštera.

6. Rosenthal, farář Jiří Šelshorn, dříve farář v Plané a Dolním Dvořišti, patron opat výšebrodský.

7. Zátoň, farář Jan Šlechta, patron kníže Eggenberk.

8. Újezd, farář Šimon Stefanides, býval farářem v Přídolí, patron kníže Eggenberk.

9. Velešín, farář Jan Ludvíkovský, patronka hraběnka Buquoyova

10. Strážov, farář Matěj Pallatius, cisterciák, patron opat výšebrodský, má také Doudleby, fara patronátu císařova a města Budějovic.

11. Malonty (Meinhardschlag), farář Baltazar Skultetus, spravuje též faru Cetviny, patronka obou hraběnka Buquoyova a Rychnov český, které jest podací jeptišek klarisek v Krumlově.

12. Dvořiště Horní, farář Řehoř Haškonius, patron opat výšebrodský.

13. Soběnov, farář Jan Jiří Symmachius, patronka hraběnka Buquoyova.

14. Kaplice, farář German Eberle, administruje Blanský, obě pod patronkou hraběnkou Buquoyovou.

15. Benešov, farář Jan Vachtel s Košlákem, patronka hraběnka Buquoyova.

16. Sviny, farář Stanislav Klemeus, byl v Újezdě, patronka hraběnka Buquoyova s Žamberkem, Borovany, Mladošovicemi a Jilovicemi, tyto tři pod patronatem císaře.

17. Nové Hrady, farář Baltazar Pečka, byl dříve farářem ve Vyšším Brodě, patron opat výšebrodský, k tomu připojena Dobrá Voda s kostelem sv. Anny.

18. Rychnov Německý, farář Jakub cisterciák, patron opat výšebrodský.

19. Kájov, farář Martin Frank, býval kaplanem v Krumlově, patron opat Zlaté Koruny.

21. Hořice, farář Jiří Verner, patron opat Vyššího Brodu.

21. Sveráz, farář Melichar Strobelius, patron kníže Eggenberk.

22. Světlík, farář Kryštof Steiner, patron opat drkolenský.

23. Poiná (Stein), farář Augustin Fechtner, patron opat Zlaté Koruny.

24. Křemže, farář Jan Grisius, patron Alexandr Častolář.
 25. Myšlany (Malsching), farář Jan Joachimus, patronka hraběnka Buquoyova.
 26. Boletice, farář Jan Gehle, s připojenými Chvalšínami, patron opat Zlaté Koruny.
 27. Boršov, farář Vavřinec Karlinger, patron opat Vyššího Brodu.
 28. Rosenberg, farář Antonín Krug, téhož patronátu.
 29. Vltavice, farář Jakub Basil Platea, patron kníže Eggenberk.
 30. Brloh, farář Kašpar Olitor a Lhenice, obě patrona knížete Eggenberka.
 31. Vyšší Brod, farář Jakub Mecell, převor klášterní, patron opat tamtéž.
 32. Ktíř, farář Baltazar Pichler cisterciák, který byl dříve v Chrobolech, patron kníže Eggenberk.
 33. Planá, farář Jan Hauser, dříve v Rosenthalu, měl též faru Zelnavu.
 34. Frimburk, farář Jan Vidmon, patron probošt drkolanský.
 35. Rychnov Německý, farář Tomáš Maier, patron kníže Eggenberk.
 36. Chroboly, farář Baltazar Pichler, patron týž jako 35.
 37. Frauenthal, farář Vincenc Votík, týž patron.
 38. Prachatice, farář Jan Lopatský, filiálka sv. Petra. Spolu mu dány byly: Blský patron Vilém Lev z Řičan, Pfaffenschlag, Bavorov, Strunkovice, Vítějice, patron kníže Eggenberk, Blánice hraběte Buquoye, Březí Jana Žakavce, Dub Jana z Řičan, Husinec a Dlažičky Jachyma z Kolovrat.
 39. Záblatí, farář Eliáš Frišmut, patron Jachym Kolovrat, k tomu přidány Volary a Zbytiny, patron kníže Eggenberk.
- Třetí sjezd kněžstva konal se v Strakonících, v domě měšťana Adama Polívky, 19. září 1624 u přítomnosti arciděkana bechyňského, Matouše Tomášova z Lusteneku, jehož faráři z kraje prachenského se účastnili a fary takto mezi sebe rozdělili:
1. Strakonice, administrator Ondřej Germanus, patron velký převor, přidány má Volenice.
 2. Jinín farář Michal Dikastus, přibral si faru Paračov.
 3. Vodňany farář Augustin Michal Tomicus. Měl spravovati Písek, Blský, Putim, Čížovou, Heřmaň, Myšenec a Chelčice.
 4. Čestice, farář Augustin Štefanicius, spravoval Kraselov, Volyň, Předslavice, Malenice, Dobrš, Vácov a Zdíkov.
 5. Katovice městečko, farář Sixtus Jan Milivius, spravuje Hoštice.

6. Radomyšl, farář Václav Podivínský, křížovník johanita, spravoval zároveň Křepice, Sedlec, Škvořetice, Štěkeň, sv. Havla, kostel o samotě a sv. Maří Magdalenu.

7. Bohumilice, farář Rupert Štulberger, měl filiálku ve Křtění.

8. Horažďovice, farář Matouš Krispus, spravoval fary Budětice, Bor Malý a Velký, Chánovice, Bezděkov a Kádov.

9. Blatná, farář N. (1621 M. Matouš Černovský, 1622 Ondřej Korusius).

Konečně sem dle času r. 1624. patří návrh Ctibora Kotvy, jak by se mělo zřídit biskupství jičínské, kterýžto návrh jsme v díle IV. při reformaci kraje jičínského podali. Z něho nezůstalo pro rok 1624 nic, že v Jičíně, Hradišti, Libáni a na blízkých farách Jičínu, administrovali Jesuité, v Turnově pak Pavel Mincer plzeňský.

Z r. 1624 máme ještě zprávu z kraje boleslavského. Při schůzi duchovenstva, již se účastnili všichni dolepsaní, vyjímaje Dr. Václava Täubnera, děkana zákupského, Matouše Laetusa, faráře paličského a Tomáše Suavise, faráře vtelenského, uzavřeno: poněvadž v celém kraji boleslavském není arciděkana, předáno jest vedení Tomášovi Bohatkovi, děkanu soboteckému, aby vše, co v této komisi uzavřeno bylo, provedl a následovně se zachoval:

1. Aby každých 14 dní písemnou zprávu podal arcibiskupovi, co se týká této komise.

2. Aby zvěděl všecky kostely, jak farní tak filiální a jejich patrony, jsou-li katolíci neb kacíři, rozdělil také příjmy všech a o tom arcibiskupovi zprávu podal.

3. Postará se o to, aby uprázdněné kostely administrovány byly od kněží řádných (legitimi), aneb aspoň aby prozatím ustanoveni byli hospodáři, kteří mají čtverý úkol: a) v čas nevyhnutelné potřeby budou křtiti dle způsobu písemně jim oznámeného, b) ve dni sváteční budou míti křesťanská cvičení, c) starati se budou o kostely, pokud se týče věci movitých, stálých a příjmů, ze kterých vydají počet, d) v nepřítomnosti kněze budou pohřbívati mrtvé způsobem předepsaným, za to se jim vykáže dostatečná a čestná odměna.

4. Všecky kostely do měsíce posvěti, též roucha posvátná a ubrusy oltářní, jakož i jiné věci vyjímaje ty, které jsou vyhrazené biskupovi.

Všecka tato usnesení podrobují se schválení neb zlepšení arcibiskupově. Usnesení to týkalo se: -

1. Děkana mladoboleslavského, který byl Jan Akvila neb Vorel. Týž administruje Michalovice (nyní Kosmonosy), podací

patří hraběnce z Hollachu, v níž bude jednou za měsíc posluhovati. Poddaní budou nuceni hejtmanem, aby v ostatní neděle navštěvovali chrám v Mladé Boleslavi. Protože má kaplana, obdrží celý desátek. Mimo to administruje v Dobrovici a v Rejšicích, které náležejí nejvyššímu purkrabí. V těch bude míti odpolední křesťanské cvičení střídavě a to za třetinu desátku. Ostatek desátku dostane kostel.

2. Tomáš Bohatko, děkan sobotecký, mimo Sobotku, Nepřivec a Libošovice a v Mladějově, podací nejvyššího purkrabí. Z této vezme půl desátku děkan, druhá polovice připadne kostelu. Na neděle a svátky sloužiti bude v Sobotce ranní s kázáním, potom v Nepřivci, Libošovicích a v Mladějově střídavě sloužiti bude

3. Jan Pihavý, děkan nymburský a farář všejanský, administruje v Bošíně a v Jeseníku. Z nich obdrží poloviční desátek, kostely ostatek. V Nymburce bude vždy kázati, v ostatních koná služby boží střídavě.

Jan Gradinus z Libetína v Benátkách a Chotětově střídavě konati bude služby boží a kázati. Administrovati bude v Kováni, kolator Petr Fux z Vramtholzu, a ve Skalště pánů staroměstských, v Krnsku páně Kapounova podací, též v Bezně, podací paní Gersdorfové. Z nich ze všech polovic desátku obdrží, ostatek připadne dotyčným kostelům.

5. Ondřej Hlavatius, farář bousovský, podací nejvyššího kancléře. Ráno vždy bude sloužiti tu a potom střídavě v Osenicích a Solči, která patří sirotkům Vančurovským. Polovic desátku bude míti sám, druhá připadne kostelům.

6. Jakub Jagelius administruje faru Markvartice a Samšinu, tato patří paní Berkové, ona pak nejvyššímu kancléři.

7. Matěj Švink vedle Libáně, Bystřice a Drahorúze, které jsou podací Viléma Popela z Lobkovic, bude administrovati faru rožďálovskou, kde odpoledne bude míti křesťanské cvičení. Polovic desátku dostane on, druhou polovici kostel.

8. Jan Doktoris vedle fary brodecké, která patří panu Arnoldýnovi Matěji z Klarsteina a Sýčinské, kolatury nejvyššího purkrabí, bude administrovati Luštěnice střídavě a obdrží polovici desátků pro sebe, druhou polovici kostel.

9. Benedikt Leukovius, rodem Uher, administruje faru lyskou, podací císařovo.

10. Jiří Šemelius, dominikán, administruje v Jablonném, podací páně Berkovo.

11. Štěpán Videlský administruje na panství byšickém (přeskrtnuto).

12. Havel Zemánek, administrátor kostomlatský a velebit-
ský, patronát císařův.

13. Tomáš Suavis mimo Vtelno Mělnické a Chorušice hra-
běte Slavaty administruje v Nebudželích a ve filiálkách Slivně a
Slivenci, patron Zbyněk Novohradský z Kolovrat, střídavě, de-
sátku mu patří polovice, druhá polovice kostelu.

14. Václav Oldřich Teubnerus, farář zákupský, kolator Zby-
něk Novohradský z Kolovrat, filiálku Brannou má přidělenou.

15. Matouš Laetus, farář paličský.

16. Václav František Goldberg, farář cvikovský.

17. Vavřinec Pacholicus, farář v Dobranově mají kolátora
vypsaného Zbyňka Novohradského z Kolovrat.

Mimo tyto zprávy z r. 1624 známe jména farářů katolických
z děkanství chrudimského z r. 1626. Jest jich celkem 10.

1. Jiří Bílek, děkan v Chrudimi. 2. Adam Schůdček, fa-
rář v Luži. 3. Jan Hajecius, farář v Hlinsku. 4. Karel Rubekula, fa-
rář v Zbislavicích. 5. Matouš Ziner, farář v Dašicích. 6. Jonáš
Nucella Holický, farář v Rovni (ženatý utrakvista). 7. Tobiáš Fa-
bri, farář v Holicích. 8. Stanislav Lišovský, farář v Poličce.
9. Jindřich Denemar, děkan v Mýtě Vysokém. 10. Bernard Chra-
pický, farář v Sezemicích.

Uspořádání duchovní správy v městech pražských

stalo se asi kolem r. 1627. Jsou o tom dvě zaznamenání. Jedno
vypočítává příjmy každé fary, druhá obsahuje důvody ze sně-
mu tridentského čerpané, proč jednotlivé fary se slučují.

I. na Hradčanech

sakristán katedrálního kostela, který buď potvrzen
od biskupa.

II. na Malé Malé Straně.

1. Fara sv. Václava s přivtělenou farou sv. Jana,
příjmy uživí faráře; 2. fara sv. Tomáš e ne ze založení, nýbrž
s povolením kardinálovým povstala; 3. fara Maltanů, která
však nevztahuje se dále, než pokud sahají jejich pozemky a domy.

III. na Starém Městě.

1. Kostel Týnský a připojený kostel sv. Haštala a sv.
Benedikta. 2. Fara P. Marie na Louži. 3. Sv. Mikuláše.
Obě mohou uživiti faráře. 4. Fara sv. Martina a k ní připo-
jený kostel v Betlemě a sv. Štěpána menšího a to proto, aby
se mohl farář uživiti a protože po smrti pana Platejse přejde
patronátní právo na kardinála Harracha. 5. Fara sv. Havla,
k níž se připojí 7 domů, které náležely faře sv. Michala Servitů
(na Starém Městě) a také proto, že se jim kostel sv. Michala

na Novém Městě vezme. 6. Fara sv. Jiljí se sv. Janem na zábradlí. 7. Fara sv. Jakuba povolena Jeho Eminencí. 8. Špitál křižovníků s farou sv. Valentina. 9. Fara sv. Kříže většího.

IV. Na Novém Městě.

1. Fara sv. Jindřicha, 2. sv. Štěpána, 3. sv. Petra a Pavla a k ní připojena sv. Klementa. 4. Fara sv. Vojtěcha, k ní přivtělena sv. Michala. 5. Nablízku fara sv. Trojice, sv. Vojtěcha menšího a sv. Mikuláše, které spravoval opat slovanský, kteréžto tři kostely jednoho faráře užíví.

Zároveň nařizuje arcibiskup, aby splnomocněnec jeho s každým farářem jednal o tom, které domy a do které farnosti se vřaditi mají, jakož i to, aby každý farář zaslal do konsistoře počet duší, které mu náležejí. Od té doby mají řeholníci augustiáni u sv. Tomáše, křižovníci, minorité, maltáni a cyriaci (křižovníci polští) své fary. (Pokrač. př.)

† Prof. Msgr. Th. Dr. František Xav. Stejskal.

Msgr. Th. Dr. František Xav. Stejskal, tajný papežský komoří, arcib. konsistorní rada, bisk. konsistorní rada brněnský, řádný profesor církevních dějin na bohoslovecké fakultě university Karlovy, redaktor „Sborníku histor. kroužku“, zemřel náhle následkem zkonatění cev v noci ze Štědrého večera na Boží Hod dne 25. prosince 1924 v 59. roce věku. Narodil se 27. listopadu 1866 v Hubálově u Loukovce v okrese mnichovohradištském. Studie gymnasijsní konal v Mladé Boleslavi, pak jako konviktista v Praze na akademickém gymnasiu, maturoval v Příbrami. Filosofii a teologii studoval, jsa alumnem papežské české koleje, na Propagandě v Římě a vysvěcen byl r. 1891 v Lateráně. Vrátiv se do vlasti, byl ustanoven r. 1892 kaplanem v Boru u Stříbra, pak ve Stráži u Boru, v Neudeku, kde rok působil na měšťanské škole; 1897 stal se kaplanem u nejsv. Trojice ve Spálené ulici v Praze, při čemž suploval i na gymnasiu v Křemencové ul., potom byl po čtyři léta kaplanem na Král. Vinohradech, působil v Katolické Jednotě i v jiných spolcích. Roku 1902 stal se

adjunktem bohoslovecké fakulty, odkud poslán byl r. 1904 jako vicerektor papežské české koleje do Říma. Po pěti letech vrátil se opět na fakultu jako adjunkt; teprve když prof. Dr. Kryštůfek vstoupil na odpočinek, stal se 1914 profes. církv. dějin. R. 1917-18 a 1922-23 byl děkanem, r. 1918-19 a 1923-24 proděkanem bohoslovecké fakulty. Vedle vzorného plnění povinností svého povolání zabýval se pilně odbornými studii, jichž výsledkem byla hojná činnost literární. Vědomostí a poznatků nabytých ze studií v Římě užil r. 1900 k sestavení praktického spisku „Poutní průvodce po Italii, zvláště v Římě a modlitby poutníka v jubilejním roce“. Záhy věnoval se studiu středověkých církevních dějin českých. Prvním jeho pokusem z toho oboru bylo vydání „Řečí besedních“ Tomáše ze Štítného v přepise novočeském (z rukopisu budyšínského) roku 1901 (v „Duchovní knihovně“ roč. XXI. č. 2.). Ze studií k vydání tomu konaných vyplynula také jeho úvaha „Jsou Řeči besední Tomáše ze Štítného v rukopise pařížském recensí první?“ uveřejněná v „Českém museu filologickém“ VIII. (1902). V ČKD uveřejnil r. 1913 důkladný článek „Arcibiskup Zbyněk Zajíc z Hasenburka a první statuta synodální z r. 1403 a 1404“. Po delší svědomité průpravě započal vydávati nákladem „Dědictví Svatojanského“ monografie o svatých našich patroních. Nejdříve zpracoval životopis sv. Lidmily („Sv. Lidmila, její doba a úcta“. 1919), potom životopis sv. Jana Nepomuckého („Svatý Jan Nepomucký“. Díl I. Životopis, 1921; díl II. Úcta, kanonisace a obrana, 1922), a posléze životopis sv. Václava („Sv. Václav. Jeho život a úcta“), jehož dotištění již se nedomohl; ještě v posledních dnech svého života zabýval se korekturou posledních archů a sestavováním rejstříku. Monografie tyto jsou neveliké objemem, ale zato bohaté obsahem. Sloh Stejskalův jest prostý a úsečný; na malé prostora hleděl směstnati co možno mnoho látky, někdy až na úkor jasnosti, na což jej posuzovatelé jeho rukopisů nejednou upozorňovali, on pak ochotně dbal jejich pokynů při definitivní úpravě svých prací k tisku. Zpracování látky vyniká zevrubností, přesností a kritičností; dějinné prostředí dotyčných dob jest vyliceno velice zdařile. V nejbližší době již zamýšlel Stejskal přikročiti k sepsání obširných dějin českých s hlediska katolického; jest litovati, že nebylo mu dopráno provést veliký tento úkol, k němuž nad jiné byl uschopněn. Od roku 1915 redigoval „Sborník Historického kroužku“, snaže se, aby přes skrovně vyměřený objem a přes malý počet pracovníků podal v něm dobré příspěvky k našim dějinám.

Druhým jeho hlavním oborem pracovním byla liturgika. Roku 1904 uveřejnil v Kalendáři duchovenstva česko-slovanského pojednání „Jazyk národní při službách Božích“, v němž do-

kazuje, že zavedení úplné liturgie slovanské potkalo by se s mnohými obtížemi a nepřineslo by žádného užitku; že mateřskému jazyku jest u nás při obřadech poskytnuto dosti místa, aby lid jim náležitě rozuměl; veškeré jiné snahy a tužby že jsou nespílitelné, a času, jež se těmto otázkám věnuje, že by se spíše užití mělo k řešení jiných otázek důležitějších pro povzbuzení a oživení ducha náboženského. Vývoj této otázky za našich dob potvrdil plně správnost těchto názorů Stejskalových. Největší jeho prací z oboru liturgiky jest studie „O zádušních mších svatých“ uveřejněná v ČKD 1903 a i ve zvláštním otisku. Mimo to napsal Stejskal do ČKD veliký počet drobných článků z toho oboru.

V prvních dobách literární své činnosti přispěl Stejskal několika články z archeologie starokřesťanské do časopisu „Metod“ 1903-1904 („Kříž na hrobech v katakombách Priscilliných“, „Starokřesťanská pohřebiště v poušti libycké“). V téže době napsal do ČKD objemné pojednání „Bible a Babel“ (1904).

Zúčastnil se prací vědeckého odboru Akademie křesťanské (Společnosti sv. Cyrila a Metoděje), jakož i prvních začátků akademie sv. Tomáše, jejímž byl jednatelem.

Jakožto skutečný rada arcibiskupské konsistoře přijímal na sebe ochotně veškeré práce, jež naň byly vkládány: poslední dobou bylo mu svěřeno zredigování nového katalogu („Catalogus cleri“) arcidiecése, kteréžto práce již nedokončil.

Dr. A. Podlaha.

Klarisky v zemích koruny České.

P. Klemens Minařík.

Brzy po Minoritech přišly do našich krajů Klarisky, čili druhý (ženský) řád sv. Františka z Assisi.*) O jejich povolání do Čech má zásluhu bl. Anežka Přemyslovna. Téměř současně přibýly Klarisky na Moravu, do Slezska a Polska, neboť Minorité čeští s polskými tvořili jednu provincii česko-polskou až do r. 1517. Nejstarší kláštery Klarisek byly v Praze, Olomouci, Vratislavi, na Skalce u Krakova a v Zavihošti.

*) Severinus Wrbczansky, Nucleus Minoriticus, Pragae 1746. — Vigilius Greiderer, Germania Franciscana I., liber IV., Oeniponte 1777. — Jar. Schaller, Topographie des Königreichs Böhmen, Prag-Wien 1785. — Dr. Ant. Frind, Kirchengeschichte Böhmens, Prag 1864—72. — Fr. Mardetschlager, Kurzgefasste Geschichte des Bisthums u. d. Diöc. Budweis 1885. — P. Kl. Minařík, Stanovy pro znojemské klarisky z r. 1436 ve Sborníku histor. kroužku 1922 (XXIII.), 48—55. — České duchovní řády za rozmachu husitské bouře. Napsal V. O. Hložina. Nákl. Družstva „Vlast“ v Praze. 1924—25.

I. Klarisky v Čechách měly kláštery v Praze, v Panenském Týnci, Vysokém Mýtě, v Chebu a Českém Krumlově.

1. Bl. Anežka Přemyslovna (1205—82.) založila r. 1234 u kostela sv. Františka, dříve sv. Salvatora, klášter pro Klarisky, jichž pět poslala do Prahy 11. listopadu 1234 sv. Klára z Assisi. Na podzim r. 1235 měla obláčku Anežka Přemyslovna, sestra krále Václava I. Poněvadž klášter byl malý, vystavěl Václav I. r. 1234—53 u sv. Barbory „na Františku“ nový klášter, jež řídila Anežka, jako starší sestra (abatyše) až do smrti r. 1282. Po smrti Anežčině slul klášter sv. Anežky nebo sv. Františka, v 17. století nejsvětějšího vykupitele, nyní sv. Anežky na Františku. K prvním pěti italským Klariskám přidružilo se sedm českých šlechticů. Brzo po založení bylo tam asi 100 řeholnic, jež sluly též „chudé sestry“. Později byl to klášter bohatý, neboť ve 14. a 15. stol. vstupovalo tam mnoho šlechtických dcer, které přinášely značná věna. Klášter hlavně za života bl. Anežky měl veliký politický vliv. Za Karla IV. i Václava IV. dostával klášter hojně nadací. Duchovní správu měli tam Minorité usazení u téhož kláštera, směrem k ulici Řásňové, kdežto klášter Klarisek a jejich zahrada ležely při ulici Koží. Dne 1. září 1419 byl klášter oloupen od Husitů a jeptišky převedeny k sv. Anně pod Petřínem, potom do Panenského Týnce. Do pustého kláštera sv. Anežky uvedeni byli r. 1555 Dominikáni a přebývali tam do r. 1625. Roku 1624 přistěhovalo se do Prahy opět osm Klarisek z Panenského Týnce, které se r. 1625 usadily u sv. Anežky. Zdá se však, že i v době dominikánské zdržovalo se v ženském klášteře alespoň na čas několik Klarisek. *) R. 1689 klášter vyhořel, schudl a Klarisky živily se výrobou léčivé „vody vlaštovičí“ čili „kapek sv. Anežky“.

Od r. 1625 vykonávali duchovní správu v opět zkvétajícím klášteře Klarisek Minorité od sv. Jakuba. Dne 26. června 1782 byl klášter zrušen a Klarisky utekly se do domu „u Celestínů“ v Dlouhé ulici, kde vymřely. U sv. Anežky byla potom opatrovna pro vojenské děti, od r. 1812 v kapli sv. Barbory sklad bavlny a zvonářství. Nyní snaží se „Jednota pro opravu kláštera sv. Anežky“ o restaurování bývalého kláštera.

2. Z pražského kláštera osídlen byl klášter v Panenském Týnci, kde r. 1280 vystavěl pro Klarisky řeholní dům Plichta ze Žerotína I. s manželkou Eufemií, jichž dcera Krescencie v Panenském Týnci přijala roucho Klarisek. Plichtovi nástupci klášter opravili a nadali statky. R. 1382 klášter vyhořel a Klarisky přišly na čas do Prahy k sv. Anežce. Za války husitské byl klá-

*) Winter: Život církevní. 704.

šter s počátku ušetřen a přístřeší tam našly Klarisky z Prahy, později r. 1420 spálen; Klarisky se rozprchly snad do Chebu a českého Krumlova. Statky jejich uloupeny, ale od Žerotínů opět vráceny (1443). R. 1460 odchýlily se Klarisky od přísné řehole. R. 1624 pro válečné nepokoje odešly Klarisky do Prahy, kde téměř všechny za moru r. 1625 vymřely. R. 1636 vrátily se některé ze zbylých Klarisek do Panenského Týnce, ale po dvou letech týnecký klášter definitivně opustily a odstěhovaly se do Prahy roku 1638.

3. Klášter Klarisek ve Vysokém Mýtě, založený r. 1264 u kostela sv. Ludvíka, zničen byl 29. dubna 1421 od Husitů a Klarisky vypuzeny a částečně pobity.

4. V Chebu vystavěl pro Klarisky klášter Panny Marie Bolesné r. 1266—1268 měšťan Hecht šl. Höniger. Při požáru r. 1270 zahynulo 14 Klarisek. Jejich chór byl původně přistavěn ke kostelu minoritskému, kde mohly slyšeti kázání a bohoslužby. K výživě měly statky ve vsi Trejnicích a jinde. R. 1475 zavedena u nich přísnější kázeň. Za reformace r. 1558 vystoupilo 8 Klarisek i s abatyší a odpadly k lutherství. V 16. a 17. století klášter zkvětal. R. 1690 byly tam 24 jeptišky, pocházející z Chebu a okolí. V 18. století žilo tam 36 Klarisek. Klášter byl dne 7. února 1782 zrušen. Vypuzené Klarisky dostaly roční pensi.

5. Anna, dcera Petra I. z Rožmberka, manželka Jindřicha z Lipé a Anežka, manželka Jodoka z Rožmberka, založily r. 1361 v Českém Krumlově klášter pro Klarisky, jež povolaly z Opavy. Jeptišky chodily krytou chodbou na vlastní ženský chór kostela minoritského, kde konaly hodinky a slyšely kázání i bohoslužby. Vstupovaly k nim dcery předních rodin a šlechty. Měly 19 vsí v okolí Českého Rychnova a U sv. Kamene (Maria Schnee). Abatyše Bohunka ze Šternberka r. 1537 vyprosila pro Český Rychnov povýšení na město. Mariánské poutní místo U sv. Kamene zvelebila abatyše Anna Kristina Pöperlová r. 1653 stavbou kaple, r. 1701 abatyše Beatrix Vintířová zbudovala nádherný chrám, kam přicházelo mnoho poutníků. Klarisky však žily velmi chudě. Dne 5. února r. 1782 byl klášter, v němž žilo 19 Klarisek, zrušen. Klarisky usadily se v soukromých bytech, nosily černý šat a závoj, denně chodily k Minoritům na mši sv. a přijímaly sv. svátosti. Vytrvaly v odříkání až do smrti.

6. Pan biskup msgre Gross usadil r. 1917 v Litoměřicích na předměstí Eisendörfel 11 Klarisek.

II. Na Moravě měly Klarisky kláštery v Olomouci a ve Znojmě.

1. Klášter sv. Jana Křtitele v Olomouci založila v letech 1242—48 Kunhuta ze Žerotína, roz. Plichtová, pro Klarisky, které za reformace vytrpěly mnoho příkoří. Za obležení města r. 1642 zemřelo při moru 11 sester, jen abatyše se uzdravila. R. 1688 zavedena v klášteře volba abatyše na 3 léta, místo doživotní abatyše. R. 1782 klášter zrušen.

2. Klášter sv. Kláry ve Znojmě založil Přemysl Otakar II. r. 1271 a povolal tam čtyři Klarisky z Assisi, na jejichž výživu věnoval statky v okolí města. R. 1436 zavedl provinciál minoritský Jan Kmita v klášteře tužší kázeň. Od r. 1524 patřily Klarisky pod jurisdikci Františkánů. Za českého povstání r. 1619 byly statky jejich zničeny a jeptišky ochuzeny na mnoho let. Klášter často vyhořel a vystavěn byl od základů r. 1630 a po druhé r. 1688. Před Švédy r. 1647 přehla část Klarisek do Štýrska, před Turky r. 1683 do Jindřichova Hradce. Od r. 1675 voleny abatyše na 3 léta. Klášter zrušen r. 1782. Poslední Abatyše s 8 Klariskami odešla po zrušení kláštera k Alžbětinkám do Prahy — na Slupi, kde v pověsti světice zemřela. Přísným životem vynikly poslední Klarisky znojemské.

III. Ve Slezsku měly Klarisky kláštery v Opavě, Vratislavi, Velkém Hlohově a Střelíně.

1. Klášter sv. Kateřiny v Opavě založený pro Klarisky r. 1238 (1307?), přezván byl r. 1467 klásterem sv. Kláry, která při požáru města klášter uchránila ohně. Za reformace zkusily Klarisky mnoho příkoří. R. 1688 zavedena volba abatyše na tři léta, r. 1689 klášter vyhořel, r. 1782 byl zrušen.

2. Do Vratislavě ku sv. Kláře uvedeny byly Klarisky r. 1240—57 od Anny,*) manželky Jindřicha II., vévody vratislavského. Byly pod jurisdikcí Minoritů. R. 1529 přiřčeny byly jurisdikci českých Františkánů, ježto však Františkáni byli z města vypuzeni r. 1522 a nesměli se vrátiti, k vykonávání té jurisdikce nedošlo. R. 1742 přišlo Slezsko pod moc Pruska a dne 30. října 1810 byl klášter královským ediktem zrušen, jako vůbec všechny slezské kláštery mužské i ženské.

3. Ve Velkém Hlohově žily od r. 1304 u sv. Kříže Klarisky pod správou Minoritů, ale r. 1541 připadly jurisdikci Františkánů. Klášter několikrát vyhořel. R. 1617 vzepřely se Klarisky poslušnosti českých Františkánů a podrobily se správě biskupa vratislavského. Když později chtěly přejíti ve správu Františkánů, byly oslyšeny. Pruská vláda r. 1810 klášter zrušila.

*) byla to sestra bl. Anežky Přemyslovny.

4. Ve Střelíně (Strehlen) založen byl klášter r. 1296 pro Klarisky, jimž r. 1324 vyměřena fundace. Za reformace r. 1542 byl klášter sekularisován a statky skonfiskovány.

IV. Kláštery v Polsku a zemích Českých tvořily původně jednu provincii. Proto pro úplnost uvádím, že Klarisky měly v Polsku klášter na Skalce u Krakova (později přeložen do Krakova), Zavihošti, Hnězdně a Starém Saczi. — —

Klarisky vedly život rozjímavý. V klášteře jich bylo nejvýše 40, v dobách církvi nepříznivých někdy jen tři. Svatým životem vyniklo na 100 Klarisek. Čtyři z nich jsou prohlášeny od církve za blahoslavené, totiž bl. Anežka Přemyslovna († 1282 v Praze), bl. Salomea, dcera Leška Krakovského, vdova po králi Ondřeji Uherském († 1268 v Krakově), bl. Kunhuta, dcera Bely IV. Uherského, vdova po Boleslavu Cudném († 1291 ve St. Saczu), Jolenta, sestra předešlé bl. Kunhuty, vdova po Boleslavovi Zbožném († 1290 ve Hnězdně).

Terciáři v klášteřích.

Nebylo úmyslem sv. Františka, aby se terciáři uzavírali do klášterů, ale přece již ve XIII. století vznikly terciářské řeholní domy.*) Původně asi vedli společný život tací terciáři, kteří neměli vlastní rodiny. Není známo, zda skládali sliby. První takový klášter povstal r. 1275 ve Florencii, kde se spolčily ženy-terciářky k nábožnému životu ve společném domě. Vůbec v Itálii vznikaly ženské terciářské kláštery samostatně, kdežto v jiných zemích společně a závisle na mužských klášteřích. V Itálii vynikla zvláště kongregace terciárek založených od bl. Anděliny z Marsciána († 1435), které spravovali od r. 1430 františkáni observanti. Tyto terciářky sluly v Itálii „Bizicchae čili Pinzochari“.

V jižním Německu byly terciářské kláštery již r. 1295. Koncem 13. století přidaly se k terciářům mnohé Bekyně, čímž se počet klášterů rozmnožil. Terciářské kláštery mužské i ženské povstaly též v Itálii, Španělsku a Holandsku. Slibů sice terciáři neškládali, ale jednotlivcům bylo dovoleno složit slib čistoty. Také pobyt v klášteře nebyl nucený a doživotní, nýbrž dobrovolný. Teprve r. 1412 vydal papež Jan XXIII. rozkaz, že všichni řeholní terciáři jsou povinni bydlet v klášteře.

*) P. Severinus Wrbczansky, *Nucleus Minoriticus*, Pragae 1746.

P. Vigilius Greiderer, *Germania Franciscana*, Oeniponte 1777.

P. Dr. Heribert Holzapfel, *Handbuch der Geschichte des Franziskanerordens*, Freiburg im Br. 1909.

Pamětnice Františkánského kláštera v Brně, rkp. v provinčním archivu.

Almanach III. řádu sv. Františka, Praha 1921.: P. Klem. Minařík, *Terciáři v klášteřích*.

„Serafínský prapor“, věstník českomoravských terciářů. V Praze 1925, roč. V., čís. 3.: Kl. Minařík, *Terciáři v klášteřích*.

Od té doby měli svá pravidla (řeholi), skládali řeholní sliby a byli poddáni visitátoru a magistru (provincialovi), který řídil mužské i ženské kláštery. Kongregace terciářů vzrůstaly se ve Flandřích, Francii, Itálii, Dalmacii, Španělsku a Portugalsku. Papež Lev X. sestavil pro ně řeholi o 10 kapitolách, která se udržela někde až podnes. Počátkem 18. století měli terciáři v Itálii, Dalmacii, Španělsku, Francii, Belgii a Irsku asi 250 klášterů se 4000 členy.

V zemích Českých byly čtyři kláštery terciářek: v Brně, Nise, Vratislavi a v Javoru.

1. Kongregaci řeholních terciářek v Brně založila Marketa Goldschmidová, která přijala řeholní roucho z rukou františkánského provinciala Pavla z Moravy. K ní se přidružilo několik nábožných žen, které bydlely s počátku v soukromých domech, později však založily si r. 1482 u františk. kostela sv. Bernardina na předměstí u Židovské brány klášter. Duchovní správu vykonávali u nich františkáni. V tom klášteře bydlely terciářky až do r. 1617, kdy jim olomoucký biskup, kardinál František kníže Ditrichštejn postavil na témž místě nový klášter a kostel sv. Josefa. Sám jim napsal nová pravidla.

Když se blížili k Brnu r. 1643 Švédové, císařští kostel a klášter sv. Josefa rozbořili, aby se snáze ubránili. Terciářky odešly nejprve do Brna, potom do Vídeňského Nového Města, odkudž se po třech letech vrátily do Brna a sídlily v občanském domě 10 let. R. 1651 koupily si u Bílé brány čtyři domy a postavily nový kostel a klášter sv. Josefa. Na stavbu kláštera a na výživu měly fundaci ve vsi Tuřanech, v Uherském Hradišti a pak na panství kunštátském a bystrickém. R. 1678 měly terciářky roční příjem 9211 zl. Jeptišky také peněz nešetřily a hojně podporovaly chudý brněnský klášter františkánský, jemuž platily za obstarávání bohoslužeb ročně 300 zl.

Klášter spravovaly doživotně abatyše, ale františkánský provincial P. Bernard Sannig zavedl po velikých bojích s moravským gubernií, a s knížetem Ferdinandem Ditrichštejnem r. 1675 volbu představené na tři léta. Sannig sestavil též pro brněnské terciářky nová pravidla. V klášteře sv. Josefa přebývalo obyčejně 30 až 35 řeholnic. Kázeň byla vždy dobrá a poněvadž ústav byl zámožný, uchýlovaly se do něho šlechtičny i dcery bohatých měšťanů. Císař Josef II. klášter zrušil, neboť terciářky vedly život rozjímavý a nemohly se vykázati činností na venek. Nyní v klášteře sv. Josefa přebývají Uršulinky.

2. Ve 14. neb 15. stol. založen byl klášter terciářek, které sluly ve Slezsku Bequiny nebo Bernardínky, v Nise u sv. Barbory. R. 1455 působením žáků sv. Jana Kapistrána byly terciářky v rozkvětu; také v letech 1517, 1522 a 1530 děje se o nich zmínka, když byly přiděleny jurisdikci saských reformátů. Vedly život kontemplativní. Za refor-

mace klášter hynul a r. 1575 zemřela poslední terciářka, jménem Barbora.

3. Také ve Vratislavi byl klášter terciářek, jenž povstal asi v době sv. Jana Kapistrána. Žily společně v měšťanském domě. R. 1522 při vypuzení Františkánů z Vratislavě lutheráni pátrali u nich marně po pokladech. Za reformace byly vyhnány a v jejich domě usadily se protestantské ženy „kanonisky“.

4. Kolem r. 1480 založen byl dům terciářek, které sluly „Bequiny“, u kostela Neposkrvněného Početí Panny Marie v Javoru. Za reformace zanikly. Panna Anna Alžběta Beckerová z Javoru r. 1700 přijala roucho III. řádu a založila s několika ženami r. 1704 v domě na náměstí Strigovském klášteřík. Od r. 1712 měly kapli a vystavěly si pomocí biskupa vratislavského Františka Ludvíka nový klášter. Žily pod jurisdikcí českých Františkánů, od r. 1750 pod správou biskupa. Kolem r. 1746 bylo tam 6 jeptišek ve velké chudobě žijících. R. 1810 byly pruskou vládou zrušeny.

I ve Velkém Boru v Čechách žily jeptišky v době předhusitské, ale není dosud zjištěno, byly-li to terciářky. —

V naší republice jest několik ženských kongregací, žijících podle řehole třetího řádu sv. Františka, jež se zabývají vzděláváním mládeže a ošetřováním nemocných. Závodí s jinými kongregacemi o přední místo na poli křesťanské charity. Jsou to Alžbětinky, Školské sestry sv. Františka, Šedé čili Milosrdné sestry sv. Františka, Křížové sestry a Františkánky.

1. Alžbětinky zabývají se ošetřováním nemocných žen a dívek ve vlastních nemocnicích. Nejstarší klášter s nemocnicí mají v Praze II. na Slupi, založený r. 1724, kde slouží většinou těžce nemocným ženám 40 řeholnic. V Kadani (zal. 1743) působí 26 jeptišek, v Brně (zal. 1754) 20, v Těšíně (zal. 1753) také 20 řeholnic. Mají tedy Alžbětinky u nás 4 kláštery a 106 řeholnic.

2. Školské sestry vyučují a vychovávají dívčí mládež ve školách obecných, měšťanských i středních, mají ve správě též asyly, školky a sirotčince. Mateřský dům jsou Slatiňany (zal. 1859). Na Král. Vinohradech mají dívčí reálné gymnasium, obchodní 2třídní školu a ústav vychovatelský, v Chrudimi dívčí učitelský ústav, v Slatiňanech měšťanku. Působí také v Ketzelsdorfu, Poličce, Praze, Mnichovicích, Horkách, Loučeni, Nymburku, Hluboké, na Slovensku v Růžomberku a v Americe v Pitsburku. Mají celkem 15 domů a 168 sester.

Na Moravě mají nyní Školské sestry mateřský dům v Přerově (zal. r. 1883), kde jest měšťanka a šicí škola. Podobně řídí školy v Mor. Třebové (zal. 1859), Budišově, Fryštáku, Šternberku, pensionáty v Hanušovicích, Prostějově, Uher. Brodě, Ždánicích a školu v Divá-

kách. Působí též v Levoči na Slovensku. Působí tedy v 11 domech 202 sestry. Ve Slavonicích jsou ve školce 4 sestřičky ze Štýrska.

3. Šedé nebo Milosrdné sestry ošetřují nemocné po domech, ve špitálech, asyloch a nemocnicích. Pražské Šedé sestry u sv. Bartoloměje (zal. 1859) jsou též v dětské nemocnici v Praze II., v asylu epileptiků, v Bubenči i v Dejvicích v gymnasiu. Mají na starosti nemocnice na Pleši, v Plzni, Benešově, Budyni, Záběhlicích, Mladé Boleslavi, Semilech, Král. Hradci, Král. Městci, Rychnově, Čáslavi, Nēm. Brodě, Humpolci, Sušici a Klatovech. Šedým sestrám svěřeno 20 domů, v nichž žijí 283 sestry.

Brněnské sestry, založené r. 1886, jsou usazeny v Brně u sv. Rodiny a u sv. Anny a na Červeném kopci v infekční nemocnici. Spravují též asyl v Drnovicích, nemocnice v Třebíči-Jejkově, Jihlavě, Ivančicích, Mor. Třebové a sanatorium v Jevíčku. Mají 9 domů a 139 členek.

Opavské Milosrdné sestry působí v pěti domech v Opavě, totiž v nemocnici, sanatoriu, asylu a blázinci, mají čtyři ústavy v Olomouci; jsou zaměstnány v Altendorfu, Nēm. Libavě. Mají na starosti nemocnice v Hradci, Hranicích, Litovli, Odrách, Pasekách, Prostějově, Rýmařově, Slavkově, Šternberku, na Sv. Kopečku, Tovačově, Týně, Wagstatě, Wigstatě, v Čechách v Heřm. Městci a v Náchodě. Spravují 31 dům a mají 597 členek.

4. Křížové sestry zaměstnávají se ošetřováním nemocných i v vzdělávání mládeže. Německá provincie, jež má mateřinec v Chebu, byla založena r. 1860. Tyto terciárky spravují velmi mnoho škol, asylů, chudobinců a nemocnic ve zněmčené části sev.-východních Čech. Mají v Chebu dívčí učitelský ústav, jsou usazeny v Karlových Varech, Manětíně, Falknově, Marianských lázních, Stříbře, Plzni, Žatci, Teplicích, Ústí, Podmoklech, Mostu, Chomutově, Vrchlabí, Praze a jinde v menších místech. Mají 70 domů a 702 sestry.

Moravské Křížové sestry mají ústředí v Choryni u Val. Meziříčí. Byly založeny r. 1894 ze Švýcar. Jsou usazeny v Bystřici pod Hostýnem, Holešově, Hor. Moštěnici, Chabíčově, Kojetíně, Kroměříži, Kvasicích, Malenovicích, Lukově, Štípě, Mor. Ostravě, Napajedlích, Uh. Hradišti, Nov. Jičíně, Olomouci, Prostějově, Val. Meziříčí, Vizovicích, Vsetíně, v Zábřehu, Dačicích, Jemnici a v Čechách v Turnově. Rozvíjejí velikou činnost ve školách, pensionátech, asylech, šicích školách, špitálech a nemocnicích. Několik let byli i v lázních v Kostelci u Zlína. Spravují 33 domy a mají 400 sester.

5. Františkánky, jež také slouží nemocným, jsou usazeny v Odrách na Moravě a v Nových Hradech v Čechách. Mají na starosti dvě nemocnice a čítají 14 členek.

Podle tohoto přehledu mají Alžbětinky 4 domy, 106 řeholnic; Škol-
ské sestry 23 domy, 314 řeholnic; Šedé (milosrdné) sestry 60 domů, 1019
řeholnic; Křížové sestry 102 domy, 1102 řeholnice; Františkánky 2
domy, 14 řeholnic. Celkem 192 domy, 2555 řeholnic.

P. Kl. Minařík.

Drobné články.

Svědectví o kultu sv. Jana Nepomuckého z doby předbělohorské.

V kronice řádu františkánského, chované v provinčním archivu v Praze, píše se na str. 363 o českém povstání r. 1618 a o zpusťosení chrámu sv. Víta r. 1619. Na str. 364 uvádí kronikář řádový velmi cennou zprávu o úctě Jana Nepomuckého, jež zní doslovně takto:

(164) ... Aliud quoque Pragae miraculum contigit. Quidam hae-
reticus cun. multa verba iniuriosa et blasphema in Beatum Martirem
Ioannem de Nepomuk, miraculis clarum et in ecclesia sancti Viti se-
pultum, evomisset et eius sepulchri lapidem per contemptum levare
voluisset, lapis ex manibus ipsius lapsus utrumque pedem confregit
et sic perfidus haereticus temeritatis suae poenam luit.

Česky: V Praze stal se také jiný zázrak. Jakýs bludař, když mnoho
bezprávných a rouhavých slov vychrlil proti Blahoslavenému Mučedníku
Janu z Nepomuku slavnému zázraky a v chrámu sv. Víta pohřbenému,
a když na znamení potupy chtěl kámen jeho hrobu zdvihnouti, kámen
z jeho rukou spadlý obě nohy jemu zlámal a tak zlotřilý bludař odpy-
kal si trest za svou pošetilost.

Tento současný zápis má proto tak velikou cenu, poněvadž na-
zývá Jana Nepomuckého „blahoslaveným, mučedníkem a
zázraky oslaveným“, jehož hrob u sv. Víta bludař chtěl potu-
piti. Požíval tedy Jan z Nepomuku i jeho hrob úcty, kterouž vzdává lid
světcům. Za potupení hrobu nazývá kronikář onoho bludaře perfidním
(zlotřilým).

Prof. Dr. Frant. Stejskal v životopisu sv. Jana Nepomuckého
této důležité zprávy nemá.

P. Kl. Minařík.

List P. A. Koniáše. V archivu lounském našel Fr. Štědrý tento
list: Urození, slovutní, mnohovzáctné opatrnosti královský pane rych-
táři, pane purkmistře a páni radní, přízniví a mnohovzáctně vážení.

Tak jak jsem k libosti a pohodlnosti královského města Launu ka-
jící pobožnost k třetí neděli postní odložil: dle toho uctivě žádám, aby
se jak na psaní G. P. (Jemnost pánu) vicariovi patřící: tak na všechny
ostatní tato slova přiložena líbilo doložiti a při tom zdvořile žádám,
aby se 2 skrovný pokojíčky na mou outratu tři dni před tím náležitě
vytopily. Rád bych pro sebe dřevěný pokojík měl, bytby trochu podál
od kostela vzdálený byl. Dostavím se v Lounech 1. neb 2. března.

Do přízně laskavě se zavíraje zůstávám urozených a slovutných pánů radních ponížený v K. P. služebník Antonín Konyas S. J.

V Tejnici 6. februaru 1741.

(Vložka do tohoto listu). Devotio poenitentialis non est promulganda dominica quinquagesimae, sed pro dominica tertia quadragesimae Launae pro solo sexu virili adulto instituenda.

Žádá se vzácný královský ouřad, aby ohlašující psaní ve středu neb ve čtvrtek před druhou nedělí postní rozeslané byly.

Adresa: Urozeným, slovutným, mnohovzáctné opatrnosti královskému panu rychtáři, panu purgmistrovi a pánům radním příznivým a mnohovzáctně váženým královského města Launa do Laun.*)

Žádost kardinála Harracha Urbanu VIII., aby čeští patronové sv. Václav a sv. Vojtěch zařazení byli do kalendáře římského.

V knihovně Vatikánské od r. 1902 uložená knihovna Barberini, kterou B. Jenšovský probádal a ve studii „Knihovna Barberini a český výzkum v Římě“ ve Zprávách českého zemského archivu sv. VI. podal výsledek své práce. V přílohách ke své studii otiskl též list kardinála Harracha (Barb. lat. 6887 fol. 45 a 50). Kardinál Harrach jménem všech stavů království Českého Urbanu VIII.: žádá, aby čeští svatí patroni Václav a Vojtěch zařazení byli do kalendáře římského.

Beatissime pater.

Post omnipotentis Dei assistricem manum non est, cui magis victoriam ad moenia triurbis Pragae gloriose obtentam deferamus, quam primariis Bohemici regni patronis, sancto nimirum Adalberto ac Wenceslao, qui (praeter quam, quod in ipsa acie timorem hostibus insolitum visibiliter Wenceslaus intrusisse et similiter suam multifacie assistentiam ac intercessionem probasse Adalbertus creditur) procul dubio, velut alius Iudas Machabeus non cessarut continuo pro fratribus, ecclesia et universo regno deprecari, et pro sua ipsorum gloria contra hostes decertare. Cuidem etiam exinde caelitus datam credamus eandem victoriam, quod innumera secum attulerit reipublicae christianae commoda. Religionis verae in regno ab antiqua primi sui episcopi Adalberti doctrina tam de genere restitutionem, divini cultus accurationem curam sollicitam magis S. Srum venerationem et plura olim alia a sancto Wenceslao regnicolis omnibus sedulo commendata pietatis iustitiae ac clementiae instituta, quae collapsa penitus iam delitescabant et oppressa

*) V Týnci Panenském byla zřízena administratura r. 1740 a první administrátor Václav Maxmilian Klapka požádal jezuity o misie, kteří s P. Konyasem tam byli v únoru 1741 jak z listu svrchu zmíněného vidno jest. Viz Štědrého monografii (Sborník hist. kroužku r. VII.—VIII.).

mole tam diuturnae haereseos nequaquam erigere sese, aut in lucem prodire denuo poterant, nisi qui ea primitus exemplo et praedicationibus sancti constiuerunt, rursum occasione sumpta sustollerent et depressis hostibus feliciter restituerent practicanda. Non defuit pro solito suo zelo sacra caes. regiaeque Mt. dominus noster clementissimus, officio suo et occasionem coelitus datam arripiens, omni conatu divino cultui, fidei catholicae, bonis moribus, ac christianae perfectioni et aequitati, quam primum ita prospexit, ut ubique vera Petri fides nativa pietas et primaria iustitiae observatio in regno effulgeat, tum etiam Deo, quae Dei sunt, et suum cuique aequissime ac liberaliter appareat dispensatum. Unicum eandem Mtem et ordines omnes ac status totius regni Bohemiae adhuc angit circa sanctos patronos, qui etsi iam dudum romanae sedis assensu specialem per universum regnum in eorum festivitatibus sub duplici cum octava habuerunt venerationem, sanctus quidem Adalbertus vigesima tertia Aprilis, translato in sequentem diem sancto Georgio, sanctus autem Wenceslaus vigesima octava Septembris, tamen hoc novo tam praeclaro et singulari beneficio maius aliquid a nobis promeriti et efflagitare videntur. Quare ut iis ingrati minime videamur, tum dictum beneficium universaliter notissimum sit ac maximum Stem Vram humiliter omnes ordines ac status regni Bohemiae catholici, quorum in dies augetur numerus, deprecamur, ut ad maiorem patronorum nostrorum venerationem eorum nomina calendario romano inseri, festa etiam sub duplici per universum orbem, qua die Sti Vrae magis libuerit, celebrari, clementissime demandare dignetur, ut, qui minus sufficientes ad referendum condignas gratias regnicolae soli agnoscimur, tot etiam aliorum vota ac preces exitando saltem pro posse affectum et voluntatem promptam erga patronos sanctos commonstremus. A quibus Sti Vrae felicissimum regimen ac vitam diuturnam cum longa serie prosperitatum humillime et ardentem exoptamus et exoramus. Sopronii 2. Decembris 1625 Stis Vrae

humillimi et obsequentissimi filii

Ernestus archiepiscopus Pragensis

nomine statuum et ordinum omnium catholicorum
regni Bohemiae.

Literatura.

Frant. Stejskal: Svatý Václav. Jeho život a úcta. Nákl. Dědictví sv.-janského 1925. Cena 25 Kč. |

S pietou běžeme do rukou poslední rozsáhlé dílo zvěčnělého prof. Stejskala, jehož jména v katolické české historiografii bude vždy čestně vzpomínáno. Důkladná tato monografie o sv. Václavu vyplnila citelnou mezeru v českém dějepisectví a důstojným způsobem zahájila přípravné práce k tisícileté oslavě mučednické smrti světcovy.

Obširný, velmi kriticky psaný úvod, obírá se nejstaršími dějinami slovanskými a praehistorickou dobou naší vlasti, dotýká se i první snahy po vybudování většího státu, který by chránil slovanské rozdrobené kmeny před porobou avarskou. Smrt Samova značí i konec tohoto prvního západoslovanského státního celku. Potom uvádí autor čtenáře do začátků dějin českých. Slované čeští organisováni jsou jen v střediscích kmenových, vlastnímu kmenu Čechů vládnou knížata z rodu Libuše a Přemysla, kterým autor neupírá historické skutečnosti. Probrav všechny fáse bojů jak Čechů tak i bratrské říše velkomoravské s říší franckou, přichází k líčení christianisace naší vlasti. Čechové přijali křesťanství prostřednictvím Moravy z východu za knížete Bořivoje. Němečtí biskupové neuznávali tohoto pokřesťanění, německé prameny za prvního křesťanského knížete pokládají teprve Spytihněva, poněvadž uznal církevní odvislost Čech od diecese řezenské. Formálně však poměr tento nebyl utvrzen, poněvadž naše země zůstávají po dlouhou dobu územím missijním a kníže český vybírá si sám kněze příslé do Čech.

Pečlivě sneseny jsou v knize všechny doklady o šíření křesťanství za zbožného knížete Spytihněva i za Vratislava, který pojal za manželku Drahomíru, pravděpodobně již také křesťanku, prakticky však podle učení křesťanského nežijící. Z tohoto manželství narodil se sv. Václav asi r. 907 ve Stochově, blíže Libušína u Kladna. Podle Stejskalova výkladu lze s určitou pravděpodobností pokládati toto místo za rodiště světcovo.

Podrobnému líčení života sv. Václava jest věnována veliká část knihy. Při tom využito jest důkladně všech přístupných pramenů i literatury domácí i cizí, značnou víru přikládá autor i legendám a pozdější zbožné tradici, které vypravují o bohumilém životě sv. knížete. Proto snad vytýkáno prof. Stejskalovi, že příliš vystupuje jeho stanovisko katolické nad zájem vědecký. Není však závažných důvodů, proč pramenům tohoto druhu nevěřiti. V době mládí světcova zdůrazňuje jeho výchovu na Tetíně u sv. Lidmily a na Budči u vzdělaných kněží až do úmrtí Vratislavova, kdy nastupuje náš patron vládu. S počátku vykonává za něho poručnickou vládu Drahomír, od r. 925 vládne samostatně. Všechna tato tři období života mladého knížete probírá autor důkladně, ohlížeje se jak na vnitřní poměry v zemi tak i na vztahy k říši. Tyto byly urovnány známou smlouvou, ale v zemi nebylo pokoje. Proti osobě knížete brojila strana vedená jeho bratrem Boleslavem, která odstranila knížete mučednickou smrtí r. 929. Zde rekapituluje naše kniha celou historii omylů při zjišťování úmrtního roku světcova. Další důkladné kapitoly líčí dojmy, jakými působila smrt, přenesení těla i zázraky, jak je zaznamenaly nejstarší zprávy a pro které sv. Václav byl hned v 10. st. uctíván jako světec a také oficielně za svatého prohlášen asi již za sv. Volfganga († 994).

Ze životopisů sv.-václavských uvádí jich autor 17, vypočítává všechny jejich redakce a vydání a zmiňuje se též o jejich stáří, autorech atd. Stručně, ale obsažně shrnul celý boj o legendu Kristianovu, kterou pokládá za dílo X. stol. Podle Pekaře uvádí i menší zpracování životopisů sv. knížete.

Úctě sv.-Václavské jak v našem národě tak i v cizině věnována jest druhá část knihy. Uvádí všechny relikvie i památky umění výtvarného i literárního z dob nejstarších, zejména velkou pozornost věnuje starobylé písni sv.-václavské. Sleduje kult našeho knížete, jak byl šířen historiky všech dob, spisy věnovanými jen jeho veliké postavě i hojnými kázáními a modlitbami. Přináší i nový doklad úcty sv. Václava, dosud od badatelů nepovšimnutý, t. zv. sakramentář Veronský v knihovně kapituly veronské, který svědčí o brzké kanonisaci světce. Úcta k sv. Václavu nevymizela nikdy v českém národě, jak svědčí hojné doklady v knize snesené, i drobné pečeti, mince, obrazy a j. Pojmenování českých zemí, koruny, jazyka, hradu pražského, sv.-václavskými i působení ideje sv.-václavské při naší zahraniční revoluci ve světové válce svědčí nezvratně o tom, že sv. Václav v české duši nevymřel.

Knihy hemží se celou řadou reprodukcí různých obrazů, faksimilí, plánů, které se vztahují k historii sv. Václava. Z veliké části opatřeny byly ndp. biskupem Podlahou.

Knihy tato, která tak důsledně zpracovala materiál všeho druhu, cizí i domácí, byť nepodávala velkorysého pojetí osobnosti sv. Václava, jest práce přísného měřítka vědeckého, která čestně se řadí k starším monografiím Stejskalovým o sv. Lidmíle a sv. Janu Nep. Zaráží nás, že orgán české vědy historické — ČCH — neuznal za vhodné se o této práci zmíniti, uvážíme-li zvláště, že jest to první vědecky psaná česká monografie o sv. Václavu. Přinesl jen stručnou osmírádkovou zprávu o úmrtí prof. Stejskala s výčtem jeho hlavních děl.

J. P.

Povšechný katalog arcibiskupského archivu v Praze. Sestavil Dr. Antonín Podlaha. V Praze 1925. Nákladem vlastním. Tiskem V. Kotrby v Praze. Str. 112., form. 15·5×22·6 cm. Cena 20 Kč.

Publikační činnost Podlahova touto knihou dostupuje úctyhodného čísla: 100. Sto knih našeho badatele na počátku r. 1925 ukazuje výmluvně jedinečnost zjevu vědeckého. Současně tato publikace osvětluje nový jeho rys. Arcibiskupský archiv po dlouhá léta byl v žalostném stavu. Nebylo nikoho, kdo by největší duchovní archiv v Praze urovnal a zkatalogisoval. Staly se pokusy sice několikráte, ale vždycky ztroskotaly o nedostatek místa. Nepostačující místnosti zabraňovaly jeho přerovnání a zaviňovaly rostoucí nepořádek. Skříně a regály byly fascikuly listin napěchovány; byl-li některý z fascikulů vyňat, stěží mohl býti na bývalé.

místo své zase vpraven, mnohé z nich zůstávaly pak po různu po stolech ano i po zemi ležeti.

Náležitě správy dostalo se archivu teprve p. biskupem Drem. Podlahou. Loňského roku, kdykoliv jste k němu přišli, zastali jste ho po vyřízení úředních povinností v arcibiskupském archivu, kterak přerovnával, oprašoval, katalogisoval celý archiv, na němž klidně spočíval stoletý prach. Dr. Podlaha vyžádal si na p. arcibiskupovi nové dvě místnosti a opatřil je účelnými regály. A tak v krátké době zjednána dokonalá náprava. A nejenom to, Dr. Podlaha splnil přání mnohokrát vyslovovaná historiky a vydal povšechný katalog hlavních jeho fondů a to nákladem vlastním. V katalogisaci podobné hodlá pokračovati. Instruktivní tato prvá část, ozdobená snímky archivu a přesným půdorysem místností, které autor sám vyměřil a nakreslil, zakončena podrobným rejstříkem. —jhk—

Supplementum secundum ad Seriem praepositorum, decanorum, archidiaconorum aliorumque praelatorum s. metropolitanae ecclesiae Pragensis. Conquisivit Dr. Antonius Podlaha. (Editiones archivii et bibliothecae s. f. metropolitani capituli Pragensis, opus XVIII.) Praeae 1925. Sumptibus s. f. metropolitani capituli Pragensis. Typis officinae typographicae V. Kotrba. Str. 56, form. 15·3×23·3 cm.- Cena 20 Kč.

K monumentální Podlahově historii kapitoly sv. Vítské, která nese skromné jméno *Series praepositorum, decanorum, archidiaconorum, aliorumque praelatorum s. f. metropolitanae ecclesiae Pragensis*, (vyšla v r. 1912), vydán letos druhý doplněk. Jako dřívější dílo a prvý doplněk tak i tento je vzácnou ukázkou neúporné práce autorovy, kterou podává nově shledané zprávy o členech kapitoly z dob starších, a přináší životopisy členů současných. Cenným příspěvkem k přítomným dějinám katolické církve v Čechách jest zvláště objektivně psaná biografie p. děkana Dra. Jana Nep. Sedláka. Kniha má 18 příloh obrazových na křídovém papíře a vydána jest jako XVIII. svazek *Editiones archivii et bibliothecae s. f. metropol. capituli Pragensis*. —jhk—

Zprávy českého zemského archivu. Sv. VI. Pořádá ředitel Dr. Jan Bedřich Novák. V Praze 1924.

Po delší přestávce vydán nový svazek, v pořadí šestý, „Zpráv zemského archivu“. Příčinou toho, že nebylo lze na tisk ani pomýšleti byly drahotní poměry. Teprve munificencí zemského správního výboru bylo možno Zprávy vydati.

Obširná stať ředitele čes. zem. archivu o činnosti českého zemského archivu za léta 1918—1922 ukazuje ohromnou a záslužnou práci této důležité instituce v době popřevratové směřující k záchraně ohrožených archivů a písemností, jimž v revoluci hrozila zkáza. Z nej-

důležitějších starostí zemského archivu bylo, aby byly vydány naší republice české archivalie chované při ústředních úřadech ve Vídni. Převezením vídeňského korunního archivu dostalo se zemskému archivu nejskvělejšího rozmnožení sbírek (2082 listin a mezi nimi 17 zlatých bul). Jsou to nejdůležitější listiny české historie vůbec. Netřeba zvláště ani podotýkati, že již pouhé přejímání a instalování těchto a jiných sbírek, vyžádalo si značně času i sil pracovních. Přes to však pokročily značně i práce o pořádání a katalogisaci starých fondů archivních. V publikační činnosti byl započat tisk druhého svazku XV. dílu *Sněmů českých prací ředitele Dra Jana B. Nováka*; tisk rozsáhlého úvodu k publikaci *Acta S. Congregationis de Propaganda fide res gestas bohemicas illustrantia*, psaného ředitelem Ign. Kollmannem dospěl k archu 40. Třetího svazku edice *Monumenta Vaticana res gestas bohemicas illustrantia* (*Acta Urbani V. 1362—1370*) vydávaného zem. archivářem Drem Bed. Jenšovským vytištěno 35 archů. Ke zprávám připojen výzkum zahraniční studie Bedřicha Jenšovského: Knihovna Barberini a český výzkum v Římě (str. 1—172); Rudolfa Kosse: Provenience českých archiválií ve státním archivu vídeňském (str. 173—254) a Jaroslava Werstadta: Střediska dokumentů a sudíí z dějin války světové v cizině (str. 255—298). —jhk—

Karel Procházka: Památky žižkovské. Nákladem vlastním. V Praze 1924, 8°, str. 30. Tiskem knihtiskárny Družstva „Vlast“. Cena 4 Kč.

Práce autora věnována je starým a zaniklým náboženským památkám na Žižkově. S odbornou znalostí pramenů a příslušné literatury podává tato prvá část zajímavé příspěvky místopisné, archaeologické a nábožensko-kulturní a zachraňuje tak mnoho cenného pro pamět budoucích. —jhk—

Zprávy.

O původu slova „kostel“. Základem tohoto slova jest lat. *castellum* a užití tohoto na budovu chrámovou vysvětlovalo se podobností obou, protože nejstarší kostely bývaly hrazeny — *ecclesiae incastellatae*. V ČCH r. XXXI. jde prof. Jos. Janko dále a otázku: máme-li tu opravdu jazykovou metaforu před sebou („kostel jako hrad“), čili jenom pouhou metonymii („kostel na hradě a vedle hradu, a proto kostel = hrad“), pokládá dnes za vyřešenou. Odpovědi k ní spolu s dostatečným průkazným materiálem dostalo se nám ústy historiků nedávno do rukou hned se dvou stran a to:

V. Chaloupecký spisem „Staré Slovensko“ (1923) a H. F. Schmid v článku „Zur Geschichte der Bedeutungsentwicklung westslav. Lehnwörter für Institutionen der lat. germ. Kultur“ ve Streitberg-Festgabe (1924).

Chaloupecký dovozuje, že jako na západě, tak také v Čechách, na Moravě, ve Slezsku, na Slovensku a v Krakovsku křesťanství je součástí organ. státní, pročež prvé kostely křesť. vznikají zpravidla na hradech a jsou jejich integrující součástí; proto právě v našich zemích jmenuje se kostel kostelem, že byl skutečně součástí hradu (castellum). Území, příslušející ke hradu, slulo pak hradskou farou, jak už ze samého jména parochia castri patrno.

Tato fakta pro kulturní okruh českého křesťanství a české organisace správní asi z doby působení sv. Vojtěcha doplňuje Schmid se zřetelem k hornolužickým poměrům. 40—60 vesnic tvořilo okres s hradem jakožto střediskem; a v rámci této soustavy administrativní, těsně se k němu i co do platů přimykajíc, jest i v Lužici — a to již od r. 968 — vybudována organisace církevní: die Burgwardbezirke werden Pfarrsprengel, die Burgwarde geistliche Mittelpunkte, die Gotteshäuser der Burgen Pfarrkirchen. Pro tyto farní chrámy, které pro starého Lužičana tak nápadně přistoupily k bývalým hradům jakožto nová součást jejich, nebylo v slovenském jazyce názvu i zvolen proto cizí název latinský, který se tu nejčastěji ozýval — castellum, kostol.

Janko dospívá k závěru: po všem území lužicko-československém nebylo nic tak na snadě jako užití metonymicky užšího názvu cizího při věci a představě nové, těsně se přidruživší k věci a představě starobylé, domácí.

Prof. L. Niederle vydal čtvrtý svazek svého monumentálního díla „Slovanských starožitností“ a to: Původ a počátky Slovanů východních. Ruští kmenové se poměrně málo vzdálili od praslovanské kolébky.

Prof. Jos. Pekař pokračuje v ČČH. roč. XXXI. ve své studii o Janu Žižkovi a líčí duchovní dobové prostředí, v němž Žižka se zrodil. Každý dějinný činitel, každá myšlenka jeho i všecko dílo jeho nese na sobě duchovní pečeť své doby: jen s ní a v ní možno je mu rozuměti. O Žižkovi, jenž je plodem bouře, již podobné mocí a hloubkou nebylo nikdy před tím ani potom v naší zemi, platí to mnohonásob. Autor dává slovo přímo vynikajícím vrstevníkům Žižkovým a tak spatřujeme dobu, o níž jde, v její vlastní perspektivě. Do tematiku uvádí kapitola o vývoji M. Jakoubka ze Stříbra a o roli M. Mikuláše z Drážďan, poučující o vývojové linii i duchovní proměně radikálního husitství. Dále následuje Ondřej z Brodu; Vavřinec z Březové. Soudní stání Prahy s Horou; Václva, Havel a Tábor; Jakoubek z let revoluce; Mikuláš z Pelhřimova, Jan z Příbramě a posléze Petr Chelčický.

Cyril Straka, neúnavný bibliothekář strahovský, píše v ČČH. o reformě pražských zednářských loží z r. 1778 na základě 3 listin z archivu pražské zednářské lože „Pravda a Jednota u tří korunovaných sloupů“ z r. 1778, které chovány jsou v archivě Strahovského kláštera. Nás zajímá, že mezi osmi duchovními, kteří byli členy lože „u tří korunovaných sloupů“ nenalézáme jméno Dobrovského, ač bychom je v kladném případě právě v této loži očekávali. Posiluje se tím mínění prof. Kalouska, že Dobrovský v pozdější době svého života zednářem nebyl.

V příštím čísle Sb. H. K. přineseme první část edice listů franc. vyslanců o českém povstání péčí P. Aug. Neumanna O. S. A. s úvodní statí p. kanovníka Tenory.

Prokop, přední písař Nového města pražského.

Prof. Fr. Vacek.

V dějinách vyšehradské kapitoly zlatým písmem poznamenáno je jméno, jež jsme položili v čelo této stati. Prokop, přední písař Nového města pražského (r. 1439—1467), byl jedním z těch, kdož milovali Vyšehrad jako místo proslulé dějinami a nesli pomoc, aby byl zachován, když za husitského převratu zalila jej vlna pohromy. V povaze Prokopově, křesťansky zbožné, láska k vlasti snoubila se s velkou pracovitostí. A protože práce, jež konal, nezůstávaly bez hmotné odměny, ano přivedly Prokopa ke slušné zámožnosti, bylo mu lze osvědčiti nejen slovy, ale i skutky, že je zdárným synem své otčiny.

Prokop zjednal si také jméno **svou literární činnosti**. Od té doby, kdy byl žákem pražské university, zabýval se studiem právnických disciplin, zejména rhetoriky, vedení notariátu čili skládání listin a správy městských knih; a když roku 1452 dosáhl veniam legendi o nich na universitě, sepsal přednášky, jež dávají svědectví o jeho erudici v těch oborech. V stařeckém věku pak jal se skládati český letopis, počínající od husitských nepokojů, i užil k tomu za základ Kroniky Vavřince z Brezové a České historie Eneáše Sylvia. Řečené dílo své, osnované s katolického hlediska, dovedl však toliko do roku 1419. Jiným dalším spisem jeho byla Nová kronika česká složená do rýmů.¹⁾

Jak se podobá, ztrávil on některý čas svého mládí na Vyšehradě u svého děda Jana Ráchela, tamního rychtáře (r. 1400-17). Že řečený Ráchel byl jeho děd, není sic nikde výslovně řečeno, ale je to naznačeno takto: Roku 1439 koupil Prokop domovní a

¹⁾ **Prameny a literární pomůcky**, jichž jsme užili k sepsání přítomné rozpravy, jsou tyto: Knihy městského archivu v Praze, listiny kapitolského archivu na Vyšehradě, Mareš: Prokopa písaře Novoměstského *Ars dictandi*, Mareš: Prokopa písaře Novoměstského *Praxis carcellariae*, Höfler: *Geschichtschreiber der hussitischen Bewegung in Böhmen I.*, Feyfalik: *Altöechische Leiche, Lieder und Sprüche* ve *Věstníku vídeňské akademie* z r. 1862, č. 39, Tomek: *Dějepis města Prahy*, Čelakovský: *Soupis rukopisů chovaných v archivu hlavního města Prahy I.*, Archiv Český z nadání Palackého, Herain: *Stará Praha*. K jejich označování at poslouží zkratky: AMP — archiv města Prahy, AKV — archiv kapitoly vyšehradské, Mareš I., Mareš II., Höfler, Feyfalik, Tomek, Čelakovský, AČ — Archiv Český, Herain.

zahradní poustku, ležící na Slupi mezi městskou zdi a Horskou ulicí, kterážto poustka, byvši před válkou domem a zahradou, náležela jeho dědu (AMP 2082, f. T. 5; 2084, f. C. 48; AČ XXVIII. str. 360). Protože jsou nám známy dějiny tohoto městiště z let 1394—1439, můžeme po míře nemalé pravděpodobnosti u-
hodnouti, kdo to byl, ježž Prokop nazývá svým dědem. V roce 1394 Beneš Vítkův prodal řečený dům s lávkou položenou přes Botič Kačce z Jičina. Potom dalšími majetníky toho domu byli: Štěch panoše králův (od r. 1396), dcera Štěchova a její manžel Mladota (do r. 1411), Jan Ráchel, vyšehradský rychtář (r. 1411 až 1417), král Václav IV. (r. 1417—1419), Ondřej služebník králův (od r. 1419), obec Nového města pražského (do r. 1426), Jan Štěvík řezník (od r. 1426), Tomášek ze Strakonice (do r. 1435), Jan Holý, překupník dobytka (r. 1435—1439). Vzhledem k tomu, že Prokop užil koupeného městiště k zádušní nadaci za své předky a že tu nadaci učinil u vyšehradského kostela, nelze trvám v nikom jiném ze jmenovaných majetníků spatřovati děda Prokopova než v Janu Ráchelovi.

Potomstva Jana Ráchela týkají se dvě zprávy, jež jsou ve spojitosti s majetkem prve řečeným. Když totiž Ondřej služebník králův r. 1419 dal svolati na soudě, že mu král Václav IV. daroval dům někdy Ráchelův s městištěm a s rybníčky u Botiče, ohlásili proti tomu odpor Mikuláš, rychtář vyšehradský, a jeho manželka Anna. Dělali si tudíž Mikuláš s Annou právo k tomu statku (AMP 2081, f. 10). I lze pověděti, jaké právo. Jan Ráchel neprodal dům na Slupi králi, nýbrž roku 1417 dal jej spolu s jiným svobodným statkem svým v zástavu svým věřitelům, Janu z Lestkova, královskému podkomoří, a Jakubovi, děkanu vyšehradské kapitoly. Když pak v témž roce zemřel, jmenování věřitelé jeho nesjednali se s jeho dědici o vybavení dotčeného statku ze zástavy, nýbrž postoupili své zástavní právo králi Václavu IV. (AMP 2079, f. G. 12; 2074, f. 150), jenž pak nehledě na to, že statek je zástavní a že jeho cena převyšuje snad sumu peněz, v níž byl dán v zástavu, daroval jej svému služebníku, malo-stranskému rychtáři Ondřeji z Boru. A podobně jako byl zdvižen odpor proti darování toho statku Ondřejovi, bylo odporováno potomnímu jeho prodání Janu Štěvíkovi. Když totiž obec Nového města pražského odňala ten statek Ondřeji z Boru a prodala jej Janu Štěvíkovi r. 1426, a když Jan Štěvík dal si týž statek svolati na soudě, ozval se proti tomu trhu Mikuláš šípař, měšťan Nového města pražského, jménem Evy (AMP 2081, f. 27). Z toho je usuzovati, že Mikuláš, rychtář vyšehradský v roce 1419, byl zeť Jana Ráchela a že měl za manželku dceru Ráchelovu Annu. K pravdě pak se podobá, že Eva, pro niž Mikuláš ší-

pař odporoval prodeji městiště roku 1426, byla vnučka Jana Ráchela.

Ze švakrovstva téhož Ráchela připomíná se v letech 1413 až 1416 sestra jeho manželky, Bětko vdova Havlova, měštka Nového města pražského, jež měla dceru Bětku věkem ještě nedospělou (AMP 2074, f. 65, 140 n.). K tomu my přistavujeme zprávu z r. 1446, podle níž bylo příbuzenství mezi Bětkou, vdovou Jakuba Hlavy, městkou Starého města pražského, a Prokopem, měšťan Nového města pražského, jménem Evy (AMP 2081, f. 27). pomýšlejíce na to, že Jakub Hlava ze Slaného, majetník domu v Celetné ulici, měl za manželku dceru vdovy Havlové. Ovšem může tento náš pomysl býti neshodný s pravdou.

Narození Prokopovo bývá kladeno asi k roku 1393, ježto podle universitního zápisu Prokop z Prahy byl promován za bakaláře svobodných umění dne 22. ledna 1410, a ježto k tomu, aby kdo dosáhl bakalářské hodnosti, stačil teprve věk jeho 17 let (Mareš II., str. VI). Tu však jsme na rozpacích, není-li v tom základě výpočtu omyl; neboť stal-li se náš Prokop bakalářem v roce 1410 a narodil-li se tudíž kolem roku 1393, došel většího věku života než sto let, což přec jen zřídka kdy lidem se přihází. Kromě toho bylo by s podivením, proč po drahnou dobu 20 let (r. 1410—1430) není o jeho zaměstnání nebo působení sebe menší zprávy. A podobně by překvapovalo to, co propověděl on o svém jediném synu roku 1463, řka, že je chlapcem ještě nezletilým.²⁾ Snad tedy universitní zápis z r. 1410 týká se jiného Prokopa.

Asi roku 1430 Prokop byl přijat za městského písaře. tuším hned v Novém městě pražském. O tom svědčí jeho vý- nebo 1437 chtěli jej Berounští míti za rektora své školy a spolu rok, učiněný v roce 1452, že pracuje v městském písařství již více než 20 let (Mareš II., str. VII.). Před tím po několik let zastával snad úřad školního učitele, soudě z toho, že v roce 1436 za městského písaře, kteréžto žádosti jejich byl by on vyhověl, kdyby obec Nového města pražského byla projevila ochotu propustiti jej ze svých služeb (Mareš II., str. 48). Aby měl bezplatné bydlení, táž obec dne 7. května 1435 učinila jej hospodářem v Opavském domě (nyní čp. 502 a 503-II „U Faustů“), jenž tehda náležel jí majetkem, propadnuv v konfiskaci, protože bývalý jeho vlastník, opavský kníže Přemek I., bojoval

²⁾ Proti tomu je však povážiti, co praví Prokop ve svém Letopise o době vzkříšení viklifství v Čechách: Za krále Václava za naší paměti teprv, asi v 50. roce jeho života, počalo se ono neblahé bludařství Viklifských. Tu nevíme, zda je možná na to pomysleti, aby Prokop, narodil-li se teprve z počátku XV. století, tak se vyjadřoval.

po straně Sigmundově proti Čechům. Byl pak Opavský dům r. 1434, když páni a Staroměstští „vskočili“ do Nového města pražského, „velice zbořen, zkažen a opuštěn“. Nicméně některé míst-
 dané Prokopovi, aby jich užíval spolu s přídomní vinicí, mělo
 míti platnost jen do podzimka toho roku, prodloužilo se jeho by-
 dlení v nich nejspíše až do roku 1467. Zatím změnilo se majetnictví
 jednal s obcemi měst Pražských, že Opavský dům připadá Václavu II., synu a nástupci Přemkovu (Tomek VIII., str. 149). Král Sigmund máje vědomost o Prokopovi, že opatruje dům Opavský, učinil jej hospodářem starého králova dvoru na Zderaze (Tomek VIII., str. 165), v ten čas asi také nemálo zchátralého.

Buď roku 1439 nebo nedlouho před tím rokem Prokop se oženil. Pojal za manželku Markétu, dceru vdovy Doroty, kteráž mimo Markétu měla ještě dvě nevdané dcery, Aničku a Kačku, a syna Jana a s nimi přebývala u svého zetě v Opavském domě. O tom víme ze spisu poslední vůle bývalého správce Emausského kláštera, Václava z Milostína, nejspíše její příbuzného. Řečený Václav odkázal totiž v roce 1440 své „postelní rúcho a dvě truhle dcerám Duořiným v Opavském domě nevdaným; pak též Duoře s jejími dcerami, zejména Margrethě, ženě Prokopa písaře, a Aničce a Kačce, čtyři kopy gr. platu v Chvatlině Hořejšie i Dolejšie“ (AMP 2096, f. E. 6; AČ XXVI. str. 321). Syn Duořin, Jan švec, připomíná se pak v zápisech městských knih z let 1458—1463 (AMP 2081, f. 151; 2086, f. B. 10, 22).

Prvním pozemkovým majetkem Prokopovým bylo pole za Vyšehradem, ležící po levé straně silnice, jež jde od Vyšehradu k Pankráci. Prokop, tehda ještě mladší radní písař, koupil je v roce 1439 od Duchka Sotalického, měšťana Nového města pražského, za 6 kop grošů. Obstaráváje zápis toho trhu do městských knih dal poznamenati, že je to pole osázené višňovými stromy a svými příkopy a mezemi složené do čtyřúhelníka. A také na to pamatoval, aby bylo zapsáno veřejné vyznání Duchkovo, učiněné v městské radě, že Duchek vzdává to pole Prokopovi právem vyšehradským, k němuž ono přísluší (AMP 2082, f. S. 9). Zápisem posléze řečeným Prokop posloužil vyšehradské kapitole, ježto bylo jím uznáno její vrchní pozemkové právo nad polem. V témž létě koupil Prokop za 2½ kopy grošů domovní a zahradní poustku na Slupi, bývalý majetek svého děda, v místech nynějšího domu č. p. 452-II., jak jsme o tom pověděli již svrchu.

Brzy potom zemřel starší radní písař čili protonotář Nového města pražského, mistr Ondřej z Myslibořic, a městská

rada s obcí dne 3. prosince 1439 zvolili Prokopa jeho nástupcem (AMP 2082, f. T. 20). Tím povýšením v úřadě roční důchod Prokopův nemálo se polepšit. Ježto jeho předchůdce Ondřej byl z panské milosti zápisným držitelem vsí Nusel a Psár, náležitých vyšehradské kapitole, pracoval Prokop o to, aby po Ondřejovi dostalo se nástupnictví v držení dotčených vsí; i dosáhl aspoň toho, že byla mu dána v zápisný majetek ves Psáry. Stalo se to, jak on dí, přízní pánů hejtmanů Pražských obcí a pánů Starého města pražského (AMP 2086, f. B. 28; AČ XXVIII. str. 82), tudíž v letech 1440—1448, kdy v Praze hejtmány byli pan Menhart z Hradce a pan Hanuš Krákovský z Kolovrat.

Aby projevil svou náklonnost k vyšehradské kapitole, protonotář Prokop r. 1446 daroval jí domovní poustku se zahradou na Slupi, kterouž v roce 1439 koupil od Jana Holého a již zatím zvelebil, dav osázeti díl pozemku chmelovými keři a ostatek vzdělati v pole. Byl to dar dosti znamenitý, neboť šlo o dědičné vládnutí pozemkem ležícím v oblasti Nového města pražského a zabírajícího více než dva korce půdy. Kapitola řízená tehda děkanem drem Janem Šindelem přijavši městiště, starala se hned o to, jak by je vhodně zužitkovala. Za kupce přihlásil se u ní Jakub Makšův ze Psár. S ním tedy bylo ujednáno, že bude držeti pozemek emfiteusním právem na závazek ročního platu, a to nejprve v míře 20 grošů, potom, od jedenáctého léta počínaje, v míře 30 grošů. Na ujištění právního držení byl vydán Jakubovi výsadní list, sepsaný a zpečetěný v kapitole dne 15. října 1446 (AKV XI. 96). Z pozdějšího knihovního zápisu se dovídáme, že Prokop měl při tom soukromou úmluvu s kapitolou, podle níž bylo mu slíbeno, že ve vyšehradském kostele budou konány výroční služby boží za duši jeho báby a za duše jiných jeho příbuzných (AMP 2084, f. C. 48; AČ XXVIII. str. 360).

V Pražském Podskalí stál tehda z války pohořelý a pobořený kostel sv. Antonína, a městiště při něm, kdež býval farní dům, leželo poustkou. Protonotáři Prokopovi zatanulo na mysl přičiníti podle možnosti k tomu, aby ten kostel byl obnoven. Ježto jeho příbuzné Bětce vdově Hlavové náležela majetkem domovní poustka, ležící u zkaženého kostela v nároží, kdež stýká se Trojická ulice s Vyšehradskou třídou, dal si ji od ní postoupiti, r. 1446 (AMP 2084, f. A. 17). Avšak ani tehdejší rok ani 14 let dalších nenesly ještě příznivý čas k dílu, jež on obmýšlel. Nicméně nevzdával se Prokop naděje, že takový čas nastane. Roku 1458 prodal sice městiště na nároží svému svakovi, Janu ševci (AMP 2081, f. 151), i pobídl jej ke stavbě do-

mu v těch místech, ale, jak je k pravdě velmi podobno, smluvil se s ním o to, že Jan prodá mu dům, kdyby Prokop chtěl ho užít k potřebě řečeného kostela.

Hospodářská podnikavost vedla Prokopa ke koupi realit a ročních důchodních platů, jež on dílem si zachoval a dílem zase prodal. Tak v roce 1447 koupil od Křišty, vdovy Petra Chrtá řezníka, za dvacet kop grošů dům stojící vedle Opavského domu po východní straně (AMP 88, f. 173 n.; 2084, f. B. 16; 2081, f. 127); což učinil proto, že při tom domě byla vinice v níž chtěl pracovati. V týž čas dosáhl toho, že mu vyšehradský kanovník a kustos Vít Šviša postoupil listem své dobré vůle výsadní list kapitolní na emfiteutické držení pozemků ležících v úžlabí pod kostelem sv. Pankráce nad Podolem, zejména totiž tamní vinice, dvou chmelin, několika louček a rybníčků (AMP 2084, f. D. 16 n.; AČ XXVIII. str. 725; AKV XI. 100 b). Roku 1448 ztržil Prokop od Anny, vdovy Šteflíka koníře, za 7 kop grošů zpustlou vinici v míře $4\frac{1}{2}$ korce, ležící za koňskou branou směrem ke Sviňské bráně, po levé straně cesty do Vršovic, a koupil od téže Anny půl kopy grošů ročního pozemkového platu na sousední vinici tamže, jež měla míry $1\frac{1}{2}$ korce a byla vzdělávána Svatošem (AMP 2002, f. J. 2). O dvě léta později ztržil se svolením vyšehradské kapitoly od Anky vdovy Vítkové za 10 kop grošů domek v Podvyšehradí, v nynější Vyšehradské třídě, se zahradou, loukou a kusem potoka Botiče (AMP 2084, f. C. 43 n.; AČ XXVIII. str. 358 nn.; 88 f. 444, AKV XIV. 3). Maje již prve soukromou úmluvu s Ankou o ten trh, založil na pozemku Ančině rybníček a zpevnil jeho břeh nově vysázeným stromovím. Též v roce 1450 koupil od Markéty, dcery někdy Václava Drdáka, a od jejího manžela Petra kožešníka dvě kopy grošů ročního pozemkového platu na dvou vinicích pod Obzerekou čili nynější Jezerkou, jež pospolu měly míry 8 korců a byly vzdělávány dvěma držiteli, jedna z nich Petrem z Koňského trhu, druhá Janem, synem Petra právě řečeného (AMP 2002, f. K. 9). Roku 1451 koupil od Maříka Bezrukého, měšťana Nového města pražského, za $26\frac{1}{2}$ kopy gr. 2 kopy 16 grošů ročního pozemkového platu na třech vinicích ležících za Koňskou branou, po pravé straně cesty ke sv. Prokopu na Sázavě, a držících úhrnem 10 korců země, z nichž jednu vzdělával Petr Žatecký, druhou Vaneček Žatecký, třetí Mikuláš toulař (AMP 2002, f. L. 5, 13).

K zahájení učitelské činnosti v roce 1452 ponukli Prokopa jeho přátelé a známí jednak z počtu universitních profesorů, jednak z počtu vzdělaných měšťanů, jimž o to šlo, aby mladým mužům, kteří chtěli se státí notáři, dostalo se příleži-

losti poslouchati přednášky o rhetorice a diplomacie. Prokop vzpomíná toho povzbuzení dí, že jsou pohříchu písaři, kteří sic jen zlehka okusili rhetoriky a přec se domnívají, že ji znají celou, a když na to přijde, aby složili listinu nebo vyložili její obsah, že nesou na den čirou neschopnost k tomu. Takovým nedoukům, praví, nemůže cesta k notariátu býti otevřena. Přednášky, jichž Prokop se svolením sboru universitních profesorů se podjal, byly ovšem jen mimořádné publicum. Podle jeho programu měla posluchačům jich býti vyložena nejprve rhetorika, kterýmžto slovem rozumělo se tehda umění nejen strojiti právnickou nebo veřejnou řeč, nýbrž i skládati písemnosti světského rázu podle přiměřených pravidel a osvědčených vzorů. Druhý kus přednášek měl se týkati občanské kancelářské praxe vzhledem k listinám a vzhledem k zápisům činěným do městských knih. Potom chtěl Prokop pojednati o slohových zvláštностech listin vyšlých z papežské a císařské kanceláře, kdežto na konec hodlal učiniti výklad o formální stránce některých listin světského a duchovního obsahu, majících vztah k tehdejším českým dějinám. Byl pak jeho úmysl užívati při přednáškách více českého jazyka než latinského (Mareš II., str. VI. n.).

Učební látku napřed si sepsal. Tak vznikly tři jeho elaboryáty: 1. Latinská rhetorika, spis o čtyřech oddílech podávající pravidla o řečnictví a stilistice, vedený poněkud stručně, nejspíše proto, že Prokop vedle něho užíval ke svým přednáškám knihy staršího auktora, totiž mistra Mikuláše Tibina, někdy profesora pražské university, *Viaticus rhetoricae* zvané (Mareš I., str. 10 n.; II., str. VIII. n.), 2. Česká rhetorika, obsahující návod ke skládání právních písemností a přivádějící vzorce takových skladeb (Mareš I., str. 14 n., 18—42), 3. *Praxis et cursus cancellariae civilis* s dodatkem, v němž na ukázkou slohu listin papežských, císařských a královských některý počet těch písemností je podán přepisem (Mareš I., str. 11—14; II., str. 1—132).

V úvodech k přednáškám Prokop ladil srdce svých posluchačů k náboženským citům. Tak na příklad hotově se vykládáti o rhetorice připomněl, že bez boží pomoci žádné dílo nemůže se zdařiti, i dovolával se té pomoci modlitbou (Mareš I., str. 10). V úvodě ke čtení o kancelářské praxi rozhovořil se jednak o velikosti a dokonalosti boží, jednak o mdlobě lidské přirozenosti, a tudíž o potřebě toho, aby člověk, zahajuje i dále veda své dílo, vzýval Boha za přispění pro zásluhy blahoslavené Panny Marie a všech svatých. I vece on ke svým posluchačům: Prosím vás za to, milí páni a přátelé, abyste mne hříšného člověka pod-

porovali svou modlitbou, neboť „není chleba v mém domě“, rozumějte tolik chleba učnosti, aby postačil zplna účelu této posluchárny, právě tak jako nebylo mouky a chleba v domě Sareptské vdovy, o níž je zmínka ve dnešním evangeliu (mluvil tudíž Prokop v pondělí po třetí neděli postní), až teprve prorok Eliáš míru mouky a oleje u ní rozmnožil. Řečený prorok, jehož jméno značí „Pán Bůh můj“, byl muž vroucího ducha. Když on vzýval jméno boží, oheň s nebe sestoupil na obětní dary. Proto já znamená při vás, páni posluchači, že jste vroucí duchem a pilní v modlitbách, prosím za to, pomozte mně rozmnožit dotčený chléb učnosti, abych mohl jím nasytiti jak vaše Lásky tak příští účastníky této mé práce, konané na výchovu zdárných notářů, na váš prospěch i na dobré tohoto slavného království. K tomu konci skládám své myšlení a svou naději na dobrotivého Boha, řídě se tím, co hlásá dnešní graduále, v němž Sareptská vdova nasycená rozmnoženým chlebem a v její osobě svatá matka církev dí: „Uvrz na Hospodina péči svou a on tě krmiti bude“, totiž krmiti takovým chlebem nauky, abys mohl užitečně a jistě prospěti jiným lidem. Žádaje si splnění toho od nevýslovné dobroty boží, prosím, abyste poklekli a nakloníce hlavy své směrem ke kostelu sv. Havla (dála se tudíž jeho přednáška v Karolině), k tamnímu svatostánku nejsvětější svátosti Těla Páně, kdež sídlí pravý Bůh a člověk podle své přirozené bytnosti, pomodlili se Otčenáš, Pozdravení andělské a Přijď svatý Duše (Mareš II., str. 1 n.).

Hospodářskou činnost vyvíjel Prokop neustále až do roku 1467. S majetníkem Opavského domu, opavským knížetem Václavem II., si dopisoval a posílal mu dárky. Když ve svém listě z r. 1441 přednesl žádost, aby bylo mu pisemně ujistěno, že dojde splacení nákladu 15 kop grošů, jaký učinil na opravu Opavského domu, kníže Václav nemeškal vydati mu úpis, jímž dávalo se Prokopovi právo držeti dotčený dům v zástavě toho nákladního dluhu, a jestliže by co nad to vynaložil příště na jeho potřebnou opravu, počítati to sobě za další dlužní sumu, v níž dům je mu zastaven. Listem ze dne 16. září 1444 kníže Václav opětoval své ujistění, že všecek náklad vedený na opravu Opavského domu bude Prokopovi zaplacen; i žádal, aby Prokop s mistrem Křišťanem Prachatickým zjednali mu schopného českého písaře. V dalším dopise ze dne 10. října 1444 rozptyloval obavu Prokopovu strany příštích vlastníků řečeného domu, řka, že opavští knížata jsou majetníky a dědici toho domu do svého života, a že teprve po jejich vymření případně on ratibořským knížatům (AMP 2083, f. J. 13 nn.; Herain str. 247 nn.). Po smrti knížete Václava II. († r. 1452) Prokop vyžádal si nového dlužní-

ho úpisu na splnění svých pohledávek v příčině Opavského domu od opavského knížete Arnošta a dal si držení jeho i držení listu městské rady Nového města pražského ze dne 11. ledna 1444, jímž osvědčovalo se, že Opavský dům je prost všech břemen městských, potvrditi majestátem krále Jiřího ze dne 30. července 1460 (AKV III. 61; Čelakovský str. 20). V roce 1463 dělala dlužní pohledávka Prokopova, zapsaná na Opavském domě, 50 kop grošů (AMP 2084, f. B. 28; AČ XXVIII. str. 82).

Nemalé zaneprázdnění způsobil Prokopovi statek, jež dal on vyšehradské kapitole v nadaci ke konání služeb božích za své předky. Držitel jeho, Jakub Makšův ze Psár, nestaraje se o souhlas nebo nesouhlas kapitoly prodal roku 1450 zahradu s chmelnicí, políčkem a domovním městištěm na Sluppi Daňkovi z domu Crlíkova v Novém městě pražském, jenž měl úmysl držeti ji bezplatně. Proti tomu trhu ozval se Prokop a obeslal Jakuba před městskou radu, kdež pověděl, že Jakub nemá právo vzdávati zahradu Daňkovi; ale konečně to připustil, zavázeli se Daněk, že bude z ní dávati roční plat 20 grošů po pět let dalších, a potom, od šestého léta počínaje, 30 grošů (AMP 2084, f. C. 48; AČ XXVIII. str. 360). Když pak i další postupní držitelé té zahrady a domu při ní nově vystavěného, Pešata struhař a Matěj sladovník, činili obtíže v plnění ročního pozemkového platu, Prokop r. 1462 vykoupil ten majetek od Matěje sladovníka (AMP 2085, f. M. 8) a zjednav k němu držitele, o němž byla dobrá naděje, že nejen bude odváděti roční plat, stanovený smlouvou, ale i že bude uznávati kapitolu za svou vrchnost, daroval opět všechno právo své k řečené zahradě a domu vyšehradské kapitole, r. 1473 (AKV XI. 104).

Méně pracné bylo Prokopovi dobýti podolských pozemků, k nimž právo získal postupem od vyšehradského kanovníka a kustoda Víta Švíši († r. 1447). Díl těch pozemků, zejména dvě loučky s rybníčky, stavy, břehy a stromovím, vešel do rukou Prokopových přátelskou úmluvou se zápisným držitelem vsi Podola, Jankem Stříbrným z Rataj, bývalým rychtářem Nového města pražského. Týž Janek, když potom postupoval svůj zápis na Podol obci města právě jmenovaného, vymínil Prokopovi v městské radě, „aby za to, že jest Prokop pánuom i obcí zdávna i jemu také věrně slúžil“, i budoucí téhož Prokopa, „dokud by obec toho zboží v Podole v držení byla, s těch lúček a rybníšť i příslušenství úroka jim neplatil; a páni purgmistr, konšelé i obec dali k tomu svú plnú vuoli a řekli sú, že toho jemu rádi přejí.“ Byv pak Janek r. 1450 v radě dotázán, co učinil s ostatním dílem pozemků někdy Švíšových, „vyznal, že vinici a chmelnici nad tiemi lúčkami dal jest

(lidem) toliko v úrok, aby jemu nescházel, dokud jest byl toho v držení, ale dna jest nevydával k dědictví.“ Jedním z těch úročných lidí byl Mařík Selík z Podskalí, jenž držel rybníček se stavem, břehem a kusem chmelnice, což však již zatím proto- notář Prokop, zaplativ mu náhradné, od něho vykoupil (AMP 2084, f. D. 16 n.; AČ XXVIII. str. 725). Z ostatních úročných lidí, kteří drželi dílce pozemků někdy Švišových, Marta, vdova Mar- tina Mamky řezníka, kladla Prokopovi překážky ve výkupu, ježto nejen se zpěchovala jednati o něj s Prokopem, ale i kupovala vedlejší chmelnici Švišovskou od Vaňka Měchýře, bečváře v Novém městě pražském. Tomu jejímu počínání Prokop r. 1451 položil odpor a způsobil rozhodnutí městské rady, že řečená Marta je povinna s ním se smluviti o chmelnici (AMP 2084, f. D. 40).

Práce, jež podstoupil Prokop na vykoupení a zvelebení pozemků někdy Švišových, pohnuly k tomu vyšehradskou kapi- tolu, že vydala mu pod mírný roční plat své louky, rybníč- ky, zahrady a polnosti vůkol Vyšehradu. Tak nejprve ještě za života děkana dra Jana Šindela († r. 1456), jenž shledal v Prokopovi upřímného příznivce ochuzené kapitoly, byla mu vysazena louka u Botiče s rybníčkem, chmelníčkou a za- hradou proti kostelu Panny Marie na Slupi, nad rybníčkem té- hož Prokopa,³⁾ a louka na druhém břehu potoka Boti- če proti Vyšehradu s potokem Botičem a jeho břehy od řeky Vltavy až k Nuselskému mlýnu. Všecky ty majetkové díly byly tehda nemálo zpustly a zanedbány. Však, jakmile Prokop je ujal, nelitoval námahy a nákladu, aby je uvedl v dobrý stav, tak že osázal břehy stromovím, založil na pozemcích chmelnice a zelnice, a kde bylo třeba, ohradil je plotem (AVK XI. 100 b).

Když po smrti Šindelově požádal za to kapitolu, řízenou již novým děkanem Janem Baštou z Vilémova, aby byl mu vydán ujistný list na dědičné jmění pozemků, a to jak pozemků jemu vysazených a svrchu jmenovaných, tak jiných dědin vyšehrad- ského kostela, jež by snad povedlo se mu vykoupiti ze zabrání, kapitola jeho žádosti vyhověla. Přivádíme tu znění jejího ujist- něho listu ze dne 27. května 1457, však jen českým překladem: Chtějice my polepšiti stav děkanství a kapitoly vysazujeme a vydáváme v emfyteusní právo Prokopovi, Markétě jeho manželce, jejich dětem a nástupcům dvě louky s rybníky, chmelnicemi a zahradami, ležícími jednak proti kostelu sv. Vojtěcha v Pod- vyšehradí, jednak proti Botičskému klášteru Panny Marie, z o-

³⁾ Je míněn rybníček, jež zřídil Prokop r. 1449 na louce Anky, vdovy Vítkové.

bou stran potoka Botiče, i s tím potokem a rybolovem v něm od řeky Vltavy až ke mlýnu v Nuslích, a tři rybníky s rybním sádkem, jež dotčený Prokop svým nákladem zvětšil a opravil, a kdež on ještě jiné další rybníky hodlá si s boží pomocí obnoviti, s chmelnicí a loučkami pod kostelem sv. Pankráce, s vodami a potoky, se studánkami a vodotečemi, se štěpným i planým stromovím a vším příslušenstvím, i s příkopy a hranicemi, v nichž řečený Prokop je nyní skutečným majetníkem, a nad to pozemky, jež po odstrčení z nich pana Víta Šviši zůstávají v rukou zadržovatelů a jež týž pan Vít držel rozdílně, jedny ze svého kustodského úřadu, druhé od kostela se závazkem ročního platu, zejména chmelnici ležící pod dolním rybníkem Prokopovým, kterou nyní drží Marta, vdova Martina Mamka řezníka, a Vaněk Měchýř, bečvář z Nového města pražského, a vinici s chmelničkami, ležící nad rybníky pod kostelem sv. Pankráce, jež nyní drží Kačer a Smržův syn z Podola, a pole, kteréž nyní drží Jan Černý a syn jeho Daněk z Nusel od mnohých let, nedávající z něho platu nikomu, a to na závazek ročního platu z nich 3 kop grošů, náležitého dílem k děkanství, dílem ke kustodství. I bude směti Prokop anebo budou směti jeho budoucí podle potřeby naháněti vodu do svých rybníků, jak těch které jsou proti kostelu svatého Vojtěcha, tak toho, jenž je proti Botičskému klášteru, však jen tak, aby to nebylo na překážku práce v našem mlýně. Také budou směti s povolením děkana zciziti to zboží, buď všecko nebo díl jeho, ovšem se zachováním výminky ročního platu. Je pak žádost kapitoly, kdyby je chtěli prodati, aby ho neprodávali než kapitole, leč by ona pro nedostatek hmotných prostředků nemohla je od nich koupiti (AKV XI. 100 b).

Prve, než Prokop přijal ten ujistný list od kapitoly, vydal ji revers sepsaný dne 31. května 1457, v němž osvědčiv svou vůli vážiti se děkana a kanovníků vyšehradského kostela jako svých duchovních otců a připojiv k tomu prosbu, aby oni na svých modlitbách byli ho pamětlivi, připověděl od sebe i za své budoucí, že neprodají nic ze zboží svrchu jmenovaného, leč by prve nabídli to ke koupi kapitole, a kdyby ona nemohla to koupiti, že prodají jen osobě, jež by v pravdě byla ochotna dávat kapitole roční plat a uznávati její vrchní právo nad řečeným zbožím. Neboť, tak dodával k tomu v reverse, já jsem ty pozemky ztržil od kapitoly pro její dobré, ke cti a slávě všemohoucího Boha, z úcty k neposkrvněné Rodičce boží Panně Marii, sv. Apoštolů Petra a Pavla a všech svatých, na zvelebení služeb božích a na vychovávání kněží při dotčeném kostele, jež po svědectví starobylých a hodnověrných písemných pamětí je pokládati za hla-

vu země, a chci, aby to nepohnutě při něm bylo zachováno. Vedle toho pak svoloval kapitolnímu děkanu, aby směl ke své potřebě dávatí loviti ryby v Botiči, v jeho toku od Nuselského mlýna až ke zdi městské, a propůjčoval mu právo k polovíci všeho rybního úlovku, jaký bude v den, kdy voda v Botiči jednou nebo dvakráte do roka se ztrhuje (AKV XI. 100 a).

Z pozemků Švišovských, ještě zabraných, povedlo se Prokopovi získati již jen nemnoho, totiž chmelnici Marty Mamkové, když ta Marta, nedbajíc rozhodnutí učiněného městskou radou v roce 1451, prodala ji Pavlu Ježíšovi, měšťanu Nového města pražského, r. 1461. Prokop dověděl se o uzavření trhu, obeslal Pavla Ježíše, svého kmotra, před městskou radu a tam „dával jemu vinu, že by držal jeho chmelnici proti jeho právu (řka), že jest se k nie dávno připověděl... i svá práva Pavlovi ukazoval, vystřiehaje (jej) jako kmotra, že ta chmelnice nemuož jemu proti právuom Prokopovým svobodna zuostati.“ Na to dal odpověď Pavel, „že tu chmelnici koupil od Marty Mamkové, a Prokop trh zastavoval i peníze zde v radě, ale on (že) sobě trh v Podole dokonat.“ Když pak rada kázala přikročiti k vyšetření práva sporných stran, „Prokop písař položil jest listy své pod pečťmi kapitoly Vyšehradské, kterak jemu kněz Vít, kanovník, vzdal k té chmelnici své právo, i na to publicum instrumentum neb list obecný, k tomu také na to opět znova potvrzení děkana a kapitoly Vyšehradské, a nad to nade všecko majestát najjasnějšího knížete a pána, pana Jiříe, krále Českého, pána našeho najmilostivějšího, jenž jemu té chmelnice i jiného jeho drženie z moci královské milostivě potvrzuje. Nad to pak jeho velebnost poslala k nám (to jest k městské radě) znamenité poselstvie, urozeného Bořitu, dvoru svého královského maršálka, prikazuje nám, abychom Prokopa písaře při jeho právích zuostavili. V tom sme Pavla otázali, má-li která jiná práva zapsána neb kterážkoli k té chmelnici, aby se v tom nezpozdil. Tu jest řekl, že nemá žádných práv než toliko, že se trh stal a dokonat v Podole. A Prokop řekl: „Mili páně, znamenajte, mohú-li Podolští listy králový súditi. A já zde v radě připovídal a peníze i ten trh zastavoval.“ My to vyslyševše všecko i pilně váživše, i přiřkli sme Prokopovi tu chmelnici jakožto jeho dědictvie“ (AMP 2085, f. L. 2).

K vykoupení té chmelnice z rukou Pavlových tehda ještě nedošlo. Jak se podobá, nemohly se strany shodnouti o míru výkupného. V roce 1463 Prokop sic chmelnici již držel, ale „byl z nie naříkán“ v městské radě od Pavla. Potom Prokop i Pavel uposlechli rozkazu řečené rady, aby se podali na smluvčí osoby a přijali jejich výrok, a to pod základem 50 kop grošů, jež

měl zaplatiti ten z nich, kdo by výroku nezdržel. I zvolil si Prokop za smlouvce Petra Šafáře, Pavel Velika Goliáše. „A když jsta se ta oba nemohla smluviti, páni vydali nad ně třetího, opatrného muže Matěje Alba, rychtáře starého, kterýžto v plné radě výpověď učinil takovúto, aby chmelnice se vším příslušenstvím jejím při Prokopovi písaři i při jeho dědicích beze vsie překážky Pavlovy i jeho budúcích zuostala, a Prokop písař aby jemu dal 13 kop grošuv“ (AMP 10, f. A. 59; 2086, f. B. 7). K té smlouvě svolila také Anička, manželka Pavlova, i slíbila Prokopovi „na té chmelnici jemu nepřekážeti žádnú měřú“ (AMP 2086, f. B. 8).⁴⁾

O tom, co bylo předsebráti Prokopovi jako pozemkovému pánu několika viničných pozemků za Koňskou branou a pod Obzerkou, buď pověděno jen stručně. Ježto někteří držitelé těch pozemků nečinili dosti své platební povinnosti, bylo Prokopovi nastupovati na ně, aby buď prodali své vinice jiným nákladníkům anebo by v dluhu postoupili je jemu, načež on podle své vůle vysazoval uprázdňené vinice lidem, o nichž dělal si naději, že budou dávat roční plat bez průtahů a nucení. Pokud je možno zvědět ze zápisů viničných knih, Prokop přijímal roční plat, nevíme však zda všecek, či jen díl jeho, z bývalé vinice Šteflíkovy ještě v roce 1470 (AMP 2003, f. L. 30), z vinice Antoňovské ještě v roce 1480 (AMP 2004, f. G. 14), z bývalé vinice Drdákovy ještě v roce 1458 (AMP 2003, f. D. 26). K jeho jmění přibyl v roce 1463 další viničný pozemek, tím během, že jeho dávný přítel Martin z domu Štěstí, měšťan Nového města pražského, spisem poslední vůle své z r. 1461 odkázal mu vinici s chmelnicí a polem u Olšan v míře 5 korců a některý jiný majetek svůj, ustanoviv jej mocným poručníkem jak statků tak dluhů svých (AMP 2094, f. C. 12; 2096, f. D. 17; 2085, f. L. 7; 2086, f. A. 17). Tím pozemkem Prokop vládl deset let a pak věnoval jej ke zbožnému účelu.

Roku 1459 dostalo se Prokopovi statkového daru nad jiné dary jemu milejšího a vzácnějšího. Král Jiří dal mu k dědičnému jmění bývalé rybní sádky čili haltěře na Slupi, jež s pozemkem k nim příslušným, sahajícím od městské zdi až ku přechodu z Vyšehradu do Horské ulice, náležely do roku 1417 vyšehradskému rychtáři Janu Ráchelovi („piscinalia eiusdem iudicis“) a potom, pokud víme, v letech 1419—1435 byly majetkem Ondřeje z Boru (AMP 2074, f. 34; 2082, f. J. 12). Nemůže býti pochybnosti o tom, že městiště sádek příslušelo k Vyšehradu a že

⁴⁾ Zda i chmelnice s příkopem a stromovým, kterou koupil Prokop r. 1464 od Valentina čili Valenty, skalníka z Podola, za 2 kopy 40 grošů (AMP 10, f. B. 44; 2086, f. D. 14), byla z dědin Švíšovských, nemohli jsme vyšetřiti.

jeho odcizení od Vyšehradu stalo se teprve v roce 1420. Prokop získav je, měl příležitost zvětšiti o ně svou pozemkovou oblast na Botiči a spojití ji s břehy toho potoka v Nuselském údolí. Darovací listina králova ze dne 1. června 1459 popisuje dotčené sádky a pozemek k nim náležitý takto: „Piscinale vacuum cum sua planitie, situm inter castrum nostrum Wysegradense et monasterium beatae Mariae Virginis in Viridi, quod piscinale circumambit flumen Botiecz a muro civitatis, ubi flumen Botiecz influit, per intermedium fluminis usque obstaculum piscinalis predicti, et planitiem sub eodem obstaculo usque ad viam a Karlouia descendentem“ (AKV III. 60; Čelakovský, str. 20).

V nabývání domovního majetku a zcizování ho zase Prokop, jak se zdá, povoloval spekulacním pohnutkám. Roku 1455 koupil dům na Zbirohu, to jest v nároží nynějších ulic Lipové a U nemocnice, za sumu peněz, jež není v zápise jmenována, od Doroty, vdovy Tomáška literáta z Náchoda (AMP 2085, f. A. 3). O dvě léta později prodal za 28 kop grošů dům někdy Chrtův, stojící vedle Opavského domu, Vaníčkoví, vymíniv si, že v ten trh není pojat díl zadní vinice se skalkou, sahající do nynější ulice Na hrádku, kterýž tudíž si zůstavil (AMP 2085, f. D. 28), a koupil za 50 kop grošů vedlejší dům, obrácený do náměstí, od Michala perníkáře, dav jemu svolení k tomu, že smí ještě celý rok další užívatí v tom domě voskárské dílny a komory pod světnicí (AMP 2085, f. D. 29). V roce 1460 prodal za 30 kop grošů dům na Zbirohu Jakubovi písaři z Valova (AMP 2085, f. J. 10) a za 70 kop grošů dům někdy Michala perníkáře Elišce, manželce Mikuláše Knížka (AMP 2081, f. 154). O dvě léta později koupil za 84 kop grošů domek s chmelnicí a rybními sádky v Nuslích poblíž tamního mlýna od Kateřiny Bartoňkové ze Psár (AMP 2085, f. M. 12; AČ XXVIII. str. 180) a podržel jej svým majetkem do roku 1466, kdy prodal jej za 105 kop grošů panoši Kerunkovi z Lomu (AMP 2086, f. H. 21).

Zatím v roce 1460 povedlo se mu zjednat si podací právo ke kostelu sv. Antonína v Pražském Podskalí, jež mu postoupili darem potomci měšťanského rodu pražského, od Kokotů zvaného. I nemeškal dáti si to právo zapsati do knih církevního úřadu a pro lepší ubezpečení potvrditi listem krále Jiřího. V písemnosti posléze řečené, vydané dne 30. července 1460, potvrzovaly se mu zároveň i jiné dokumenty jeho majitelského práva, zejména dlužní úpis opavského knížete Arnošta strany splacení nákladu učiněného na opravy Opavského domu, zápisy městských knih, týkající se statků Prokopových, jichž nabyl on buď trhem nebo odkazem, a ujistný list vyše-

hradské kapitoly, jímž propůjčovalo se mu zákupné právo k pozemkům v tom listě jmenovaným (AKV III. 61; Čelakovský str. 20).

Opravy kostela sv. Antonína podjal se Prokop bez meškání. O tom, jak dílo opravy, vedené jednak na jeho groš, jednak z peněžních darů jiných dobrodynců, postupovalo a kdy bylo dokonáno, návštěví dávají zbožné odkazy osob, jichž tuto vzpomínáme. Roku 1460 Lidmila Ostatková, měštka Nového města pražského, poručila „na kostel k svatému Antonie pod Slovany, jenž má býti, dá-li Buoh, Svaté Trojici posvěcen, 3 kopy grošov ve jméno božie“ (AMP 2094, f. B. 25). O rok později poroučel ve svém kšaftě Martin z domu Štěstí: „ke kostelu pod Slovany, jenž jest znova ve jméno Svaté Trojice vyzdvižen, oddávám 10 kop gr., a kalich aby byl udělán od hřivnu (sic), a k tomu dále na ornát i na jiné rúcho mešné buď dáno 10 kop gr. Také na malování toho kostela ku poctivosti Svaté Trojice buď dáno 7 kop gr. nebo více, i jakož se Prokopovi viděti bude užitečné“ (AMP 2094, f. C. 13). A když řečený Martin r. 1463 dal sepsati nový kšaft, položil v něm svůj rozkaz, „k kostelu svaté velebné Trojice, pána Boha našeho všemohúcieho, pod Slovany, kterýž jest vnově udělán a vyzdvižen, 20 kop gr. aby bylo vydáno, jakož by se Prokopovi již psanému najužitečněji vidělo a zdálo. A jestliže by tu škola vyzdvižena byla, aby na kněžie a na žáky sukno kupováno bylo“ (AMP 2094, f. D. 17). V též čas Prokop, chystaje se obnoviti faru toho kostela, koupil od svého svaka, Jana ševce, dům (AMP 2086, f. B. 10), jenž svým městištěm přiléhal ke kostelní ohradě a hodil se za dům farní.

Ke zřízení fary však hned nedošlo, nejspíše pro nedostatek nadačního jmění a ročního důchodu z něho. Prokop tedy, pomysliv do budoucna, dal dne 16. listopadu 1463 zapsati do městských knih svou vůli, podle níž po jeho smrti měli v jeho majetek nastoupiti jeho manželka Markéta a syn Jakub, a kdyby po smrti Markétině Jakub zemřel, nedošed zákonných let, měl řečený majetek připadnouti ke kostelu sv. Trojice v Pražském Podskalí. Ve výčtě toho majetku shledávají se vedle kusů povědomých nám již odjinud, i některé jiné kusy, o nichž teprve nově doslýcháme, totiž dvě kopy grošů ročního platu ve Spomyšli a tolikéž kop grošů ročního platu v Měcholupech, zapsané v zemských deskách (AMP 10, f. A. 88 n.; 2086, f. B. 28; AČ XXVIII. str. 82 n.). Toho, jak Prokop nabyl platu ze Spomyšle, nemohli jsme vyhledati; o platu z Měcholup však víme, že byl mu odkázán spisem poslední vůle jeho přítele Martina z domu Štěstí (AMP 2094, f. D. 17).

V úřadě nejvyššího písařství v Novém městě pražském Prokop setrval do roku 1467. K tomu tvrzení je třeba přivést svědectví, protože Tomek klade konec jeho protonotariátu k r. 1464 a jeho nástupcem z toho léta jmenuje Valentina (Tomek IX., str. 293; srovn. Mareš I., str. 9). Z počátku roku 1467 snesla se rada prv řečeného města, aby radní manuál, založený v roce 1462, stal se knihou k zapisování radních akt. Současné poznamenání o tom zní: „presidentibus hiis consulibus... presens liber et ordinatus pro actis consilii consignandis, Procopio de Praga prothonothario et Marssone iudice existente“ (AMP 2086, f. I. 22). S tím ve shodě nazýván je Prokop i v zápisu z roku 1466 protonotářem Nového města pražského (AMP 2086, f. H. 21). V příčině Valentina, domnělého nástupce jeho, Tomek dal se oklamati omylem, nahodilým v knihovním zápise z r. 1464, kdež Valentin „protonuncius“ dominorum čili přední posel pánů Nového města pražského, psán je „prothonotharius“ dominorum (AMP 2086, f. D. 30). V pravdě nástupcem Prokopovým v protonotariátě stal se mistr Mikuláš Tábořský ze Sušice r. 1467.

Ani to, co propověděl Tomek o náboženské obojetnosti Prokopově, že prý Prokop, jsa na straně přijímajících pod jednou, dělal se utrakvistou a tajil své smýšlení kalichu odporné a že teprve, když nastaly rozepře mezi králem Jiřím a papežem (r. 1462), pronesl snad své smýšlení zřejměji a musil nejspíše proto vzdáti se protonotariátu (Tomek VIII., str. 284), není průvodné. Jak se podobá, založil Tomek svůj úsudek na vědomosti o přátelském styku písaře Prokopa s vyšehradskými kanovníky a o snaze Prokopově prospěti svými službami jejich církevnímu ústavu. Avšak z toho, že Prokop přátelil se s dotčenými kanovníky a že udělal zbožnou nadaci za své předky u vyšehradského kostela, nelze nic v jistotě usouditi o jeho příslušenství ke straně pod jednou anebo nepřislúšenství ke straně pod obojí. Řečený kostel byl tehda podle úmluv z r. 1436 jak pro přijímající pod jednou tak pro přijímající pod obojí; i dostávalo se mu darů a nadání od příslušníků obou stran. Je tudíž dobře možné, že Prokop byl od svého mládí a po všechn čas své městské služby příslušníkem strany pod obojí, a že teprve, když přestal býti protonotářem a vyvolil Vyšehrad za místo svého přebývání (AKV XI. 103), odřekl se utrakvismu. Zda vzdal se svého úřadu ze své vůle či pozbyl ho, nechtě, o tom není současné zprávy. Mnohem mladší marginální zápisek, přivádějící zmínku o převratové bouři pražské z roku 1483, vyjadřuje myšlenku, že byl s úřadu svržen (Mareš I., str. 9).

Od usednutí na Vyšehradě počal se nový oddíl života Prokopova. Hodlal-li Prokop prve obnoviti farnost u kostela sv. Trojice v Pražském Podskalí v jejích bývalých hranicích a tudíž pro osadníky, kteří po většině svého počtu byli podobojí, nyní stanul na tom, že tam založí farnost pro přijímající pod jednou. To předsevzetí jeho bylo v tehdejších okolnostech z míry odvážné, a pomalé kroky, směřující k jeho vykonání, ukazují, s jakými obtížemi se potkávalo. Roku 1473 Prokop vysadiv pod roční plat 4 kop grošů viničný pozemek u Olšan, jenž mu připadl z odkazu Martina z domu Štěstí, Janu Tučnému, přikázal ten plat ke kostelu sv. Trojice (AMP 2004, f. A. 3). Potom dal si od nového krále Vladislava II. obnoviti potvrzení svých majetkových dokumentů, mimo jiné i zápisu, jímž ujišťovalo se mu patronátní právo k řečenému kostelu. R. 1476, kdy ještě administrátoři pražského arcibiskupství, stojící na odpor králi Vladislavovi, sídlili v Krumlově, dožádal se toho na nich, že schválili jeho úmluvu s vyšehradskou kapitolou, podle níž kostel sv. Trojice měl býti chrámem přivtěleným ke sbornému kostelu na Vyšehradě, a že potvrdili ke kostelu sv. Trojice za faráře vyšehradského kanovníka a kustoda Ondřeje z Budišova, ježž Prokop k tomu kostelu podal. Tíž administrátoři pak roku 1477 nařídili Klimentovi, faráři u sv. Benedikta na Hradčanech, aby uvedl Ondřeje v držení dotčeného farního kostela a přijal od něho slib poslušenství k církvi římské a v zachovávání jejího řádu při posluhování svátostmi (AKV XXIV. fasc. 1, č. 8 a 9). Ježto po takovém opatření věci nebylo třeba farního příbytku u kostela, Prokop r. 1477 prodal svůj tamní dům za 22 kop grošů Jakubovi, kathedrálnímu písaři (AMP 2087, f. N. 30), a o čtyři léta později dal svolení k tomu, aby farář Ondřej prodal plat vycházející z viničného pozemku u Olšan tehdejšímu držiteli té vinice Martinu Penízkovi, měšťanu Nového města pražského, za 45 kop grošů; což se i skutkem stalo (AMP 2004, f. H. 2).

Když roku 1475 vydán byl tiskem spis Eneáše Sylvia *Historia bohemica* a do Čech byl přinesen, pojala Prokopa chuť sepsati *Letopis doby husitské*. Složiv však jen kus sahající svým obsahem do léta 1419 (Höfler, str. 71—73), potom od díla ustal. Řečený elaborát jeho nedochází pochvaly kritiků. Vyslovují se o něm, že je to spis stranický, tlumočící nepřátelské smýšlení o tehdejším novém učení a jeho vyznavačích. Při tom mají za to, že některé podrobnosti z let 1417 a 1418 v něm uvedené, jsou vlastními vzpomínkami jeho auktora (Tomek VIII., str. 284 n.; Mareš I., str. 16).

Z druhého písemného díla Prokopova, *Nové kroniky*, zachovaly se jen dva zlomky o úhrnném počtu 70 veršů (Feyfalík, str. 636 n.). Jeden z nich, vypravující o činech krále Přemysla Otakara II., upomíná svou skladbou na skládání tak zvaného Dalimila, ano je nepochybným jeho ohlasem. Druhý zlomek promlouvá o volbě nového krále v Čechách, snad Jiřího z Poděbrad (Mareš I., str. 16).

Větší cena než dějepravným spisům Prokopa, bývalého protonotáře, přisuzuje se jeho spisům právnickým. O tom však, co z jeho právnických spisů získává badání o někdejší způsobě městského úředního a soudního knihovnictví (Mareš I., str. 12 n.; II. str. XI n.; Čelakovský, str. 20 nn.), nehodláme se rozpisovati.

V letech 1463—1480 pozbyl Prokop smrtí i syna i manželky. Z té příčiny odhodlal se změnití své pořízení o majetku, jež učinil v roce 1463. I uvedl to ve skutek takto: Stoje dne 14. října 1480 před radou Nového města pražského vyznal, že vzdává do rukou vyšehradského děkana dra Václava z Plané pro vyšehradský kostel všecka svá práva k loukám, chmelnicím, rybníčkům a ročním platům, jmenovaná v listě, jež mu propůjčil slavné paměti král Jiří a jež mu potvrdil král Vladislav II., i jmění své vlastní, nic z něho nevyjímaje. Při tom jeho vyznání byl přítomen relátor zřízený od krále, Václav ze Svárova, mistr královské kuchyně, dávající radě zprávu, že král svoluje k dotčenému vzdání (AMP 2088, f. D. 6; AČ XXVIII. str. 734 n.). V témž roce, ale již v létě, Prokop prodal vyšehradské kapitole 85 grošů svého ročního platu z Antoňovské vinice, přijav za ten plat 12 kop grošů od děkana dra Václava z Plané (AMP 2004, f. G. 14).

Z jara roku 1482 požádala vyšehradská kapitola radu Nového města pražského za výpis knihovního zápisu o Prokopově darování a vzdání statků téže kapitole. Zdálo-li by se z toho, že Prokop zatím zemřel, nebylo asi tomu tak, neboť v úvodních slovech k řečenému výpisu, danému dne 10. března t. r., Prokop označován je způsobem, jakým tehda označovaly se osoby živé (AKV XI. 107). Kromě toho hlásá zápisek, ovšem již pozdější, že v občanské bouři, jež roku 1483 strhla se v městech Pražských pod heslem hájiti utrakvismu proti jeho odpůrcům, vzbouřenci chtěli Prokopa zabít, „protože napsal kroniky věrně podle pravdy“,⁵⁾ a že pak Prokop byl živ do roku 1495 (Mareš I. str. 9). S údajem o smrti Prokopově v roce posléze jmenovaném dobře by se snášel knihovní zápis, učiněný dne

⁵⁾ V bouři svrchu dotčené vzala asi za své nová farnost u sv. Trojice v Podskalí.

10. května 1494, podle něhož Václav Kalina postoupil Janu Sivcovi ze Šestlic svůj nárožní dům na Rybníčku v Novém městě pražském, stojící vedle domu Prokopa, bývalého protonotáře (AMP 2089, f. U. 30; AČ XXVIII. str. 257), kdyby nebylo důvodného domnění, ano téměř jistoty, že omýlil se městský písař, napsav „Procopii olim prothonotarii“ na místo „Procopii olim prótonuncii“. Tak tedy není jiného svědectví o době smrti Prokopovy než to, o němž jsme pověděli svrchu.

Cena, jakou měl dar Prokopův věnovaný vyšehradskému kostelu v roce 1480, poznává se z kapitolního účtu. Když totiž postup pozemků byl vykonán, a když kusy pozemků, jež Prokop svým nákladem vzdělával, byly vydány pod plat jiným lidem, napočítl děkan dr. Václav z Plané, že roční kapitolní důchod ze všech těch dědin činí 21 kop 57 grošů, což byla suma úměrná kapitálu 212 kop grošů. Při tom nevíme, zda řečeným počtem vyvážen je celek užitku, jenž vycházel ze jmenovaného daru.

K povahopisu Prokopově sluší říci, že Prokop byl muž neobyčejně úslužný a že propůjčoval se k občanským službám nejen měšťanům, nýbrž i předměstským obyvatelům, zemanům a pánům, kteří pak vděčně vzpomínali jeho služby. I v písemnostech, v nichž nebývá obyčej vyjadřovati city, dočtli jsme se chvály jeho dobrých vlastností, zejména poctivosti a věrnosti.

Dějiny kolejí jesuitských v Čechách a na Moravě od r. 1654 až do jich zrušení.

Napsal Dr. Ant. Podlaha.

(Pokračování.)

Část první: od roku 1654 do r. 1723.

VII. Kolej Březnická.

V období 1654—1723 byli rektory koleje: P. Jiří Duket 1656—1658, P. Ondřej Malonius 1658—1661, P. Jan Kastel 1661—1664, P. Jan Wichaeus 1664—1667, P. Lukáš Kolich 1667—1670, P. Frant. z Wrtby 1670—1674, P. Frant. Banovský 1674—1677, P. Pavel Beránek 1677—1681, P. Samuel Höppel 1681—1684, P. Martin Suda 1684—1687, P. Jiří Havelka 1687—1691, P. Daniel Cocinius 1691—1694, P. Jan Černožský 1694—1697, P. Jiří Ohm 1697—1700, P. Václav Teichert 1700—1703, P. Jeronym Zoubek 1703—1706, P. Bohuslav Boček 1706—1709, P. Jan Kolovratský 1709—1712, P. Jan Duchet 1712—1715, P. Václav Mislig 1715—

1718, P. Frant Stivar 1718—1721, P. Vojtěch Nejedlý (od r. 1721).

Roku 1654 bylo v residenci Březnické 6 kněží (z nichž však 3 působili na Sv. Hoře) a 2 koadjutoři.

Kollej Březnickou, zprvu jako residenci, založili r. 1651 31. srpna manželé Adaukt (Přibík) Jeníšek rytíř z Újezda, někdy nejvyšší písař král. čes., potom podkomoří, a Lidmila Kateřina roz. baronka z Talmberka. Nemajíce dětí, založili kollej pro syny duchovní. Choť přinesla manželu svému hojné věno, i pohnula jej k tomu, že zbudoval chrám i kollej. Fudátor zemřel v Praze r. 1658, téhož roku, kdy dřívější jesuitská residence Březnická v kollej byla proměněna. Vdova přežila jej ještě o 19 let. Byla duchem dcerou Tovaryšstva a přízní jeho matkou. Vytrvalostí v modlitbách a rozjímáních podobna jsouc Marii, byla péčí a starostlivostí podobna Martě. Pro chrám kolleje pořídila kasule zlatotkané, stříbr. svícny, sochy, kalichy, kříže a j. v ceně několika tisíc a každého roku novou štědrostí jej zahrnovala. Umírajíc odkázala kolleji 9000 rýnských a jiných 7000 k založení semináře. Mimo to 30.000 kop různým klášterům pražským a k účelům dobročinným. Zemřela v Praze 12. listopadu 1670 a pochována byla v jesuitském kostele sv. Salvátora. Utrhačům Tovaryšstva říkala: „Neznáte jesuitů; já je znám a proto tím více je miluji, chtějí s nimi žítí i umřítí“. ¹⁾

Velikých zásluh o rozkvět kolleje Březnické získal si provinciál P. Daniel Krupský (166—1670, zemřel 1672), jenž horlivě pečoval nejen o hmotné její zabezpečení, nýbrž i opatřil ji hojnými knihami latinskými i řeckými; právem byl zván druhým zakladatelem jejím. ²⁾

Zakladatel kolleje zakoupil statek Petrovice a kolleji jakožto věno odevzdal. Všechno obyvatelstvo tamější žilo v bludech heretických. Přičiněním jesuitů byli r. 1651 poddaní i jiní lidé okolní vyučeni ve víře katolické, počtem 864. Misionáři na Vysoké působící obrátili 75 lidí. ³⁾

Roku 1654 po sv. Třech Králích otevřeli jesuité nejnižší třídy latinských škol. Již během jednoho roku přihlásilo se mimo nadání více než 40 žáků, ač odmítáni byli všichni, kdož nedovedli dobře čísti a psát. A již prvního roku studenti osvědčili svoji obratnost čtyřikrát v českých divadelních výstupech: na Veliký Pátek provedli hru pašijovou, v třetí neděli po Velikonoci hru k oslavě výroční slavnosti mariánské kongregace měšťanské, o Božím Těle pozdravení nejsv. Svátosti u čtyřech oltářů, posléze za veliké účasti šlechtictva i lidu z celého okolí v triumfálním

¹⁾ Miller o. c. 3122.

²⁾ Annales prov. Boh. M. S. 276/6, Lobk. kn.

³⁾ Miller, o. c. 2010.

oblouku zřízeném před vchodem do chrámu provedli výjev: Čechy děkují oběma předním světcům Tovaryšstva: sv. Ignáci a sv. Františku Xav.

Téhož roku darovala fundátorka kolejnímu chrámu obraz „Veroniku“ ulitý z čistého stříbra v umělecky provedeném dřevěném rámu stříbrem a slonovinou vykládaném, v ceně několika set zlatých.

Vzácnou návštěvu uvítala kolej téhož roku ve svých zdech, neboť arcibiskup Pražský kardinál Harrach navštívil sv. Horu, na cestě do Horšova Týna v Březnici se zastavil a prohlédl si chrám i kolej.

Toho roku započato také s přestavbou prastarého kostelíka sv. Mikuláše, z něhož zbývaly téměř již jen zříceniny; na opravu jeho přispěla fundátorka 50 zlatými, bratr její 115 zlatými a jejich strýc 50 zl.¹⁾ Stavba však po dlouhé přestávce dokončena byla teprve r. 1672.

V letech 1655—1664 bývalo v koleji zpravidla 11—13 osob: 6—8 kněží (z nichž 3—4 působili na Sv. Hoře), 2 magistři a 3 koadjutoři.

Žactvo čtyřtřídního jezuitského gymnasia Březnického bývalo během let nastávajících počtem skrovné, vynikalo však pílí a zvedeností.

Majitel panství březnického Adauktus (Přibík) František baron z Újezda, syn stejnojmenného zakladatele koleje, r. 1657 nad čtvrtým křídlem koleje, dotud vydaným na pospas dešťům, sněhu a jiným nepohodám, zřídil vkusnou střechu, vnitřní dvůr koleje dal vydlážditi, a sklenouti podzemní stoku, kterouž všecka dešťová voda beze škody základů budovy ven se odváděla. Jesuité pak dali vydlážditi prostor před kostelem.⁵⁾

O zřízení semináře v Březnici pečoval P. Václav Stockinger z Ankerstoku chtěje, aby školy měly více studentů a kostel aby měl své stálé hudebníky. Svoje dědictví po matce postoupil 1659 sestře své Anně, provdané za Daniela Roudnického, s tou podmínkou, aby manžel její postoupil mu navzájem svůj dům řečený dříve Blažkovský. Stalo se tak, a P. Václav daroval dům ten koleji, aby buď byl upraven na seminář, anebo prodán a suma stržená aby uložena byla na úrok, jenž by plynul ve prospěch semináře. Jelikož však dům ten od koleje příliš byl vzdálen, tu rektor koleje P. Jan Kastel r. 1662 jej prodal a po srážce dluhů na něm vázoucích zaň 350 rýnských obdržel, z jichž úroků a ze štědrosti rektorů bylo vydržováno několik jinochů hudebníků. Na počátku roku 1675 Adaukt Václav z Újezda právem svým i jakožto poručník

¹⁾ Annales provinciae Boh. S. J. MS. 276/II., Lobk. kn. v Pr.

⁵⁾ Miller, o. c. 373.

právem nezletilého svého bratra Jana Josefa zakoupil od Jana Zeleného dům se školami kolleje sousedící za 400 kop míš. a nabídl jej ke koupi kolleji pro seminář. Cenu stanovil sumou 1536 kop míš., obnos, jež kolleji a semináři neplacením úroků dluhoval. Cena zdála se ovšem příliš vysoká, ale jelikož prodávající sliboval, že dům navždy osvobodí ode všech dávek císařských, vrchnostenských i obecních, a jelikož připojil i hrozbu, že, nepřistoupí-li kolleje na jeho návrh, žádného jiného místa v Březnici jim nedopřeje, ano že zřízení semináře překazí, nezbylo jesuitům, než aby dům koupili. V domě tom ubytováno bylo ihned 19 jinochů, z části alumnů, z části konviktorů.

Farář Kasejovický Václav Philomela daroval r. 1676 rektoru kolleje P. Banovskému 1000 rýnských na výživu dvou studentů stanoviv, aby ke cti sv. Václava, kdykoliv v kostele Bubovickém, světci tomu zasvěceném, služby Boží budou se konati, hudbu tam provozovali. Později však ustanovení své změnil a peníz onen jinak vynaložil, nicméně však ponechal semináři 600 rýnských, k nimž rektor přidal 200 rýn., aby nadace dosáhla sumy 800 rýn. Za roční výtěžek 48 rýn. těžko bylo dva studenty vydržovati, jelikož obnos ten jinak sotva pro jednoho by stačil.⁶⁾

Při kolleji Březnické byla zprvu jen jedna mariánská družina, totiž měšťanská. Studenti zúčastňovali se shromáždění této družiny a stávali se jejími členy. To však časem někteří jinochové, zvláště šlechtíci, nelibě nesli a mnozí z toho důvodu gymnasiu jesuitskému méně byli nakloněni. Za tou příčinou hlavně za pomoci provinciála P. Matěje Tannera zřízena byla r. 1689 družina latinská; bullu agregací obdržela z Říma 6. června 1690. Zprvu volila si představenstvo interní, z mládeže studující; za prvního rektora zvolen Adaukt baron z Újezda mladší. Teprve r. 1720 zvolila si prvního externího rektora: Jana Josefa barona z Újezda, majitele panství Březnického, jenž byl štedrým jejím dobrodincem. Téhož roku pořídila si družina stříbrný kříž za 253 rýn.

Družina měšťanská P. Marie Bolestné vznikla r. 1647. Prvními jejími členy byli: Jan Frosin, městský primas, Jan Vondra, konšel, Adam Koubek a jiných 22. Členy jejími byli nejen měšťané, nýbrž i šlechtíci a okolní úředníci. Titulární svoji slavnost konala družina třetí neděli po Velikonocích, čtvrtou pak neděli podnikala v pěkném pořádku za průvodu hudby pouť na Svatou Horu; sodálové místo hořících svící nesli zelené ratolesti. Prvním jejím rektorem a dobrodincem byl zakladatel kolleje Adaukt Jeníšek z Újezda; v úřadu rektora vystřídali se:

⁶⁾ Miller, o. c. 1669.

Ferdinand hr. Slavata, Václav Adaukt baron z Újezda a Jan Josef baron z Újezda. Hraběnka Maximiliana Vratislavová roz. Riesenberková ze Švihova odkázala r. 1662 družině 500 rýnských, měšťanka Magdalena Loketková darovala 116 rýn.⁷⁾

Roku 1655 21. ledna⁸⁾ zemřel v Březnici P. Jiří Ferus (Plachý), muž horlivý a kazatel neohrožený; jako kazatel působil po třicet let v Praze u sv. Salvátora; vytýkáje posluchačům nepokrytě chyby a vady znechutil se jim, i musil Prahu opustiti a byl poslán do Prachatic; pak k žádosti mnohých velmožů zase do Prahy povolán, započal první své kázání slovy: „Budu mluvit pravdu, byť bych zase musil přehnouti do Prachatic“. Byl velice pilným spisovatelem českým a vydal hojnou řadu knih původních i přeložených. Požíval veliké přízně u fundátora kolleje Březnické i u jeho dědice, jenž si přál, by tělo jeho pochováno bylo po boku fundátorově, což se i stalo.⁹⁾

Roku 1660 8. dubna zemřel ve věku 57 let P. Václav Kanabius, rodem z Těšína ve Slezsku. Působil pět let jako misionář s velikým úspěchem mezi Valachy, potom v Kroměříži, kdež přivedl mariánskou kongregaci měšťanskou k utěšenému rozkvětu. Byl vroucí ctitel svatých patronů českých, zvláště sv. Václava, jehož jméno na křtu svatém obdržel. Rád a často zpíval píseň „Svatý Václave“ a jiné k tomu vybízel. Byl velikým milovníkem hudby, a i v pokročilém věku neostýchal se hochy ve zpěvu cvičiti.¹⁰⁾

Roku 1662 Hedvika Barbora z Újezda, choť majitele panství, jménem dítek svých vystavěla ve statku kollejním nový pivovar a úplně jej zařídila. Maximiliana hraběnka Vratislavová, rozená Riesenberková ze Švihova, odkázala kolleji pěkný, svobodný dům v Bělčicích („Belicji“), bývalé sídlo rytířské, s polnostmi a lukami v ceně 2000 rýnských.¹¹⁾

Pečováno o to, aby símě herese opět se nerozmohlo; odstraněny tudíž r. 1663 z kteréhosi chrámu knihy podezřelé víry a nepravého učení, z nichž kterýsi křikloun („e quibus unus quidam rabularum“) prostým rolníkům předčítal a vykládal a pod rouškou slova Božího bludy rozséval. Aby pak zahlazena byla památka jinověrectví, odstraněny dva kalichy pastorů kališnic-

⁷⁾ Miller, o. c. 1780, 1781.

⁸⁾ Den jeho úmrtí udává Miller na str. 3388 21. května, na str. 3568 21. ledna; Pelzel, „Jesuiten“ 16 udává datum umrti chybně 21. ledna 1659 a dle něho i Jireček „Rukověť“ I., 192.

⁹⁾ Miller, o. c. 3388, 3452; Annales prov. Boem. MS. 276 II. Lobk. kn.

¹⁰⁾ Litterae annuae v knih. Lobk. MS. 276/IV.

¹¹⁾ Miller, o. c. 373.

kých; jeden z nich byl měděný, druhý cínový. Kalich cínový byl značné velikosti; na paténě rovněž cínové byl vypuklým dílem zobrazen Merkur s Graciemi a s nápisem: „Wems Glück will, der hat gut Spiel“; okraj patény zdobilo šest geniů válečných držících v rukou znaky knížat, kteří kdys za přijímání kalicha bojovali, s nápisem: „Trink und iss, Gott nicht vergiss, vor allen Dingen bewahr die Ehr“. Na místo toho darovány kostelu tomu tyto bohoslužebné předměty: stříbrný pozlacený kalich, kovový krucifix, cínové konvičky, alba s humerálem a Antverpský misál.¹²⁾

Kterási šlechtična soužila se náboženskými pochybnostmi, zejména o Božské spravedlnosti, a nižádná náboženská cvičení, jež horlivě konala, jí nepomáhala. Teprve když jí byl dán k četbě spis p. Drexelia „Heliotropium“, nabyla žádoucího uklidnění mysli. Často i v jiných podobných případech starali se jesuité o to, aby dostalo se duším takovým poučení z příhodných duchovních knih.¹³⁾

Štědrosti fundátorky pořízeny byly r. 1663 pro chrám tyto předměty: soška sv. Šebastiána ze slonové kosti v ceně 90 rýnských a stříbrný krucifix s ostatky sv. kříže v ceně 100 rýnských.

Dlouho snažili se Jesuité, aby získali blízký statek Hrádek. Václav Kolovrat S. J.¹⁴⁾, jemuž statek ten náležel, odkázal jej sice koleji, ale ustanovil, že právo předkupní při jeho prodeji má příbuzný jeho František Libštejnský, president apelačního soudu. Ten chtěl zprvu statek ten rodu svému zachovati, ale posléze r. 1664 právo své koleji postoupil a cessu tu dal vložit do desk zemských. Nato sjednán byl kontrakt s pražským domem profesním, jemuž zmíněný Václav Kolovrat téměř celé jmění své byl odkázal, a tak připadl Hrádek zcela v držení koleje Březnické. Štědrosti některých členů Tovaryšstva byly k Hrádku přikoupeny dva sousední statky: Narysov a Tisov.¹⁵⁾

Vdova po zakladateli koleje Lidmila Kateřina roz. z Talmberka jako starostlivá matka darovala pro hospodářství koleje peníze, cínové nádobí a dobytek. Kostelu kolejnímu byla vytrvalou dobroditelkou, pečujíc o jeho potřeby. Mimo jiné darovala mu dva relikviáře neboli oltáříky v ceně 300 rýnských z ebenového dřeva umělecky zhotovené, stříbrem hojně a vkusně posázené, pozlacenými paprsky a osmi stříbrnými soškami vyzdobené, obsahující ostatky sv. Ignáce, sv. Františka Xav. a mnohých ji-

¹²⁾ Litterae annuae MS. 276/IV. v Lobkovické knihovně v Praze.

¹³⁾ Litterae annuae MS. 276/IV. v Lobkovické knihovně v Praze.

¹⁴⁾ Viz Sborník historického kroužku 1899, 65.

¹⁵⁾ Miller, o. c. 374.

ných světců, jež zvěčnělému jejímu choti z Říma zaslali generálové řádu jezuitského.¹⁶⁾

Když r. 1664 v Březnici a v okolí přezímoval pěší pluk hraběte Nassavského, naskytovala se jezuitům častá příležitost k pomoci duchovní i tělesné, jelikož mezi vojáky řádily nakažlivé nemoci, a mnozí byli vyznání luterského. Jezuitům podařilo se obrátiti 6 luteránů k víře katolické, a 16 vojáků zaopatřili, z nichž však jen pět zemřelo.

Roku 1666 byl vzdálený statek Petrovice prodán se svolením Stolice apoštolské Pražské kolleji Novoměstské.

Zámek v Hrádku vyhořel r. 1667, i byl vhodnějším způsobem znovu přestavěn; byly v něm upraveny pokojíky pro kněze a magistry a zřízen refektář. Přikoupena byla ves Bohutín za 1800 rýnských.

Tělo sv. Vita, mučedníka Římského, vyzdvižené kdysi z ceteria sv. Priscilly, darováno bylo r. 1646 P. Baltasaru Baltonovi S. J., jenž je věnoval asistentovi Německa P. Florentiovi Montmorency-mu, a ten provinciálovi českému P. Janu Dakazatovi, když dlel v Římě při VIII. generální kongregaci. P. Dakazat vrátiv se domů věnoval je zakladatelům kolleje Březnické Adauktovi Frant. Jeníškovi z Újezda a choti jeho Lidmile, kteráž r. 1671 darovala je chrámu kollejnímu, v němž téhož roku vystaveno bylo k veřejné účtě v ozdobné zasklené schránce.

V letech 1671—1673 bývalo v kolleji Březnické 22—24 osob; 5—7 kněží, 1 magister, 5 koadjutorů a 9-10 scholastiků absolujících druhý kurs humanior („scholastici literis politioribus recolendis addicti.“)

Scholastikové v adventě a v postě katechisovali po okolních vsích s nemalým prospěchem.

Roku 1672 ztratila kolleji u kteréhosi dlužníka 2000 rýnských; mimo to vyhynuly nákazou dva ovčiny.

Téhož roku pochován byl v kryptě jezuitské rytíř Jan Hrobčický z Hrobčic, jenž daroval na stavbu chrámu a kolleje stavební kámen.¹⁷⁾

Krásný chrám kolleje sv. Ignáce a Františka Xav., zbudovaný v letech 1642—1649, byl r. 1673 slavně konsekrován arcibiskupem Matoušem Ferdinandem Sobkem z Bilenberka, jenž do Březnice přijel z Rožmitála.

R. 1674 fundátorka svěřila péči kolleje špitál; jesuité jej o jednu světnici rozšířili, zavedli v něm dobrý pořádek a pečovali

¹⁶⁾ Miller, o. c. 1100.

¹⁷⁾ Miller, o. c. 3222.

o stravu i oděv. Měšťany přiměli k tomu, aby složili účty o správě špitálu, jež po 40 let klásti opomenuli.¹⁸⁾

Téhož roku bylo v koleji Březnické mimo kněze domácí ještě deset kněží připravujících se k třetí probaci. Ti konali v době velikonoční misie v Blatné a v Bukovanech, dále na Práchensku a v Podbrdsku.

Téhož roku shořela valná část lesů u Hrádku.

Roku 1677 bylo v koleji Březnické výjimečně 17 kněží, neboť 10 z nich exerciemi připravovalo se k tak zv. třetí probaci. Ti v době postní vysílání byli na misie: dva do Poděbrad a do okolí, po jednom do Nepomuku, Žďáru, Zbenic a do okolí Klatov. Všude působili s velikým úspěchem.¹⁹⁾

Téhož roku pochována byla v kostele Hedvika Barbora z Újezda, roz. hraběnka z Rozdražova, jež v závěti své byla kolleje pamětliva a krátce před smrtí jí věnovala dva stříbrné svícny. Syn její Adaukt Václav baron z Újezda, jenž zemřel ve Frýburku ve vojenském táboře císařském, odkázal kolleji určitou sumu peněz a ustanovil, aby srdce jeho v chrámě Březnickém bylo pochováno.²⁰⁾

Roku 1678 rozšířeno bylo gymnasium o třídu další, tak zv. poetiku; roku pak 1680 konečně o tak zv. rhetoriku. Jeden kněz učil v obou těchto třídách, 2 magistři pak měli na starosti všechny čtyři nižší třídy.

Roku 1678 byla v kryptě chrámu sv. Salvátora v Praze pochována Kateřina Kolínská, jež po čtyřicet let věrně sloužila fundátorce kolleje Březnické a zejména v nemoci byla její ošetřovatelkou. Zemřela ve věku 60 let; vynikala ctností i zbožností, byla chrámů Březnického i sv. Salvátora pilnou navštěvovatelkou a štedrou dobrodějkou.²¹⁾

Dlouhý, 15 let trvající spor mezi arcibiskupstvím a kollejí urovnán byl konečně r. 1678 vzájemnou písemnou úmluvou, kterouž odpíraný přítok vody do rybníka kollejiho byl povolen.

V letech 1680—1684 bylo v koleji Březnické mimo 8 kněží, 2 magistrů a šesti koadjutorů 8—9 scholastiků opakujících humaniora.

Za moru r. 1680 dva kněží kolleje přisluhovali četným nemocným; ačkoliv žili takorba uprostřed mrtvol, zůstali zdraví; 600 kajícníků rozhřešili, 300 k šťastné smrti připravili. Třetí kněz,

¹⁸⁾ Miller, o. c. 2449, Annales prov. Boh. MS. 276/6. Lobk. kn.

¹⁹⁾ Annales prov. Boem. MS. 276/7. Lobk. kn.

²⁰⁾ Miller, o. c. 3224.

²¹⁾ Miller, o. c. 3225.

zastáváje faráře na osadě venkovské, poskytoval morem nemocným všeliké služby, sám zůstal bez pohromy.²²⁾

Téhož roku odsouzen byl v Březnici k smrti provazem voják z pluku Lotrinského rodem z Durlachu, luterán. Povolán byl z koleje kněz, aby jej k smrti připravil. Odsouzený dlouho kněze odmítal, až posléze kajícně přijal sv. svátosti a srdnatě a zbožně šel na popravu.²³⁾

Veliké škody natropilo vojsko r. 1683 od Vídně a z Uher se vracející, zvláště oddíly saské. Poddaní ze strachu před nimi opouštěli vesnice a skrývali se v lesích, vzavše s sebou dobytek a část potřebných věcí. Vojáci řádili v opuštěných vesnicích tím hůře; vše bylo od nich zpustošeno; všechn dobytek, jež ještě našli, pobili; co nemohli spotřebovati, naházeli do studní a příkopů; do studní naházeli kamení a vlévali nečistotu, včely v úlech vypálili, hráze rybníků prokopali, ryby pobrali. Také na statcích kollejních zle řádili, všechn dobytek a všechnu drůbež pobili, a 20 sudů piva sotva jim stačilo.²⁴⁾

Roku 1684 vypukl v sousedních Bubovicích oheň, jesuité tam pospíšili a vidouce, že fara stojí v plamenech a že farář není doma, s velikou námahou odnesli jeho věci na místo bezpečné.²⁵⁾

Kterýsi žhář téhož roku ze msty ve vsi Pohoří založil oheň, jímž zničeny dvě chalupy poddaných a statek kolleje.

Roku 1686 dosáhl počet členů kolleje počtu nejvyššího, totiž 33, neboť vedle 9 kněží, 2 magistrů a 6 koadjutorů bylo tu 16 scholastiků opakujících humaniora. K výživě tak velikého počtu přispěti musila jiná kollej 600 zl., nicméně bylo velmi neshodno opatrovati potraviny, jelikož vojsko často tudy táhnoucí vše zpotřebovalo.

V letech 1687—1699 bývalo v kolleji 15—18 osob: 6—10 kněží, 2—3 magistři, 6—7 koadjutorů.

Roku 1688 dala česká mariánská družina znovu svým nákladem vytisknouti svoje manuale, jež byla před 24 lety po prvé vydala.²⁶⁾

Roku 1688 zničilo krupobití nadějnou úrodu, takže stodoly kolleje i poddaných zely prázdnotou. Nadto téhož roku mnoho škody natropilo vojsko z Uher se vracející, jež osm dní ve vesnicích kolleje pobýlo.

Roku 1689 12. července francouzští žháři založili oheň také v Březnici, jímž zničeny byly střechy na gymnasiu a semináři;

²²⁾ Miller, o. c. 2425.

²³⁾ Miller, o. c. 2510.

²⁴⁾ Annales MS. 276. Lobk. kn.

²⁵⁾ Miller, o. c. 2616.

²⁶⁾ Annales MS. 276. Lobk. kn.

také krov věže chrámové po pravém boku chrámu stojící již byl plameny zachvácen, avšak včas oheň byl uhašen.

Téhož roku měšťané Příbramští obnovili spor s kollejí o hranice lesů; spor ten po třicet let trvající byl posléze r. 1704 přátelskou dohodou urovnán.

Roku 1691 přivezen byl neznámým člověkem do Březnice nemocný vojín s tváří znetvořenou a shozen na náměstí na slámu; mimojdoucí kněz z kolleje se lazara toho ujal a o vše, čeho pro tělo i duši potřeboval, se postaral.²⁷⁾

Roku 1692 o Božím Těle provozováno bylo melodrama „Eliáš nasycen andělem“ za přítomnosti hojných diváků i z kruhů šlechtických.²⁸⁾ Toho roku počet chovanců semináře dosáhl dříve nebývalé výše šedesáti.

Roku 1692 11. září pochována byla v kryptě kostela Březnického, jak si toho výslovně přála, Žofie Regina z Újezda, roz. hraběnka Trautmansdorfová, příznivkyně jeho a každodenní téměř návštěvnice.²⁹⁾

Roku 1698 30. září zemřel ve věku 41 let bratr laik Jiří Čzeliske, rodem z Opavy, velice zběhlý v lékárnictví, jenž lékárnu kolleje Březnické vzorně zvelebil.

Roku 1694 byl k povzbuzení zbožnosti věřících zbudován krásný Boží hrob; základní myšlenkou byl onen chorý, jenž po tolik let u rybníka bravného prodléval, naříkající: „Nemám člověka“, jemuž Pilát ukazuje na Krista eucharistického na vynikajícím místě mezi hojnými světly umístěného, řka: „Ejhle člověk!“³⁰⁾

Úrodný rok 1694 sliboval hojnou žeň, avšak hrozné krupobití zničilo veškeré osení u největšího statku kollejiho ve Strýčkověch; způsobená škoda páčila se na tisíc imperiálů.

Roku 1695 byl obzvlášť slavně na konci roku vykonán tak zvaný generální katechismus. Na jevišti k tomu účelu zbudovaném zjevila se Boží Moudrost mezi sedmi hvězdami a tolikéž svícny představujícími sedm svátostí, o nichž toho roku ve výkladech katechetických bylo jednáno. Boží Moudrost provázely tři ctnosti theologické, jež k rozkazu jejímu zkoušely mládež, nevědomé poučovaly a dobře odpovídajícím odměny rozdilely.³¹⁾

Téhož roku kázal tu o svátku sv. Ignáce děkan Písecký Godefríd Bilovský; jeho řeč ohnivá a učená oplývala chválou Tovaryšstva. Vzbudil tím závist svých soků; někteří kněží obžalovali jej nejdříve u vikariátního úřadu, jakoby byl Tovaryšstvo

²⁷⁾ Miller, o. c. 2454.

²⁸⁾ Annales MS. 276. Lobk. kn.

²⁹⁾ Miller, o. c. 3229.

³⁰⁾ Miller, o. c. 1334.

³¹⁾ Annales MS. 276. Lobk. kn.

přespráliš velebil, potom i u konsistoře; na obou místech byl však Bílovský uznán za nevinna.³²⁾

V semináři Březnickém bylo toho roku 40 alumnů, kteří vesměs ve školách nad jiné žáky vynikali prospěchem i kázní, takže seminář požíval chvalné pověsti. Sám proslulý lékař profesor Löw, jenž v něm měl svého synovce, ve veřejném zasedání akademickém o ústavu tom pochvalně se zmínil.³³⁾

Roku 1696 21. června zemřel v Březnici P. Václav Králík, syn někdejšího sekretáře Albrechta z Valdštýna, ve věku 51 let; po 19 let působil s velikým úspěchem jako kazatel velice oblíbený.³⁴⁾

Na výšině u vsi kolejní Pročevil stojící kostelík sv. Barbory se starobyrou sochou této světice, původně dřevěný, od dávnych let z celého okolí hojně navštěvovaný, byl v letech 1692—1693 znovu zbudován, r. 1697 pěkně vyzdoben a r. 1699 rozšířen a ambity opatřen. Jeden z jezuitů daroval mu z rodinného svého jmění 150 rýnských. Nejméně jednou v témdni sloužil tu kněz z koleje mši sv., po níž mival katechesi k hojně shromážděným venkovanům, kteří na znamení zvonem dané i v době zimní nedbajíce nepohody sem spěchali. Tříkráte do roka konávala se tu větší slavnost: 4. pros. v den sv. patronky kostelíka, v 3. svátek velikonoční a ve svátek sv. Maří Magdaleny, v těch dnech přijímalo tu hojně věřících sv. svátosti. Dne 30. března 1700 rektor kostelík ten slavně benedikoval.

Roku 1697 27. března zemřel v koleji Březnické P. Ignác Schneller, minister domu, rodem z Brna, jenž bohaté patrimonium své věnoval Brněnskému probačnímu domu. Byl velice zběhlý v ekonomii. Když r. 1674 působil v Krumlově jakožto učitel gramatiky, vypukl tam v ulici koleji blízké požár; P. Ignác přispěchal tam mezi prvními a při záchranných pracích zasut byl hořícím trámem a hrozně popálen, téměř mrtev byl vytažen; s hrdinnou trpělivostí přestál pak bolestné léčení, byl vyhojen, ale jizva kolem úst zůstala mu až do smrti jako svědectví jeho hrdinné obětavosti.³⁵⁾

Roku 1697 5. června krupobití zničilo osení ve třech vesnicích kolejních, jakož i na statku ve Strýčkovech. Průtrží mračen průtrženy hráze rybníků a zničen úplně jez u mlýna Xaverova.³⁶⁾ Nedlouho potom, 20. července před samou žní zničilo krupobití slibnou úrodu v jiných třech vesnicích koleje.

³²⁾ Tamtéž.

³³⁾ Tamtéž.

³⁴⁾ Miller, o. c. 3397.

³⁵⁾ Miller, o. c. 3444.

³⁶⁾ Miller, o. c. 376.

Gymnasium mělo r. 1699 83 žáky, ač počtem žáků jiným jezuitským gymnasiím se nevyrovnalo.³⁷⁾

Déle než deset let trval spor o část lesa, zda náleží k Vysoké nebo kolleji Březnické, až teprve 1704 stařec kterýsi, poddaný jiného panství, označil strom mezní, což když komisaři, od úředníků zemských desk vyslaní uznali, ona část lesa přisouzena byla kolleji.

Za velikého sucha r. 1707 panujícího byla úroda skrovná; lesní požáry zničily jak stromy ke kácení určené, tak již dříví pokácené; také ves Láz vyhořela.

Když roku 1707 o vánocích hraběnka Maximiliana Františka Vratislavová roz. Goltzová navštívila dceru svou, provdanou za majitele panství Březnického, ochuravěla náhle. Kněží z kolleje střídající se dnem i nocí až do posledního dechu poskytovali jí útěchu. Byla pochována v kryptě fundátorově v chrámu Březnickém.³⁸⁾

Roku 1709 byla zima velice krutá, jaké nikdo ze starých lidí nepamatoval, jež způsobila veliké škody zvláště na příbytích, mlýnech, rybnících, stromech a zvěři. Neopatrností čeledína hořící svíce spadlá do slámy 7. pros. zapálila stáj, v níž zahynulo čtvero pěkných koní; na štěstí bylo tiché počasí, takže oheň nezachvátil budovy kollejní.

Roku 1709 pochována byla v chrámu Březnickém sestra majitele panství Březnického Kateřina baronka z Újezda, dobroditelka kostela kollejního i špitálu péči kolleje svěřeného.³⁹⁾

Rok 1710 byl pro hospodářství kollejní nepříznivý: za kruté zimy vyhynul jeden ovčinec, suché léto zničilo jarní setbu, na podzim pak po prudkých deštích voda v rybníce vyrazila shnilou čepovou rouru, takže bylo nutno ryby, pokud bylo možno, narychlo při světle pochodní, jinam přenést, načež bylo nutno celou hráz až do základu snést a novou s velikým nákladem nepřetržitou prací desíti téhodnů zbudovati. Jelikož pak v celých Čechách panoval veliký nedostatek, bylo se kolleji starati o hojné obilí pro poddané.

V letech 1711—1713 bylo v kolleji 18—20 osob: 9—10 kněží, 3 magistři, 6—7 koadjutorů.

Za moru r. 1713 odebrali se z Březnické kolleje 3 kněží do Prahy dobrovolně k obsluze nemocných: P. Adam Martinkovský, P. Jiří David a P. Jan Landskronský. Z nich P. Martinkovský přisluhoval vojenské posádce na Vyšehradě a podlehl jakožto oběť blíže lasky v den smrti bl. Stanislava Kostky 15. srpna ve věku

³⁷⁾ Annales MS. 276. Lobk. kn.

³⁸⁾ Miller, o. c. 3235.

³⁹⁾ Miller, o. c. 3236.

63 let. Jej brzy následoval P. David, rodem ze Zdic, muž všestranně vzdělaný, kazatel horlivý, jenž několik let působil také v Moskvě; zemřel 10. prosince ve věku 66 let.

R. 1713 přišel z Prahy do Březnice mladý žid Pražský jménem Izák Saxel; po náležitém vyučování pokřtěn byl v chrámu kolejním od rektora koleje a dáno mu jméno Augustin František Josef; kmotry byli Karel Josef hr. Sereni a Lidmila hraběnka Šternberková rozená Kolovratová.⁴⁰⁾

R. 1714 ujali se jesuité chudé ženy nemocné rakovinou, kterouž pro zápach nikdo nechtěl do domu přijmouti; umístili ji v jedné chyi, poskytovali jí, čeho potřebovala, a postarali se jí i o pohřeb.⁴¹⁾

Roku 1720 byli tři ambity kolejní, jež dosud byly otevřeny a tak dešťům, sněhovým vánicím a větrům vydány, zazděny a okny opatřeny.

Roku 1720 zavěšena byla v kostele před hlavním oltářem veliká, umělecky provedená, stříbrná, místy zlatem vyzdobená lampa; pořízena stříbrná, vkusně provedená kaditelnice s ložkou, dále zjednáno 12 kasulí a devět antependií; vše to v ceně 1000 rýnských.⁴²⁾

Roku 1722 ukončeny byly dlouhé a obtížné spory mezi knížetem z Mansfeldu a kolejí o hranice lesů, a položeny nové mezníky.

Roku 1722 bylo v koleji Březnické 11 kněží, 3 magistři a 7 bratrů laiků. Z kněží P. David Hordes byl regentem semináře, P. Frant. Winterfeld katechistou, P. Jakub Kratochvíle kazatelem nedělním, P. Jan Trochopaeus prefektem škol, presesem kongregace mariánské a exhortátorem postním, P. Jan Záborský zpovědníkem příslušníků koleje, P. Jos. Benetka kazatelem svátečním, P. Václav Nitsch spirituálem, zpovědníkem a misionářem u sv. Barbory. Z magistrů Ant. Hurdome byl učitelem v nejnižších třídách (rudimentorum et principiorum), Jan Reichel učitelem rhetoriky a poetiky, praesesem kongregace latinské a svátečním exhortátorem studentů, Jan Rokitovský učitelem syntaxe a gramatiky, jakož i nedělním exhortátorem studujících. Mezi bratry laiky uvádí se Jan Kostelník sochař („statuarius“).

Komunikantů bylo r. 1673 8.200, r. 1680 6.900, r. 1685 11.200, r. 1690 14.100, r. 1695 15.000, r. 1700 16.000, r. 1705 25.000, r. 1710 22.000, r. 1715 22.660, r. 1720 25.800, r. 1722 28.000.⁴³⁾

⁴⁰⁾ Miller, o. c. 2792.

⁴¹⁾ Miller, o. c. 2461.

⁴²⁾ Miller, o. c. 914.

⁴³⁾ Miller, o. c. 2279—2280.

Z francouzských relací o českém povstání. (1618—1622.)

Z francouzských archivů podává
P. Augustin Neumann, O. S. A.

Úvodní stat zpracoval
Jan Tenora.

Povstání české bylo událostí, která otřásla celou střední a západní Evropou; byla to bouře, která se rozzuřila nejen nad naší vlastí, nýbrž hnala se daleko do širých končin, aby je rozzuřila a mocí a prudkostí svou s sebou strhla. Ze zápasu v základech náboženského stal se brzy úporný boj politický, který přenášel se, provázen jsa sympatiemi nebo antipatiemi pro jednu nebo druhou stranu, do blízkých i dalekých zemí a říší a přibližoval je smýšlením i účastenstvím k bojišti, jež zároveň znamenalo přesuny mocenského postavení panujících rodů v Evropě.

V první radě účastnění Čechové a císař dobře věděli, jak dalekosáhlý zápas počal, a že ho vlastními silami neprobojují. Obě strany hledaly tedy účinné pomoci tam, kde počítati mohly na přátelské a srdečné pocity, ale zároveň hleděly, když nepodařilo se získati pro sebe zřejmou přizeň a vítané přispění, dosíci blahovolné neutrality tam, kde nesetkaly se s ochotou vznětlivou, nýbrž kde převažovaly chladné, prospěchářské úvahy a neporozumění pro dějinný význam událostí. Hned na počátku povstali čeští sta-

Při bádání v knihovnách a archivech francouzských jsem se nejvíce zajímal o tři věci: O dobu husitskou, české povstání a o český odboj. Nálezy své jsem předložil našim historikům, pokud se týče bodů prvního a třetího; zůstává ještě předmět druhý, totiž české povstání. Činím tak tímto. Ponechávaje zasazení nově nalezených dokladů do rámce českých dějin vdp. kanov. Tenorovi, pokládám za nutno přičiníti několik poznámek, pokud se rukopisů samých týká.

Podle nalezistě připadá jich nejvíce na Paříž a sice na národní knihovnu, jeden rukopis na departementální knihovnu v Amiensu a na municipální bibliothéku v Carpentras. Pokud se povahy fondů samotných týče, lze je rozdělit na dvě skupiny, na kopiály a na originální sbírky korespondence. Do první skupiny náleží rukopis amienský [čís. 491] obsahující výměnu listů arcibiskupa lyonského Šimona z Marquemontu s Ludvikem XIII. a se státním tajemníkem francouzským Brulartem z Puisieux (20. květ. 1618—26. břez. 1619). Jiný rukopis náleží Národní knihovně [č. 39, 2] pařížské a sice jest to kopiál Angoulêmeovy legace. Ostatní rukopisy vznikly svázáním originálních dopisů. obsahující relace francouzských vyslanců z Haagu, (27. ún. 1619—15. pros. 1620), Londýna, (13. září 1619—22. pros. 1622), jakož i listy Fridrichova rady Jiřího Michala

vové měli při sobě vládu kurfirsta falckého, při čemž jak v Čechách tak ve Falci bezpečili se na rozhodnou pomoc krále anglického Jakuba, jehož dceru měl kurfirst falcký Fridrich za manželku, a očekávali mohli pomoc od vévody savojského a od generálních stavů nizozemských, — ale císaři kynula jistá pomoc od Španělska a od arciknížete Albrechta z Belgie, a očekával pomoc papeže i Polska. Ale ještě větší význam než přímá pomoc ze spřátelených stran měla pro císaře neutralita dřívějšího úhlavního a nebezpečného nepřítele — Francie.

Za krále Jindřicha IV. byla by Francie bez váhání chopila se svůdné příležitosti po boku českých stavů zmocniti se proti rodu Habsburskému trvalé převahy v Evropě, a nic by bylo nezadrželo odhodlaný nástup a postup králův proti Habsburkům, aby jim přivedl zkázu. Ale s králem padlo do hrobu největší nebezpečí pro císaře; nástupce Jindřichův Ludvík XIII. nepokračoval v dosavadním tradičním nepřátelství proti císaři ani v něm nepovstal nebojácný mstitel zavražděného krále, i přední jeho rádcové opustili cestu nepřátelství a nenávisti, a zastavili se, aby jen pozorovali a nanejvýš prostředkovali. A také ještě při tom zapřeli nedávnou minulost: hrot jejich činnosti nebyl proti císaři, nýbrž spíše proti stavům českým. Zrazil totiž ve Francii způsob, jakým

z Lingelsheimu k francouzskému residentovi vídeňskému, p. de St. Catherine (25. kv. 1610—24. pros. 1622).

Pokud se obsahu týče, jsou tyto listy vesměs samá nova vyjma kopiálu Augulémovy legace, kteréž doklady vyšly většinou tiskem již roku 1667 v Paříži. Vzhledem k tomu, že se jedná o knihu našim historikům již téměř nedostupnou, pokládal jsem za dobré vydati nejdůležitější doklady této sbírky znovu.

Pokud se samotného vydání týče, podotýkám, že vzhledem k všestrannému informačnímu rázu vyslaneckých relací tvoří v nich české věci vždy pouze část obsahu. Vzhledem k tomu, jakož i k trvající drabotě tisku byl jsem nucen vypsat z nich pouze ona místa, pokud s našimi událostmi souvisela. Byl jsem k tomu i nucen nepříznivými finančními okolnostmi, které mě nutily, abych své práce pokud možno brzy ukončil. Z toho vyplývá důsledek nový, totiž že jest zcela možno, že v Paříži, případně ve Francii vůbec, možno ještě nalézt jiné doklady o českém povstání. Proto prosím, aby přijaty byly tyto doklady alespoň jako upozornění, kolik pramenů by možno bylo ještě ve Francii nalézt.

Zároveň pokládám za povinnost poděkovati čs. ministerstvu školství a nár. osvěty za 600 franků připojených ku zbytku mého stipendia za rok 1922—23. dále M. ndn. opatovi Bařinovi za dar 100 franků a pařížskému „Comité Catholique“, jehož štědrý dar 2000 franků mi umožnil dokončiti mé práce v Paříži. Dále vzdávám své nejsrdčejší díky vdp. kanovníkovi Janu Tenorovi za to, že se laskavě uvažal v tak nesnadný úkol, jako bylo právě zasazení relací franc. vyslanců do rámce našich dějin.

Na St. Brně dne 14. června 1925.

P Aug. Neumann.

stavové čeští zahájili své povstání; vyhození místodržících bylo obecně pokládáno za urážlivé násilí a za zločin společný proti všem panovníkům, a král francouzský tímto svým přesvědčením nikterak se netajil a zřejmě osvědčil, že proto zasluhují Čechové trestu.¹⁾ Kromě toho přinášelo povstání samo sebou obavy, aby náboženství katolické neutrpělo. Proto odvracely se sympatie Francie od Čechů a docházely výrazu v politice francouzské hned od počátku.

Státním tajemníkem, ministrem zahraničních záležitostí ve Francii byl Brulart de Puissieux. Službu diplomatickou pro Francii v důležitých střediscích tehdejší politiky obstarával jako vyslanec v Římě arcibiskup lyonský Diviš de Marquemont, v Londýně Tilières, v Hágu d'Aubéry-Dumourier, v Heidelberce pán de St. Catharine. Dopisy státního tajemníka jim zasílané a jejich relace králi a st. tajemníku dávají jasně nahlédnouti na názor vlády francouzské na české povstání, na ohledy k obecné situaci politické, na vztahy k jiným účastníkům a na jejich zájmy — a zároveň osvětlují nálady a náklonnosti, ale také pochybnosti, váhání a rozpaky oněch vůdčích, rozhodujících osobností, které ovládali chtěly tehdejší vzedmuté dějinné proudy. Diplomatické zpravodajství zachycuje denní události a zprávy mnohdy pochybné, roznášené za jistým účelem a zasahuje tak do dalšího vývoje, určujíc jemu směr a regulujíc jeho rozmach a sílu již na počátku i v dalším průběhu.

Z obsahu těchto diplomatických relací poznati cenu jejich: vystihují současnou situaci, představují osobyúčastněné, prostředky užívané, výsledky dosažené; ukazují slabosti i omyly, přeceňování a klamání sebe i jiných, — pohnutý odraz myšlení, záměrů, skutků, kdy velká doba shledala lidi malými.²⁾

I. Počátky povstání.

Když vypuklo české povstání, stála francouzská politika na rozcestí a byla rozdvojena: na jedné straně ještě zbytek starého nepřátelství ke Španělsku, na druhé straně nutný ohled na mocnou stranu katolickou a obava, aby církev katolická netrpěla ujmy.³⁾ Státní tajemník Puissieux vyjadřuje vyslanci římskému, arcibiskupu Divišovi de Marquemont již 20. června 1618 své mínění o povstání a své stanovisko k němu: povstání je namířeno

¹⁾ Gindely: Dějiny českého povstání I. 300.

²⁾ K zpracování následujícímu výslovně podotýkám, že spočívá na podkladě regest, které mi byly dány k dispozici; pokud vystihují věrně obsah i smysl, za to zodpovědnost ponechávám samému vydavateli relací.

³⁾ Helena Tuskányová: Francie a české povstání 1618—1620 v ČČH. 1899, str. 361.

hlavně proti králi Ferdinandovi, a je pro něho těžká zkouška; zároveň je to zápas kurfirstův s rodem habsburským o moc; kurfirstové mají vhodnou příležitost k sesílení své moci, ale pro rakouskou dynastii je to ostuda a nebezpečí. Král francouzský zůstane při tom neutrální: chce dávat přednost zachování pokoje před politikou osobní; z ohledu na Španělsko bude nucen chovati se zdrženlivě (č. 1.). V odpovědi poukazoval arcibiskup na přesvědčení v Římě, dle něhož české povstání dávno se bylo připravovalo a že se čekalo pouze na záminku. Oznamoval pak naděje strany císařské: kurfirst saský prý odmítnul české nabídky o přátelském dorozumění a přidal prý se k císaři, jenž zbíjí, aby uhasil výbuch v samém počátku. Doufá se, že se mu to podaří, protože český lid není příliš bojovný a proto vzpoury dlouho nevydrží. Habsburkové vzpouru předvíдали: již před několika měsíci upozornili papeže na chystanou vzpouru a prosili o pomoc. Ale papež ničím nepřispěl a žádné peněžité pomoci nepoukázal (č. 2). Teprve později slibil 50.000 skudů (= escus) na válku, kdyby se nepodařilo sporu vyrovnati (č. 5).

Francie od samého vypuknutí povstání měla jen jedno přání: aby byl zachován mír, aby zůstalo vše při starém, kterýžto stav zájmům Francie nejlépe odpovídal. Toto své rozhodnutí dala oficiálně oznámiti papeži. Pokoj měl býti udržen za každou cenu; k pokoji měli býti čeští stavové donuceni i vojskem, které by se tam poslalo z Milánska; proto měl býti v Itálii urovnán spor vévody savojského s mantovským; sám papež měl zakročiti u vévody mantovského, aby vzal ohled na zájem veřejný a také i vlastní (č. 3., 4.).

Francie brzy však pokračuje dále: staví se z důvodů legitimacy proti nesympatickému povstání českých stavů na stranu císařovu. Císař obrátil se na dvůr francouzský se žádostí, aby nedopouštěl v zemi verbovati pro Čechy,⁴⁾ a aby tak nepodporoval vzpoury. Ale také čeští stavové poslali z Prahy přípis, jímž odůvodňovali povstání. Již 7. července státní tajemník Brulart z Puisieux projevil, že rozhodně není pro Čechy; na přípis z Prahy vůbec neodpověděl, aby tím ukázal, že nesouhlasí s povstáním a odmítá jim pomoci a kárá jejich nerozvážnost: hájení zemských privilegií děje se zcela pochybeně. Císaři však odpověděl příznivě jak státní tajemník tak i král francouzský, jenž se se svým ministrem úplně srovnával; — při tom doporučovalo se císaři, aby spor po dobrém urovnal a nabízelo se mu spolupůsobení (č. 4., 6., 7., 9). Státní tajemník pokládal za útočníky protestanty a ote-

⁴⁾ Gindely, uv. m. I. 300.

vřeně káral, že katolíci, důvěrující pouze ve svá práva, málo se brání; odtud je tolik odvahy u protestantů! (č. 7).

V Římě potkalo se smýšlení Francie, aby udržen byl pokoj, s plným porozuměním a souhlasem. Papež rozhodně nechtěl války, — již také ze sobeckých příčin, aby nemusil platiti slíbenou pomoc na válku.⁵⁾ Vděčně přijal papež, že král francouzský Čechům ani neodpověděl a že císaři dal příznivou odpověď, potom povolil papež sice z nezbytí peníze, ale s podmínkou, aby byly měsíčně vypláceny, až budou najímána vojska na české půdě. Krále francouzského utvrzoval pak v jeho rozhodnosti; dovolával se lichotivě diplomatických schopností Ludvika XIII. a opětovně ho žádal, aby spor mezi císařem a stavy českými tak urovnal, jak byl urovnal spory v Itálii. Dovožoval, že je to spor náboženský, a že takové spory bývají nebezpečny, neboť protestanté jsou rozkladným živlem, a protestanté němečtí to byli, kteří podporovali většinou náboženské nepokoje také ve Francii. Naproti tomu Habsburkové nejsou nepřáteli Francie, nýbrž jsou k ní plni sympatií a naději svou skládají ve Francii, že s její pomocí udrží evropský mír (č. 5, 8). V témž smyslu a ve prospěch Habsburků také pracovala diplomacie papežská jinde; nuncius z Bernu prosil francouzského státního tajemníka, aby byl pro císaře (č. 9).

Měl-li býti zachován pokoj, bylo nutno, aby povstání české obmezeno bylo jen na stranyúčastněné a aby zmatky vzniklé nepřenesly se do jiných zemí, a o to chtěl francouzský státní tajemník pracovati po celém Německu (č. 9). Proto král chtěl se vedle kurfirsta saského dáti užiti za prostředníka při vyrovnání roztržek českých, a byl by rád, kdyby tyto snahy podporoval také kurfirst saský.⁶⁾

Ještě v srpnu slibovali si ve Vatikáně, že působením krále francouzského budou české neshody urovnány. Papež byl velmi potěšen, že král císaři příznivě odpověděl, a u kurie se domnívali, že povstání brzy zanikne, ježto prý Morava a Slezsko vyslovily se pro „svého krále“, a ježto nikdo české koruny nechce (č. 8.). Ale zprávy tyto byly bez dobrého základu; naopak Slezsko přidalo se brzy na stranu českou a poskytlo Čechům pomoc, a také kurfirst falcký, na jehož dvoře uzrával záměr, aby česká koruna dostala se právě kurfirstovi, poslal Čechům na pomoc Arnošta z Mansfeldu. Válka byla zahájena a vyvíjela se ve prospěch Čechů; vojsko císařské nemělo žádného úspěchu. Politická situace obra-

⁵⁾ Ještě později charakterisuje papeže chvála anglického krále, jenž ho nazýval dobrým člověkem, starajícím se dobře o své nepoly; proto si král přál, aby papež dlouho panoval, a po něm aby nebyl zvolen lepší (č. 71).

⁶⁾ Gindely: I. 300.

celá se proti císaři. Až do Říma roznášely se divné zprávy o kurfirstu saském a kurfirstu falckém. Papež zase v těchto nesnázích skládal naději v krále francouzského a žádal ho, aby spěšně zakročil, aby požár válečný byl uhašen. Král sliboval, že se o to všemožně přičiní (č. 11, 12).

Ale zatím válka mezi povstálými českými stavy a císařem brala na sebe stále hrozivější a nebezpečnější tvářnost. A když vojska císařská v Čechách byla porážena, když zemřel 2. listopadu 1618 arcikníže Maximilian, jehož životním úkolem bylo usmířovati spory, když Plzeň dostala se v moc hraběte Mansfelda a válka přenesena byla do Rakous, zhoršované postavení císařovo působilo ve Francii rozpaky i obavy. Císařova slabost zdála se býti velikým nebezpečím. Neutralitě francouzské bylo podstoupiti těžkou zkoušku. Vpravila se do úlohy udržeti mír, protože sledovala cíl, aby zachován byl status quo ante; v zásadě nepřála si ani vítězství císaře nad Čechy a protestanty vůbec, poněvadž by to znamenalo nebezpečné sesílení moci domu rakouského, nepřála si však také vítězství Čechů nad císařem, poněvadž tím by těžkou ránu utrpělo katolické náboženství. Válka a boj hrozil porušením rovnováhy: vítězstvím jednoho a záhubou druhého, — proto musilo francouzské diplomacii běžeti o to, aby válka ustala, aby o vítězství nerozhodovaly zbraně. Proto hledala cestou diplomatickou, aby se spor mezi Čechy a císařem narovnal cestou smírnou a nabízela sama již na podzim r. 1618 a pak z jara 1619 své služby k interposici.⁷⁾

Král francouzský vypravil do Vídně vévodu z Neversu, jenž již dříve nabízel císaři své služby ve válce, aby společně s agentem francouzským ve Vídni Baugym učinil na dvoře císařském vše možné pro smírné porovnání. Než boj a rozhodnutí válečné zabíralo již mysl; proto se pochybovalo, bude-li k tomu ještě čas (č. 15.). Za tehdejší převahy českého vojska nad císařským byly obavy ve Vídni, kdyby i císař zahájil jednání o smír, že by došlo leda k narovnání velmi nevýhodnému pro katolíky a potupnému pro dynastii, jak to do Říma psal kardinál Dietrichštajn (č. 14.). A na druhé straně pro úspěchy povstání nevěřilo se v ochotu vítězců vcházeti ve smírné jednání a očekávalo se, že zase budou jen pro další válku. Odvaha protestantů rostla a slabost císařova se stále více ukazovala (č. 15, 16.).

Za takové nejistoty přece ještě měl se učiniti pokus o smír; císaři se radilo, aby co nejdříve urovnal svůj spor s Čechy po dobrém. Zástupci Francie ve Vídni přičiňovali se, jak mohli. Francouzský státní tajemník jednal také s protestantskou Unií, ale ta

⁷⁾ Tuskányová, uv. m. ČČH. 1899 str. 362.

ve své odpovědi uvalovala vinu na císaře: kdyby prý hned na začátku byl se přizpůsobil, nebylo by bývalo to tak daleko došlo. Unie sice projevovala ochotu působiti pro smír, ale ukazovala, že třeba, aby také papež působil na císaře, aby byl povolným; každý průtah je prý novým nebezpečím (č. 16).

Vskutku pro císaře byla situace čím dále horší; neměl prostředků, ani zkušeností, ani strategií, aby vedl válku (č. 16). Benátčané činili potíže s povolením průchodu španělským vojskům císaři na pomoc. Na vojnu nebylo peněz; papež jen velmi nerad se odhodlával k peněžité pomoci císaři, a nechtěl jen sám jí poskytovat, nýbrž zamýšlel žádati německá knížata, aby i ona otevřela své pokladnice; jen proto odhodlal se papež konečně k pomoci, že se jednalo o katolické náboženství. Proti protestantské Unii, o jejíž síle bylo veliké mínění, měla se postavit katolická Liga, — na pomoc císaři, jehož slabost byla velmi patrna (č. 17.).

Pokud jen možná, mělo býti další válce zabráněno. Vévoda z Neversu a Baugy působili u císaře pro mír; na jejich návrhy: rychle a v dobrotě ukončiti spory, aby nedošlo k sjednocení protestantů celého Německa, a aby tak i jinde se nenásledovalo příkladu českého na škodu katolictví, — vešel císař velmi rád. Papež také horoucně si přál mír; když zakročením kurfirsta saského došlo k příměří, doufalo se v Římě, že mír bude brzy následovati. Při tom spoléhal papež na francouzského krále, že učiní seč bude, aby nebyly vznášeny požadavky katolíkům nepříznivé (č. 19, 20, 21.).

Ale zároveň nevěřilo se v mír a naznačovaly se již obrysy válečných koalic. Benátčané šířili pověsti o utvoření katolické Ligy, v níž by byl císař, papež, Španělsko a katolická knížata německá, — ale vyslanec francouzský v Římě nevěřil, že by to papež učinil bez vědomí Francie, a papež také úplně to popřel. Jisto však bylo, že se jednalo mezi Vatikánem a Madridem, jak císaři pomoci. Jedním z předpokladů bylo, aby došlo k dohodě Španělska s Benátkami, — ale cesty těchto mocí se rozcházely. Španělsko zbrojilo pro císaře a Benátčané plni nedůvěry silně zbrojili proti Španělům a poslali vévodovi savojskému 50.000 skudů pro hraběte Mansfelda (č. 20, 23.).

Císař zase ve válce sliboval si pomoc od vévody z Neversu; tento spolu s kapucínem P. Josefem zanášel se myšlenkou na uspořádání velké křížové výpravy všech evropských mocnárů proti Turkům a na osvobození svaté země. Teď zakládal v Německu křesťanské rytíře, jichž velmistrem měl býti císař, jenž doufal odtud pro sebe pomoc 4000 jízdných a 12.000 pěších. Ale v Římě nevěřilo se, že by tento plán vedl k cíli, než papež přece to povolil.

proto, aby katolická knížata si nestěžovala, že jich svým odporem připravil o slušnou pomoc (č. 22.).

Francie plně schvalovala péči papežovu o Německo a odsuzovala nečinnost tamnějších katolíků, ale zůstala věrna své snaze o mír. Vévoda z Neversu navázal styky také s českými pány a dotazoval se, jaké stanovisko zaujmají k prostředkovací nabídce francouzské (č. 24.), státní tajemník Puissieux chtěl mu doporučovat, aby byl povolný a ústupný; přál také druhým prostředníkům, aby se jim jejich úkol podařil. Doufalo se ve smír a pokoj, bude-li císař zdrav, a věřilo se, že k míru bude přiveden, — spíše však že protestanté budou mír odkládati (č. 25, 26, 33).

Ale nespouštěla se s myslí ani druhá možnost, že váka neustane. Papež vysílal k císaři mimořádného nuncia proto asi, aby katolická Liga semkla se na pomoc císaři, kdyby smírné pokusy selhaly. Po žádosti katolických knížat německých doporučoval Ligu králi francouzskému jako čistě defensivní, která by překazila protestantům napadati to, co ještě zůstalo z katolické strany v Německu (č. 27, 32.).

Než do všeho mírového snažení zazníval tón rušivý: úsilně se hledaly bojovné koalice. Benátčané byli stále plni nedůvěry ke Španělům, kteří silně zbrojili, a dohodovali se (Benátčané) se Savojskem, které také zbrojilo, ač to tajilo. Savojsko pak snažilo se získati Francii a nabízelo jí předsednictví ve spolku savojsko-benátském. Ale francouzský státní tajemník je odmítl (č. 31, 33.).

Přípravy k boji převládly a úplně opanovaly, když císař Matyáš zemřel 20. března 1619; přestalo smírné vyjednávání a nepřátelské smýšlení propuklo ve zjevnou válku; povstání se rozšířilo po všech zemích koruny české i v arciknížectví rakouském. Zprostředkovací akce Francie sama sebou přestávala a odročovala se na pozdější dobu. Nadcházel druhé období českého povstání.

(Pokrač. př.)

Doklady.

1.

Brulart z Puissieux,¹⁾ státní sekretář francouzský k arcibiskupovi lyonskému Divišovi z Marquemontu.²⁾

České povstání jest těžkou zkouškou pro Ferdinanda II. a nemůže zůstatí lhostejno ani Španělsku.

¹⁾ Pierre Brulart z Puissieux, markýz ze Sillery (* 1583, † 1640). Měl několik poslání za Jindřicha IV. a roku 1612 byl mimořádným vyslancem ve Španělsku. Nejvýznačnější úkol měl jako státní sekretář. (Biographie générale, sv. 41., 186—187).

²⁾ Diviš Šimon z Marquemontu. Poslán Jindřichem IV. do Říma, kde byl auditorem roty. Súčastnil se jednání o sňatek Jindřicha IV. s Marií z Medici

Červen, 20, 1618, Paříž.

(Bibliothèque deplée d'Amiens, Ms 491¹, fol. 234b)

Vous voyez l'accident arrivé naguères en Bohême, qui est une nouvelle besongne taillée pour le nouveau roy de Hongrie et luy rendre son chemin plus difficile a la royauté, auquel project, si Sa Majesté eust voulu entendre comme elle en a esté recherchée par des electeurs et princes de la Germanie il est tout certain qu'il y eust frappe coup par son autorité a la honte et desavantage de la maison d'Autriche, mais elle chemine si rondement en telles occurrences qu'elle pospose volontiers ses interest privez a ceux qui concernent le repos public, ce n'est pas une affaire de si petite consequence à l'Espagne qu'il ne merite une tres grande reconnaissance de la candeur et bonne foy de Sa Majesté laquelle autrement sera obligée de se conduire a l'advenir avec plus de reserve et de circonspection pour elle mesme . . .

2.

*Arcibiskup lyonský Diviš z Marquemontu ku státnímu sekretáři
Brulartovi z Puissieux.*

České povstání dávno chystáno. Vévoda saský odmítl vzbouření, kteří nebudou klásti dlouhý odpor. Papež byl již dávno na nebezpečí upozorán. Nuncius nemá na zločání odporu ani peněz, ani úvěru.

Červen, 25, 1618, Řím.

(Tamže, fol. 238. a, b).

. . . on scait d'une part qu'il y a long temps que les Bohémiens proiectoient ce qu'ilz ont faict, l'occasion qu'ilz ont prise n'estant qu'un pretexte pour couvrir ce qu'en toutes façons ilz vouloient executer, mais d'autre part l'on dict que le duc de Saxe²) (sic) aiant refusé tous les offres qu'iceux Bohémiens luy on faict et au contraire s'estant déclaré contre eux a la faveur desditz princes de la maison d'Autriche lesquelz ont armé promptement et courent en toute diligence pour esteindre s'ilz peuvent ce feu a sa naissance, il y a grande apparence que ces peuples qui d'eux mesme ne sont pas guerriers ne pourront pas subsister long temps en cette revolution contre les souverains lesquelz a ce que i'ay scéu avoient faict advertir le pape depuis quelques mois en ça que les heretiques de ses quartiers la estoient apres a convertir une souslevation et avoient requis Sa Sainteté de quelques secours en cas que cela arrivast de maniere que ladicte souslevation estant arrivée,

začez dostal arcibiskupství lyonské (1612). Zemřel 16. září 1625 v Římě, jako mimořádný vyslanec, dostav nedlouho před tím kardinálský klobouk. (Le grand dictionnaire historique du Moreri, VII., 273).

²) Jan Jiří I. (1611—1656).

ilz ont creu que le nonce de la Sainteté eust des lettres de credit pour leur fournir en ce besoin quelque argent et leur en aiant parlé tout franchement, il leur a encore plus nettement respondu qu'icy on ne va pas si viste en besongne, et qu'il n'a ni argent, ni lettre de credit, ni aucun commandement qui approche de cela.

3.

Puissieux k arcibiskupovi lyonskému Divišovi.

Král český i španělský se zabývají vzpourou. Francie se bude snažiti, by spor urovnala po dobrém.

Červenec, 4, 1618, Paříž.
(Tamže, fol. 241a).

Le roy d'Espagne⁴⁾ et le roy de Boheme avec l'empereur qui sont les principaux de la maison d'Autriche ont de quoy maintenant s'occuper du coste de Boheme sur les mouvemens qui y sont survenus, y nous ont veu faire cy devant, maintenant nous serons spectateurs de leurs tragedies, avec intention neantmoins que si l'autorité du roy y peut estre utilement employée de la departir volontiers, d'autres possible fomentroient noz dissensions et nous les composons chez nos voisins, quant il y a lieu de ce faire, Dieu sera remunerateur d'un si bon oeuvre.

4.

Puissieux k arcibiskupovi lyonskému Divišovi.

Do Čech může býti posláno vojsko z Italie, ale třeba urovnati nejprve vztahy vévody mantovského se savojským. Vyhovuje žádosti císařově stran zákazu činné účasti francouzských poddaných na povstání. Neuznává omluvný přepis českých stavů, neb nemůže podporovati povstalců.

Červenec, 7, 1618, St. Germain en Laye.
(Tamže, fol. 244a—b).

Or, ie vous repete pour le dire a Sa Sainteté qu'il est expedient d'affermir par tous moyens cette tranquillité, les occasions survenues en Bohemes (sic) peuvent servir par rencontre a y envoyer les gens de guerre superflus qui sont au duché de Milan et pour ce qui est du goulfe de Venise, celle des Corsaires de Barbarie, il y a encores quelque chose a accomoder entre les ducz de Savoye⁵⁾ et de Mantoue,⁶⁾ mais il faut que celuy cy accomplisse le traicté en pardonannt aux rebelles subiectz ainsi qu'il est porté par iceluy, autrement ce seroit un levain de nouvelle dissention

⁴⁾ Filip III. (1598—1621).

⁵⁾ Karel Emanuel I. Veliký (1580—1630).

⁶⁾ Ferdinand (1612—1626).

pour l'advenir et il est a propos que Sa Sainteté⁷⁾ exhorte ledit duc de Mantoue affin qu'il y face consideracion et pour l'interest public et pour le sien propre.

L'empereur m'ayant escript sur ce dernier mouvement advenu a Prague et prié de ne permettre que ceux de Boheme soubslevéz contre son autorité soient assistez de mes subietz en cette desobeissance. Je luy a[i] fait response conforme a son desir et convenable a l'amitié que ie porte a sa personne et a ceux de sa maison, comme a ce que ie doibs a une (sic) exemple de consequence si pernicieuse, bien que lesdictz estatz de Boheme m'aient escript pareillement pour iustifier le motif de cette action, mais ie ne suis pas pour nourrir et fomentir la discorde ains desire procurer le repos par tout ou mon autorité et pouvoir peuvent estendre utilement . . .

5.

Arcibiskup lyonský Diviš ku králi Ludvíkovi XIII.

Papež prosí jeho prostřednictvím, aby král francouzský urovnal české věci. Vyslanec mu to přislíbil, budou-li se Habsburkové k Francii přiměřeně chovati. Nutnost uklidnění poměrů italských.

Červenec, 25, 1618, Řím.

(Tamže, fol. 247a—b.)

Sire,

Les mouvemens de Boheme presentent a Vostre Majesté un nouveau subject d'honneur et de gloire, et le pape m'a commande de vous escrire qu'il vous prie tres iustamment de les accomoder par vostre autorité comme vous avez faict ceux d'Italie, esperant Sa Sainteté que vostre genereuse et prudente entremise doit estre le vray et singulier antidote de toutes les calamitez de la republique chrestienne, et priant Vostre Majesté de considerer que la plupart des guerres civiles de la France ont estéés fomentées et entretenues par les princes heretiques d'Allemagne et que la franchise et bonne intention qu'ont faict paroistre le roy d'Espagne en la restitution des places et celui de Boheme en l'accomodement des affaires d'Istrie tesmoignant a tout le monde que les princes de la maison d'Autriche estiment et honorent Vostre Majesté et conspirent avec elle a l'establissement et manutention de la paix et tranquillité publique, meritent aussy qu'il plaise a Vostre Majesté contribuer ses bons offices a ses nouvelles occasions affin que par vostre autorité estant reduits a la raison et a l'obeissance ces revoltez de Boheme, lesdictz prince(s) et avec eux la religion et la cause publique vous demerent obligez. Sa Sainteté pouvoit

⁷⁾ Pavel V. (1605—1621).

adiouter encores une autre raison que s'il y a paix en Boheme, elle gaignera cinquante mille escus, qu'on dit qu'elle a promis si la guerre dure, comme le grand duc en a promis aussy soixante mil, mais avec cette condition qu'il n'entend point les debourcer, que les interest entre le roy de Boheme et la republique de Venise ne soient tout a faict et affectueusement composez. En quoy outre qu'il a voulu obliger les Venitiens, il a pris encores un terme un peu long comme a faict le pape et avec mesme intention: que Sa Sainteté a sçavoir de ne point payer cet argent s'il est possible, que la paix se face bien tost.

Or, ma reponse a cette proposition du pape a esté que quand les princes de la maison d'Autriche se porteront avec sincerité et candeur aux interest de Vostre Majesté, Sa Sainteté se peut assurer que tout ira bien, pour ce que les conseilz et les desseins de Vostre Majesté ne tendent qu'a la paix, a la pieté et a la iustice, et a rendre ausditz princes tous effectz dignes d'un roy tres chrestien, leur bon parent et allié, comme depuis peu de temps Vostre Majesté l'a tesmoigné en l'importante negotiation touchant l'election du roy des Romains. Que souvent et longues annees la France a esté agitée de rebellions et de mouvementz, dont les plus iustes des princes nos voisins s'estoient contentez d'estre simplement spectateurs que cela pourtant n'empescherait pas Vostre Majesté de porter la main au soulagement de ceux qu'elle veoit maintenant en peine, et que ie pouvois dire fort certainement a Sa Sainteté que Vostre Majesté s'employera bien volontiers pour accomoder et terminer ses noizes de Boheme; mais afin qu'elle le puisse faire avec plus d'esperance d'un bon et heureux succes, il est necessaire d'oster tout a faict hors de l'Italie toutes sortes d'armemens extraordinaires par mer et par terre affin que les ialousies estant entierement levées, chacun pense plus a reparer ses dommages passez qu'a en procurer de nouveaux a ses voisins . . .

6.

Puissieux k arcibiskupovi lyonskému Divišovi.

České povstání nebezpečno v ohledu náboženském. Odpověděl na list císařův a ignoroval přípis vzbouřenců, by ukázal, že u něho nemají žádné opory. Jen lidé vypočítaví je budou podporovati.

Srpen, 1, 1618, St. Germain en Laye.

(Tamže, fol. 252a).

. . . Je crains avec raison pour le bien de la religion et de la cause commune que se faict de Boheme n'aille plus avant au detriment de l'un et de l'autre, a l'assoupissement, auquel diffe-

rent nous devons tous contribuer noz voeux et diligences. J'en ay escript et faict entendre mon intention a l'empereur sur la lettre qu'il m'en avoit adressée, et n'ay point taict response a celle que les estatz de Boheme m'ont escript en mesme temps pour iustifier leur action affin de les deterrer et faire cognoistre, combien j'improove leur entreprise et qu'ilz ne se reposent sur l'espoir de mon assistance, comme possible ilz feront sur celle de plusieurs autres lesquelz fomenteront volontiers telles dissensions pour se rendre plus necessaires et aider profiter d'une division Générale.

7.

Puissieux k arcibiskupovi lyonskému Divišovi.

Král francouzský odpověděl císaři příznivě, českým stavům vůbec neodpověděl. Katolíci se spojují pouze k hájení svých práv a tím pomáhají výbojným protestantům.

Srpen, 1, 1618, St. Germain en Laye.

(Tamže, fol. 253a).

Sa Majesté n'a point faict de responses aux lettres des estatz de Boheme, elle l'a donné bonne et favorable a celle de l'empereur pour tesmoigner son affection tant a cause qu'a la personne et maison d'Autriche. Il semble que les catholiques se fient et fondent par tout simplement en la justice de leur droict et laissent aussy empieter et advantager les protestans.

8.

Diviš, arcibiskup lyonský ku králi Ludvíkovi XIII.

V Římě nevěří v dlouhé trvání rebelie. Papež vděčí za příznivou odpověď danou císaři. Aféra kard. Klehsla.

Srpen, 14, 1618, Řím.

(Tamže, fol. 259b).

Quant aux mouvements de Boheme, l'on croit en cette cour qu'il seroit bien tost assoupis, s'estant la Silesie et la Moravie declarée pour le service de leur roy et ne se treuvant aucun prince qui veille assister ou soustenter la rebellion des Bohemiens. Le pape a sceu la bonne et favorable response que Vostre Majesté a faict aux princes de la maison d'Autriche dont elle demeure grandement edifiée, et loue hautement la iustice et la pieté de Vostre Majesté attribuans aux mesmes vertus les offices que Vostre Majesté a promis de faire envers les Hollandois . . .

Vostre Majesté aura sceu ce qui est arrivé au cardinal Cleysel dont le pape a eu advis premierement par le cardinal Borgia a qui l'ambassadeur d'Espagne resident pres l'empereur depescha incontinent (sic) en courier et puis par lettres de son nonce lequel bien tost apres depescha aussi en autre courier a Sa Sainteté

lequel au dernier consistoire donna compte aux cardinaux des succez en cette substance: Que Cleyssel prebstre-evesque resident dans son diocese et cardinal a este violemment enlevé de Vienne et emmené prisonnier sans l'autorité et sans le sceu du St. Siege et qu'aucuns escrivent cela s'estre faict par le commendement du roy de Boheme et de l'archiduc Maximilian,⁸⁾ mais que les lettres de son nonce ne font point mention du premier, ains seulement du second, qu'on escript cet arrest avoir esté faict pour grandes raisons d'estat et aucuns adioustent qu'il y a quelque chose d'important a la religion, qu'elle n'a point encores de lettres de l'empereur, ni des deux princes susditz, mais qu'on luy a escript et dict qu'on s'est saisi dudict cardinal pour une precise necessité et qu'on le tient comme prisonnier de Sa Sainteté, laquelle on suppliera de luy donner des iuges qu'elle a deliberé de deputer une congregation pour resoudre a ce qui se devra faire en ceste occurrence, et ce pendant elle exhorte les cardinaux d'y penser et de recommander l'affaire a Dieu . . .

9.

Puissieu: k arcibiskupovi lyonskému Divišovi.

Nuncius v Bernu Lodovico de Sarego prosil vyslance, by pracoval pro císaře. Neodpověděl na list stavů stran vzniku povstání, ale bude se snažit, by věc byla urovnána po dobrém. Hájení práv učinili Čechové přenáhleně a nepatričně.

Srpen, 14, 1618, Paříž.

(Tamže, fol. 262b).

Il a adioutté le faict de Boheme⁹⁾ et prie d'estre plus tost favorable a l'empereur qu'a la cause des estatx du pais, lesquels m'ayant escript, j'ay trouvé mieux de leur faire cognoistre pour ne respondre a leurs lettres, combien i'ai blasmois la temerité de leur entreprise, ayant conseillé neantmoins ledict empereur d'accomoder ce debat par voye de la douceur et offert d'y porter mes conseilz et offices ou il seroit besoin encores que j'aye esté recherché du parti contraire de favoriser leur dessein qu'ilz pretendent appuyé sur la conservation de leurs privileges et le violemment d'iceux qu'ilz disent avoir esté faict contre tout accord et traictéz, mais ores, qu'ilz en fust ainsi, la voye qu'ilz ont choisie est de consequence trop pernicieuse, en fin par tout en la Germanie, ou ma creance peut estre employée ie ne l'epargne point pour empescher le progrez de cette dissension et soubselement.

⁸⁾ Srov. Gindely, I, 281.

⁹⁾ Nuncius v Bernu. Za sdělení jeho jména vděčím laskavosti vatikánského archivu.

10.

Arcibiskup lyonský Diviš ku králi Ludvíkovi XIII.

Papež prosil arcibiskupa znovu, by se král francouzský ujal českých věcí.

Srpen, 29, 1618, Řím.

(Tamže, fol. 269a.)

Le pape m'a commandé d'escrire a Vostre Majesté qu'il recommande a vostre protection et autorité les evesque[s] de Coire et de Syon et l'accomodement des affaires de Boheme et non contant de m'avoir dict cela deux fois en mon audience, il me repliqua pour la 3me comme ie sortois, et me dist que j'escrivisse a Vostre Majesté qu'il faict ceste recommandation de coeur et d'affection en tous ces trois affaires et principalement a celui de Boheme, et je croy qu'outre le principal interest de la religion Sa Sainteté encore si eschauffe a cause de l'argent qu'il luy conviendra de boursier pour secourir l'empereur et le roy de Boheme, si l'accomodement ne se faict bien tost. Je luy dis que Vostre Majesté n'avoit poinct respondu aux lettres des estatz de Boheme, et elle me repartist qu'il eust esté bon que Vostre Majesté leur eust faict response et les eust repris a bon escient de leur faute.

Ladicte Sainteté me parla aussi des affaires de Boheme et me dist que l'empereur l'avoit faict prier instamment de recommander l'accomodement a Vostre Majesté comme elle a desia faict et renouveler maintenant le mesme office d'autant plus necessaire qu'on est en quelque apprehension du duc de Saxe, mais beaucoup plus du comte palatin, lequel asseurement leve des troupes, que l'autorité de Vostre Majesté est grande envers les princes et qu'elle vous prie donc de l'entreposer promptement et affectueusement avant que les choses empirent. Sa Sainteté donne pour les affaires de Boheme quelque secours d'argent mais par mois seulement a commencer quand l'armée sera entré en Bohemes avec d'autres conditions bien stipulées, et au bout de tout cela ce ne sera pas grand cas, neantmoins Vostre Majesté obligera fort Sa Sainteté si elle luy vouloit faire epargner cette despende par un bon accomodement.

L'on attend icy un personnage du roy de Boheme, i'en ay demandé des nouvelles au cardinal Borghese, lequel m'a respondu qu'il croit veritablement qu'il en viendra bien tost pour ce qu'il luy semble qu'il devroit desia estre venu, adioustant que le dict roy de Boheme avoit proposé beaucoup de choses pour iustifier la retention du cardinal Cleissel, mais que iusques icy ce ne sont que parolles et soubcons sans aucune preuve.

11.

Puissieux k arcibiskupovi lyonskému, Divišovi.

Král francouzský se přičiní o uvarování války v Čechách.

Listopad, 7., 1618, Paříž.

(Tamže, fol. 295b).

En Boheme nous ferons ce qui sera des offices du roy pour empêcher la guerre.

12.

Puissieux k arcibiskupovi lyonskému Divišovi.

Charakteristika arcivévody Maxmiliána. Brulart pracuje na urovnání záležitosti českých a doufá, že císař přijme jeho návrhy.

Prosinec, 5., 1618, St. Germain en Laye.

(Tamže, fol. 301b—302a).

C'est dommage du deceds advenu en Allemagne de l'archiduc Maximilian. Il estoit prince rempli de zele et d'affection au bien du public et duquel l'entremise n'eust esté inutile aux differents qui passent entre l'empereur et les estatx de Boheme. Je continue tousiour mes offices de ce costé la pour faciliter une reconciliation et suis bien d'advis que l'empereur ne reiette les ouvertures qui en seront faictes apprehendant pour luy que les condicions que l'on voudra opposer n'empirent par le temps a son desavantage.

13.

Týž k témuž.

České povstání nebezpečným katolictví. Protestanté mohou těžiti ze slabosti císařovy. Poslání vévody z Neversu u císaře pochybným.

Prosinec, 18, 1618, Paříž.

(Tamže, fol. 308b).

Nous apprehendons une suite perilleuse pour les repos de la Germanie et la religion catholique, des mouvemens de Boheme, car iusques ici l'on cognoist que le temps leur est favorable, la pelotte de neige s'appoississant tous les iours et la foiblesse de l'empereur et des siens se decouvrant de plus en plus de maniere qu'il doit, s'il est bien conseillé, essayer de sortir au plus tost de cet ambaratz, s'il venoit faute de luy, durant cette emotion les protestans en tireroient grand advantage. Le roy a ordonné a Monseigneur de Nevers¹⁰⁾ d'y faire tous bons offices, mais ie ne sceay si ce commandement se trouvera encore ur les lieux.

¹⁰⁾ Karel II. z Gonzagy (* 16. března 1580, † 21. září 1637).

14.

Diviš, arcibiskup lyonský k panu z Puissieux.

Císař poslal vídeňského nuncia do Říma k vůli kard. Klehslovi. Kardinál Ditrichštejn psal papeži o chystané dohodě s protestanty, jež bude pro katolíky nevýhodna. Papež s nevolí pozoruje nevyhnutelnost války.

Prosinec, 23, 1618, Řím.

(Tamže, fol. 309a).

Le roy de Boheme a depesché au pape l'auditeur du nonce resident pres de luy pour informer Sa Sainteté particulierement des raisons de la retention du cardinal Cleissel. Il s'est venu ces iours passez en cette cour une lettre du cardinal Diestustain (sic) laquelle contenoit, qu'en fin on viendra a un accomodement qui sera de grand preiudice a la religion catholique et fort honteux a la maison d'Austriche: mais les derniers advis ne parlent que de guerre et des progretz des Bohemiens qui tiennent le pape en peine et luy font prendre resolution de donner plus grand secours a l'empereur, de sorte qu'on est apres a trouver quelque invention de faire un fonds pour cette dépense.

15.

Puissieux k arcibiskupù lyonskému Divišovi.

Dle zpráv z okolí císařova situace se zhoršila. „Unie“ odpověděla vévodovi z Nevers-u celkem odmitavě. Papež musí zakročit u císaře, by vyjednávání šlo rychleji, neb situace se stále zhoršuje.

Leden. 2., 1619, Paříž.

(Tamže, fol. 311b).

Monseigneur l'archeveque de Lyon,

Si vos lettres, que j'attends par l'ordre, estoient arrivées j'aurois plus de subiect de vous rescrire, neantmoins il s'en presente un qui est urgent et important du costé de la Germanie entre l'empereur et les estatz de Boheme qui merite que nous y appliquions nos pensées pour y pourveoir devant que le mal augmente, comme il va tous les jours ainsi que j'ay appris des advis derniers que m'a donné le duc de Nevers qui se treuve en la ville de Vienne et Monseigneur de Baugi, mon resident ordinaire pres de l'empereur. C'est chose digne du soing de nostre St. Pere pour la religion catholique qui receura un notable preiudice du progres desditz protestans, lesquelz on ia commencé a faire paroistre leur union et force, et la foiblesse dudict empereur et

roy Ferdinand avec le peu d'assistance qu'ilz recoivent de leurs amis a ce besoin, ie luy ai faict reiterer mon conseil premier de composer au plus tost ce different a l'amiable pour les accidentz a son autorité et a la religion que i'en apprehendois, ledict duc de Nevers a chargé de moy d'y faire tous bons offices par tout ou ilz seront iugés utiles, et bien recens; les princes de l'Union m'ont faict respondre sur ceux qui leur ont esté faictz de ma part, que si ledict empereur se fust voulu accomoder des le commencement ainsi qu'ilz disent les y avoir connié les choses n'en seroient venues a ces termes. Ilz assurent neantmoins de leur favorable disposition a l'accord et de bien prendre les recordz et conseilz que ie leur ai faict donner en cet endroit, mais ie recognoist qu'il est besoin que Sa Sainteté se monstre de son costé zelée et vigilante pour exhorter ledict empereur et autres qu'il sera requis a faciliter tant qu'en luy sera l'avancement de ce bon oeuvre auquel le retardement apporte tres grand desavantage si plus tost il y eust presté l'oreille ainsi que ie luy fis dire il n'en seroit en cette peine, car depuis ce temps la l'affaire est beaucoup empirée et continuera ainsi a son dommage certain comme il paroist de l'estat auquel lesdictz estatz de Boheme et leur adherents ont reduict les affaires, i'y apporterai tout ce qui est en moy pour mettre fin a cette discorde scachant le preiudice irreparable qu'en recepura autrement la religion catholique.

16.

Puissieux k arcibiskupovi lyonskému Divišovi.

V Paříži činí vše možné dle informací vídeňských. Císařovo postavení je nevýhodné pro válku, prodlužováním se vše ještě zhoršuje.

Leden, 2, 1619, Paříž.

(Tamže, fol. 313a)

Je vous assure que nous ne pouvons faire davantage pour les affaires de Boheme que les offices ordonnés a Msgr de Nevers et au resident Baugy comme ceux qui le continuent serieusement du costé des princes protestans pour les faire apprehender le peril de cette guerre, et que l'empereur ne s'abuse point, il n'est pas propre en moyens, en experiences, ni en capitaines a faire la guerre, comme il appartient pour y avoir honneur et bon succez. Nous parlons de telles affaires comme scavans a nostre dommage et que la dilation empire volontiers les considerations d'accord.

17.

Diviš, arcibiskup lyonský ku králi Ludvíkovi XIII.

Benátčané se rozpakují propustiti španělská vojska do Čech přes Neapol a Terst. Tíseň papežova vyvolaná válečnými přípravami. Nezaručené pověsti o utvoření katol. „Ligy“.

Leden, 12, 1619, Řím.

(Tamže, fol. 316a).

. . . ie croy qu'elle (-Sa Sainteté) entend le secours du roy de Boheme non seulement pour ce que le bruit est icy, que les Venitiens fomentent la rebellion des Bohemes,¹¹⁾ de quoy ilz s'abstiendroient s'iz estoient bien d'accord avec le roy d'Espagne, mais encore pour ce qu'elle croit ce secours ne pouvoir estre donné par aucun endroict, si commodement que si leur [accord] de la restitution estoit concerté, il se trouveroit quelque expedient de faire trouver bon aux Venitiens que ledict secours passe paisiblement par leur goulfe, et i'ay sceu certainement qu'outre la proposition qu'en a faict le grand duc a Venise le cardinal Borghese en a dict icy quelque chose a l'ambassadeur de Venise.¹²⁾ Or, ie croy bien, que si les Espagnols veulent demander la permission de passer, les Venitiens la donneront et seront bien aizes d'acquérir un si bon tiltre a leur pretendue souveraineté dudict goulfe. Neantmoins, comme ils sont fort habilles et avantageux en leurs negotiations, ilz se laissent maintenant entendre qu'ilz n'en veulent rien faire et dient qu'en facon quelconque ilz ne peuvent se resoudre dans les confins de leurs estatz faisant bien leur compte que lesditz Espagnols s'ilz prennent cette route metront de grosses garnisons a Trieste et autres lieux, qui iettront les estatz de la seigneurie en trop de grandes jalousies et incommoditez, adioustent que le roy d'Espagne peut suffizamment secourir le roy de Boheme en luy envoyant de l'argent avec lequel il fera tant de levées qu'il voudra de gens de guerre et que quant il seroit question de luy envoyer effectivement des hommes, il est aisé de les faire passer de l'estat de Milan par les Suisses a Constance et au comté de Tirol et que ce chemin estoit plus cour de beaucoup et plus ascuré que d'avoir faict venir de Milan a Naples les troupes et puis les passer avec milles hazards de la mer et de vents a Trieste qui n'est pas seulement un port et ou le débarquement ne se scauroit faire sans une extreme peine et un extreme danger que tout cela leur faict craindre qu'il y a soub le specieux pretexte de secourir le religion catholique et le roy de Boheme quelque autre

¹¹⁾ Srov. Gindely, I. 373n.

¹²⁾ Girolamo Soranzo. Dle lask. sdělení vatikánského archivu.

dessein caché et que partant ilz ne peuvent consentir a ce passage, ains sont resolu de combattre par mer et par terre et d'empescher la navigation et le débarquement autant qu'il leur sera possible.

Voila ce que m'a dict l'ambassadeur mesme de Venise. Plusieurs croyent que si la seigneurie en demeure en ces termes, les Espagnols ne prendront pas le hazard de passer a Trieste, mais qu'essayant de secourir le roy de Boheme par quelque autre endroit, ilz continueront de publier que leur armement maritime est préparé contre les infideles, et ce pendant il ne manque pas de personnes qui desirent en cette occurrence plus de prudence aux Venitiens, lesquels devoient, ce semble, ouvrir de tous costez leur passages pour esloigner de leurs mers et de leurs estatz l'armee du roy d'Espagne, comme il arriveroit si ses troupes alloient en Boheme, et a lieu de cela ilz aiment mieux maintenir les affaires en soupcon et en deffiance et s'obliger par ce moyen a la continuation d'une tres grande despense laquelle a la fin sera la ruine de cette republique, qui attagnée par le Turc ou par quelque puissant ennemi se trouvera sans argent, et par consequent sans deffence puisque dans ses propres estatz elle n'a quasi point de gens de guerre, et c'est une crainte tout a fait panique de s'imaginer qu'en l'estat auquel sont aujourdhuy les affaires du monde le roy d'Espagne veuille aller prendre noise avec eux pour quelques chasteau d'Istrie ou d'Esclavonie, partant quoy que dient les speculatifs, ie croy que les Venitiens donneront volontiers passage s'il leur est demandé a bon escient, ou ie ne puis faire (estat) de leur conduite a bon escient avec iugement, si non qu'ilz sont tout a fait tombéz en sens reprouvé.

On fait par toutes les Eglises de cette ville des prieres par le commandement du pape et hier fut tenue la congregation des affaires d'Allemagne en laquelle il se dist, que furent exposées les justifications que donne le roy de Boheme de la retraction du cardinal Cleissel et puis il fut discours des moyens d'avoir de l'argent pour secourir l'empereur et ledict roy. Sa Sainteté est fort pressée de ce secours par le roy d'Espagne, par le grand (duc) et les princes d'Allemagne, et elle aussi ne manque pas a leur renvoyer les touef (!) et les semondre d'ouvrir eux mesmes leurs bourses a bon escient.

Il se parle d'une ligue catholique, mais s'il en est quelque chose, les advis en viendront plus tot a Vostre Majesté du costé d'Allemagne comme du mauvais estat auquel estre les affaires pour la religion catholique et pour les princes de la maison d'Autriche en ces quartiers l'a tant a cause du secours et renfort qui vient aux Bohemes de divers endroitz que pour estre ledict empereur

fort mal de la santé. affligé encore par la perte de l'imperatrice qu'il aymoît fort et par dessus tout cela plain de ialousie et de mescontentement du roy de Boheme, lequel n'ose prendre aucune ferme resolution de crainte d'indigner et irriter davantage ledict empereur.

18.

Piussieux k arcibiskupovi lyonskému Divišovi.

Odvaha protestantů vzrůstá. Císaři se doporučuje urovnání rozepře s Čechy dle návrhů vévody z Neversu, Karla II. z Gonzagy.

Leden, 16, 1619, Paříž:

(Tamže, fol. 319a)

Les troubles d'Allemagne nous faschent non pour nos interestz, mais pour ceux du public. Telz commencemens donnent audace aux protestants. L'empereur affligé encore de la perte de sa femme, apres celle de son frere et tout abbatu de courage et de force, il luy importe comme nous luy faisons dire tousiours de finir ces contentions avec les Bohemiens, car le temps ne fera pas pour luy; il a tres bien reçu les offices qui luy ont esté faictz de la part du roy par monseigneur de Nevers.

19.

Diviš, arcibiskup lyonský ku králi Ludvíkovi XIII.

Arcibiskup sdělil papeži o usilování zástupců Francie u císaře. Souhlasí s jejich pacifickými snahami, nebudou-li na úkol katolictví. Nedůvěra papežova ke stavům. Benátčané mluví o katolické „Lize“. Papež zatím jedná jen se Španěly. Zástupce „křesťanských rytířů“ ve Francii.

Leden, 25, 1619, Řím.

(Tamže, fol. 320a—b).

. . . J'ai dict au pape les advis qu'a eu Vostre Majesté du duc de Nevers et de son resident pres l'empereur, et qu'en suite d'iceux Vostre Majesté iuge qu'il seroit a propos d'accomoder au plus tost les mouvemens de Boheme. Sa Sainteté m'a respondu que pouroveu que l'accomodement se puisse faire sans preiudice de la religion catholique elle le desire extremement, et cela, Sire, est fort croyable, car le naturel de Sa Beatitude n'est porté ni aux brouilleries, ni a la guerre, ni a tirer de l'argent de sa bourse dont il est impossible qu'elle se puisse garantir, si cette affaire dure. Elle m'a dict au reste que par les derniers advis qu'elle a eu de ces quartiers la, il sembloit qu'on fast en asses bon termes d'une trefve par l'entremise de l'electeur de Saxe et qu'on ne doubtoit point que si l'on venoit a cela, la paix ne s'en

ensuivist bien tost apres. J'ay enquis Sa Sainteté, si les Bohemes proposent quelques articles preiudiciables a la religion et a l'Eglise, ce quy i'ay faict expressement pour essayer de la faire parler ayant tousiours remarqué en cet affaire plus qu'en aucun autre, elle va fort reservée a moy se contentant de la recommander en general a Vostre Majesté sans entrer en aucune particularité, et a cette fois elle a faict comme de coustume, et m'a respondu qu'on ne scait pas bien encores ce que lesdictz Bohemes demandent, mais que se sont heretiques qui ne peuvent avoir bonne intention, et qu'elle s'assure que Vostre Majesté continuera a faire tous les offices qui pourront despendre de son autorité.

Les Venitiens continuent a dire icy que soubz pretexte de ces affaires de Boheme il se faict une ligue entre le pape et l'empereur, le roy d'Espagne, le grand duc et les princes ecclesiastiques d'Allemagne, mais iusques icy ie ne voy rien qui m'oblige a le croire et ne puis m'imaginer que Sa Sainteté voulust venir a telle resolution et beaucoup (moins) sans en donner compte au préalable a Vostre Majesté a laquelle ie ne scay pas si M. le nonce resident pres d'elle¹³⁾ en aura dict quelque chose, mais Vostre Majesté se pourra souvenir que ie luy ay mandé, il y a quelque temps, qu'ayant touché cette chorde au pape, il me respondit ni avoir pas seulement pensé. Bien, croie ie, qu'entre Sa Sainteté et les Espagnolz il se passe quelque traicté pour adviser au moyens de secourir l'empereur et que chacu d'eux se dechargera le plus qu'il pourra sur l'autre et que le tout se reduira en discours et propositions tant que l'accomodement et la paix s'ensuive s'il est possible.

M. de Nevers a envoyé icy de Vienne cet Italien qui l'alla trouver en France pour l'institution des nouveaux chevaliers. Il a apporté de lettres de l'empereur et du roy de Boheme et dudict Sr. duc de Nevers pour ce dessein sur lequel ie ne scay point encores quelle resolution la pape prendra.

20.

Puissieux k arcibiskupovi lyonskému Divišovi.

Císař byl špatnou situací nucen přistoupiti na francouzské prostřednictví. V případě, že Češi budou vítěziti, mohou se k nim připojiti okolní protestanté. Na to má císaře upozorniti papež. Nesmířka mezi Benátkami a Španělskem trvá k radosti nekatolíků.

¹³⁾ Nunciem v Paříži byl tehdy (dle sdělení vatikánského archivu) arcibiskup rhodský Guido Bentivoglio.

Leden, 30, 1619, Paříž.
(Tamže, fol. 321b.)

. . . vous avez esté informé a plain de mauvais termes ausquelz se trouvent les affaires de Boheme qui ont obligé enfin l'empereur et le roy Ferdinand non obstant les autres princes ia choisis et dénommés pour avancer l'accord entre les parties d'accepter avec action de grace l'entremise de mon autorité que i'essayerai d'employer autant qu'en moy sera en cette occasion au soubtien de la dignite imperiale, au bien de la religion catholique et retablissement d'une bonne concorde. l'estime que l'empereur prendra sage conseil tel que ie luy ai donné de composer au plus tost ces differents a l'amiable sans donner temps et commodité audictz protestans de faire autre progrez et de recognoistre plus avant leur union et puissance en la Germanie, a quoy ie doit estre persuadé et conforté encore par le soing et les offices de Sa Sainteté, car si leurs armes prosperent davantage, il y a grande apparence qu'ilz n'en demeureront pas la, et que d'autres voisins de leur religion voudront suivre leur exemple ce qui ne peut estre qu'au detrimement de nostre sainte foy catholique.

D'ailleurs si les affaires du goulfe et de la restitution des vaisseaux entre le roy d'Espagne et la republique de Venise ne sont accomodez, ne doutés pas que lesdictz protestans ne tirent audace du trouble et de la division de leurs voisins . . .

21.

Puissieux k arcibiskupovi lyonskému Divišovi.

Slabost císařova a roztrštěnost katolíků pomáhají protestantům. Král francouzský učiní vše možné.

Leden, 30, 1619, Paříž.
(Tamže, fol. 322a—b).

. . . en Allemagne, ou il n'est besoin de s'endormir, les protestans estant alertz et esueillés pour se servir de l'occasion de la foiblesse de l'empereur et du peu d'union des catholiques. Quant au roy il y faict son devoir plainement et y continuera ses offices tant quil y aura lieu et apparence d'y travailler avec honneur et utilité : . . .

22.

Diviš, arcibiskup lyonský ku králi Ludvíkovi XIII.

Vévoda neverský poslal do Paříže zástupce „Křesť. rytířů“. Papež nevěřil v jejich úspěch. Nesnáze s poslem rytířstva. Město Karlsruhe vyhlédnuto střediskem k vůli blízkosti Francii.

Únor, 1., 1619, Řím.

(Tamže, fol. 325a—b).

Sire,

J'ai donné dernièrement advis a Vostre Majesté que Mr le duc de Nevers avoit icy envoyé de Vienne cet Italien qui veut instituer un nouvel ordre de chevaliers, et par luy ledict duc m'escrivit la lettre cy ioincte; depuis ie n'ay iamais veu ledict Italien, sinon aujourdhuy qu'il m'est venu dire qu'il s'en retourne demain. Luy aiant esté dict que son affaire est depesché et qu'on le fera porteur de l'expédition, mais on n'a point voulu luy en dire les particularitéz. J'ai sceu d'ailleurs par le pape mesme et par le cardinal de Ste. Susanne que Sa Sainteté donne pouvoir d'eriger un ordre nouveau de chevaliers pour l'Allemagne et desquelz l'empereur sera grand maistre si bon luy semble et que cela s'est faict seulement pour contenter ledic-empereur et le roy de Boheme, lesquelz ont escript icy que moyennant l'erection de cette chevalerie on leur promet un grand secours de quatre mille chevaux et douze mille hommes de pied, a quoy Sa Sainteté n'a gueres de confiance, mais pourtant elle n'a pas voulu que les princes susdictz se puissent plaindre qu'a faute de cette erection se secours leur aye manqué. Ainsi elle l'a approuvé pour l'Allemagne seulement. Voyant cet affaire manié par les agents desdictz empereur et roy de Boheme sans aucunes lettres ni aucun commandement de Vostre Majesté et sans qu'il m'en fust donne aucune part, j'ay supplié Sa Sainteté, si en cette erection elle proposoit disposer quelque chose qui regardast la France et vos subjectz, il luy pleust de m'en donner communication et temps d'advertir Vostre Majesté pour scavoir sa volonté et recevoir ses commandements mais ne m'ayant esté respondu que ce que ie viens de représenter a Vostre Majesté. Je n'ay point estime y devoir rien repliquer ni me devoir entre-mettre en une chose dont ie n'ay aucune commission de Vostre Majesté laquelle recepura ci ioincte la coppie d'un memoire qui a esté sur ce subject présenté au pape et dont la lecture luy fera veoir qu'on propose de se servir de cette chevalerie pour la guerre de Boheme. J'ay appris que depuis ce premier on en a donné quelques autres que ie n'ay peu recouvrer, mais en l'un d'iceux on offroit la ville de Charleville en faire la residence et l'establissement de ces chevaliers, et ladite ville y estoit qualifiée estre hors de la France.

23.

Diviš, arcibiskup lyonský ke králi Ludvikovi XIII.

Král španělský slibil pomoc proti stavům a zbrojí na moři. Benátčané také zbrojí a poskytlí pomoc vévodovi savojskému pro hr. Mansfelda.

Únor, 10., 1619, Řím.

(Tamže, fol. 327b).

Escrit le 16me par la voye de Gennes que l'armement de mer est surcis en Espagne, que le roy d'Espagne s'est declaré a bon escient vouloir servir l'empereur et le roy de Boheme, que les Venitiens arment plus que iamais qu'ilz ont envoyé au duc de Savoye cinquante mil escus pour le comte de Mansfeld . . .

24.

Puissieux k arcibiskupovi lyonskému Divišovi.

Nehotovost německých katolíků. Potřeba dohody. Očekává od vévody neverského odpověď na nabídku, již učinil jeho prostřednictvím českým stavům. Vyjednávání se účastnila i jiná knížata.

Únor, 13., 1619, Paříž.

(Tamže, fol. 328b).

Sa Sainteté a bien raison d'apprehender les evenemens de la guerre d'Allemagne, car les protestans s'i eschauffent a bon escient et les catholiques y monstrent peu de vgeur pour une occasion si urgente, neantmoins i'apprends qu'ilz tiennent maintenant une assemblée pour adviser a la seureté de leurs affaires, mais le meilleur est decomposer au plus tost ce different par les voyes de la douceur et avant que les choses passent plus avant. Le duc de Nevers a envoyé vers les estatx de Boheme pour scavoir quelle sera leur disposition sur l'offre de mon entremise, j'en attends des nouvelles dans peu de jours et autant que i'y pourray estre utile pour l'employe de mon autorité ie luy commanderai d'en estre liberal. Il est vray qu'il y a eu desia d'autres princes dénommés comme bien scauvéz pour estre mediateurs de ce different, ie serai bien aise qu'il le veuillent et puissent terminer recherchant en cela plus le bien de la paix publique que la gloire et le gré de cette negotiation.

25.

Puissieux k arcibiskupovi lyonskému Divišovi.

Situace pro císaře stále horší. Protestantská knížata jsou pro mír, ale je nebezpečí, že v případě úspěchu se připojí k Čechům. Katolíci začínají se probouzeti. Troufalost českých protestantů.

Únor, 13, 1619, Paříž.

(Tamže, fol. 330a).

Aux affaires d'Allemagne nous ni obmettons aucun point de sollicitude et prevoyons que le delay sera tousiours plus dommageable a la maison d'Austriche, nous en jugerons mieux par la response de Boheme qu'attend M de Nevers, mais en general les princes unis ausquelz nous nous sommes adressez nous ont tesmoigné affectionner la paix, et croy certes selon leur bonne coustume qu'ilz sont desireux du repos, mais s'ilz voyent lesdictz estatz de Boheme prosperer en leurs desseins, non seulement ilz conniveront, mais y prendront part volontiers. Les catholiques commencent a se resveiller et croy que s'il faisoient bonne mine seulement, que cela faciliteroit un accord entre les parties, car ni les uns, ni les autres en effort ne sont portez a la guerre. Ceux de la religion pretendue reformée en ce royaume prennent volontiers exemple de l'insolence de leurs voisins . . .

26.

Diviš, arcibiskup lyonský ke králi Ludvíkovi XIII.

Poslání nuncia Verespi-ho. Nesnáze Španělů s Benáťany.

Únor, 25., 1619, Řím.

(Tamže, fol. 331a—b).

Le pape envoie en Allemagne avec tiltre de nonce extraordinaire a l'empereur et au roy de Boheme un prelat Romain, auditeur de la rote, appelé Msgr. Verespi, lequel doit partir dans sept ou huist jours. Sa commission est pour les affaires du cardinal Cleissel, mais on croit qu'outre cela il est envoie encores pour affermir la Ligue catholique d'Allemagne et la preparer en sorte qu'on s'en puisse servir, si les troubles de Boheme continuent, de quoy on attend le succez selon la santé de l'empereur que presentement on dict estre assez bonne, et telle que s'il continue seulement quelques mois en cet estat on ne doute point que la paix ne se fasse en ces quartiers la.

Le cardinal Borgia me visita l'autre jour et me dict qu'il croyoit que l'armement de mer se delasseroit tout a faict et que ces affaires de Boheme obligeront le roy . . . et d'autres pensées

Neantmoins il est vrai que le viceroy de Naple¹⁴⁾ ne laisse point de lever des soldatz de toutes nations, tant qu'il en a peut avoir, et comme les Venitiens ne manquent iamais d'apprehensions et de deffiances, ilz reprennent maintenant leurs anciennes plaintes et dient que les Espagnols voudront passer par leur goulfe le secours qu'ilz envoient a l'empereur, et pourtant ilz se fortifient tous les jours pour l'empescher ledict viceroy.

27.

Puissieux k arcibiskupovi lyonskému Divišovi.

Křesťanští rytíři. Puissieux prostředníkem v českých věcech.

Únor, 27., 1619, Paříž.

(Tamže, fol. 331b).

Monseigneur l'archevesque de Lyon,

Le duc de Nevers me parla partant d'aupres de moy de cet ordre de chevalerie qu'il a désiré estre institué a l'honneur du St. Nom de Dieu et du bien de la religion catholique, sur quoy j'ay trouvé bon qu'il y feist office, et vous avez bien faict neantmoins de prendre garde par de la a ce qu'il ne se passast rien au desavantage de mon service, ainsi que ie l'apprend de la lettre du premier de ce mois et souhaite, qu'il en puisse avec le public tirer benefice aux occasions qui s'offrent en Allemagne et et les protestans se font tousiours tenir de mandats avant que d'accorder une suspension d'arme que l'empereur et le roy Ferdinand retirent les leur du dict royaume. Ledit duc de Nevers a commencé a employé mon entremise pour autant qu'il sera en luy de mon autorité faciliter quelque accomodement qu'il iuge utile audict empereur en l'estat que se treuvent ses affaires dans l'empire et que les princes et estatz de l'Union se comportent en son endroit.

¹⁴⁾ Petr Girón, vévoda z Ossuny (1616—1620):

Pod obojí v jižních Čechách.

František Tischer.

Kamenice Malovcova neb Česká, nyní Kamenicí nad Lipou nazývaná, přiznávala se v době předbělohorské ku straně pod obojí. Dostalof se jí pak té přednosti, že roku 1617 správce církve její kněz Václav Čičmanius děkanem děkanství Pelhřimovského vyvolen a od konsistoře pod obojí dne 1. června r. 1617 potvrzen byl. Vydalať řečeného dne konsistoř pod obojí na kněze Václava do Kamenice následující konfirmaci:

Salus Domino. Jakož ste nám psaní učinili žádajíce, abychom pro zachování dobrého řádu na místě kněze Víta Leona, předešlého děkana, zase jiného hodného natídili a vyhlásili, anobrž i na místě dvojí cti hodného kněze Pavla Černovína jiného seniora postavili. I mnoho sobě takové Vaší žádosti a péče o dobré církve Krista Pána vážíce, tak činíme, a jakož ste sobě jednomyslně dvojí cti hodného kněze Václava Čičmania, správce církve boží v městě České Kamenici, za pana děkana děkanství pelhřimovského vyvolili, item ctihodného kněze Jana Jacobidesa Benešovského, správce církve Staré Červené Řečice, za jednoho seniora vyhlásili, my uznávajíce je osoby hodné a dary božími osvícené, také podle moci a ouřadu nám ode všech tří stavův pod obojí přijímajících v království českém dotčeného dvojí cti hodného kněze Václava Čičmania za pana děkana děkanství pelhřimovského a kněze Jana Jacobidesa za seniora téhož děkanství konfirmujeme a potvrzujeme, o čemž vy vědouce, jich jakožto sobě představených sobě všelijak vážití a poslouchati hleďte; my o nich jiné naděje nejsme, než že v povinnostech svých bedlivě a chvalitebně se chovati budou. S tím milost a ochrana boží s námi se všemi býti rač.

Datum v konsistoři pražské pod obojí ve čtvrtek po neděli první po svaté Trojici (1. Junii) 1617.

Administrátor a assessores konsistoře
pražské pod obojí přijímajících.

Ještě před potvrzením svým za děkana děkanství pelhřimovského psal kněz Čičmanius knězi Tomáši Dentulínovi o poměrech kněží pod obojí a volbě děkana nad kněžstvem tento dopis:

Knězi Tomáši Dentulínovi Německobrodskému, správci církve Kristovy v Chvojnově a senioru x Christus nobiscum. Amen. Dvojí ctihodný muži kněze Tomáši Dentulíne, pane otče mně v Krstu upřímně milý! Nemohše se dočkati žádné odpovědi z naší konsistoře, onehdějšího dne sem naschvál posýlal knězi Vítovi Leonovi,

poněvadž jeho Josef ta psaní nosil; takovou dává odpověď, že k Vám od něho odeslán jest kundšaft na psaní naše, v němž summu jeho klade, že my seniores máme voliti děkana. Mlčíme my, mlčí i konsistoř. Není pak nám dobře býti bez vůdce, obzvláště pak poněvadž nerádové jacísi mezi kněžstvem, a to jmenovitě knězem Matějem (Jandou Čechtickým, farářem) pacovským povstávají, jak mi s žalobou i lítostí píše kněz Jan (Paminondas Brodský, farář) cetorazský, jak sobě v církvi počíná k zhoršení obce, pro zachování se vrchnosti ty převést, odpustě zase vyzdvihuje, kteréž od let 80 uvozeni sou v té církvi, a to vše ženě své k vůli, kteráž, jak by veřejná a nestoudná byla, mnoho mi lidé mluví (ač já ji neznám a ji také nepomlouvám, jediné řeč lidskou kladu). Napsal sem tedy psaní do konsistoře, co by v sobě obsahovalo vyrozumíte. S Vámi se radím, dobře-li tak psáno neb není. Opravte a jaké zdání Vaše oznamte. Chcete li ho tak zanechat, tedy podepište se pod ně a sekrytem svým spečte, já doma přitisknu svůj taky, a od nás to do Prahy pošlu. Kterak se u Vás s Vašimi míváte žádostiv jsem věděti; my tak prostředně, někdy churavi, zase drobet zdravější. Paní manželku i s Vašimi všemi od nás ode všech v Kristu pozdraviti žádám. S tím Pán Bůh s námi. Datum z Kamenice České 28 Maji 1617. Váš upřímný v Kristu syn a kmotr kněz

Václav Čičmanius Pelhřimovský.

Když Čičmanius za děkana děkanství pelhřimovského konsistoři stvrzen psal opět 6. července 1617 knězi Tomáši Dentulínovi: Podle rady Vaší psaní do konsistoře sem poslal. Co za odpověď dala, z psaní vyrozumíte, kteréž přečta, dejte do psaní kněze Jana (Jacobidesa Benešovského, správce církve Staré Červené Řečice), poněvadž se jeho dotýče. Jáť sem se sice toho nenadál, na starší sem ukazoval, ale — co říci nám — máje Vás pana otce upřímného po Pánu Bohu a jiné pány bratry, jemu se poroučím, on pro čest a chválu svého svatého jména a pro vzdělání církve račiž sám pomáhati a posilovati. Kterak se u Vás míváte — dej Pán Bůh, aby dobře bylo — věděti žádám, vinšujíc požehnání božího. My prostředně. Anna moje i s dítkami do Polný k rodičům svým se odbírá k navštívení jich. Jana, syna Vašeho, i s paní Martou manželkou jeho ode mne v Kristu pozdravte. S tím Pán Bůh s námi. Datum v Kamenici České 6. Julii 1617. Váš upřímný syn a kmotr v Kristu kněz Václav Čičmanius.

Přenesení sídla děkana děkanství pelhřimovského velice těžce nesli Pelhřimovští, ačkoliv nově potvrzený děkan jejich rodákem byl. Aby se obhájl a Pelhřimovské k vydání truhlice a pečeti děkanské pohnul, poslal jim kněz Václav následující dopis:

Slovutné a vzácné opatrnosti pánům, panu purkmistru a pánům spoluradním města Pelhřimova, pánům otcům a přátelům mně v Kristu laskavým a příznivým!

Modlitbu křesťanskou vzkazuji. Zdraví s požehnáním hojným a prospěchem mnohým při vyřizování prací jak obecních, tak i domácích Vaším Opatrnostem pane purgkmistře, páni spoluradní, páni otcové a přátelé mně v Kristu laskaví od věčného Boha žádám a vinšuji.

Podle toho lítostivě doslychaje, kterak byste z nějakého nedorozumění ke mně v hněvu pohybovati se ráčili (v příčině na mne vydané konfirmací od JMti pana administrátora a pánův assessorův konsistoře naší pražské pod obojí přijímajících, v níž mne za děkana a jako vůdce nad jiným kněžstvím Páně k děkanství pelhřimovskému přináležejícím vyhláší a konfirmuje), čemuž jak na díle z psaní dvojí cti hodného kněze Tomáše Dentulína, starce počestného, kterýž mi dnův minulých psaní učinil a o záповědi jak truhlice tak pečeti naší kněžské, aby se od Vašich Opatrností státi měla, oznámil, tak na díle i od jiných pánů bratří a lidí dobrých sem vyrozuměti mohl. Pokudž by tomu tak bylo, velikou lítost bych nad tím nésti musel, abych za nějakého nevděčného proti vlasti mé milé kladen a jmín býti měl, ješto z milosti boží hned z dětinství ve školách zůstávavše sem se tomu vynaučil, čím dobrým bych byl povinnen vlasti své a jak jednomu každému k vlasti a přátelům chovati se sluší, tak abych po sobě dobré jméno pozůstaviti mohl, anobrž jak bych mnoho své milé vlasti přál před Pánem Bohem i poctivými pány a sousedy Vašich Opatrností sem ne-jednou protestýroval; že pak konsistoř naše pražská to učinila, já tomu ani rád ani příčina toho nejsem. Ovšem že sem podle povolání svého upřímně spolu i s jinými pány bratřími pracoval, aby mezi námi kněžími ku příkladu jiným a pro dobré církve řád dobrý zachován býti mohl; činil sem to pak ne z všetečnosti, ale podle povinnosti, poněvadž předešlý náš pan děkan, ano i přední senior dvojí cti hodný muž kněz Pavel Černovinus od nás odpuštění vzali, měvše se do církvi tu, kdež jest Pán Bůh ukázal, odebrati, takže již na mne přední správa přicházela podle vyhlášení a postavení nás v povinnostech při konvokaci generální v městě Táboře. Pročež podle té povinnosti sem kráčet i takž — jak sem Bohu i vrchnosti své duchovní přípověď učinil — ji za dosti činiti musel. Dolechše pak, že dvojí cti hodný muž kněz Izaiáš [Camillus Vodňanský], pan děkan Vašich Opatrností, nám kněžím Páně za vůdce a děkana není konfirmován (o čemž mi kněz Vít Leon Žlutický, jako sice i kněz Jan (Větrovský), nyní v Hrobech zůstávající, oznamovali, že to z úst JMti pana administrátora slyšeli) od nás seniorů na kněžstvo

přítomné podáno jest, aby oni sami děkana, koho by míti chtěli nad sebou, volili. Ode mně pak a dvojí cti hodného kněze Tomáše Dentulína volení seniora se stalo, kteréžto hlasy když sme do konsistoře odeslali, kundšoft od JMti pana administrátora jest nám přinešen, v němž se ohlásiti ráčil, že na to odpověď při nejprvnějším k nám poselství míti z konsistoře budeme. Po několika časích, an již kněz Izaiáš dobře se usadil, sme psaní psali, nadávše se, že vždy nám sám za děkana bude. Poněvadž se tak chvíle protahovala, psaní však takové, v němž jak Vaším Opatrnostem tak žádnému nic na ujmu ani psáno ani v něm obsaženo nebylo, tak jakž sem i vejpis jeho poslati mínil Vaším Opatrnostem, než že sem doslechl, co v konsistoři již prve ukázané jest, pročež za věc bezpotřebnou to sem býti položil. (Dokončení.)

Víra Táborů.

Ant. Novák.

(Pokračování.)

Zatím co Tábor byl zmítán osudnými spory dogmatickými, snažili se Pražané stanoviti pevně články víry na důležité synodě kněžské v Praze 7. VII. 1421.⁷⁰⁾

Zmíněná synoda měla zabrániti všemu radikalismu v Praze a její usnesení v mnoha bodech byla namířena — třeba jen nepřímo — proti Táborům, kteří v Praze ztráceli vliv. Konala se pod vlivem Jakoubka a Příbrama, kteří spolu s dvěma jinými stali se řediteli a správci duchovenstva.

Z usnesení synody směřoval proti Táborům především článek 4., v němž se zapovídá zavádění všech novot bez vůle zvolených správců. Zvláště důtklivě se zapovídají bludné traktáty eucharistické.

Na červencové synodě kněžské byla víra v eucharistii stanovena zcela ve smyslu církve, až na přijímání dětí a podávání pod obojí. Ve článku pátém stanoví se řád mše svaté dle vzoru prvotní církve s malými pouze změnami ve smyslu dobrého zdání university z r. 1417.⁷¹⁾

Svátosti podrželi Pražané všecky. Rovněž nadále měl platiti rozdíl mezi knězem a laikem. Ostře obrací se článek 7. proti panování a světskému panství kněží.

Proti Táborům směřuje zákaz vynechávati při svátosti pokání ušní zpověď, opomíjeti kněžské hodinky a zneužívatí svatých olejů.

⁷⁰⁾ Palacký: Urk. Beiträge, 128.

⁷¹⁾ Archiv český VI. 36.

Ale Táboři nepřijali těchto koncesí a protestovali proti usnesení synody zvláště v kusích, které se týkaly řádů kostelních. Dle svědectví Příbramova slíbili Táboři držeti věrně aspoň vyřčení apoštolská a práva sboru Nicejského. Univerzita pro svůj konservatismus nestačila vývoji. Nesouhlasil s ní ani Jakoubek. Také čtyřčlenná komise mistrů pražských se Želivským, nemohla přimět Táboře k poslušnosti. Želivský, který stal se ke konci roku 1421 diktátorem v Praze, dovedl vliv mistrů a university stlačit na minimum. Tábořské bratrstvo stalo se po vítězství Žižkově nad Zikmundem pánem situace na venkově i v Praze.

Chiliasmus, který měl na vývoj dogmatických názorů na Táboře tak mocný vliv, zanikl tak rychle, jak rychle vybuchel. Když se v únoru 1420 nedostavil prorokovaný konec světa, schladly do šílenství rozpálené mozky a mezi lidem šířila se klidnější nálada. Koncem r. 1420 není již po chiliasmu stopy.

Eucharistické traktáty tábořské.

Zvolený biskup tábořský Mikuláš snaží se patrně na nátlak Žižkův zavést na Táboře pořádek i v otázkách věroučných. Než i jemu vadila minulost.

Polemické traktáty mistrů pražských, dříve již zmíněné,⁷²⁾ a obsah bludných článků předčítaných u Zmrzlíků v prosinci 1420 svědčí, že na Táboře bylo známo více traktátů než jeden Kánišův a dva Martinkovy. Žaloba Rokycanova⁷³⁾ že slov Kristových při konsekraci, která dle názoru Kánišova dlužno bráti obrazně, Mikuláš Biskupec nepopíral, ano užil jich v traktátu svém „in vulgari“ a potom v traktátu proti Kánišovi tvrdil opět opak a že to učinil, když byl ještě „capitaneus Wlchovczonis in Tabor“, přivádí nás k domněnce, že nejstarší svůj známý traktát „Ad magnificationem“ psal Biskupec před traktátem proti Kánišovi, tedy ještě před koncem r. 1421. Toto datování podporováno je závislostí traktátu samého na traktátech Martinkových. Biskupec polemizuje též v českém textu s výklady protivníků, že tělo Kristovo oslavené změnilo se úplně v přirozenost božskou a přijalo zvláštnosti božské a proto může jeho duch býti všude, kteréžto tvrzení najdeme v Jakoubkově traktátu „Jesus Christus, Dominus et Salvator“, psaném po naříkavém listu Biskupce a Jičina proti Martinkovi v únoru 1421. Objevil ho Sedlák v Mikulově.⁷⁴⁾

⁷²⁾ Viz str. 17.—18.

⁷³⁾ Nejedlý: Prameny 125.

⁷⁴⁾ Hlídka XXX, 123.

Tímto protivníkem Biskupcovým je tedy sám Jakoubek, který ve zmíněném traktátu v 7. článku tvrdí, že oslavené tělo Kristovo může býti současně na všech místech. Termín a quo byl by konec února 1421, kdy Jakoubek dal kázati po všech kostelích proti Pikartům, a termin ad quem bylo by psaní Martinovo před jeho smrtí v srpnu 1421, v němž si libuje, že Táboři již mnoho zlého zkazili.⁷⁵⁾ Traktát Biskupcův znamenal opravdu značný krok v levo.

Vynucený traktát proti Kánišovi měl býti pro Biskupce odvoláním bludů vlastního traktátu „Ad magnificationem“.

Jen tak si lze vysvětliti, proč při projednávání otázky všudypřítomnosti oslaveného těla Kristova, praví ironicky Biskupce v traktátu proti Kánišovi, že by neměl vlastně ani věřící poučovati o tom, že Kristus nemůže býti na dvou neb třech místech současně, jak tvrdí Kániš. Vždyť sám tvrdil totéž v prvním svém traktátu. Stejně výsměšně jest myšlena obava, že „všetečně“ a doplna nesmí se ptáti, boje se, aby více nemyslel, než jest potřeba“, čili než k čemu „per tortorem“ byl donucen.

Ostatní vysvitne z traktátu samého.

Ad magnificationem.

Tento traktát, jehož plný název jest „Ad sacramenti eucharistiae in veritate magnificationem“ jest nejstarším známým traktátem Biskupcovým. K jeho autorství přiznal se Biskupce při hádání na Konopišti. V českém opise traktátu ze sborníku Krasonického⁷⁶⁾ praví se o něm, že byl sebrán od Táborů, přijat od pražských měšťanů a mistrů a zapsán v knihy na rathause Starého Města Pražského. Po útoku Příbramově byl zase z knih vymazán.

V opise se praví, že tento traktát jest sebrán a sepsán od Táborů, jakž jejich kronika a pře ukazuje, léta od narození Syna Božího tisícího čtyřstého třímědicitmého. Dále se opisuje z kroniky, že Příbram byl se svým polemickým traktátem „Surge Domine“ na hádání konopištském přemožen a táborský traktát jakožto pravý a křesťanský ke čtení svobodnému vypovědín. Datum 1430 netýká se však traktátu samého, ale kroniky, která r. 1430 na Tři krále byla ve své první části dokončena a na veřejnost dána.

Traktát jest zachován česky v rukopise zhořeleckém, odkudž jednotlivé artikule otiskuje Goll.⁷⁷⁾ Český text jest též ve

⁷⁵⁾ Tato poznámka může se také týkati traktátu Němcova.

⁷⁶⁾ Opis mus. IV. A 25.

⁷⁷⁾ Č. Č. M. 1878 str. 286. Quellen und Unters. II. A. 61—62.

sborníku Krasonického a opis je v pražském museu⁷⁸⁾. Důkladný výčet článků z tohoto traktátu zachoval Příbram ve svém traktátu „Surge Domine“.⁷⁹⁾ Latinský text konečně objevil Sedlák v Mikulově, ale uveřejnil jen obsah.⁸⁰⁾ Stejně znění má text berlínský.⁸¹⁾

Z těchto několika textů podávám stručný obsah. V úvodě je oblíbená sentence Biskupcova: Pravda přemáhá a zůstává až na věky. Omíouvá se, že nechce psáti proti cti a svátosti těla a krve Páně, „jenž v té svátosti právě přítomně obyčejem duchovním jsa, hodným dává život, pastvu, rozkoš, posílení duchovní, utěšení i všeliké nasycení“ — nýbrž chce jen proti myšlenému a v zákoně nedoloženému rozumu, jež od mnoha set let a i podnes mnozí mají zavést pravé uctívání. Proto klade si otázku 1. Jest-li je-li Kristus kde zde na zemi po svém na nebe vstoupení osobně a podstatně v tom těle a v té velikosti, v kterém a v které vstal jest z mrtvých a na nebesa vstoupil, ani na to jeho svatí apoštolé hledí? Cituje nejprve z Písma důvody pro, pak cituje místa z nichž plyne, že Kristus osobně a podstatně jest v nebi po svém na nebe vstoupení a nesestoupí s nebe až do dne soudného. Každý má věriti, že Kristus zde na zemi jest se svatými duchovně, skrze víru, skrze Ducha sv., skrze lásku, milost, moc, pravdu a jiným, kterým On ráčí obyčejem. Biskupec připouští, že Kristus podle některého svého bytu zde na zemi s námi jest a bude ustavičně až do skonání světa, podle jiného bytu zde s námi není. Protož potřebí je pilně znamenati, že Kristus podle člověčenství rozličný byt má, jímžto v rozličných věcech jest a na rozličných místech. Jeden byt má nejprvní a nejvyšší, osobní a podstatný, podle kteréhož jest tu, kdež tělo jeho přirozené přebývá. Toto tělo, „ač má dary oslaveného těla nade všechny jiné, se svou velikostí, těžkostí, se všemi údy“ jest v nebi a „ač již oslavené, ušlechtilé, křepké, pronikavé, rychlé, beze vši nemoci⁸²⁾ není podstatně a osobně na zemi, aniž sestoupí s nebe až do dne soudného. Jako pokud chodil na zemi, nemohl býti na více místech současně, tak také s tělem oslaveným může být osobně jen na jednom zvláštním místě a není na jeden čas osobně všudy aneb na místech rozličných.⁸³⁾

⁷⁸⁾ IV. A 25.

⁷⁹⁾ Separ. str. 56. Zvl. ottsk Hlídka.

⁸⁰⁾ Sedlák: Euchar. traktáty Táb. Hlídka XXX. 433.

⁸¹⁾ Jastrebov: Etjudy o Petrě Chelčickom i jeho vremeni. Petr. 19: 8; str. 205—208.

⁸²⁾ Z Němcova traktátu: »Cum spiritus veritatis.« Sedlák: Separ. str. 9.

⁸³⁾ Příbram: Surge Domine. Separ. str. 59.

2. „Jiný byt Kristův, kterýž má Kristus podle svého člověčenství, jímž jest se svatými a ve svatých zde na zemi duchovně, neboť Kristus nahoře na nebi přebýváje osobně tělem svým přirozeným jest zde na zemi svým duchem a to rozličně, to jest skrze Ducha sv., „skrze víru, lásku, milost, skrze slovo, pravdu, moc, múdrot a světlo své věrné obraňuje, jím spomáhaje, duchem svým hojně obohacuje a všelikterak v dobrém rozplozuje“.⁸⁴⁾

V tom se moc jeho veliká zjevuje⁸⁵⁾, že on tu, kdež osobně není, činí velkou mocí své zde na zemi obživuje a posiluje svých v jich nesnázích a rozličně utěšuje, a „větší víry jest ten, kdo věří, že Kristus jinde osobně sa, zde moc svou ukazuje a rozličně milosti v duších svých věrných působí, než ten, kdož nevěří, že by to mohl učiniti jinak, leč by tu osobně byl. Proto Kristus není zde na zemi osobně, nýbrž duchovně, jak písmo od Biskupce dovozená toho zvěstují. Odpůrci snaží se z Písma dovoditi opak. Proti výkladu protivníků⁸⁶⁾, že „tělo Kristovo jakž jest oslaveno, změnilo jest úplně přirozené v Božské a všechny zvláštnosti božství že jest přijalo, tak že by již nebylo tělo, ale duch všudy rozšířený jako i božství“⁸⁷⁾ dokazuje Biskupec z Písma, že tělo oslavené zůstalo tělem a všichni ho uzří při posledním soudu.

A ještě podnes Kristovo tělo aneb člověčenství menší jest než božství a není úplně božství připodobněné aneb v božství proměněné. A tak již může každý rozuměti, že tělo Kristovo oslavené neproměnilo se jest úplně v přirození Božské, že by již více nebylo tělo, ale duch všude rozšířený jako božství. Tedy protivníci jsou falešní prorokové a svůdci. Na konci prohlašuje Biskupec, že jest ochoten se podrobiti lepšímu poučení z Písma, neboť nechce v čem neústupným býti.

Tento text jest souhlasný v traktátu objeveném Sedlákem v rukopise masejním i excerptu Gollově z latinského textu rukopisu zhořeleckého.

Leč Příbramův⁸⁸⁾ polemický traktát má značné a důležité plus. Chybí tu aplikace na přítomnost Kristovu ve svátosti Oltářní,

⁸⁴⁾ Příklady vzaty z Němce. Viz Separ. 7. (locutiones figmativae.)

⁸⁵⁾ U Příbrama v Surge Domine čl. třetí. Separ. str. 59.

⁸⁶⁾ Narážka na Jakoubkův traktát »Jesus Christus, Dom. et Salv.« čl. 7. Hlídka XXX. 123.

⁸⁷⁾ Shodný citát sv. Pavla o oslavení Krista u Jakoubka i Biskupce.

⁸⁸⁾ »Surge Domine« (Sep. strana 80) má rovněž příklady z Písma, s nimiž polemizuje Biskupec. Ale poněvadž tatáž látka jest již v Kánišově traktátu, nemůže se činiti závěr z podobnosti citátu. Příbram opakuje asi důkaz Jakoubkův.

tedy vlastně odpověď na otázku položenou v úvodě traktátu, je-li Kristus po svém na nebe vstoupení osobně a podstatně na zemi (ve svátosti) skutečně přítomen.

Příbram ve zmíněném traktátu, ve kterém zove Biskupce „pestileus pastor luporum tuorum et ferarum agrestium custos“ podává výčet bludů v jedenácti člancích, z nichž jen pět jedná o látce uvedeného traktátu. Je tedy otázkou, odkud čerpá Příbram druhých šest thesí: Kristus osobně ve svátosti přítomen není, poněvadž pravé a podstatné tělo jeho sedí po pravici Otce, odkudž nesestoupí do dne soudného. Ve svátosti není tedy tělo Kristovo, ale jsou tam jeho moc, síla a milost, což jsou případy tělesné. Tělo Kristovo jest tam tedy oněmi jmenovanými případy, ne účinně ani formálně, nýbrž jeho přítomnost jest nižšího způsobu, než objektivná a méně dokonaleji, než v kterémkoli (chlebu) pokrmu nežehnaném, jako zdraví ve květině. Tělo Kristovo jest tedy ve svátosti méně dokonale než milostí v člověku dobrém. Proto Kristus, mluvě o posvátném chlebu, rozuměl svým tělem cnosti a milosti plynoucí z jeho těla a ne své pravé a skutečné tělo.

Příbram vyčítá Biskupcovi, že klade eucharistii na roveň ostatním svátostem, tvrzením, že v ní je Kristus jen mocí, silou a milostí přítomen. Následuje prý Viklefa a zneužívá termínů vere, realiter, presentialiter a spiritualiter⁸⁹⁾, rozuměje tím pravdivost slova a zákona božského, reálnost obrazu a vztahu, přítomnost moci a milosti a duchovnost milosti. Podobně terminu sacramentaliter užívá prý Biskupce nesprávně, nazýváje chléb eucharistie svatým objektivně a jaksi obrazně od svatosti těla Kristova v nebi, čímž prý má moc pohnouti duši, by zbožně připomínala utrpení Páně (Viklef, Trialogus IV. cap.)

Příbram polemizuje tudíž v textu buď se ztraceným závěrem traktátu nebo s jiným eucharistickým traktátem. To jest pravděpodobnější. Podle některých známek jest to Němcův traktát „Cum spiritus veritatis“.⁹⁰⁾

Příbram bojuje tu s Viklefskými termíny vere, realiter, sacramentaliter, spiritualiter atd., které prvně najdeme u Němce⁹¹⁾ a pak v traktátu soudobém „De quattuor modis essendi“.⁹²⁾ Nejistotu Příbramovu, pokud se autora týče, vysvětlíme tím, že

⁸⁹⁾ Sedlák: Sep. str. 70.

⁹⁰⁾ Cum spiritus veritatis. Sep. str. 7, 70. (sequeris ducem tuum) str. 71.

⁹¹⁾ Separ. str. 12.

⁹²⁾ ibidem str. 41.

kněží táborští, snad z obavy před Žižkou, své traktáty nepodpisovali. Připomeneme-li si, že již r. 1418 neb na počátku roku 1419 píše Příbram protitáborský traktát „Ad occurendum homini insano“ a Jakoubek začátkem r. 1421 traktát „Jesus Christus Dominus et Salvator“, připustíme, že traktát Biskupcův „Ad magnificationem“ byl napsán před koncem r. 1421, za pikartské éry na Táboře a byl nepochybně polemikou se zmíněnými traktáty mistrů pražských.⁹³⁾

Biskupec obírá se v tomto traktátě látkou obdobnou, co Kániš, který prý populárně řekl o přítomnosti Kristově na zemi: „Vstúpil na nebesa, ten tam!“ Také charakteristickou větu Kánišovu: „Jísti tělo a píti krev Páně znamená stávati se účastným jeho cností“, převzal Biskupec. Pramenem pro oba tyto tábořské kněze Biskupce a Němce byl Viklef, který napsal o svátosti oltářní⁹⁴⁾: „Po vstoupení Kristovu nikdež není těla božího na zemi a tělo Kristovo nemá v té svátosti nic přirozeného a není tu ani bytem svým, ani tělem svým. Kristus je toliko posvátně a u figuře v té svátosti.“

Marně tenkrát omlouval Příbram Viklefa⁹⁵⁾, kterého si ještě vážil, že to nemyslel tak, jak si to vykládají Táboři.

O existenci obou traktátů dovidáme se na hádání konopištském v červenci 1423.⁹⁶⁾ Biskupec si tam ztěžuje, že Příbram jeho traktát „Ad sacramenti Eucharistie in veritate magnificationem“ a jeho po celé zemi zostudil svým traktátem „Exsurge Domine tu et arca testamenti tui“. Biskupec prý ve svém traktátu vykládal, že Kristus po svém na nebe vstoupení není nikde na zemi s tím tělem a v té velikosti, s kterým vstal z mrtvých a vstoupil na nebesa. Příbram však nesprávně vyložil jedno rčení z jeho traktátu a ukřivdil velice Biskupcovi. Sám ale ve svém traktátu dopustil se několika bludů — zvláště ve chvalořeči na kněžské důstojenství. Příbram prý zprvu zapíral svůj traktát, ale pak se přiznal k němu.

Obě strany shodly se na tom, aby oba traktáty byly prozkoumány od zvláštních komisí. Biskupcův zkoumal Příbram a kněz tábořský Havel ze Sušice, Příbramův Jakoubek a tábořský kněz Václav. První komise opravila a doplnila traktát Biskupcův a prohlásila ve shromáždění, že je schválen ku veřejnému čtení. Druhá komise, jež měla opravit bludy v něm označené Biskupcem,

⁹³⁾ De 4 modis essendi. cap. 38—49.

⁹⁴⁾ Život kněží Tábořských: Čas. kat. duch. str. 329.

⁹⁵⁾ O závislosti na Viklefovi viz Příbramovo přiznání. Krofta: Jastr. Sudie str. 27.

⁹⁶⁾ H. II. 574—589.

neučinila vinou Jakoubkovou nic z toho a traktát byl neopravený rozšiřován po Čechách.

Příbram líčí spor jinak:⁹⁷⁾ „Traktát Biskupcův byl shledán v mnohých kusích bludným a byl opraven rukou kněze Havla. Také čtyři světští posluchači toto opravení schválili a první traktát bludný a neřádný jednostejně zavrhlí a potupili. Pražští a Táborští kněží mají na kazatelkách ohlásiti, aby nikdo traktátu Biskupcova neopraveného nedržel ani nepřijímal. Přes to Biskupec s jinými kněžími ten traktát neopravený po obcích a městech rozepsali a po celé zemi rozseli a tím jsou přemnohá srdce sprostná bludy a kacířstvím naprznili a nakvasili, a víry své a úmluvy na tom roku nedrželí.“

Sedlák dává za pravdu Příbramovi. Výsledek revise obou traktátů musil býti příznivý pro Příbrama, protože tento byl v komisi censurující Biskupcův traktát, kdežto jeho traktát posuzoval Jakoubek. Podle dosud objevených textů lze souditi, že se nám zachoval jen opravený traktát Biskupcův, ačli Příbram své plus nevyvodil sám ze známých vět Biskupcova traktátu neb přimícháním thesí jiného jeho traktátu.

Co se týče obsahu tohoto jakož i ostatních tábořských eucharistických traktátů jest charakteristické, že Táboři ve svém rationalismu a pýše chtěli řešiti problémy, na které svým vzděláním nestačili a víry ve všemohoucnost Boží a pokory, kterou doporučoval Příbram, dávno neměli.

Drobné články.

Byl hrad Kornouz Ješkovi z Kolovrat r. 1387 rozbořen ?

Při své práci o klášteře augustiánů poustevníků v Ročově narazil jsem na Kornouz (neb Mšec), kde zakladatel kláštera toho Albrecht z Kolovrat dává ze dvora Ohrobec u Kornouzu a z vinice úplný desátek (zakládací listina tištěna jest v Pelzlově spise o králi Václavovi). A poněvadž jsem nemohl najíti mezi syny Albrechtovými Ješka z Kolovrat leda jen jednou při Hřivicích 1362 31. května (manual. confor. 177), kde Albrecht, otec Janův podává kněze k faře v Hřivicích spolu ještě s jinými patrony, pátral jsem dále, jestliže onoho Ješka z Kolovrat zastihnu jinde. Leč v Kornouze jsem jej až do r. 1387 nezastihl, jen Albrechta mladšího při podávání kněze k faře Kornouzské a Jana z Kolovrat teprv po roce 1397 spolu s bratrem Albrechtem, kte-

⁹⁷⁾ Čas. kat. duch. 1863 str. 373.

Říř oba byli synové Mikuláše, druhorozeného syna Albrechta, zakladatele kláštera ročovského. Lákalo mne znova zvěděti pravdu o rozboření hradu kornouzského a tu jsem počal srovnávati všecky zprávy o tom.

První pramen jsou letopisové čeští, které vydal Palacký r. 1829. Tam čtu k roku 1388 strana 4. Leta od narození syna božieho 1388 pan Markvart z Vartemberka, kterýž v ty časy držel Žleby hrad najprv počal válku v zemi po ciesařově Karlově smrti proti králi Václavovi a počal v zemi lúpiti. A potom král Václav rozhněvav se i kázal Žleby obehnati. I dobychu Žlebův a pana Markvarta nesechu do vězení a potom jest brzo hořem umřel a rozbořichu jemu Žleby, Rohozec a Zbiroh.

Potom král kázal k Kornhúzu přitřhnúti i dobychu jeho a káza jej také rozbořiti, neb s něho velmi zemi škodili.

Hájek přičinil k této zprávě o Kornouzu: leta tisícího třístého osmdesátého čtvrtého (tedy ne podle letopisů 1388) Ješek z Kolovrat a na Kornhauze měl s týmž Markvartem (z Vartemberka) nějaké srozumění tak, že jeden druhému těch berných pacholků půjčoval, kteříž také z Kornhauzu časté sjezdy činíce, nemalé činili po silnicích škody. Král povolav téhož Ješka na Vyšehrad kázal jej do těžkého vězení zavřiti a poslav Bohuši Hanka z Pacova kázal Kornhauz rozbořiti.

List CCCLIII.

Hájek přidal jméno Kolovrata Ješka a Bohuše Hanka z Pacova jako rozbořitele Kornouzu jménem královým.

Pelcl ve svém životopisu krále Václava str. 229. vzal z Hájka jméno Jaška z Kolovrat, který se dostavuje na Vyšehrad ke králi a jest tu vězněn a zámek jeho Kornouz se zemí srovnán jest. Pelcl opravuje rok Hájkův a umísťuje událost v roce 1390 tedy odlišnou od letopisů r. 1388.

Palacký d. n. č. II. díl str. 384 jubilejní vydání pro lid 1387. Jeden z předních pánů českých Markvart z Vartemberka pán na Žlebích, Rohozci a Zbirově nabyt té smutné pověsti, že první byl, jenž obnovil v zemi dávno již odvyklé nepokoje a záští. Měv u soudu zemského cosi činiti a byv odsouzen, toužil na křivdu, která prý nálezem soudním jemu byla se stala. Když pak soudcové na další jeho námitky neohlédali se, on konečně ku svépomoci a násilí útočiště vzav již během roku 1387 odpověděl králi a zemi vůbec. I našel brzy pomocníkův dosti, kteří jeho jménem veřejně po silnicích loupíce, lidi jímající a šacující a všeliké pychy provádíce pobouřili celou zemi.

A příkladu jeho následoval nevíme z jaké příčiny jeden pán z Kolovrat a na Kornhause. Král viděl se nucen v tuhé zimě.

hned na počátku roku 1388 prohlásiti veřejnou hotovost proti oběma pánům. A když pan Markvart vši mocí se bránil, válka domácí stala se nad očekávání těžkou a prodloužila se až do letního času 1388 avšak hrady Žleby, Rohozec a Zbirov dobyty outokem i rozbořeny a pan Markvart sám octnul se konečně v zajetí, v kterémž i r. 1392 hořem prý umřel. Také Kornhaus dobyt jest a rozbořen.

Sedláček v Hradech VIII. 157. píše o Mšeci, že stál již r. 1318., když tu vladyka Dcheř seděl. Za nějaký čas nabyl ho Albrecht z Kolovrat předek všech pozdějších pánů téhož hesla. (Nabyl ho mezi r. 1347—1361.). R. 1361 když učinil námluvu o hranice mezi panstvím Křivoklátským a vesnicemi svými Mšecem a Žehrovici ještě tuším sídla vladyckého ve Mšeci nebylo (Glafeý Anecdota I. 384). Byli tu jen četní zemané, kteří se znenáhla dostali Kolovratovi. Ale nedlouho potom Albrecht, jenž byl maršálkem králové 1363 (conf. I. 27. Emler) tvrz novou tu vyzdvihl a ji jménem Kornhauz nazval. R. 1380 založil klášter ročovský a měl již čtyři zrostlé syny Albrechta, Mikuláše, Purkarta a Herborta. Když Mikuláš, který zemřel v roce jednom s otcem Albrechtem r. 1392, stal se Herbort z Ročova poručníkem synů Mikulášových Albrechta a Jana. Častěji se čte jméno Albrechta Kornhusského, ale nelze poznati, má-li se na otce neb syna rozuměti. (My pravíme, že se má rozuměti syn Albrecht).

Jisto jest, že když Markvart z Vartemberka první od smrti císaře Karla nepokoje v zemi způsobil a proti králi Václavovi se zbouřil, nějaký pán z Kolovrat jemu z Kornhauza pomáhal. Ale po zkrocení a zajetí Markvartově r. 1388 přitrhlo vojsko královo ke Kornhauzu jenž byl dobyt a rozbořen.

Jediný Tomek pomínul rozboření Kornhauzu a odboje jednoho z Kolovrat a zmiňuje se jen o Markvartovi z Vartemberka (Tomek Děje král. čes. vydání V. strana 140.). A měl k tomu příčiny; neb znal zápis z r. 1402 z miscellane arch. m. Prahy nyní číslo 2096 str. 9., který tuto doslovně podáváme:

Anno domini MCCCCII (1402) feria III. ante Gregorii a purgravio castrensi hoc reportatum:

Item Gilko, qui fuit aput Andream servitorem domini Alberti de Cornhauz famulus narravit in tormentis et fassus est in castro pragensi, quia recepit tres equos in via et in strata publica penes Ruda prope Strassecki hominibus abbatis de Plass et y (1½ kopy) sexagenarum grossorum et opasanye, quod cum Andrea domino suo et cum Alberto dicto Byesscowicz filio Byesskowconi de Byesskowicz et cum suo famulo dicto Kaplan et cum Zdenkone

servitore Alberti antedicto de Kornhauz et cum Wilhelmo eciam servitore ejusdem domini Alberti de Cornhauz et est decolatus in maiori civitate parte antique civitatis pragensis.

Item idem Gilko detentus est cum tribus equis subtractis spolii in Hradczano et alium equum Zdenko vendidit in Slana civitate sed nescit, cui vendidit.

Item Czykel eciam servior ejusdem domini Alberti de Kornhauz emit tercium equum de eisdem subtractis, que hucusque habuit sciens bene eundem equum fore spolio subtractum.

Item idem Gilco fuit prius apud Wanyconem dictum Kiuyal in servicio, qui nunc est apud dominum Ulricum dictum Zagiecz in Rzydhost et cum eodem Wanycone domino suo tunc temporis receperunt retro Myelnyk tempore noctis quadam in silva quinque equos et cum Paulo dicto Salan de Klenczie et cum fratre suo dicto Zawisse et cum eisdem fuit quidam Beba, qui nunc est in Budinye suspensus et eosdem hinc inde vendiderunt.

Item narravit quod Boztiech et Martinus famulus ejus, qui nunc sunt in Kornhauz et Hanuss et Vnrieg famulus Hanussii et Duchco dictus Spyevak omnes servitores domini de Kornhauz semper receperunt tempore noctis et receperunt in stratis et viis et ubicumque potuerunt et ista omnia fiunt cum scitu ejusdem Alberti de Kornhauz.

Duchco dictus Spyewak casu est interfectus in parte minori pragensi sub castro ante festum penthecostes.

Český překlad: Leta páně 1402 7. března od purkrabí hradu (pražského) tato zpráva dána jest.

Jílek, který byl u Ondřeje panoše pana Albrechta z Kornhauzu služebníkem vyprávěl na mučení a přiznal se na hradě pražském, že lapil tři koně na cestě a veřejné silnici u Rudy (vesnice) blíž Strašecího lidem opata plaského a vzal půl duhé kopy grošů a opásání a spolu s Albrechtem Běškovcem synem Běškovce z Běškovic a služebníkem jeho řečeným kaplan a se Zdeňkem panošem Albrechta výš řečeného z Kornhauzu a s Vilémem takéž panošem téhož Albrechta z Kornhauzu a jest sťat v starém městě pražském.

Týž Jílek chycen jest se 3 koňmi kradenými na Hradčanech a jiného koně prodal Zdeněk ve Slaném městě, neví však, komu jej prodal.

Těž Cikel panoš téhož pana Albrechta z Kornhauzu koupil třetího koně z těch lapených, které posud držel věda dobře, že týž kůň byl polapen.

Týž Jílek byl dříve u Vaníka Kujala ve službě, který jest nyní u pana Oldřicha Zajíce v Ředhošti a s tímtež Vaníkem toho

časů lapili za Mělníkem v jedné noci v lese 5 koňů s Pavlem Salanem z Klenčí a s bratrem jeho Závišem a s nimi byl jakýsi Beba, který nyní jest v Budyni pověšen a tu a tam je prodali.

Těž vyprávěl, že Božtěch a Martin služebník jeho, kteří jsou nyní v Kornhauze a Hanuš a Uměj sluha jeho a Duchek řečený Spěvák, všichni sluhové pána z Kornouzu lapali vždy v noci na silnicích a cestách a kdekoliv mohli a to vše se děje s vědomím Albrechta z Kolovrat.

Duchek Spěvák již jest odpraven na Malé Straně pražské pod hradem před svátky svatodušními.

Ze všech těchto zpráv plyne, že ne roku 1384 neb 1388 nýbrž později daly se časté pleny od sluhů Albrechta z Kolovrat a že ztrestání Albrechta z Kolovrat, jestli se skutečně stalo, nemá se klásti do let, jak letopisy udávají, an zámek Kornouzský teprv později byl vystaven. Jméno Ješka z Kolovrat jest výmysl Hájkův.

Pro poznání synů zakladatele kláštera ročovského i o tom se zmíniti sluší, že poručník synů Mikuláše Kolovrata na Kornouze Habart, kterému se dostalo dělením synů Albrechtových Ročova (nyní horního) nalézá se v popravčí knize pána z Rožemberka, Mareš str. 20., jako účastník těch, kteří sú ztekli Stašici (hrad u Maršovic). Prokop, Jan, Mikeš řečený Buben pravili a vyznali sú, ež sú zjednáním páně Hevrtovým, jenž sedí na Ročově a Pešík, purkrabí z Selmice (tvrz u Ročova a druhdy fara s kostelem u Ondřeje, nyní zrušeným zacísaře Josefa II.) a tu jest Bedřich, bratr Martinův (tento Mutina jest hauptmanem těchto, jenž sú ztekli Stašici) ten jest tyto také vyjednal a měli jim ihned retunk dáti.

Viznali všichni, že by měli odtud ihned škoditi pánu z Rožemberka a to sú vyznali přede mnú Otradem popravcí. Nebyl tudíž Hervort z Kolovrat na Ročově daleko od svých synovců Alše a Jana z Kolovrat na Kornouze.

Literatura.

Otto Placht: **České daně.** (1517—1652.) Nákladem Jednoty čsl. matematiků a fysiků v Praze. Cena 38 Kč, stran 180. Autor sebral svědomitě všechn přístupný materiál a podal jej v krátkých kapitolách. Začíná druhým Jagelovcem a seznamuje nás nejprve s jednotlivými daněmi a platy. Probírá základy daně majetkové, daň z obratu, piva a vína, cla. Habsburci zavedli do daňové politiky systém. Přišli ze zemí fiskálně vyspělejších a s růstem moci panovnické začali vydatněji „šacovati“ stavy. Neustálé války s Turky byly vhodnou zámínkou k zvyšování

požadavků. Leč stavové se bránili a podařilo se jim přesunouti větší část berně na poddané. Prohraná rebelie r. 1547 postihla zejména rytířstvo a města, jimž uloženo posudné. Ke konci své vlády vyšrouboval Ferdinand berně tak vysoko, že stavové postavili se do zřejmé opozice proti králi. Poněvadž ale vyšší stavové žili v otázkách daňových v nevůli s městy, mohl král vždy značnou část svých nároků prosadit.

Za nástupců Ferdinandových nebylo lépe. Jen stavové vyšší dovedli se vytáhnout z daňové povinnosti, která byla převalena na bedra měst. V letech 1567—1593 snaží se královské úřady obnovit „šacunky“. Stavové vyšší byli ochotni povolit „třicátý peníz“ ze všeho, co se v zemi prodá. Česká komora se tomu vzepřela ale na konec král přece dostal, co chtěl — „třicátý peníz“. Placht sleduje účinky této daně, její zrušení a zavedení daně domovní. Byl učiněn též první pokus o český katastr. V kapitole šesté líčí zájmové spory stavů a pokles výnosu daní, v dalších kapitolách vzrůst daňového břemena za války turecké a počátek rozvratu systému berních jednotek jako důsledek zvětšeného břemene.

Změny politické za povstání českého dotkly se i berního systému. Stavové žádají vyšší obnosy na vedení války, také nový král přichází se svými požadavky, ale platební schopnost poddaných nedá se zvyšovati. Daně jsou ochotně povolovány, ale nescházejí se. Po porážce vymáhá je vítěz a královské úřady bezohledněji, poněvadž mají autoritu. Obnovena byla berní soustava předbělohorská. Pro válečné bitvy nemohli ovšem poplatníci dostát závazkům a výnos daní byl opět nevalný. Soustava usedlostní bere za své v letech čtyřicátých 17. století. Tenkrát již mnoho gruntů bylo pustých a opuštěných, zjev to, svědčící o nesnesitelné bídě lidu selského. Také města nebyla na tom lépe, jak ukazují připojené tabulky.

V druhé části popisuje autor jednotlivé daně. Zjišťuje nestejnoměrnost zatížení jednotlivých stavů, a srovnává poplatnost zemí českých se zeměmi rakouskými. Bylo to jako za Rakouska: výnos berní zemí českých pohlcovaly Uhry a země alpské. V doslovu podává autor přechod k berní roli, novému bernímu systému. Tenkrát byly znovu sepsány usedlosti a vytvořeny pomyslné platební jednotky.

Pilná práce Plachtova hotova byla již roku 1917, kdy nebyl pro nás přístupný archiv bývalé dvorské komory, a autor tím omlouvá některé nedostatky knihy. Není jich tolik. Knize spíše škodí přílišná podrobnost. Je přetížena daty i čísly a laik u ní nevydrží. Bylo by dobře, kdyby byl autor obšírněji rozvedl, jaký vliv měla berní soustava zemí alpských na naše bernictví a pokud si země české udržely a zachovaly starou berní soustavu. Tomu mohlo býti věnováno více místa. Pro odborníky je kniha cenná svou úplností a množstvím literatury, kterou uvádí.

A. N.

A. P. Šlechta: Z pravěku do novověku. Rodopisné rozhledy.

Dílo Šlechtovo je monumentální rodinná kronika. Obdivujeme píli a nadšení autorovo, který je sám sobě zároveň nakladatelem. Přiznává se loyálně, že není historikem školeným, ale to na podstatě věci celkem ničeho nemění, ano i tam, kde pro nedostatek jasných a určitých zpráv operuje domněnkami, možno dobře rozeznati, co mluví autor a co podávají prameny. Bylo by si jen přát, aby rodopis u nás našel více takových pěstitelů, jako je A. P. Šlechta. Právem píše autor, že rodopis byl a je dosud u nás podceňován, až na několik výjimek nevydali ani naši nejpřednější šlechtici samostatných dějin svých rodin. Avšak rodopis nemá mít význam jen pro rodiny šlechtické, ale i pro měšťanské a selské, neboť nejen zajímavé, ale i důležité jest, vyzkoumati celé prostředí, v němž naši předkové žili, kde a jak žili, jaké povahy byli a jací to byli lidé, s nimiž obcovali, jaké byly jejich poměry rodinné, společenské, finanční a zdravotní, jaké jejich působení veřejné i soukromé. A. P. Šlechta věnoval se rodopisu Karlíků z Nežetic a rodu Jana Šlechty ze Všehrd. První díl jeho díla „Z pravěku do novověku“ obírá se Duljeby, Přibinou Kocem a pány z Kuenringu a přináší mnoho zajímavého a nového. K druhému dílu připojena jako příloha studie generála Berana o Žižkovi jako vojevůdci, vzácná to práce vojenského odborníka. K dílu čtvrtému napsala přehled a doplněk listáře Jana Šlechty ze Všehrd Dr. Věra Kosinová. —jhk—

Svatý Havel, opat, a farní jeho chrám na Starém Městě Prahy.

Sepsal a zejména svým milým osadníkům věnuje Th. Dr. Karel L. Řehák. V Praze 1925, 8° str. 115, cena 5 Kč.

Nevelká, pěkná knížka Dr. Řeháka jest populární prací, která seznamuje farníky osady svatohavelské s jich patronem, farním chrámem a farní osadou. Úkolem spisovatelovým nebylo podrobné studium pramenů, nýbrž na základě literatury již existující zajímavě vypravuje o osudech chrámu a popisuje osadu. —jhk—

Nebezpečí druhé války světové. Úvahy o bezpečí československé republiky napsal Rudolf Vrba. V Praze 1925, nákladem vlastním, velká 8°, stran 136, cena 25 Kč.

Známý národohospodářský spisovatel shrnul pod uvedeným titulem své drobné črty a články v denním tisku publikované. Jsou to bystré postřehy prozrazující bohatou erudici spisovatelovu. —jhk—

Kláster Rajhrad. Jeho dějiny a památnosti. Sepsal P. Václav J. Pokorný O. S. B., klášterní archivář. S ilustracemi. V Brně 1925, 8°, str. 56, cena Kč 6.50.

Spisek tento, ač chce býti toliko příručkou povahy čistě informativní jest mnohem více. Autor nepřejímá prostě ze starší monografie Dudíkovy „Geschichte des Benediktiner-Stiftes Raygern“, nýbrž

jako obezřetný badatel, jenž seznámil se s moderní metodou historického badání, v mnohém opravuje nebo alespoň rezervovaně si vede tam, kde nemá jasných a určitých zpráv. V první kapitole podává přehled dějin kláštera, v druhé popisuje památnosti jeho: kostel, konvent a prelaturu, v třetí uvádí literární činnost členů konventu. Spisek vyzdoben řadou dobrých ilustrací. Celek vyniká daleko nad prostřednost podobných kompilačních prací. —jhk—

Vesnice tkalců. Vlastivědný sborníček podkrkonošské obce Studence u Jilemnice. Sešit 1. Redakcí Ant. Šorma. V Praze 1925, nákladem vlastním; 8°, str. 48.

Programem tohoto Studeneckého pěkného sborníčku jsou nábadavá slova K. V. Raise z knihy „Vzpomínek“: Svatou povinností všech kdo se v osadě zrodili, žijí, pracují, působí, jest, aby hleděli zachováti, co tu po předcích zbylo památného, rázovitého, zajímavého, aby se sbíralo vše, co přispívá k historii, ke kulturnímu obrazu nejen měst, ale i poslední visky. Mnoho mohlo býti zachováno, co se nevšimavostí, lhostejností ztratilo nebo bylo zkaženo. Známý folklorista Šorm pojal úmysl zachytiti veškeré historické i kulturní doklady života rodné své obce Studence u Jilemnice, jež vydatně zásobila vždy český vývoz pověstných jilemnických pláten. Prvním sešitem hojně ilustrovaným tento vlastivědný sborník dobře se prezentuje.

Týž: Z dějin Týnských zvonů. Pamětní list. Vyдалa farní rada katolíků u Panny Marie před Týnem. 1925, stran 18.

V milé této knížce vedle dějin a popsání Týnských zvonů autor zachytil pro budoucí paměť vše, co bylo spojeno s láskou Pražanů ke zvonům v dobách zlých, kdy zvony padly za oběť rekvisicím, i jejich obětavost při pořizování nových. Škoda, že v tomto pamětním listě není krásné, nadšené řeči světitelovy, ndp. biskupa Podlahy, kterou pronesl při posvátném obřadu svěcení. I ta měla svůj dokumentární význam. —jhk—

Časopis Vlasteneckého spolku musejního v Olomouci roč. XXXVI. č. 1.—4. V Olomouci 1925.

Redakční radou (prof. F. Doucha, Dr. M. Remeš a Dr. B. Vybíral) pečlivě obstaraný letošní ročník Časopisu Vlasteneckého spolku musejního v Olomouci reprezentuje se jako prvotřídní, odborný časopis, v němž koncentrována publikační činnost spolku. V řadě cenných kratších článků, drobných zpráv a referátů zastoupeni: F. Vildomec: O soškách z doby kamenné, Ant. Gottwald: Mohyly se žárovými hroby nordickými u Slatinek, V. Pinkava: Moravsko-slovenský národní kmen státotvorným živlem velkomoravské říše, Jos. Plaček: Studie velkomoravské, B. Burian: Panství laškovské v l. 1672—1745, L. Hosák: Svobodné dvory na Moravě v l. 1580—1600, Flor. Zapletal: Jasiňa a Karlo-

vice, Jos. Volf: Náboženské hádání Lukáše Helica ve Fulneku r. 1589, Dr. Remeš: Gallašovy zprávy o hranické propasti a okolí, týž: Z korespondence Františky Stránecké, R. Kettner: Příspěvek k poznání stavby severní části svratecké klenby a j. Kriticky psány jsou bibliografické recenze Vybíralovy a Vašicovy. —jhk—

Zprávy.

Kanovník Kosmas. K 800. jubileu jeho napsal vystižnou glossu (v Nár. Pol. ze dne 21. X. 1925 č. 288) univ. prof. J. V. Šimák, v níž uvádí:

Není zbytečno ani v dobách horečného shonu dnešního mysliti na dni staré. Pro odpočinek i pro srovnání, vysoce významné. A třeba míti vděk těm, kdož sáhli kdysi k péru, aby zůstavili paměti svých časů pokolením budoucím. Tak připadá dnes výročí jistě vzácné, osmísté, kdy se dne 21. října 1125 rozžehnal se světem otec naší dávné historie, ctihodný stařeček osmdesátník, kanovník kostela pražského, Kosmas, kronikář.

Škoda, že vím tak málo o autoru nejstarších velikých našich letopisů. Narodil se asi r. 1045 ze znamenitého rodu českého; omylem se mělo druhdy za to, že byl původu polského, z rodiny přivedené k nám odtud výbojem Břetislava I., naopak, jeví nechuť ke všemu polskému. První učení měl v Praze poté odešel do Lutychu v dnešní Belgii, kde kvetlo slavné učení pod proslulým mistrem Frankem, okolo roku 1065. Odtud si přinesl všeliké vědění učené, známost rozličných legend a spisů, tu se naučil také svému slohu spisovatel-skému. Vrátil se do Čech (nevíme kdy), obdržel i hodnost kanovníckou u sv. Víta, ačkoli neměl kněžského svěcení, ale tenkrát byla to věc obyčejná. Biskupem byl tehdy od nedávna Jaromír, bratr knížete Vratislava, bystrý, učený, dobročinný, ale víc myslí světské, nežli duchovní, oblíbený u svých. A také Kosmas mu sloužil oddaně, což patrně i v kronice, kde všude mu straní; účastnil se tudíž po biskupově boku všech významných událostí, za Jaromíra i později, ač výslovně připomíná příběhy pouze některé.

Tak dlel s Jaromírem r. 1035 v Mohuči o slavných dnech, kdy Vratislav byl vyhlášen králem českým; r. 1091—2 s novým biskupem v italské Mantui, kam si biskup jel k císaři pro investitu i při jeho vysvěcení v březnu r. 1094 opět v Mohuči; r. 1099 se vypravil vedle biskupa (snad již jako děkan, druhý představený kapitulní) do Uher, a tu teprve byl v Ostrihomě vysvěcen od tamního arcibiskupa Serafima na kněze.

Po tehdejší obyčeji byl ženat s Božetěchou, kteráž pak umřela r. 1117 a měl syna Jindřicha (není jím však Jindřich Zdík, biskup olomoucký). Více zpráv o kronikáři nemáme.

Co přimělo Kosmu ke spisování, nepraví; nejspíše však příklad cizí. Počal skládati své dílo okolo r. 1100 a dopisoval je do své smrti; druhdy se mínilo — po jeho slovech v předmluvě — že počal psáti až jako kmet sedmdesáti a pětiletý, tedy po r. 1119, avšak předmluva ta psána byla teprve dodatečně.

Dílo Kosmovo nemá zvláštního pojmenování původního, teprve v spisech se mu dostává názvu kroniky. Rozděleno jest ve tři knihy, přibližně téhož rozsahu, z nichž první dvě předcházejí předmluvy a dedikace; třetí jich nemá.

Knihu první věnoval kronikář proboštu mělnickému Šebířovi a počal ji vypravováním po tehdejšímu způsobu od potopy světa a příchodem praotce Čecha na horu Říp, poté obšírně líčí báje o Krokově a jeho dcerách, o Přemyslovi a dívčí válce. Potom pouze jmenuje posloupanost sedmi knížat dalších, a jen při Neklanovi rozprává pověst o boji jeho s Vlastislavem luckým a o hrdinném Tyrovi. Víc o Bořivoji a Ludmile, při čemž pokřtění Čechů klade na rok 894 a jen zmínku má o zmizení Svatopluka krále moravského; nic nedí o říši jeho ani o sv. bratřích solunských; nic o l. 895—927, ani 952—966, jen o sv. Václavu jeho smrti a o Boleslavu I., Boleslavu II. a sv. Vojtěchu; o synech Boleslavových — ale tyto poslední zprávy jsou velmi chatrné a popletené — až do nastoupení Břetislava I.

Knihu druhou dedikuje letopisec Klimentovi, opatu břevnovskému; a zahrnuje v ní příběhy za Břetislava I. a jeho synův až do smrti krále Vratislava r. 1092. Zdá se, že také tímto datem chtěl prvotně svou práci ukončit. Ale úspěch, jímž jeho spis byl uvítán — neboť nebylo v Čechách dosud nic podobného — povzbudil ho k pokračování dalšímu, jež dovedl až do nastoupení Soběslava, nedlouho před vlastní svou smrtí. Vskutku letopis jest ukončen; kmet okládá péro, vyzývá mladší, aby bystřejším způsobem vyličili činy milovaného knížete.

Kosmovi, jako všem tehdejším historikům, méně záleželo na tom, aby čtenáře dobře poučil, jako spíše aby ho pobavil, tedy běží mu ne tak o pravdu, jako o pěknou formu. Nehledá přísně pravého poznání, spokojí se tím, co nalézá a co je mu vhod, upraví si, ano i přidá všelicos, jak se mu hodí. Sám praví, že našel toliko čtverý pramen, z něhož mohl těžiti: privilegium církve moravské a epilog Moravy a Čech (o nichž nevíme, co by byly), život sv. Václava (což jest legenda t. zv. Kristiána) a život sv. Vojtěcha (sepsání římského mnicha Jana Canaparia okolo r. 1000), ale že úmyslně se vyhýbá opakování toho, co již bylo napsáno, aby nenudil. A vskutku čerpal z nich velmi povrchně, ba nedbale, takže si nepovšiml ani hrubých rozporů, které tím povstaly. A podobně tak užil i zdrojů jiných, o nichž se nezmiňuje, ale na nichž zřejmě závisí. Zejména velmi váží z kroniky franského Reginona (opata kláštera Prümského v Porýní, jenž psal okolo roku 900), a to tak, že přebírá doslova jeho zprávy, ale vykořisťuje i jeho styl, opisuje jeho rčení, výrazy, ano celá místa, aby jimi vyšperkoval podání své, aniž se k tomu přiznává. Křivdili bychom však letopisci našemu, kdybychom jej proto nazvali plagiátorem, celý střední věk právě v přisvojení si co možná nejhojnějších citátů spatřoval vlastní pravou učenost.

Regino ostatně jest Kosmovi pouze stylistickým zdrojem, podobným jako auktoři antičtí: Vergilius, Horatius, Ovidius, Lucanus, i veršovci křesťanští, též historikové Sallustius, snad i Titus Livius a Cornelius Nepos, přírodopisec Plinius, filosof Boethius, pro modní výzdobu řečnického okrasného slohu. Podobá se dále, že Kosmas těchto klasických spisovatelů ani nezná z vlastního studia přímo, nýbrž z nějaké příručky, kterou měl po ruce na studiích lutyšských. Téže snaze o pěknou dekoraci slohovou možno přičísti i četné řeči, jimiž kronikář po způsobu antickém propletl svou kroniku a jež mají účelem

charakterisovati povahy mluvčího nebo projevovati smýšlení spisovatelovo; ty řeči Kosmas buď sám skládal, buď převzal z nějaké předlohy; jen o málokterých lze připustiti, že byly skutečně nějak podobně proneseny; kronika však nečiní rozdíl mezi pravými a smyšlenými. Podobně vkládá do vypravování i listy a listiny; některé jsou samozřejmě smyšleny, o některých je spor, jako na př. o tak zvanou zakládací listinu biskupství pražského z r. 973 (vlastně 1085). Je také spor o to, jak se dívati na báje, které Kosmas vypravuje; pravděpodobně, že kronikář přejal z podání jen nepatrné motivy, ale ty pak sám po antických nebo středověkých vzorech rozpředl a dokomponoval nebo lokalisoval. Takž prokázáno, že pověst o Přemyslově rozkvetlé otce jest převzata z díla brabantského opata Herigera z Lobbes, v němž pokračoval Anselm, děkan v Lutychu, zemřelý nedávno před příchodem Kosmovým; báj o Krokovi a jeho dcerách má základem jenom jména čtyř hradů, báj o dívčím boji jest ohlasem antických zkazek o amazonkách; děj o Tyrovi jest zřejmě lokalisován na Tursko podle podobného jména hrdinova. Také kulturní Kosmovy zprávy ze starých dob nutno opatrně vážit jako pravděpodobné přenášení z jeho časů: na př., že se zpívalo v Praze r. 973 německy „Christe ginado“, což se spíše dalo za doby Kosmovy r. 1035. Konečně jsou příznačné pro slohový ráz letopiscova skládání hojné historiky, některé i pepřené a kluzké, jimiž se však tehdejší doba patrně bavila ráda. Opakuji, snaha, aby udržel pozornost a zájem čtenářův, jest mu očividně přednější, nežli péče o přesnost dat a událostí; nicméně, ačkoli třeba zkoumati každé jeho datum, lze Kosmovi v jeho pamětech důvěřovati, pokud není příčiny ke zvláštnímu podezření.

Kosmas je oddán církvi a přeje její moci a slávě, ale jest ještě syn starší doby, která v hodnosti církevní vidí pouze úrad; při vši zbožnosti a prostomyslné víře není naprosto asketa; viděti, že byl rád na světě, nepohrdl dobrým bydletem, pohodlím, ani požitkem, dobromyslný, veselosti nakloněný, miluje žert a vtip a sám rád štípne druhého. Zpravodajem jest stranným, ale velmi zjevně, takže jeho zaujatost kritice nevádí. Projevuje silné uvědomění národní, domácí české proti cizozemcům, obzvláště proti Němcům a Polákům, méně proti Uhrům; nepřeje králi Vratislavovi, umlčuje vůbec slovanskou bohoslužbu, o událostech r. 1120, kdy byl sehnán kníže Bořivoj s trůnu, úmyslně z opatrnosti mlčí „teď, má Muso milá, vlož si prst na rty; rozumíš-li tomu co jsi zvěděla, chraň se pověděti pravdu!“ — Zato jest si vědom úkolu historikova, odlišuje s důrazem to, co ví z vlastní zkušenosti. A vlastně jen na tento zdroj, na svou paměť a účast spoléhá, a proto i pomíjí pramenů jiných.

Mluva jeho jest dobrá středověká latina, napodobující antiku. Libuje si v tak zv. rýmované próse (jen že se zhusta spokojí pouhým souzněním na místě rýmu) a v t. zv. kursu neboli počítání, rytmičkém sledu slabik přízvučných a nepřízvučných.

Ježto nemáme jiného zdroje domácích dějin pro tyto doby, byl by letopis Kosmův i kdyby se nevyrovnával jiným, knihou nepostradatelnou. Avšak náš kronikář není poslední, naopak, bohatstvím dat, poměrnou hodnověrností, podáním i úpravou díla náleží přes omyly a vady své k nejlepším dějepiscům své doby a je tedy nejenom velebným otcem našich dějin, bez něhož věru málo bychom věděli a jenž dal příklad následovatelům, ale je také naší literární chloubou. A proto snad není nevhod, vzpomínáme-li naň po osmi stech let v tento den s upřímnou vděčností.

Návrh založit Svaz Národů v XV. století. Journal des Débats přinesl 4. září t. r. z pera Ulysse Rouchona obsáhlejší článek pod tímto titulem. Článek je psán se zřetelem na rukopis uložený v Národní Bibliotece v Paříži. Letošní „Bulletin de la Société archéologique du Midi de la France“ uveřejnil o rukopisu obsáhlou studii od Degerta. Použil kopie, uveřejněné ve sbírce „Commines“. Běží o rukopis, jež 30. června 1464 předložil ve Francii Ludvíku XI. Vojtěch Kostka, vůdce českého poselství, jež vypravil k dvorům vladařským po radě Antonia Marinia Jiří Poděbradský. Stará zpráva označuje jmenované diplomaty „za vyslance ze zemí Severu“. Článek v „Journal des Débats“ podává osnovu návrhu prvního pokusu v dějinách učiněného českým vladařem, aby byl založen Svaz Národů, a končí: „Kolik krvavých dní zapadlo a uplynulo, nežli jsme se dostali k pacifikaci Evropy.“

Jan Tiray †. Dne 25. července t. r. zemřel ředitel měšťan. škol Jan Tiray, který vedle činnosti z oboru paedagogického (napsal „Vyučování zeměpisu“, „Svědomitý správce školy“ a přispíval do Vychovatelských listů), vynikl jako pečlivý a pilný topograf. Rodák z Velké Bíteše (* 1858), působil jako učitel nejprve ve svém rodišti, pak na učitelském ústavě v Brně, posléze byl ředitelem měšťanských škol v Telči. Z jeho literárních prací vlastivědných uvádíme: „Dějiny Vel. Bíteše“. V „Místopisu Moravy“ vyšla jeho díla: „Bítešský okres“ (spolu s L. Zavadilem); „Telecký okres“ a letošního roku „Dačický okres“ a rozepsaný měl okres Slavonický. Velkých zásluh si zjednal o městský archiv svého rodiště, který vzorně uspořádal a doplnil opisy důležitých listin. Osobně byl milý a ušlechtilý člověk, jeden z těch dobrých a zasloužilých učitelů staré vlastenecké gardy.

Karel Procházka šedesátníkem. V těchto dnech dovršil jeden z nejpilnějších našich náboženských lidopisců šedesátý rok svého života. Jubilant napsal kromě jiných: Stochov (popis a dějiny 1902), Kolářovští dráteníci (1905), O betlemech (1908), Lid český s hlediska prostonárodně náboženského (1910). Se zvláštní oblibou věnuje se též drobnému umění, ceroplastice a numismatice. Procházka má ojedinělou sbírku náboženských obrázků, ze kterých mnohé jsou vzácné unikáty. Doufáme, že napíše knihu o nich, třeba s nápisem: „České náboženské obrázky“. — Deo propitio ad multos annos!

Ochrana písemných památek, starých knih a bohoslužebných věcí. Pražský Ord. list v č. 11. tohoto roku připomíná znovu farním úřadům a správcům kostelů, že jim není dovoleno prodávati nebo rozdávati nejen starší odložená paramenta, nýbrž i staré misály, knihy liturgické a theologické, tisky, zpěvníky, hudebniny, rukopisy, sochy a obrazy. Všecky tyto věci sluší bezpečně uchovati. Důstojné farní úřady nechť sepíší přesně všechny tyto věci jmenované i jiné starožitnosti a soupis zašlou do dvou měsíců prostřednictvím vikariátního úřadu arcib. konsistoři. V tomto soupisu jest udati v poznámce, které věci byl by ochoten farní úřad odevzdati v bezpečnou úschovu do diecézního musea, které se právě zakládá při chrámu Páně sv. Jiří na Hradčanech. Vřele vítáme rozhodnutí jediné povolání nejvyššího úřadu našeho, že založeno bude církevní museum, v němž, jak doufáme, mnoho vzácných předmětů bude uchráněno jak před zkázou, tak i před eventuálním zcizením. Bylo by záhodno, kdyby příkladu pražského následovaly též jiné diecése, zejména na Slovensku, kde nejvíce rozprostřeli své sítě přerůzní nakupovači.